НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Симоненко Ігор Володимирович

УДК 811.161.2’282’367.623

ДИСЕРТАЦІЯ
СЛОВОЗМІНА ПРИКМЕТНИКА У СХІДНОПОЛІСЬКОМУ ДІАЛЕКТІ

Спеціальність 10.02.01 – українська мова

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ Симоненко І. В.

Науковий керівник: **Гриценко Павло Юхимович**, доктор філологічних наук, професор

Київ – 2018

АНОТАЦІЯ

Симоненко І. В. Словозміна прикметника у східнополіському діалекті. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.01 «Українська мова». – Інститут української мови НАН України. Київ, 2018.

У вітчизняній лінгвістиці значну увагу приділено прикметнику як лексико-граматичній категорії та реалізації категорії відмінка як ключової для цієї частини мови. Закінчення з погляду морфології є тим компонентом, що формує прикметник, передаючи саме через нього ад'єктивне значення, яке є важливою ознакою особи, предмета, явища.

В українській діалектології зафіксовано лакуни в дослідженні прикметникової словозміни – важливого свідчення збереження архаїчних мовних явищ у говірках української мови. Заповнення подібних лакун можливе через опис сучасного стану діалектної словозміни прикметника. Зважаючи на це, актуальним залишається створення цілісної системи відмінювання досліджуваної частини мови в межах окремих говорів, зокрема східнополіського говору північного наріччя української мови.

У роботі вперше у вітчизняному мовознавстві ґрунтовно описано парадигму відмінювання прикметників у східнополіському діалекті, виокремлено раніше не описані флексії, з'ясовано внутрішні межі членування досліджуваного говору на основі прикметникової словозміни та встановлено накладання цих меж у різних відмінкових формах прикметника.

Розширено емпіричну базу української діалектології через уведення в обіг зібраного фактичного матеріалу, який записано в 71 говірці східнополіського діалекту та нараховує близько 103 годин аудіо. Із цих записів виокремлено понад 2500 словоформ, що стали основою практичної частини роботи.

У говірках різних діалектів збережено давні флексії, які відображають еволюцію прикметника в українській мові. Ці явища зафіксовано також і в межах східнополіського говору, наприклад, усічені закінчення, нуль-флексії, а також деякі закінчення в окремих відмінках. Зазначено, що ад'єктивна парадигма відмінювання не обмежена лише прикметниками, які виражають пряме чи опосередковане відношення до предмету, належність кому-небудь, ознаку за місцем серед подібних предметів. Вона поширена також на дієприкметники, частину займенників і числівників. Деякі з цих форм зберегли видимий зв'язок із прикметником, деякі – лише на генетичному рівні, простежити який можна в діахронії. Обґрунтувано важливість вивчення словозміни не лише прикметника, а й інших частин мови з метою представлення ширшої системи ад'єктивної словозміни в межах одного говору або всього діалектного простору.

Встановлено, що для прикметника в східнополіському діалекті з погляду словозміни притаманне варіювання відмінкових закінчень. Подібна ситуація в досліджуваному говорі склалася внаслідок мовних і позамовних причин, які безпосередньо вплинули на формування системи прикметникової словозміни. Засвідчено, що формування цілісного уявлення про цю систему в досліджуваному говорі можливе лише шляхом виокремлення найважливіших елементів та одночасно з цим увагою до найменших деталей.

В основу класифікації відмінкових закінчень прикметника покладено тип прикметникової основи та місце наголосу в слові. Виокремлено частовживані, спорадично вживані флексії та флексії з одиничною фіксацією. Спостережено, що конкретні закінчення можуть бути частовживаними, але функціонувати в обмеженій кількості говірок або бути поширеними в більшій частині діалекту, проте мати спорадичний чи одиничний вияв у всіх або в частині говірок, у яких їх зафіксовано. Картографування уповноважило на виокремлення основних ареалів відмінкових флексій прикметників у східнополіському діалекті й окреслення найпоширеніших із них.

Засвідчено, що найбільша варіантність флексій у східнополіському говорі притаманна прикметникам у називному відмінку множини й у родовому відмінку однини прикметників чоловічого та середнього родів. Найменше ж закінчень зафіксовано в давальному й орудному відмінках однини прикметників чоловічого та середнього родів, називному й знахідному відмінках однини прикметників жіночого роду, родовому, давальному й місцевому відмінках множини. Описана парадигма прикметникової словоміни свідчить про високий ступінь диференціації східнополіського говору за обраним критерієм.

На основі прикметникової словозміни на матеріалі досліджених говірок виокремлено три зональні групи, у кожну з яких входять по кілька відмінкових парадигм. Найбільша за кількістю ізоглос група – північна – виокремлює більшу частину говору, за винятком північних районів Чернігівської області та північно-східних районів Сумської області. Друга група – центральна – ділить діалект приблизно навпіл. Третя група – південна – найменша за територією поширення, охоплює південно-східну частину східнополіського діалекту. Ще дві відмінкові форми повністю й одна частково з різних причин не належать до жодної зі вказаних груп.

Встановлено, що східнополіські говірки, які розташовані на межі з іншими діалектами, по-різному реагують на взаємодію із сусідніми говірками. Це залежить від того, наскільки вкорінені в цих говірках саме східнополіські риси, а також наскільки в них інтегровані особливості сусідніх говорів.

Аналіз суміжних говірок східнополісько-середньонаддніпрянського порубіжжя чітко вказує на те, що відмінності в них або другорядні, або їх немає взагалі. Це свідчить про поступове звуження меж східнополіського діалекту, адже парадигми відмінювання говірок, що межують, дуже схожі, нагадуючи відмінювання прикметників у говірках південно-східного наріччя української мови. При цьому власне східнополіські особливості, наприклад, зредуковані флексії в прикметниках чоловічого роду в називному відмінку однини або

закінчення з [а] в ненаголошеній позиції в непрямих відмінках у цих говірках поступово нівелюються.

Один із ключових факторів цього процесу – належність східнополіських і середньонаддніпрянських говірок до різних наріч української мови. Тому з цього погляду східнополісько-середньонаддніпрянському розмежуванню протиставлено східнополісько-середньополіське, як дві частини однієї діалектної системи. У говірках цього суміжжя, з одного боку, зафіксовано істотнішу різницю у відмінкових формах, наприклад, більшу кількість закінчень, пом'якшення основ у частині відмінків у говірках середньополіського діалекту, чого не зафіксовано в суміжних східнополіських говірках. Проте ці відмінності лежать в одній площині, а тому є складовими одного цілого, маючи відмінності в деталях, але в основі своїй маючи спільні явища, наприклад, усічені та повні нестягнені флексії; закінчення з [а] та дифтонгами в різних відмінках.

При аналізі східнополіських говірок, які межують із білоруськими та російськими, враховано, що вони належать до різних мов. Дослідження словозміни прикметників у говірках цих мов ґрунтується на виокремленні тих особливостей, які пов'язують їх з українськими говірками східнополіського діалекту.

У говірках східнополісько-білоруського порубіжжя спільні флексії зафіксовано в переважній більшості відмінкових форм, за винятком прикметників середнього роду в називному відмінку однини та прикметників у називному відмінку множини.

У східнополіських говірках, що безпосередньо контактують із російськими говірками, виокремлено ключову особливість – їхню неоднорідність, спричинену протяжністю українсько-російського кордону в межах східнополіського діалекту. Спільні риси в цих говірках зафіксовано в називному відмінку однини прикметників чоловічого роду, в усіх непрямих відмінках чоловічого та середнього родів, за винятком місцевого відмінка, в усіх відмінках жіночого роду, у називному відмінку множини.

Засвідчено, що зібраний і проаналізований матеріал прикметникової словозміни говірок східнополіського діалекту північного наріччя української мови відкриває перспективи дослідження інших частин мови, для яких характерний прикметниковий тип словозміни, насамперед займенників відповідних розрядів.

Ключові слова: східнополіський діалект, ареал, ізоглоса, порубіжжя, прикметник, відмінок, словозміна, флексія, основа, рід, число, наголос.

SUMMARY

Symonenko I.V. Accidence of the adjective in the Eastern Polissia dialect. – Qualification scientific work on the manuscript rights.

Thesis of the Candidate Degree in Philology under Specialty 10/02/01 – Ukrainian language. – The Institute of the Ukrainian Language at the National Academy Sciences of Ukraine, Kyiv, 2019.

In our native linguistics, the considerable attention is paid to the adjective as lexico-grammatical category and the implementation of the category of the case as the key to this part of the speech. Word ending, from the point of view of morphology, is the component that forms the adjective, passing through it, the adjective meaning, which is an important feature of the person, object, phenomenon. In the Ukrainian dialectology, gaps in the study of adjective accidence are observed. They are considered to be important evidences of the preservation of archaic language phenomena in the patois of the Ukrainian language. The filling of such gaps is possible through a description of the present state of the dialectal adjective accidence. Thus, the creation of an integral system of the studied part of speech’s declension within the sphere of certain patois, in particular, the Eastern Polissia dialect of the northern parlance of the Ukrainian language, remains relevant.

In the thesis of Symonenko I. V., the paradigm of adjective declension in the Eastern Polissia dialect was thoroughly described for the first time. Never-before-described flections, according to the given features, were revealed and studied. An outreach of the differential features of the adjective accidence, as well as a segmentation of the researched dialect were determined.

The empirical basis of the Ukrainian dialectology has been expanded through the introduction of the new grammatical information about the adjective accidence of the Eastesrn Polissia patois. The collected factual material is written in 71 patois of the Eastern Polissia dialect. There are about 103 hours of audio. From these records more than 2500 word forms were singled out, which became a pillar of the practical part of the work.

In patois of different dialects the old flections are preserved. They reflect the evolution of the adjective in the Ukrainian language. These phenomena are also recorded within the Eastern Polissia dialect, for example, clipped flections, zero flection, as well as some flections in certain cases. It is noted that the adjective paradigm of rejection is not limited only with adjectives, expressing a direct or indirect relation to an object, belonging to anybody, an attribute of a place among similar objects. It is also commonly used in participles, part of pronouns and numerals. Some of these forms have preserved a visible connection with the adjective, some of them have preserved it only at the genetic level, which can be traced in diachrony. The importance of studying not only the adjective accidence is found, but also other parts of the speech, in order to represent a wider system of adjective accidence within one dialect or the entire dialectal space.

It was determined that for the adjective in the Eastern Polissia dialect, from the point of view of the accidence, the variation of case flections is inherent. A similar situation in the researched dialect was due to linguistic and out-language reasons that directly influenced the formation of the system of adjective accidence. It is proved that the formation of a whole picture of this system in the studied dialect is possible only by means of distinguishing the most important elements and at the same time with attention to the smallest details.

The type of adjectival stem and position of stress in the word are the basis for classification of case flections of the adjective. A frequently used, sporadically used flections and flections with single fixation were emphasized. It has been observed that specific flections can be frequently used, but can function in a limited number of patois or to be prevalent in most of the dialect. These flections, at the same time, can have a sporadic or single demonstration in all or in the part of the patois in which they were recorded. Mapping has empowered to distinguish the main areas of case forms of adjectives in the Eastern Polissia dialect and outline the most widespread of them.

It was mentioned that the greatest variation of flections in the Eastern Polissia dialect belongs to adjectives in nominative plural and in the genitive singular of masculine and neuter genders. The least flections were seen in the adjectives of dative and instrumental cases of singular form of masculine and neuter genders. As well as in the adjectives of nominative and accusative cases in singular form of feminine gender; in the adjectives of genitive, dative and locative cases of plural form. The obtained results indicate a high degree of differentiation of the Eastern Polissia dialect in the sphere of adjective accidence.

On the basis of adjectives accidence of the studied dialects, three area-based groups are emphasized, each of which consists of several case paradigms. The largest isogloss group, the northern one, distinguishes the biggest part of the dialect, aside from the northern regions of the Chernihiv oblast and the northeastern regions of the Sumy oblast. The second group is called central. It divides the dialect horizontally in half. The third one is the southern group. It is the smallest one by its spreading, covering the southeastern part of the Eastern Polissia dialect. Two more case forms do not belong to any of the listed groups for a variety of reasons.

It has been researched that the Eastern Polissia patois, which are located on the border of other dialects, react differently to the interaction with neighboring patois. It depends on how many Eastern Polissia features are rooted in these patois and on an integration of the features of the neighboring dialects, which contains in them. An analysis of neighboring patois of the Eastern Polissia-Middle Dniprian borderzone

tells us that the differences between them are small. This indicates a gradual narrowing of the borders of the Eastern Polissia dialect, since the paradigms of the rejection of the neighboring patois are very similar. They remind of the adjective rejection of southeastern patois of the parlance of the Ukrainian language. At the same time, the Eastern Polissia peculiarities, for example, the reduced flections in the adjectives of the masculine gender in the nominative singular or the flections with [a] in a weak position of the objective cases are dropping out gradually in these patois.

One of the main factor of this process laid in the fact that the Eastern Polissia and the Middle Dniprian patois belong to various parlance of the Ukrainian language. Therefore, the Eastern Polissia and the Middle Dniprian patois are considered to be two parts of one dialect system. In the patois of that border, on the one hand, there are deeper differences between case forms, for example, more flections, stem palatalization in some cases of the Middle Polissia patois, which is not recorded in the neighboring Eastern Polissia patois. However, these differences lie in one scope, and therefore they are components of one whole, having differences in details, but based on their common phenomena. For example, clipped and full flections; flections with [a] and diphthongs in different cases.

While analyzing Eastern Polissia patois on the border with Belarus and Russia, it is taken into consideration that they belong to different languages. The study of adjective accidence in the patois of these languages is based on the distinguishing those peculiarities, which connect the Ukrainian patois of the Eastern Polissia dialect with the neighboring patois of other languages.

In the patois of the Eastern Polissia – Belarussian border, the common flections were recorded in the vast majority of case forms, with the exception of adjectives of the neuter gender in the nominative singular and adjectives in the nominative plural.

In the Eastern Polissia patois which directly contact with the Russian patois, a key feature was singled out. It is their inhomogenuity, caused by the length of the Ukrainian – Russian border within the Eastern Polissia dialect. The common features in these patois are recorded in the nominative singular adjectives of masculine

gender, in all objective cases of masculine and neuter genders, except for the locative case, in all cases of feminine gender, in nominative plural.

It is mentioned that the collected and analyzed material of the adjective accidence of the patois of the Eastern Polissia dialect of the northern parlance of the Ukrainian language opens the prospect of studying other parts of the language, for which the adjective type of declension is typical, first of all for pronouns of the corresponding classes.

Key words: Eastern Polissia dialect, area, isogloss, borderzone, adjective, case, accidence, flection, stem, gender, number, stress.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Симоненко І. В. Східнополіські ад'єктиви у «Словнику поліських говорів» П. С. Лисенка. *Наукові записку Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія : «Філологічні науки»*. Книга 2. Ніжин, 2013. С. 242 – 244.

2. Симоненко І. В. Творення присвійних прикметників у східнополіському діалекті. *Діалекти у синхронії та діахронії : загальнослов'янський контекст*. Київ, 2014. С. 438 – 441.

3. Симоненко І. В. Зі спостережень над динамікою ад'єктивної словозміни в українському східнополіському діалекті (на матеріалі говірки с. Червоні Партизани Чернігівської області). *Діалектологічні студії : традиції і новаторство*. Книга 10. Львів, 2015. С. 141 – 145.

4. Симоненко І. В. Говірка горюнів с. Линове Путивльського р-ну Сумської обл. *Діалекти в синхронії та діахронії*. Книга 3. Київ, 2017. С. 389 – 397.

5. Симоненко І. В. Займенники прикметникового типу відмінювання в східнополіському діалекті крізь призму діалектного тексту. *Мовознавчий вісник : збірник наукових праць*. 2018. Випуск 24 – 25. С. 160 – 167.

6. Симоненко І. В. Словозміна займенників прикметникового типу відмінювання в східнополіському діалекті. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Збірник наукових праць*. Випуск 38. Ізмаїл, 2018. С. 60 – 65.

7. Симоненко І. В. Словозміна прикметників жіночого роду в східнополіських говірках українсько-білоруського порубіжжя. *Мова і культура*. 2018. Випуск 21, том II (191). С. 84 – 88.

8. Симоненко І. В. Словозміна прикметників середнього роду в називному відмінку однини в східнополіському діалекті. *International Multidisciplinary Conference «Science and Technology of the Present Time: Priority*

Development Directions of Ukraine and Poland» Wolomin, Republic of Poland, 19 – 20 October 2018. Volume 6. Wolomin, 2018. P. 175 – 180.

9. Симоненко І. В. Словозміна прикметників у говірках східнополісько-середньополіського порубіжжя. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : «Філологія»*. 2018. Випуск 32, том 1. С. 90 – 94.

10. Симоненко І. В. Словозміна прикметників чоловічого й середнього родів у східнополіських говірках українсько-білоруського порубіжжя. *Духоўная спадчына Усходняга Палесся : зборнік навуковых артыкулаў*. Гомель, 2018. С. 127 – 131.

ЗМІСТ

ЗМІСТ 13
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ 15
Скорочення назв джерел 16
Покажчик обстежених населених пунктів 18
ВСТУП 20
РОЗДІЛ І. ПРИКМЕТНИКОВИЙ ТИП ВІДМІНЮВАННЯ
В УКРАЇНСЬКИХ ДІАЛЕКТАХ ЯК ОБ’ЄКТ
НАУКОВОГО ВИВЧЕННЯ 27
1.1. Історія формування системи флексій
прикметникового типу відмінювання 27
1.2. Прикметникова парадигма відмінювання в інших частинах мови 38
1.3. Стан дослідження прикметникового типу відмінювання
в українських діалектах 43
1.4. Методологія дослідження словозміни прикметників
у східнополіському діалекті 51
Висновки до І розділу 54
РОЗДІЛ ІІ. ВАРІЮВАННЯ СХІДНОПОЛІСЬКОГО ДІАЛЕКТУ
НА ПІДСТАВІ ПРИКМЕТНИКОВОЇ СЛОВОЗМІНИ 57
2.1. Відмінювання прикметників чоловічого й середнього родів 57
2.2. Відмінювання прикметників жіночого роду 76
2.3. Відмінювання прикметників у множині 93
2.4. Фактори та наслідки диференціації прикметникової словозміни
в східнополіському говорі 108
Висновки до ІІ розділу 113
РОЗДІЛ ІІІ. ПРОСТОРОВА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ
СХІДНОПОЛІСЬКОГО ДІАЛЕКТУ
ЗА ВІДМІНЮВАННЯМ ПРИКМЕТНИКІВ 116

3.1. Окреслення меж східнополіської діалектної зони
в українській діалектології 116
3.2. Крайні південні говірки 121
3.3. Крайні західні говірки 131
3.4. Крайні північні говірки 145
3.5. Крайні східні говірки 161
Висновки до ІІІ розділу 180
ВИСНОВКИ 183
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ 187
ДОДАТКИ 206
Додаток А Список інформантів 206
Додаток Б Карти 216
Додаток В Некартографовані матеріали 242
Додаток Г Зведені таблиці 260
Додаток Ґ Індекс словоформ 298
Додаток Д Тексти 341
Додаток Е Список публікацій за темою дисертації та відомості
про апробацію результатів дослідження 357

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

відм.	відміна
Д. в.	давальний відмінок
дв.	двоїна
див.	дивіться
дієв.	дієвідміна
жін. рід	жіночий рід
З. в.	знахідний відмінок
М. в.	місцевий відмінок
мн.	множина
Н. в.	називний відмінок
н.п.	населений пункт
н.пп.	населені пункти
обл.	область
одн.	однина
О. в.	орудний відмінок
ос.	особа
р-н	район
р.	рік
Р. в.	родовий відмінок
рр.	роки
с.	село
сер. рід	середній рід
ст.	століття
теп. ч.	теперішній час
чол. рід	чоловічий рід

Скорочення назв джерел

АУМ	Атлас української мови: в 3 т. Т. 1. Полісся, Середня Наддніпрянщина і суміжні землі. Київ, 1984. 498 с.; Т. 2. Волинь, Наддністрянщина, Закарпаття і суміжні землі. Київ, 1988. 522 с.; Т. 3. Слобожанщина, Донеччина, Нижня Наддніпрянщина, Причорномор'я і суміжні землі. Київ, 2001. 266 с.
Бабичева	Бабичева О. Л. Інверсійний словник мікротопонімів Чернігівсько-Сумського Полісся. Київ, 2005. 100 с.
Ващенко	Ващенко В. С. Полтавські говори. Харків, 1957. 540 с.
ГБ	Бідношия Ю. І., Дика Л. В. Говірки Бориспільщини. Сучасні діалектні тексти та пам'ятки мови. Київ, 2008. 480 с.
ГЗП	Говірки Західної Полтавщини. Збірник діалектних текстів. Г. І. Мартинова. Черкаси, 2012. 324 с.
Говори	Говори української мови: збірник текстів. Київ, 1977. 592 с.
ГЧЗ	Говірки Чорнобильської зони. Системний опис. Г. В. Воронич, П. Ю. Гриценко, Л. І. Дорошенко та ін. Київ, 1999. 271 с.
ДАБМ	Дыялекталагічны атлас беларускай мовы. Мінск, 1963. 976 с.
ДАРЯ	Диалектологический атлас русского языка. Центр Европейской части СССР. Выпуск II: Морфология. Москва, 1989; Выпуск II: Морфология (комментарии к картам). Москва, 1989. 166 с.
ЛАНП	Назарова Т. В. Лінгвістичний атлас нижньої Прип'яті. Київ, 1985. 136 с
ОЛА–Л	Общеславянский лингвистический атлас. Серия лексико-словообразовательная. Вып. 1 – .1988 – .

ОЛА–Ф	Общеславянский лингвистический атлас. Серия фонетико-грамматическая. Вып. 1 – .1988 – .
СПГ	Лисенко П. С. Словник поліських говорів. Київ, 1974. 260 с.
ССП	Лисенко П. С. Словник діалектної лексики Середнього і Східного Полісся. Київ, 1961. 72 с.
ФЕС	Філософський енциклопедичний словник. В. І. Шинкарук та ін. Київ, 2002. 742 с.

Покажчик обстежених населених пунктів

1 – с. Нові Яриловичі, Ріпкинський р-н; Чернігівська обл.; 2 – с. Олешня, Ріпкинський р-н; Чернігівська обл.; 3 – с. Убіжичі, Ріпкинський р-н, Чернігівська обл.; 4 – с. Петруші, Ріпкинський р-н, Чернігівська обл.; 5 – с. Хоробичі, Городнянський р-н, Чернігівська обл.; 6 – с. Хотуничі, Сновський р-н, Чернігівська обл.; 7 – с. Бурівка, Городнянський р-н, Чернігівська обл.; 8 – с. Бутівка, Городнянський р-н, Чернігівська обл.; 9 – с. Великий Щимель, Сновський р-н, Чернігівська обл.; 10 – с. Губичі, Ріпкинський р-н, Чернігівська обл.; 11 – с. Неданчичі, Ріпкинський р-н; Чернігівська обл.; 12 – с. Левковичі, Чернігівський р-н, Чернігівська обл.; 13 – с. Пакуль, Чернігівський р-н, Чернігівська обл.; 14 – смт. Березна, Менський р-н, Чернігівська обл.; 15 – с. Блистова, Менський р-н, Чернігівська обл.; 16 – с. Миколаївка, Семенівський р-н, Чернігівська обл.; 17 – с. Погорільці, Семенівський р-н, Чернігівська обл.; 18 – с. Грем'яч, Новгород-Сіверський р-н, Чернігівська обл.; 19 – с. Смяч, Новгород-Сіверський р-н, Чернігівська обл.; 20 – с. Блистова, Новгород-Сіверський р-н, Чернігівська обл.; 21 – с. Сядрине, Корюківський р-н, Чернігівська обл.; 22 – с. Петрова Слобода, Корюківський р-н, Чернігівська обл.; 23 – с. Чорнотичі, Сосницький р-н, Чернігівська обл.; 24 – смт. Понорниця, Коропський р-н, Чернігівська обл.; 25 – с. Спаське, Сосницький р-н, Чернігівська обл.; 26 – смт. Макошине, Менський р-н, Чернігівська обл.; 27 – с. Оболонння, Коропський р-н, Чернігівська обл.; 28 – смт. Зноб-Новгородське, Середино-Будський р-н, Сумська обл.; 29 – с. Чернацьке, Середино-Будський р-н, Сумська обл.; 30 – с. Чуйківка, Ямпільський р-н, Сумська обл.; 31 – с. Івот, Шосткинський р-н, Сумська обл.; 32 – с. Паліївка, Ямпільський р-н, Сумська обл.; 33 – смт. Вороніж, Шосткинський р-н, Сумська обл.; 34 – с. Слоут, Глухівський р-н, Сумська обл.; 35 – с. Комарівка, Глухівський р-н, Сумська обл.; 36 – с. Алтинівка, Кролевецький р-н, Сумська обл.; 37 – с. Попівка, Конотопський р-н, Сумська обл.; 38 – с. Козацьке, Конотопський р-н, Сумська обл.; 39 – с. Мутин,

Кролевецький р-н, Сумська обл.; 40 – с. Баничі, Глухівський р-н, Сумська обл.; 41 – с. Волокитине, Путивльський р-н, Сумська обл.; 42 – с. Линове, Путивльський р-н, Сумська обл.; 43 – с. Вершинова Муравійка, Куликівський р-н, Чернігівська обл.; 44 – с. Красне, Чернігівський р-н, Чернігівська обл.; 45 – с. Грабівка, Куликівський р-н, Чернігівська обл.; 46 – с. Красилівка, Козелецький р-н, Чернігівська обл.; 47 – с. Олбин, Козелецький р-н, Чернігівська обл.; 48 – с. Кіпті, Козелецький р-н, Чернігівська обл.; 49 – с. Вересоч, Куликівський р-н, Чернігівська обл.; 50 – с. Липів Ріг, Ніжинський р-н, Чернігівська обл.; 51 – с. Ховми, Борзнянський р-н, Чернігівська обл.; 52 – с. Хороше Озеро, Борзнянський р-н, Чернігівська обл.; 53 – с. Головеньки, Борзнянський р-н, Чернігівська обл.; 54 – с. Петрівське, Бахмацький р-н, Чернігівська обл.; 55 – с. Піски, Бахмацький р-н, Чернігівська обл.; 56 – Григорівка, Бахмацький р-н, Чернігівська обл.; 57 – с. Тулушка, Конотопський р-н, Сумська обл; 58 – с. Єрків, Козелецький р-н, Чернігівська обл.; 59 – с. Пухівка, Броварський р-н, Київська обл.; 60 – с. Козари, Носівський р-н, Чернігівська обл.; 61 – с. Кобижча, Бобровицький р-н, Чернігівська обл.; 62 – с. Марківці, Бобровицький р-н, Чернігівська обл; 63 – с. Володькова Дівиця, Носівський р-н, Чернігівська обл. (до 2016 р. – с. Червоні Партизани); 64 – с. Безуглівка, Ніжинський р-н, Чернігівська обл.; 65 – с. Рівчак-Степанівка, Носівський р-н, Чернігівська обл.; 66 – с. Лосинівка, Ніжинський р-н, Чернігівська обл.; 67 – с. Крупичполе, Ічнянський р-н, Чернігівська обл.; 68 – с. Товкачівка, Прилуцький р-н, Чернігівська обл.; 69 – с. Вільшана, Ічнянський р-н, Чернігівська обл.; 70 – с. Ряшки, Прилуцький р-н, Чернігівська обл.; 71 – с. Яблунівка, Прилуцький р-н, Чернігівська обл.

ВСТУП

Атрибутивність, як об’єкт дослідження, здавна цікавила не лише лінгвістів, але й філософів, які трактують атрибут як невід’ємну, необхідну, істотну властивість предмета або явища, без якого вони не можуть бути самими собою [ФЕС, с. 43]. За словами Д. Х. Баранника, «людське мислення виробило певні поняття ознак – своєрідні узагальнення властивостей предметів і явищ» [179, с. 140]. Ознаку предмета в мові виражає прикметник, якому приділено значну увагу в українському мовознавстві.

Категорія відмінка – ключова для прикметника як частини мови. На думку І. Р. Вихованця, головна її особливість «зумовлена найбільшою кількістю грамем і найбільшою потребою для вираження функцій компонентів семантико-синтаксичної і формально-синтаксичної структури речення» [179, с. 129]. Закінчення з погляду морфології є тим структурним компонентом, що передає ад’єктивне значення – важливу ознаку особи, предмета, явища.

У сучасній українській літературній мові функціонуванню прикметника на різних мовних і часових зрізах присвячені праці Й. О. Дзендзелівського [49], Ю. О. Карпенка [83], В. Ю. Франчук [188], Д. Г. Гринчишина [34], В. О. Горпинича [30], А. П. Грищенка [38], М. П. Тимченко [180], В. В. Ґрещука [42], Л. В. Асіїв [1], А. В. Висоцького [20], Н. М. Костусяк [91], Л. М. Костич [90], І. Т. Кузьми [92], О. С. Клак [86], Д. В. Рязанцевої [159] та інших науковців. Частини мови, що мають прикметниковий тип відмінювання, досліджували Г. М. Гнатюк [29], В. М. Ожоган [135].

Природу відмінювання та систему відмінків української мови опрацювали І. К. Кучеренко [99], І. Р. Вихованець [21], О. К. Безпояско [7], О. О. Тараненко [178].

Граматичні явища в східнополіському діалекті вивчали З. Г. Ніколаєнко [133], С. І. Дорошенко [56], М. О. Лазарко [101], Н. Й. Марчук [114], М. Г. Железняк [61], А. О. Свашенко [161], О. В. Юсікова [202], Л. В. Дика [50], Д. А. Марєєв [109], Г. А. Чешко [192], О. М. Холодьон [189].

Східнополіському говору присвячено значний обсяг ареалогічних праць. Його внутрішню диференціацію на фонетичному рівні дослідили В. М. Куриленко [93] та В. І. Зевако [69]. Проте більшість розвідок, що стосуються цього питання, базуються на лексиці діалекта. Дослідження східнополіської лексики з метою її ареального членування, а також аналізу окремих тематичних груп і визначення принципів їхньої внутрішньої диференціації мають певну традицію. Питанням ареалогії будівельної лексики Східного Полісся присвячене дослідження Л. І. Дорошенко [53]. Аналізом флорономенів і їх структурної неоднорідності в східнополіському діалекті займалася М. В. Поістогова. [143]. О. М. Никончук здійснив ареальне членування східнополіського говору на основі лісової лексики. [132]. Тваринницьку лексику східнополіського діалекту в ареалогічному аспекті досліджував В. М. Куриленко [94; 95]. Ґрунтовне дослідження зоологічної лексики східнополіського діалекту належить Н. П. Дейниченко [43]. Поділ східнополіського говору на матеріалі гончарської лексики східнополіського говору належить В. М. Бережняк [8]. Із проблемою ареального членування східнополіського говору пов’язані дослідження географічної термінології Є. О. Черепанової [191] та О. Л. Бабичевої [2]. Не виявлено праць, які б досліджували поділ східнополіського говору на морфологічному рівні.

Зазначимо, що попри відсутність розвідок про прикметникову словозміну в східнополіському говорі, науковці визначали парадигму відмінювання прикметників в інших діалектах української мови, зокрема Л. П. Бова (Ковальчук) [11], Т. І. Поляруш [145], З. Л. Омельченко [136], В. М. Пачева [141], С. С. Нередкова [130], Р. С. Зінчук [76; 77], О. В. Вінтоняк [22], М. С. Делюсто [45], С. Є. Панцьо [138], Ю. В. Громик [40], В. В. Лєснова [102], Л. Г. Гажук-Котик [25; 26].

Дослідженню суміжних діалектних зон присвячені праці І. О. Варченка [17], А. С. Зеленька [72], П. М. Лизанця [103], Т. В. Назарової [ЛАНП], Г. І. Мартинової [112; 113], Л. В. Рябець [158], Н. П. Шеремети [198], В. М. Михайленка [120; 121], Л. І. Дорошенко [52], О. І. Скопненка [174],

Л. В. Дикої [50], Т. М. Тищенко [181], Р. С. Зінчук [78], М. В. Бігусяка [9; 10], Т. В. Щербини [201], О. І. Чаган [190].

Взаємодію східнополіського діалекту з говірками білоруської та російської мов на різних мовних рівнях простежили П. М. Попов [146], І. Сидорук [162], М. В. Поістогова [144], Я. О. Литвиненко [106].

Представлений у названих студіях матеріал комплексно розкриває актуальні для українського мовознавства проблеми. Проте зафіксовано лакунарність у дослідженнях прикметникової словозміни як важливої ілюстрації збереження давніх мовних явищ у говірках української мови. Можливість заповнення подібних лакун вбачаємо в необхідності опису сучасного стану діалектної словозміни прикметника. У вітчизняній діалектології комплексний підхід до вивчення прикметника застосувала Н. П. Прилипко [154], яка вперше синтезувала матеріали «Атласу української мови», додавши власні матеріали, та довела, що відмінювання прикметників українських говірок має суттєві відмінності, зокрема й на тлі літературної мови. Дослідниця подала особливості відмінювання прикметників у різних українських діалектах. Потенційні зміни в говорах української мови за півстоліття могли помітно вплинути на сучасний стан прикметникової словозміни в говірках, а отже,вивчення результатів цих процесів залишається актуальним. На сьогодні праць, присвячених морфології українських говірок, представлено набагато менше порівняно з дослідженнями фонетичного й лексичного рівнів [35, с. 12]. Проте й серед актуальних здобутків української діалектної морфології надзвичайно мало розвідок про стан і динаміку прикметника та його граматичних категорій у діалектах української мови. Зазвичай такі дослідження обмежено однією говіркою [22; 40; 45; 130]. Інший тип представлення – вибірковий аналіз особливостей функціонування прикметника на тлі опису всієї граматичної будови чи інших мовних рівнів говірки чи групи говірок. Зауважимо, що східнополіському діалекту присвячено праці лише другого типу. Отже, прикметникова словозміна

потребує докладного вивчення, зокрема й у східнополіському діалекті північного наріччя української мови.

Актуальність роботи зумовлена потребою ґрунтовного аналізу словозміни прикметника в східнополіському говорі та встановлення меж поширення прикметникових флексій усіх відмінкових форм у цьому діалекті, що досі не було предметом спеціальних наукових досліджень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами. Дисертацію виконано в межах наукових програм Інституту української мови НАН України «Сучасні українські діалекти: дескриптивний та лексикографічний аспекти вивчення» (номер державної реєстрації 0107U00093), «Діалектне явище в континуумі національної мови та міжмовних зв'язках» (номер державної реєстрації 0115U002255). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Інституту української мови НАН України (протокол № 13 від 6 грудня 2011 р.). Тему дисертації скориговано на засіданні вченої ради Інституту української мови НАН України (протокол № 3 від 29 квітня 2014 р.).

Мета дослідження – виявити у східнополіських говірках прикметникову словозміну, з'ясувати особливості її просторової стратифікації за кожною з відмінкових форм, окреслити ареали характерних явищ словозміни прикметника в межах говору.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких **завдань:**

1) записати діалектні тексти і сформувати базу даних про прикметникові словоформи у східнополіських говірках;

2) виокремити давні й інноваційні риси в словозміні прикметника;

3) з'ясувати причини формальних змін та особливостей функціонування прикметникових флексій;

4) окреслити ареали поширення прикметникових закінчень;

5) визначити на основі прикметникової словозміни спільні та відмінні риси східнополіського діалекту з сусідніми говорами української та іншими суміжними слов'янськими діалектами.

Об’єкт дослідження – словозміна прикметника у східнополіському діалекті.

Предмет дослідження – варіювання флексій прикметників у східнополіському говорі, ареалогія прикметникових флексій.

Методи дослідження. Основним методом дослідження є *описовий*, застосовано також *порівняльний* – для виокремлення спільних і відмінних рис у словозміні прикметників східнополіського й суміжних із ним діалектів; *лінгвогеографічний* метод – для окреслення меж поширення досліджуваних явищ; метод *кількісних підрахунків* – для визначення кількості флексій у всіх відмінкових формах; метод *узагальнення* – для систематизації аналізованого матеріалу та формулювання висновків.

Джерельною базою слугують аудіоматеріали, записані в 71-ій говірці східнополіського діалекту під час експедицій упродовж 2012 – 2015 рр. (загальна тривалість записів – близько 103 годин), а також «Атлас української мови», діалектні хрестоматії текстів, описи українських та інших східнослов’янських діалектів.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що вперше у вітчизняній лінгвістиці системно проаналізовано відмінювання прикметників у східнополіському діалекті, виявлено й описано низку флексій, встановлено межі поширення прикметникових флексій, з’ясовано відношення до ареальних характеристик явищ, виявлених за матеріалами «Атласу української мови».

Теоретичне значення полягає в розширенні відомостей про граматичні особливості прикметника, з’ясуванні ролі словозміни у формуванні внутрішньої моделі й системної організації діалекту, поглибленні ареалогічних відомостей про східнополіський говір, виявленні закономірностей функціонування флексій у досліджуваних говірках, обґрунтуванні важливості вивчення формального варіювання в діалектному просторі не лише прикметника, а й інших частин мови з прикметниковим типом словозміни.

Практичне значення. Розширено емпіричну базу української діалектології внаслідок уведення в обіг нових відомостей про прикметникову

словозміну, визначені межі поширення мовних одиниць у східнополіському діалекті. Зібраний матеріал та його аналіз можуть бути використані для підготування узагальнювальних теоретичних праць про українські діалекти, коментарів про еволюцію словозміни в українській мові, укладання діалектних атласів і словників, вивчення української діалектології у закладах вищої освіти та загальноосвітніх школах. Аудіоматеріал, записаний під час польових досліджень, передано до Українського діалектного фонофонду (Інститут української мови Національної академії наук України).

Особистий внесок здобувача. Дисертація – підсумок самостійного дослідження здобувача: записування матеріалів у говірках, їх аналіз і висновки належать авторові. Усі наукові публікації на основі отриманих результатів є одноосібними.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні результати та теоретичні положення обговорено на засіданні відділу діалектології (протокол № 8 від 29 листопада 2018 р.), Міжнародній науковій конференції «Традиції та новаторство в сучасних діалектологічних студіях» (Львів, 2012 р.), Міжнародній конференції «Граматичні та семантичні аспекти функціонування мовних одиниць» (Ніжин, 2013 р.), Міжнародній конференції «Діалекти в синхронії та діахронії: загальнослов'янський контекст» (Київ, 2014 р.), Міжнародному круглому столі «Діалектний текст як джерело лінгвістичних студій» (Київ, 2015 р.), Міжнародному круглому столі «Трансформація діалектного континууму і проблеми лінгвоекології. До 30-річчя Чорнобильської трагедії» (Київ, 2016 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Збереження і розвиток української мови в лінгвально неоднорідних регіонах України» (Ізмаїл, 2017 р.), Міжнародній науковій конференції «Діалектологія у структурі лінгвістичних знань» (Київ, 2018 р.), Міжнародній науковій конференції «Традыцыі матэрыяльнай і духоўнай культуры Усходняга Палесся: праблема вывучэння і захавання ў постчарнобыльскі час» (Гомель, Білорусь, 2018 р.), VI Міжнародній науковій конференції «Лінгвалізація світу» (Черкаси, 2018 р.), XXVII Міжнародній науковій конференції «Мова і культура» (Київ,

2018 р.), Міжнародній мультидисциплінарній конференції «Наука і техніка сьогодення: пріоритетні напрямки розвитку України та Польщі» (Воломін, Польща, 2018 р.).

Публікації. Основні положення дисертації викладено у 10-ти публікаціях, з яких 5 надруковано у фахових виданнях, затверджених ДАКом України, 2 – у закордонних виданнях, 1 тези.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури (205 позицій) та додатків (Додаток А «Список інформантів»; Додаток Б «Карти»; Додаток В «Некартографовані матеріали»; Додаток Г «Зведені таблиці»; Додаток Ґ «Індекс словоформ»; Додаток Д «Тексти»; Додаток Е «Список публікацій за темою дисертації та відомості про апробацію результатів дослідження»). Повний обсяг дисертації – 360 сторінок, з них основного тексту – 168 сторінок.

РОЗДІЛ І ПРИКМЕТНИКОВИЙ ТИП ВІДМІНЮВАННЯ В УКРАЇНСЬКИХ ДІАЛЕКТАХ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ВИВЧЕННЯ

1.1. Історія формування системи флексій прикметникового типу відмінювання

Прикметник як самостійна частина мови пройшов тривалий період становлення. Він виділився на основі поєднання функціонально-семантичних і формально-граматичних ознак. Функціонально-семантичну основу прикметника становить його здатність виражати ознаку, бути атрибутивом у внутрішньограматичній системі речення [38, с. 14].

Первинно прикметник був невіддільним від іменника. Цю думку висловлювали провідні вітчизняні й зарубіжні мовознавці [5, с. 185; 15, с 7; 38, с. 16; 67; 81, с. 93 – 95; 82, с. 163; 148, с. 37]. В індоєвропейській прамові атрибутивні імена не відрізнялися від власне імен із погляду морфемної будови, хоча й були розподілені між меншою кількістю основ за належністю до відповідного морфологічного різновиду, ніж первісні іменники. Каталізатором процесу ад'єктивації було явище, коли іменник, поєднуючись із іншим іменником у ролі атрибута або предиката, виражав лише якісне поняття, яке містилося в ньому [204, с. 77].

У праслов'янській мові внаслідок морфологічної уніфікації основною прикметниковою категорією став рід, залежний від числа та відмінка означуваного іменника. Відмінкова парадигма означальних імен була тотожна відмінюванню іменників.

Хронологічно в праслов'янську добу виникли повні (членні, займенникові) прикметники через поєднання іменних прикметників із відповідною родовою формою вказівного займенника *jь*, *je*, *jo*. У лінгвістиці є кілька підходів до тлумачення походження та значення цих форм [183, с. 52]. Панівною вважають теорію Ф. Міклошича, на думку якого, повні прикметники позначали вже виражену раніше ознаку імені. Іменні форми вказували на предмет, позначений прикметником та іменником, як на такий, що раніше не був відомий. На відміну

від цих конструкцій, уживання повних прикметників із іменниками передбачало, що це поєднання імені й ознаки відбувалося в мовленнєвому акті не вперше [38, с. 21 – 22; 118, с. 357 – 358; 196, с. 296 – 297; 203].

У 50-х рр. XX ст. Й. Курц заперечив теорію Ф. Міклошича про неозначеність – означеність імен у праслов'янській мові. На його думку, членні прикметники не вказували на ознаки як такі, а акцентували на них увагу та диференціювали їх [82, с. 168]. Проте ця функція з часом слабшала, її на себе перебрав означуваний іменник. Втрата первісної функції, на думку науковця, зумовила потребу виокремлення прикметника як окремої частини мови, вираженої, по-перше, у формуванні системи прикметникових флексій, по-друге, у ширшому поширенні повних форм.

Парадигма відмінювання повних прикметників у праслов'янській мові мала тенденцію до уніфікації відмінкової системи, чому сприяли явища в мн. та дв. членних прикметників, наприклад, спільні для всіх родів форми Р. в. та М. в. мн. *novy-jixъ*, які формально були однаковими, хоча й мали різну природу походження. У М. в. мн. первісно була форма *добрѣхъихъ*, яка згодом трансформувалася внаслідок явища гаплології та за аналогією до форми Р. в. мн. [5, с. 204 – 205]. Згодом також за аналогією до цих форм з'явилися спільні форми для всіх родів і в інших відмінках мн. [182, с. 102 – 103].

Коротку й повну форми прикметників було й надалі збережено в давньоруській мові. Відмінювання коротких іменних прикметників відбувалося за зразком іменників -ŏ- / -jŏ- та -ā- / -jā- основ. Окрім диференціації за морфологічними ознаками, вони мали різне синтаксичне навантаження. Обидві форми виконували роль ознаки, проте короткі прикметники також функціонували як іменна частина складеного присудка. Але з часом з'явилася тенденція до зменшення вживання коротких прикметників у ролі означення. Це призвело до втрати іменними прикметниками форм непрямих відмінків та обмеження синтаксичної ролі таких прикметників до функції іменної частини складеного присудка [60].

Одночасно з невпинним занепадом коротких форм прикметників розширилося вживання повних прикметникових форм. Цей процес у давньоруській мові мав дві стадії. На першій стадії було повністю сформовано складені з морфологічного погляду прикметникові форми. На другій стадії виникли прості відмінкові закінчення в прикметниковій парадигмі, що фактично стало завершенням морфологічного оформлення відповідного класу слів [38, с. 37].

З XIV–XV ст. розпочався новий етап формування української мови, що вплинуло на формування прикметникової парадигми відмінювання. Подальше функціонування коротких іменних прикметників, на думку мовознавців, можна пояснити, з одного боку, активним використанням цих форм у діалектному мовленні, адже й сьогодні досліджувані форми збережено в українських говірках [153, с. 45]; з іншого боку, іменні прикметники зберігалися в тогочасних літературних пам’ятках за традицією. Незалежно від цих факторів коротку форму зберегли сучасні присвійні прикметники в Н. в. одн., що пов’язано зі специфікою цього лексико-граматичного розряду.

Короткі прикметники чол. роду в Н. в. одн. продовжували переважно функціонувати як іменна частина складеного присудка (за винятком присвійних, які виконували атрибутивну функцію). Сьогодні ці форми функціонують у закарпатських говірках [100, с. 14; 134, с. 137; 137, с. 148]. Також збережено форму Н. в. одн. на *-о* прикметників сер. роду. [3, с. 8; 18, с. 125; 59, с. 9; 115, с. 163; 139, с. 25]. У сучасній літературній українській мові ці прикметники трансформовано в прислівники, наприклад, *весело*, *далеко*, *мило* тощо. Поряд із мовними фактами, засвідченими в говірках, важливим джерелом збирання й дослідження коротких іменних прикметників є також усна народна творчість. У літературному стандарті іменні прикметники збережені в формі Н. в. одн. присвійних прикметників чол. роду. Використання якісних прикметників у короткій формі пов’язано, у першу чергу, зі стилізацією художніх творів. У таких випадках вони виконують здебільшого не предикативну, а атрибутивну функцію.

У системі прикметника, починаючи з XIV–XV ст., чільне місце посідають повні прикметники. Основними рисами відмінкової парадигми прикметників А. П. Грищенко вважав: 1) стягнені закінчення, що виявляються як основні, літературно-нормативні в Н. в. одн. прикметників сер. й жін. родів при факультативному, стилістично підкресленому вживанні первинних з хронологічного погляду нестягнених закінчень; 2) окремі випадки відмінкової омонімії у формах одн.; 3) варіантні відмінкові форми; 4) усталення критеріїв розмежування прикметникових форм за твердістю / м'якістю кінцевих приголосних основи тощо [38, с. 63].

Виразником сучасної флексії *-ий* прикметників чол. роду твердої групи в Н. в. одн. були форми *-ыи, -ии* / *-іи*. Флексія *-ыи* виходила з праслов'янської флексії *-ъјь* [23, с. 291]. Закінчення *-ии* / *-іи* засвідчило злиття етимологічних [ы] та [и] в [и]. Особливого поширення воно набуло в позиції після /г/, /к/, /х/. В українських діалектах зафіксовано поліваріантність флексії Н. в., З. в. одн. прикметників чол. роду з основою на твердий приголосний, залежно від можливих фонетичних виявів [и] у зв'язку з різними мовно-історичними процесами. У більшості діалектів української мови функціонує закінчення *-ий*. Цю флексію виокремлено в середньонаддніпрянських говірках, які лягли в основу сучасної літературної мови; також її спостережено в подільських, західнополіських, буковинських і частково в закарпатських говірках [152; 154, с. 38], [АУМ, т. І, к. 237]. В окремих говірках функціонує закінчення *-ій* після суфіксів *-к-, -ськ-, -еньк-* [119, с. 51] та губного [в] [14, с. 68]. Словоформи з *-ій* у ненаголошеній позиції після [г], [к], [х] поширені в наддністрянських та покутських говірках [68, с. 35 – 37]. Ще одним фонетичним виявом флексії *-ий* в українських діалектах є флексія *-ый*. Вона поширена в південно-західних говірках, які зберегли давній [ы] [18, с. 107 – 108; 59, с. 9; 89, с. 40; 139, с. 250; 157, с. 63]. У писемних пам'ятках XIV–XV ст. зафіксовано вживання усічених флексій *-ы* (*-и*), пов'язаних насамперед із діалектними особливостями регіонів, де жили й працювали автори та укладачі. На думку Н. П. Прилипко, ще одним фактором міг бути вплив суміжних білоруських говірок. Дослідниця

накреслила межу поширення повних / усічених форм, що в 60-і рр. XX ст. пролягала по лінії Рудня – Берестя – Велика Ведмежка – Великий Мидськ – Користь – Яковичі – Майдан – Стовпи (Рівненська обл.) – Білокоровичі – Малин (Житомирська обл.) – Ніжиловичі – Сухолуччя – Тарасовичі – Пухівка (Київська обл.) – Савин – Мрин (Чернігівська обл.) – Алтинівка (Сумська обл.). [152, с. 225], [АУМ, т. І, к. 237]. Г. Ф. Шило виокремив усічені форми прикметників чол. роду в Н. в. одн. також у наддністрянських говірках [199, с. 133]. Сучасні дослідження переконливо доводять зміщення цієї межі на північ під впливом повних форм південно-східного наріччя та одночасне функціонування усічених і неусічених форм або повне заміщення форм на *-и* формами на *-ий* [110, с. 137 – 138]. Білоруський дослідник М. Г. Булахов вважав, що втрата кінцевого /й/ відбувалася паралельно з відповідними процесами в західнослов'янських мовах [16, с. 47]. Проте А. П. Грищенко заперечував такий підхід, вважаючи, що втрата /й/ була спричинена послабленим звучанням відповідного звука в позиції кінця слова, а первісним джерелом для появи усічених форм могли бути словоформи з ненаголошеним закінченням [82, с. 190]. Ще одним виявом флексії *-ий* у говірках української мови є морфонологічні варіанти *-и^{е}й, -е^{и}й, -ей* [199, с. 48]. Зафіксовано функціонування в Н. в. одн. прикметників чол. роду закінчення *-ой* / *-ей*. В українській мові подібні форми спостережено в літературних пам'ятках XVI ст. як відображення, вочевидь, місцевого діалектного впливу. Флексія *-ой* поширена також у надсянських і холмських говірках української мови [200, с. 88].

В українській мові група прикметників з основою на м'який приголосний первісно творилася за допомогою різних суфіксів. У сучасній літературній мові є невелика група прикметників із давнім суфіксом *-jь, -ijь*: *левій, орлій* [177, с. 224]. Це пов'язано з історичним процесом ствердіння більшості приголосних, які входили до цієї групи, перед закінченням. Цю форму зафіксував також у говірках батюків І. Г. Верхратський: *ˈбаб'ій, ˈмыш'ій, ˈпав'ій, ˈриб'ій* тощо [19, с. 104]. Інша група членних прикметників з основою на м'який приголосний

утворювалася за допомогою суфікса *-ьпь-*. Ці прикметники мали обмежене семантичне значення. По-перше, вони позначали просторову або часову локалізацію (*вышьнии, задьнии, нынѣшнии, ютрьнии*). По-друге, виражали присвійність *(отьнь, сыновьнь*). Проте є припущення, що подібні присвійні прикметники насправді теж вказували на розташування об'єкта, а власне присвійне значення мали прикметники з суфіксами *-ovъ, -inъ* [38, с. 70]. Найпоширенішою формою повних прикметників чол. роду з основою на м'який приголосний у Н. в. та З. в. одн. були прикметники з флексією *-ии* / *-ій*. В українських діалектах відображено давнє явище втрати розрізнення твердих і м'яких основ, підтверджене пам'ятками XIV–XVIII ст. Відомо, що в українських діалектах є три групи залежно від розрізнення твердої та м'якої групи прикметників: 1) діалекти з послідовним розрізненням твердої та м'якої груп (більшість південно-східних говірок, частина поліських та південно-західних говірок); 2) діалекти, у яких сформовано однотипну парадигму відмінювання за зразком прикметників з основою на твердий приголосний внаслідок заміщення ними прикметників з основою на м'який приголосний (більшість південно-західних говірок, зокрема бойківські, покутсько-буковинські, закарпатські, наддністрянські, частково подільські говірки); 3) діалекти з непослідовним розрізненням твердої та м'якої основ (частина поліських говірок, зокрема волинсько-поліські, і частина південно-східних говірок, зокрема слобожанські та східнополтавські) [6, с. 107].

Уподібнення прикметників з м'якою основою та їх наступна втрата на користь прикметників із твердою основою стала можливою завдяки прагненню мовців до уніфікації обох основ. Повна чи часткова втрата м'яких основ і стала передумовою для появи говірок, в яких закінчення *-ій* у Н. в. одн. прикметників чол. роду змінилося на *-ий*. Додатковим фактором ствердіння кінцевих приголосних м'яких основ, на думку лінгвістів, було збереження флексійного [ы] після твердих основ та вплив на м'які основи [38, с. 72]. Для непослідовного розрізнення твердої та м'якої основ характерне як заміщення м'яких основ твердими, так і протилежне явище – функціонування флексії *-ій* на місці *-ий*.

Так, наприклад, у карпатських і подільсько-волинських говорах прикметники зберігають м’якість кінцевого приголосного основи, хоча мають флексію *-ий* (*-ый*) (*ˈдаун’ый, ˈсин’ий, ˈл’ітн’ий*) [6, с. 108]. Протилежну зміну зафіксовано в слобожанських та східнополтавських говірках. У прикметниках із твердою за походженням основою слова спостережено закінчення *-ій* (*веˈселій, ˈгострій, ˈдикій, ˈчистій*) [152, с. 229 – 232; 194, с. 19 – 21]. Характерні ознаки цього явища полягають у заміщенні флексій лише в словоформах, які мають наголос на основу слова, та обмеженому функціонуванні цього явища лише в формах Н. в. й З. в. одн. чол. роду. Пояснюють цей процес, як і заміщення м’яких основ твердими, прагненням до уніфікації обох типів основ за одним зразком [38, с. 74 – 75; 128, с. 20].

Поряд із іменними прикметниками на *-о* в Н. в. й З. в. одн. повних прикметників сер. роду була поширена флексія *-оє* / *-єє*. Важливим явищем в історії української граматики стала подальша уніфікація закінчення Н. в. до *-е* як «своєрідної морфологічної інновації у становленні прикметникової парадигми української мови» [38, с. 81]. Для сучасної літературної мови закінчення *-е* є нормативним. Воно широко представлене в українських говірках [155, с. 104; 160, с. 147], [АУМ, т. І, к. 238; т ІІ, к. 217]. Проте в частині говірок української мови, у яких не відбувся процес уніфікації закінчення прикметників сер. роду в Н. в. одн., виокремлено уживання давніх нестягнених флексій *-оје, -еје* [155, с. 108 – 109], [АУМ, т. І, к. 238; т ІІ, к. 217]. Н. П. Прилипко констатувала одночасне функціонування в окремих говірках стягнених і нестягнених форм. Вона аргументувала вибір мовцями конкретної форми акцентуаційними особливостями: стягнена флексія *-е* функціонує, якщо наголос припадає на основу слова (*безˈзубе, ˈгорде, крикˈливе*), нестягнена *-оје* – якщо на закінчення (*криˈвойе, раˈбойе, туˈпойе*) [155, с. 104].

Р. в. одн. прикметників чол. й сер. родів представлено флексіями *-ого* / *-его*. Притаманне для м’якої основи закінчення *-его* було спорадично зафіксоване в прикметниках з основою на шиплячий. Проте з часом внаслідок ствердіння шиплячих флексія *-его* була заступлена флексією *-ого*. Це

нормативне закінчення в літературній мові, воно ж функціонує й у більшості українських діалектів. Збереження *-его* притаманне окремим говіркам північного наріччя (ˈ*л'еітошн'его*, ˈ*с'ін'его*) [151, с. 152].

У Д. в. одн. прикметників чол. й сер. родів залежно від типу основи функціонувало збережене давньоруське закінчення *-ому* / *-ему*. Так само, як і в Р. в., з часом відбулася уніфікація форм, що зумовило втрату флексії *-ему*, збереженої лише в окремих поліських говірках. У тих південно-західних говірках, яким притаманне сильне укання, зафіксовано закінчення *-уму* [6, с. 111].

Давні форми О. в. одн. членних прикметників чол. й сер. родів мали флексії *-ым(ъ)* / *-им(ъ)*, витіснені з часом вторинними флексіями *-им(ъ)* / *-ім(ь)*. Хоча закінчення *-ым(ъ)* певний час зберігалося за традицією після основ на [г], [к], [х]. У сучасній мовній практиці ці форми закріплені у вигляді закінчень *-им* / *-ім* залежно від типу основи. У тих південно-західних, для яких характерне заміщення м'яких основ твердими, після кінцевого м'якого основи збережено флексії *-им*, *-ым* [6, с. 112].

Повні прикметники чол. й сер. родів у М. в. одн. пройшли складніший шлях становлення порівняно з іншими відмінками цих родів. Нормативна для сучасної літературної мови флексія *-ім* не набула максимального поширення через процес заміщення формою Д. в. одн. прикметників чол. та сер. родів на *-ому*. Також є вірогідність аналогійного впливу жін. роду, для якого властиве взаємовідображення форм Д. в. – М. в. одн. В українських діалектах поряд із флексіями *-ому*, *-ім* функціонують також *-ом*, *-ум*, *-уом* (у частині поліських говірок), *-ум*, *-ӱм* (у карпатських говірках).

Повні прикметники жін. роду одн. в Н. в. успадкували давньоруське закінчення *-ая* / *-яя*. Наступні морфонологічні зміни призвели до появи нової форми *-а* / *-я* відповідно до типу основи ([аja] > [аа] > [а]). Припускають, що каталізатором цих змін могли бути акцентуаційні особливості. Стягнення почалося спочатку в тих словах, у яких наголос падав на основу слова. Це відображено в частині поліських говірок, де закінчення *-а* / *-я* можливе лише в

ненаголошеній позиції [155, с. 104 – 107; 160, с. 149 – 150]. У сучасній українській літературній мові та більшості діалектів засвідчено флексію *-а* / *-я*. Давнє нестягнене закінчення *-ая* / *-яя* збережено в говірках північного наріччя [6, с. 109].

Давньоруські форми Р. в. одн. прикметників жін. роду *-оѣ* (*-ое*) / *-еѣ* (*-ее*) та *-ои* / *-ой*, *-еи* / *-ей* внаслідок рефлексації [ѣ] > [і] сформувалися у двоскладове закінчення *-ої* [38, с. 96]. На відміну від літературної мови, для українських діалектів характерна поліваріантність форм Р. в. одн. прикметників жін. роду. Збереження давніх форм *-оѣ* / *-еѣ* в північній частині центрально- та східнополіських говірок передано через флексії *-ойе* / *-ейе* (ˈ*добройе*, ˈ*гарнойе*, *моло*ˈ*дойе* ˈ*д'і̯е̯ўк'і*; ˈ*л'і̯е̯тн'ейе*, ˈ*ос'і̯е̯н':ейе по*ˈ*ри*) [151, с. 156], [АУМ, т. І, к. 239]. У центральнополіських говірках функціонує усічене закінчення *-е* (*до* ˈ*добре л'у*ˈ*д'іни*, ˈ*чорне спад*ˈ*н'іци*, ˈ*с'ін'е* ˈ*хустк'і*) [6, с. 110]. Припускають, що ця форма – наслідок вирівнювання парадигми відмінювання прикметників жін. роду [38, с. 97]. Білоруські мовознавці пов'язували цей процес із випадінням інтервокального [j] та подальшою еволюцією флексії *-ойе* > *-ее* > *-е* [125, с. 206 – 207]. Науковці зафіксували різноманіття форм Р. в. одн. прикметників жін. роду в західнополіських говірках: *-ийі*, *-ейі*, *-и*, *-і* [127, с. 23 – 24; 151, с. 154]. Вживання флексій *-ийі* / *-ейі* залежить від місця наголосу в слові: *-ийі* зафіксовано у словах із наголосом на основу (ˈ*гордийі* ˈ*д'івчини*, ˈ*сизийі го*ˈ*лубки*), *-ейі* – із наголосом на закінчення (*пра*ˈ*мейі до*ˈ*роги*, *мулу*ˈ*дейі* ˈ*д'ійчини)*. Флексії *-и* / *-і*, напевно, розвинулися з *-ийі* / *-ейі* за зразком вирівнювання флексій *-ойе* > *-е*. Закінчення *-ой* у частині північних і південно-західних говірок [АУМ, т. І к. 239; т. ІІ к. 218] пояснюють впливом суміжних білоруських говірок або редукцією кінцевого [і] [82, с. 202].

Внаслідок зміни [о], [е] > [і] в нових закритих складах із староукраїнського закінчення *-ои* / *-еи* в Д. в. й М. в. одн. прикметників жін. роду постала сучасна форма *-ій*. Вважають, що проміжним етапом такої зміни було вживання [у] на місці [о]. Це явище засвідчене в тих говірках, у яких засвідчено варіювання Д. в. та М. в. одн. прикметників жін. роду у вигляді флексій *-ій*, *-і* (усічена

форма), *-ий, -ай, -ой, -уий, -уей, -уой, -уй, -ўй*; а також *-ойі* під впливом відповідної форми Р. в. одн. повних прикметників жін. роду [АУМ, т. І, к. 240 – 242; т. ІІ, к. 219 – 220; т. ІІІ, ч. 2, к. 63].

Успадковані з давньоруського періоду закінчення *-ую* / *-юю* в З. в. одн. продовжували функціонувати в староукраїнських пам'ятках. За аналогією до форм Н. в. відбулося стягнення цих флексій до *-у* / *-ю*. Обидва типи флексій функціонували одночасно приблизно до XVIII ст., поки не відбулося повне заміщення нестягнених форм стягненими. Закінчення *-у* / *-ю* репрезентоване в сучасній літературній українській мові та в більшості українських говірок. Первісну флексію збережено в говірках північного наріччя (*моло*ˈ*дуйу, ве*ˈ*селуйу,* ˈ*син'уйу*) [6, с. 109].

Не зазнала змін у староукраїнській мові й давньоруська форма О. в. одн. прикметників жін. роду *-ою* / *-ею*. Поступова тенденція до вирівнювання прикметникових основ за зразком твердої групи призвела до уніфікації закінчення й збереження лише форми на *-ою*, відображеної в сучасній літературній мові. Ширше варіювання спостерігаємо на прикладі діалектної системи. У деяких північних і південно-східних говірках мовці використовують усічену форму закінчення *-ой*. У поліських говірках збережено розрізнення твердої та м'якої основ, відображене у функціонуванні поряд із *-ойу* флексій *-ейу, -айу, -уйу*. Хоча, на нашу думку, закінчення *-уйу* можна пояснити аналогічною формою З. в. в північних говірках та прагненням мовців до об'єднання відмінкової парадигми. У волинських говірках у прикметниках з наголосом на основу слова відображено поділ флексій залежно від типу основи: *-ейу, -ийу, -ійу* (після [г], [к], [х]) після твердого кінцевого приголосного основи (ˈ*новийу* ˈ*хатийу, с*ˈ*тарийу би*ˈ*розийу, ши*ˈ*рок'ійу до*ˈ*рог'ійу*) та *-ійу* після м'якого кінцевого приголосного основи (ˈ*ран':ійу* ˈ*вишн'ійу, то*ˈ*р'ішн'ійу к*ˈ*лун'ійу*); флексію *-ейу* зафіксовано також і в тих волинських говірках, в яких флексія є наголошеною (*жи*ˈ*вейу, моло*ˈ*дейу, ста*ˈ*рейу*) [127, с. 26]. Одна з характерних ознак південно-західного наріччя української мови – використання в багатьох говірках в О. в. одн. прикметників жін. роду флексій *-ов, -ом* (*моло*ˈ*доў,*

*моло*ˈ*дом* ˈ*д'іўкоў*), пов'язане зі змінами внаслідок втрати інтервокального /й/ [38, с. 103]. Ще однією особливістю О. в. одн. повних прикметників жін. роду є часте використання однакових формотворчих афіксів порівняно з формою О. в. одн. іменників І відм. [4, с. 11].

У староукраїнській мові зафіксовано втрату розмежування прикметникових словоформ за родовою ознакою, що було характерною особливістю давньоруської мови. Уніфікація Н. в. та З. в. мн. різнородових прикметників зумовила функціонування флексій *-ыи* (*-ии, -иї*), *-ые* (*-ие, -їе*), *-ыѣ* (*-иѣ, -ѣи*). Фонетично вони різнилися, проте були тотожними з морфологічного погляду. Починаючи з XV ст., простежено появу стягнених форм *-ы, -и, -ѣ*. Є різні погляди на природу походження сучасної флексії *-і* в Н. в. мн. Найпереконливішим видається думка К. П. Михальчука, який виводив походження цього закінчення з давніх флексій *-ыѣ* / *-ѣѣ* шляхом фонетичних перетворень *бѣлыѣ = білыї = білъїї = білії* > *білы* і *білъі, білъі* і *білі* [123, с. 121 – 124]. Серед додаткових причин називають вплив займенникових форм *ті, всі,* трансформованих із давніх форм *тѣ, вьсѣ*. Вияв давнього нестягненого закінчення *-ыѣ* збережено в говірках північного та південно-західного наріч у вигляді флексій *-ийе* (ˈ*добрийе,* ˈ*гарнийе*), *-ійе* (ˈ*добр'ійе,* ˈ*гарн'ійе), -ійі* (ˈ*добр'ійі*, ˈ*гарн'ійі*). Також виявами Н. в. мн. є флексії *-і* (ˈ*добр'і*, ˈ*гарн'і*) та *-и* (ˈ*добри,* ˈ*гарни*) [АУМ, т. І, к. 243; т. ІІ, к. 221]. Для південно-східного наріччя, говірки якого стали підґрунтям сучасної української літературної мови, основною флексією у Н. в. й З. в. мн. є *-і* [160, с. 152 – 153], [АУМ, т. ІІІ, ч. 2, к. 64].

У Р. в. й М. в. мн. відбулася трансформація старослов'янських флексій *-ых(ъ)* / *-их(ъ)* до закінчень *-их(ъ), -їх(ъ)* та подальше витворення сучасної флексії *-их*, притаманної для прикметників із твердим кінцевим приголосним основи. Закінчення *-іх*, яке вживають у прикметниках із м'яким кінцевим приголосним основи, виникло за аналогією до давньої форми займенника *всіх* – *вьсѣхъ*. У тих південно-західних говірках, для яких характерне непослідовне розрізнення твердої та м'якої основ, зафіксовано форми на зразок ˈ*літних*,

ˈлітн'их, *ˈсиних*, *ˈсин'их* [5, с. 205], а також закінчення *-ых* (*ˈдобрых*, *гір'ˈкых*, *моло*ˈ*дых*) [6, с. 113].

У сучасній українській літературній мові в Д. в. мн. давнім формам *-ым(ъ) / -им(ъ)* відповідають, залежно від типу основи, флексії *-им / -ім*. За аналогією до форм прикметників Р. в. – М. в. мн. в Д. в. мн. в окремих говірках південно-західного наріччя функціонують форми *ˈсиним*, *ˈсин'им*, *ˈдобрым*, *ˈфайным* [6, с. 113].

В О. в. мн. нормативним є закінчення *-ими / -іми*, засвоєне з давньоукраїнських форм *-ыми / -ими*. Специфічним відображенням флексії прикметників в О. в. мн. є властиві західнокарпатським, середньозакарпатським, північнозакарпатським, надсянським, лемківським говіркам закінчення *-има (-ыма)*, *-іма*, які функціонально є залишками Д. в. – О. в. дв. (*маˈлима*, *ˈсинима*, *ˈсин'има*, *веˈликыма*, *новыма*, *черˈвоныма*, *ˈк'із'іма*, *ˈсин'іма*) [6, с. 113; 38, с. 112].

1.2. Прикметникова парадигма відмінювання в інших частинах мови

Узагальнену ознаку предмета виражає прикметник. На думку Д. Х. Баранника, «поняття ознаки, що лежить в основі семантики кожного прикметника, створюється передусім через усвідомлення відношень між двома предметами – предметом означуваним і предметом, що має якусь спільну з ним рису або якоюсь властивістю зв'язаний з ним» [177, с. 142]. Тобто, будь-яка ознака може бути пов'язана з предметом як безпосередньо, так і опосередковано. Також прикметник позначає належність конкретній істоті або вказує на ознаку предмета за його місцем серед інших однорідних предметів. Залежно від вияву конкретної ознаки, у сучасній українській літературній мові виділяють такі семантичні розряди прикметників: якісні, відносні, присвійні та порядкові прикметники. І. Р. Вихованець із позицій теоретичної морфології зазначав, що атрибутивність – широке поняття, яке вказує на велику кількість значень: колір (*білий*, *чорний*), розмір (*великий*, *малий*), зовнішні та внутрішні

властивості істот (*красивий*, *допитливий*), смак (*солодкий*, *солоний*), матеріал (*дерев'яний*, *золотий*), стосунок до простору (*сьогоднішній*, *ранній*), належність кому-небудь (*батьків*, *братів*), стосунок до дії, процесу, стану (*біговий*, *навчальний*) [179, с. 124]. Отже, ознака – це особливість предмета або явища, яка визначає подібність свого носія до інших об'єктів пізнання або відмінність від них. Сукупність ознак (яка може зводитися й до однієї єдиної ознаки) дозволяє відрізнити предмет (явище) від інших предметів (явищ) [ФЕС, с. 445 – 446].

Поняття ад'єктивної словозміни виходить за межі власне прикметникової словозміни. Єдність словозмінних парадигм та синтаксичної ролі зумовило те, що в українській мові за зразком прикметника відмінюються дієприкметники, неособові родові займенники та числівник *один*.

Визначення частиномовної належності дієприкметника зведено до трьох основних поглядів, згідно з якими дієприкметник є: а) дієслівною формою [97, с. 364; 177, с. 408 – 409]; б) прикметниковою формою [98; 179, с. 146 – 150]; в) симбіозом дієслова й прикметника [29]. Зважаючи на об'єкт нашого дослідження, розглядаємо дієприкметник крізь призму його прикметникових граматичних категорій, зокрема категорію відмінка. Починаючи з праслов'янської доби, дієприкметники, як і прикметники, функціонували у двох формах: короткій і повній. Повні дієприкметники утворювалися шляхом додавання до короткої форми займенника *jь* у відповідній родовій і відмінковій формі, наприклад *nesy+ jь > nesyjь*. Ці форми продовжили функціонувати в давньоруській мові у вигляді конструкції з короткої форми та необхідного відмінка анафоричного займенника *и*: *нєсы + и > нєсыи*, *нєсъша + єго > нєсъшаєго* тощо. Згодом відбувся занепад *j* у займенника та подальше стягнення однакових голосних за аналогією до прикметникових форм: *нєсъшаєго > нєсшааго > нєсъшаго* [82, с. 265]. Тому аналіз прикметникової системи відмінювання не буде повним без даних про дієприкметникову словозміну.

У сучасній українській літературній мові чільне місце належить з’ясуванню ролі займенника у формуванні парадигми відмінювання інших частин мови – прикметника, числівника, дієслова. Як зазначено в попередньому підрозділі, прикметник як самостійна, незалежна від іменника частина мови виокремився саме за допомогою давнього вказівного анафоричного займенника *и, є, я*. Ці прономени стали також невід’ємною складовою частиною числівників, дієприкметників та інших займенників. Попри спільну відмінкову систему, утворені форми мали різне функційне навантаження, охоплюючи маркування ознаки, якості, властивості, кількості або ж заступлення імені ознаки чи імені кількості.

Система займенників має чітку й глибоку будову, вона самодостатня за своєю природою та звернена до всіх інших класів слів, взаємодіючи з ними. Морфологічно займенники дублюють іменник, прикметник, числівник або прислівник, характеризуючись наявністю граматичних категорій відмінка, числа і роду. І. Р. Вихованець зазначав, що «займенникові слова репрезентують щось, вказуючи, а не символізуючи» [179, с. 184]. Співвідносячись з іменниковим, прикметниковим, числівниковим або прислівниковим класами, займенник, проте, залишається окремою частиною мови, маючи додаткові семантичні (вказівна функція, опосередкований зв’язок із предметом репрезентації) і синтаксичні (крім внутрішніх – наявних у реченні – формально-синтаксичної, семантико-синтаксичної і комунікативної функцій, займенникам притаманна зовнішня функція – роль засобу зв’язку речень у тексті) ознаки. Роль займенника полягає в тому, що він заступає відповідні частини мови, стаючи лексико-семантичним еквівалентом іменників, прикметників, числівників або прислівників.

Займенник, як і прикметник, в індоєвропейську епоху утворювався за допомогою -ŏ- (чол. і сер. роди) та -ā- (жін. рід) основ. За граматичними особливостями займенники поділяють на дві основні групи: особові (особові і зворотний) і неособові (неродові й родові) займенники [82, с. 129].

На особливу увагу в контексті досліджуваних явищ заслуговують неособові родові займенники, до яких належать присвійні, вказівні, означальні, а також частина питальних, відносних, заперечних і неозначених займенників. Саме в них засвідчено історичний зв'язок з прикметниками на граматичному рівні: це відображено в спільній відмінковій парадигмі й тотожних синтаксичних функціях. Історично прономени мали низку спільних із прикметником ознак, наприклад: наявність твердої та м'якої груп, втрата родового розрізнення в мн., занепад форм дв. та ін. Відзначимо також давній вказівний анафоричний займенник *и, є, я*. У розвитку граматичної системи української мови він мав важливе значення, адже був невід'ємною складовою частиною новоутворених повних форм прикметників, зокрема порядкових, дієприкметників та інших займенників.

Словозмінна парадигма займенників дублює систему флексій прикметників. Укажемо лише на словозмінну кореляцію конкретних займенників залежно від типу групи. Переважна більшість займенників прикметникового походження в сучасній українській літературній мові відмінюється за парадигмою прикметників твердої групи. Лише займенники *їхній, весь, чий* змінюються за парадигмою м'якої групи прикметників, а займенник *цей* у формі чол. і сер. роду – за зразком змішаної групи прикметників типу *яснолиций*.

Для відмінкової парадигми займенників прикметникового типу характерні ті самі особливості, що й для прикметників, за типом яких ці займенники відмінюються: використання повних стягнених, повних нестягнених, усічених, а також коротких форм. Для багатьох займенників у непрямих відмінках характерні суплетивізм, омонімічність їхніх відмінкових форм.

Числівники в сучасній українській літературній мові сформовані за зразком іменників, прикметників і займенників. Відприкметникові числівники виражали кількість як ознаку кількох предметів, що утворюють сукупність чого-небудь (власне кількісні числівники *дъва, триє, четыре*) або як ознаку сукупності, усвідомленої як єдиний предмет (збірні числівники *дъвои, трои,*

четверъ) [193, с. 7]. Прикметники *дъва*, *триє*, *четыре* змінювалися за родами та відмінками. Проте система відмінювання цих числівників відрізнялася. Числівник *дъва* (а також *оба*) відмінювався у формі дв. за зразком займенника *тъ*; *триє* – як форма мн. іменника із основою на *-*ĭ*; *четыре* – як форма мн. іменника із основою на *-*n*. У сучасній парадигмі відмінювання ці числівники об'єднані в один тип (разом зі збірними числівниками *двоє*, *троє*, *четверо*) у зв'язку зі зближенням цих форм, причиною якого послугував «занепад двоїни у відмінюванні імен і однаковий характер синтаксичних зв'язків… з іменниками» [82, с. 220 – 221].

Числівник *один* – це займенниковий прикметник. На прикметниково-займенникову природу цього числівника, окрім граматичних категорій, указує його здатність бути вживаним у значенні власне прикметника, а також вказівного або неозначеного займенника [177, с. 246 – 247; 179, с 169; 193, с. 52]. У сучасній українській літературній мові числівник *один* відмінюється за зразком займенника *той*.

Хоча всі ці власне кількісні та збірні слова мали родові закінчення й узгоджувалися з іменниками в роді, числі й відмінку, тобто за граматичними ознаками презентували прикметники, проте з часом вони втратили атрибутивне значення. На думку науковців, у зв'язку з розвитком і математизацією людського мислення, відбувся процес семантичного вирівнювання цих слів. Це було пов'язано також із співвіднесенням давніх числівників із натуральним рядом чисел [193 с. 7].

Окремо зазначимо про порядкові слова, які, як було зазначено, є одним із розрядів прикметника З погляду граматичних ознак показниками частиномовної належності до прикметників у них є система флексій та синтаксична функція, тотожна іншим прикметниковим розрядам. Із праслов'янської мови реконструйовано такі форми як *pьrvъ, *vъtorъ, *tretьjь, *četvьrtъ, *petъ та інші, що були за зразком первинних прикметників, «іменами прикметникового характеру, що вживалися, як і інші прикметники, з назвами предметів і разом з ними відмінювалися за родами, числами й відмінками» [82,

с. 217]. Повна форма цих слів сформована за тим же принципом, за яким сформовані повні прикметники, тобто за допомогою відносно-вказівного займенника *и, є, я*. Ці фактори уможливлюють розгляд порядкових слів саме в семантико-граматичному полі прикметників та використання цих слів як ілюстративного матеріалу.

1.3. Стан дослідження прикметникового типу відмінювання в українських діалектах

Діалектна словозміна прикметників не була предметом спеціального дослідження аж до 60-х рр. XX ст. До того часу діалектологи переважно звертали увагу лише на окремі явища, притаманні говірці або групі говірок. У 1964 р. Н. П. Прилипко видала «Програму для збирання діалектних матеріалів із словозміни та словотвору прикметника» [79], одну з частин якої було присвячено відмінюванню прикметників. Зібрані за допомогою питальника записи лягли в основу дисертаційного дослідження «Прикметник у говорах української мови» [154]. Автор довела, що відмінювання прикметників українських говірок та прикметників літературної мови має значні відмінності. Узагальнивши дані, зібрані на території східнополіського говору, дослідниця подала парадигму відмінювання прикметників цього діалектного ареалу [156, с. 90] (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Парадигма відмінювання прикметників у східнополіському говорі за Н. П. Прилипко

Відмінок	Чоловічий рід	Середній рід	Жіночий рід	Множина
Н.в.	*Стари (-и^{і}), -ий*	*Старайе (-ойе), -е*	*Старайа, -а*	*Старийе (-и^{і}йе), -ийі, -и*
Р.в.	*Старого (-ога)*		*Старойі, -ой, -ойе*	*Старих (-и^{і}х)*
Д.в.	*Старому*		*Старуой, -уий,*	*Старим (-и^{і}м)*

		-уей, -уй, -ой, -ий (-и^{і}й)	
З.в.	*Як Н.в. або Р.в.*	*Старуйу, -у*	*Як Н.в. або Р.в.*
О.в.	*Старим (-и^{і}м)*	*Старойу, -ой*	*Старими (-и^{і}ми^{і})*
М.в.	*На старому, -уом, -им, -ом*	*На старуой, -уий, -уей, -уй -ой, -ий (-и^{і}й)*	*На старих (-и^{і}х)*

В українській діалектології немає праць, присвячених повному описові прикметникової парадигми в східнополіському говорі. Цінний експеримент запропонував Д. А. Мареєв, який дослідив наявність / відсутність змін у словозміні прикметників за свідченнями двох часово віддалених зрізів [205]. Є розвідки описового характеру, присвячені окремій говірці чи спорідненій групі говірок. Ці дослідження охоплюють також відомості про граматичну систему, зокрема прикметниковий тип відмінювання. До таких студій належать давніші праці А. Н. Малинки [108], О. Б. Курило [96], Ю. В. Виноградського [19], О. Н. Синявського [173], Г. П. Їжакевич [80], Г. І. Філіппової [185; 186], Ф. Т. Жилка [64; 65; 66], П. С. Лисенка [104; 105], С. Ф. Довгопол [51], А. О. Свашенко [161], що дають інформацію про деякі особливості відмінювання прикметників окремих говірок чи груп говірок, із чого згодом формується загальна картина говору, зокрема східнополіського.

Схарактеризуємо цей тип досліджень на основі трьох розвідок, які репрезентують три мікроареали східнополіського говору – говірки, перехідні до середньонаддніпрянських; північні надсновські говірки, перехідні до білоруських; центральночернігівські говірки.

У статті «Південночернігівські говірки, перехідні до полтавських (Бобровицький і Новобасанський р-ни Чернігівської області)» [65] Ф. Т. Жилко підкреслив, що місцеві говірки належать до східнополіських, але мають також достатньо південно-східних рис (полтавських говірок) [65, с. 53]. Це відображено в граматичних особливостях цих говірок, наприклад, у

парадигматиці відмінювання прикметників. Наприклад, прикметники чол. роду одн. в Н. в. мають як стягнене, так і нестягнене закінчення. Схожу ситуацію дослідник зафіксував щодо Н. в. мн.: південночернігівські говірки діляться на два ареали залежно від уживаної флексії *-и / -і*. Хоча процес витіснення флексії *-и* характерною для південно-східних говірок флексією *-і* науковець зазначив уже тоді [65, с. 55]. Ф. Т. Жилко вважав однією з причин збереження флексії *-и* віддаленість говірок, для яких вона характерна, від великих шляхів сполучень, зокрема від залізниці. На діахронічному зрізі вказано вживання повних нестягнених закінчень респондентами старшого покоління, у той час як молодь, здебільшого, надавала перевагу стягненим закінченням. Але це не стосується присвійних прикметників, які функціонували на території досліджуваних говірок лише в стягненій формі, тоді як субстантивовані прикметники – у повних нестягнених формах. Ф. Т. Жилко помітив деяку послідовність у вживанні повних і стягнених форм прикметників там, де вони функціонували одночасно. Зокрема, прикметники мали скорочені форми, якщо стояли у препозиції до означуваного слова, а повні форми функціонували в постпозиції до означуваного слова й у складі присудка.

У розвідці «Перехідні говірки від української до білоруської мови в північно-західних районах Чернігівщини». Ф. Т. Жилко порівняв надсновські говірки зі схожими говірками Гомельщини [64]. При цьому основними рисами функціонування прикметників він зазначив:

1) усічені закінчення (*байазліви*, *гаваркі*);

2) нестягнені закінчення Н. в. прикметників сер., жін. родів і мн. (*доўгейе*, *багатейе*; *доўгійа*, *харошийа*; *добрийе*, *чужийе*);

3) поширена форма найвищого ступеня порівняння прикметників із усіченим закінченням типу: *сами добри*, *сами стари*; дуже мало зафіксовано форм на зразок *самий ніжний*.

Мета праці П. С. Лисенка «Деякі особливості говірок Олишівського району, Чернігівської області» – опис говірок лише цього мікроареалу без

зіставлення з контактними говірками [105]. Діалектолог виокремив такі особливості вживання прикметників у цих говірках:

1) одночасне вживання стягнених і нестягнених форм (*довге–доўгейе*);

2) одночасне вживання у Н. в. мн. нестягнених закінчень *-ийе* (*гарнийе*, *молодийе*) та *-ійе* (*чужійе*);

3) закінчення *-и* в присвійних прикметниках (*материни хустки*, *батькови чоботи*).

Такі розвідки допомагають визначити часткову парадигму відмінювання прикметників у межах окремої говірки або групи споріднених говірок. Саме завдяки аналізу окремих говірок згодом постає повна картина в межах говору чи наріччя. Тому ці дослідження дуже важливі для подальшого вивчення східнополіського говору.

Ю. В. Громик дослідив прикметникову словозміну окремої говірки. У статті «Словозміна прикметників у поліській говірці села Липне» [40]. представлено відмінювання прикметників середньополіської говірки. Засвідчено, що парадигма словозміни цієї говірки характерна для більшості говірок середньополіського говору, незважаючи на те, що вона розташована на порубіжжі середньополіського й західнополіського говорів. Дослідник відзначив невелику кількість збережених архаїзмів у говірці, а причиною появи деяких морфологічних інновацій назвав регулярні фонетичні процеси та граматичну аналогію.

Питання про прикметникову словозміну в окремих ареалах мовознавці досліджували на території й інших говорів української мови. Словозміні та словотвору прикметників у говірках Північного Приазов’я присвятила розвідку В. М. Пачева [141]. У статті дослідниця проаналізувала парадигму відмінювання прикметників конкретного ареалу. Вона також звернула увагу на вікову диференціацію при творенні компаративних форм прикметників і вживанні коротких / повних форм. Проведене дослідження вказує, що парадигма прикметникових флексій північноазовських говірок значною мірою повторює відповідну парадигму сучасної української літературної мови, за

винятком деяких форм. Окрім того, відмінності між ними тим менші, чим молодшими були опитані респонденти.

М. С. Делюсто проаналізувала словозміну та словотвір однієї з говірок степового говору південно-західного наріччя [45]. У своєму дослідженні автор показала найбільш і найменш уживані словозмінні форми прикметників говірки с. Шевченкове Кілійського р-ну Одеської обл., а також навела статистику флексій, наочно проілюструвавши функціональне навантаження різних чисел, родів і відмінків.

У розвідці «Особливості відмінювання прикметників в українському усному мовленні жителів м. Луганська» С. С. Нередкова описала специфіку словозміни прикметників крізь призму білінгвізму в міському середовищі [130, с. 81]. Так, наприклад, у мовленні луганчан у Н. в. чол. роду зафіксовано флексію *-ой*. Автор пояснює це впливом російської мови. Але спорадично в прикметниках, у яких за правилами сучасної російської мови мало бути закінчення *-ой*, вживано флексію *-ий*, що свідчить, на думку автора, про яскраво виражену двомовну ситуацію у місті. Впливом російської мови пояснено також уживання нестягнених флексій *-ойе* та *-ейе* в Н. в. прикметників сер. роду. У непрямих відмінках флексіями, що вказували би на вплив російської мови на мовлення луганчан, дослідниця назвала флексії *-ой* у Р. в. й Д. в. одн. прикметників жін. роду та *-ий* у М. в. одн. прикметників жін. роду.

Схожа стаття, але присвячена говірці південно-західного наріччя належить О. В. Вінтоняк. У розвідці «Форми словозміни прикметників гуцульської говірки села Баня-Березів» [22] дослідниця виокремила характерну особливість говірки – однотипну парадигму відмінювання за зразком прикметників з основою на твердий приголосний внаслідок заміщення ними прикметників з основою на м’який приголосний.

Присвійні прикметники в українському діалектному континуумі науковці переважно аналізували лише побіжно, як ілюстративний матеріал членності / нечленності прикметників. Окреме дослідження про присвійні прикметники на матеріалі лемківських говірок здійснила С. Є. Панцьо [138]. У розвідці

дослідниця проаналізувала не словозміну, а словотвір цього розряду прикметників. Згідно з отриманими результатами, для творення присвійних прикметників у лемківських говірках використовують 7 суфіксів. Із них продуктивні типи утворюють суфікси *-ин / -ін, -ий / -ій, -ов- (ий)*. Суфікси *-ач- (ий), -ин-* та *-ів* і *-ов- (ий)* чи *-ій -ач- (ий)*, утворюють паралельні форми тотожної семантики, наприклад, ˈ*зайачиї* і ˈ*зайаць'іў*. Однакова семантика і морфологічні особливості твірних основ цих суфіксів зумовлює перетин їх значень (ˈ*пс'ачиї* і *пс'ії*). У кількісному відношенні прикметники на *-ий / -ій* представлені ширше, ніж із суфіксом *-ач-(ий)*, що свідчить, на думку дослідниці, про збереження у говорі давніх суфіксів-закінчень *-ий /-ій*.

Зараховуючи порядкові слова частиномовно до числівників, Л. Г. Гажук-Котик проаналізувала окремі явища в їх словозміні у буковинських говірках [26].

Аналізові словозміни та словотвору прикметників у групах говірок різних наріч присвячені також розвідки Р. С. Зінчук «Особливості ад'єктивної словозміни в українських підляських говірках», «Особливості ад'єктивної словозміни у західнополіських говірках» [76; 77], Л. П. Бови (Ковальчук) «Словозміна прикметників у говірках Південної Житомирщини» [11], Т. І. Поляруш «Особливості словотвору і словозміни прикметників у степових говірках Кіровоградщини» [145] та А. О. Колесникова [88, с. 240 – 249].

Великий фактичний матеріал збережено в діалектних словниках. Із 60-х рр. XX ст. розпочався масштабний процес укладання регіональних словників українських говорів та окремих говірок. Каталізатором до створення діалектних словників стала Дев'ята республіканська діалектологічна нарада, що відбулася у 1956 році, однією з важливих проблем якої було питання про необхідність створення регіональних діалектологічних словників [33]. На той час єдиною лексикографічною працею про Східне Полісся було зібрання матеріалів до словника українських говорів «До особливостей місцевої говірки північно-західних районів Сумської області» (1957), І. І. Приймака [150].

Найґрунтовніший опис східнополіської діалектної лексики здійснив П. С. Лисенко. У 1961 році дослідник опублікував «Словник діалектної лексики Середнього і Східного Полісся» [ССП]. Це була перша спроба охоплення такого значного діалектного масиву на території Полісся. Логічним продовженням досліджень діалектолога стала поява у 1974 році «Словника поліських говорів» [СПГ]. У словнику зафіксовано лише факти живого народного мовлення, записані як самим автором, так і учасниками діалектологічних експедицій за програмою для збирання матеріалів до АУМ. Східнополіські говірки представлені в праці 118-ма н.пп. Чернігівської і Сумської обл. До реєстру словника увійшла лексика, яку традиційно кваліфікують як діалектно марковану. Презентуючи в словнику східнополіські прикметники, П. С. Лисенко вказав на такі граматичні особливості: усічені форми прикметників чол. роду одн. в Н. в. (ˈ*тепли,* ˈ*гарни, до*ˈ*машн'і*); наявність нестягненого закінчення прикметників сер. й жін. родів одн. (*зе*ˈ*ленайа, ху*ˈ*дайа*) та Н. в. мн. (ˈ*добрийе, ма*ˈ*лийе, золо*ˈ*тийе*), крім присвійних прикметників (ˈ*бат'кови, товари*ˈ*шови*). Звичайно, ці словоформи притаманні не всім східнополіських говіркам, а лише тому ареалу, у якому зібрано цей матеріал [СПГ, с. 18 – 22]. Вокабули дають нам чітке уявлення про наявність повних / коротких, стягнених / нестягнених, усічених форм прикметників [171].

Майже одночасно зі «Словником діалектної лексики середнього і східного Полісся» П. С. Лисенка С. І. Дорошенко опублікував праці «Діалектний словник Сумщини» [54] та «Матеріали до словника діалектної лексики Сумщини» [55]. Лексика, вміщена у розвідці, була результатом всебічного дослідження говірок Путивльського і Буринського р-нів Сумської обл. [57]. Цей словник зорієнтований на відтворення лексики безвідносно до її тематичного поділу [37, с. 14]. Тематично схожі дослідження – «Словник східнополіського говору» [71] та локалізаційно вужчий «Словник специфічної лексики с.Чайкиного Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл.» [73] А. С. Зеленька. У цих лексикографічних працях представлені деякі прикметникові форми.

Словозміні та словотвору прикметникового типу відмінювання присвячено окремі карти АУМ [АУМ, т. І, к. 237 – 247; т. ІІ, к. 210 – 213, 225 – 227; т. ІІІ, ч. 1, к. 53, ч. 2, к. 60 – 62, 66]. Матеріал, уміщений на картах, чітко показує межі певних явищ всередині східнополіського говору. Наприклад, карта № 237 «Називний відмінок однини прикметників чоловічого роду» [АУМ, т. І, к. 237] засвідчує, що межа (на час укладання АУМ) членних / нечленних прикметників пролягала приблизно по лінії Київ – Прилуки – Ніжин – Конотоп і далі по р. Сейм до кордону з Росією. Але більшість карт показує, що іноді просто неможливо визначити межі конкретних діалектних процесів чи явищ, зважаючи на варіантність словозмінних чи словотвірних форм прикметників. Цим східнополіський говір значно відрізняється, наприклад, від середньонаддніпрянського, система словозміни прикметників якого найчастіше монолітна й уніфікована. Не слід забувати, що карти, представлені в АУМ показують явища в синхронії, фіксуючи їх лише на конкретному етапі їхнього розвитку.

Динаміку ад'єктивної словозміни східнополіського говору на основі матеріалів двох хронологічних зрізів (середини ХХ ст., уміщених в «Атласі української мови», та початку ХХІ ст., зібраних автором у 129-и говірках) представив Д. А. Марєєва [110]. Автор з'ясував, що багато змін у прикметникових, займенникових, числівникових словоформах мають фонетико-морфологічний характер.

Прикметникова словозміна в говірках української мови відображена в «Загальнослов'янському лінгвістичному атласі» – міжнародному науково-дослідницькому проекті зі збору, укладання й вивчення мовних рис усіх слов'янських мов. На деяких картах ад'єктивна словозміна не є головним об'єктом відображення, проте сукупність цих карт дає ґрунтовне уявлення про систему флексій в українських говірках, зокрема в східнополіських [ОЛА–Л, вип. 1, к. 2; вип. 4, к. 72; вип. 6, к. 3, 4; вип. 8, к. 53, 54], [ОЛА–Ф, вип. 1, к. 11, 48 – 52; вип. 2а, к. 9, 15, 16; вип. 3, к. 3, 7, 14; вип. 4а, к. 30, 42, 56 – 61; вип. 6, к. 3, 38, 45].

Дослідженню функціонування займенників прикметникового типу відмінювання в окремих говірках і говорах присвячені актуальні розвідки українських мовознавців. Ю. В. Громик на прикладі окремої західнополіської говірки с. Липне проаналізував фонетичне оформлення, морфемну будову та відмінювання займенників [39]. М. С. Делюсто запропонувала опис системи словозміни займенника у наддунайській степовій говірці с. Шевченкове Кілійського р-ну Одеської обл. [46] А. О. Колесников також проаналізував словозміну присвійних займенників у новожитніх говірках межиріччя Дністра й Дунаю – ареалу півдня Одещини, для якого характерна неоднорідність і складність просторової лінгвальної будови [87]. Д. А. Марєєв проаналізував окремі відмінкові форми деяких прикметникових займенників у східнополіських говірках, закцентувавши увагу на змінах, що відбулися в межах цього ареалу за останні шістдесят років [111].

Окремі розвідки повністю чи частково стосуються словозміни числівників у різних говірках української мови, зокрема числівників, *один, два, три, чотири*. Ці дослідження присвячені говіркам Чернігівщини [64], Закарпаття [48], Північної Буковини [147], Північного Приазов'я [140]. Праці унаочнюють вже висловлену думку про історичну належність окремих числівників до ад'єктивної словозміни.

1.4. Методологія дослідження словозміни прикметників у східнополіському діалекті

Основою для практичної частини нашого дослідження спочатку був запланований питальник. Він мав охоплювати словоформи за різними критеріями – за розрядами, типом основи, місцем наголосу в слові – з метою виокремлення потенційно найбільш значущих факторів функціонування конкретних флексій в парадигмі відмінювання прикметника в східнополіському діалекті.

Проте після перших записів далектного матеріалу стало зрозуміло, що питальник, як основа для збирання діалектного матеріалу, не орієнтує

дослідника на відображення всього багатства відмінкових закінчень прикметника, у чому переконують записи зв'язного мовлення носіїв говірок: чимало з виокремлених із текстів флексій не були зафіксовані раніше у студіях про східнополіський говір.

Також питальник часто давав спотворені результати. Діалектоносії під час відповідей на питання давали одні словоформи, часто – наближені до літературного стандарту, а в спонтанному мовленні використовували інші словоформи з іншими флексіями, наприклад, закінчення *-огу* в Р. в. одн. прикметників чол. і сер. родів (*о*ˈ*ругогу* ˈ*курсу*) (н.п. 58), *-ий* в О. в. одн. прикметників жін. роду (ˈ*сил'ний ру*ˈ*кой*) (н.пп. 31, 53). Задля повного опису прикметникових флексій у досліджуваних говірках визначальною джерельною базою дослідження обрано діалектні тексти, при цьому особливу увагу приділено тому, щоб забезпечити системний, без лакун опис відмінювання в кожній говірці. З цією метою здійснювалося провокування діалектоносіїв на творення текстів із пошукуваними словоформами. Інформацію про словозміну прикметників доповнено свідченнями про відмінювання займенників: ˈ*каждий*, ˈ*кажен*, ˈ*кажний*, ˈ*кожний* у Д. в. одн. прикметників чол. та сер. родів (н.пп. 17, 25, 43), у Д. в. одн. прикметників жін. роду (н.пп. 14, 17), в О. в. одн. прикметників жін. роду (н.пп. 43, 56), в О. в. мн. (н.пп. 7, 68) замість прикметників твердої групи з наголосом на основі слова; *той*, *тот* у Д. в. одн. прикметників чол. та сер. родів (н.пп. 8, 9, 15, 23, 47, 48, 66), у М. в. одн. прикметників чол. та сер. родів (н.п. 45), в О. в. одн. прикметників жін. роду (н.п. 39) замість прикметників твердої групи з наголосом на закінченні; ˈ*іхн'ій*, ˈ*йіхн'ій* у Д. в. одн. прикметників чол. та сер. родів (н.пп. 10, 56), у Д. в. мн. (н.пп. 7, 17, 43, 48, 61) замість прикметників м'якої групи. Ад'єктивна словозміна – широке поняття, до якого входить не лише відмінювання прикметника [164; 166]. Проте словозміна відповідних займенників і числівників не входила до предмету нашого дослідження.

Не виявлено залежності вибору мовцями прикметникових закінчень від розряду прикметників, за винятком Н. в. одн. присвійних прикметників

чоловічого роду [172]. Це стосується і ступенів порівняння прикметників, тому в дисертаційному дослідженні на описі цих форм уваги не зосереджено. Також у відмінковій парадигмі не враховано флексії кличного відмінка, адже «грамема кличного відмінка має флексії, послідовно омонімійні з флексіями називного відмінка» [31, с. 273].

Зібраний матеріал поділено на три групи: прикметники твердої групи з наголосом на основі, прикметники твердої групи з наголосом на закінченні, прикметники м'якої групи. Зведені таблиці прикметникових флексій (див. Додаток Г) дали можливість простежити фактичну кількість виокремлених закінчень і з'ясувати, яка позиція та які відмінки є набільш і найменш продуктивними. Дисертація передбачає опис усіх зафіксованих флексій разом зі зразками словоформ, виокремлення частоти їх уживання, встановлення факторів, які спричинили наявність конкретних закінчень у конкретних говірках. Додамо: аналіз усього масиву отриманих даних уповноважив на поділ усіх засвідчених у говірках флексії за частотою вияву на три групи: частовживані, рідковживані або спорадичні, одиничні. Належність закінчення до часто- чи рідковживаних залежить від відсотку використання мовцями словоформ із цим закінченням відносно масиву всіх словоформ у вказаному відмінку.

На підставі карт (див. Додаток Б), що є «ніби просторовою проекцією розвитку і змін певної риси» [63, с. 8], простежено варіювання прикметникових флексій у переважній більшості відмінкових форм, зокрема поширення найуживаніших закінчень. Окремі відмінки представлено на двох картах, зважаючи на неможливість ґрунтовної презентації частини відмінків на одній карті. Карти показують фактичне поширення в межах говору найуживаніших закінчень. Якщо флексію репрезентовано на карті, але в межах якоїсь говірки її зафіксовано спорадично чи одинично, це закінчення представлено в некартографованих матеріалах (див. Додаток В). У додатках також унаочнено закінчення, які мовці вживають спорадично в межах усього діалекту або які функціонують у межах невеликої частини говору.

У додатках (див.Додаток Д) представлено тексти мовлення носіїв східнополіських говірок, у яких відтворено природне мовне середовище. Також у додатках репрезентовано індекс зафіксованих словоформ (див.Додаток Ґ), який нараховує більше 2500 словоформ.

Щоб виокремити риси прикметникової словозміни сусідніх говорів у суміжних із ними східнополіських говірках і дослідити протилежний процес, використано діалектні хрестоматії й атласи. З них виокремлено мовний матеріал говірок, що межують зі східнополіським діалектом. З цього матеріалу вичленовано й систематизовано флексії прикметників у всіх відмінках. Отримані дані є джерелом зіставлення східнополіського говору із середньонаддніпрянським, середньополіським говорами української мови та суміжними говірками білоруської й російської мов.

У більшості говірок матеріал записано від кількох інформантів для того, щоб упевнитися, що всі мовці, говір яких було зафіксовано в межах одного н.п., є носіями однієї говірки. Спираючись на критерії вибору респондентів [47, с. 27] та власні спостереження, ми сформували коло опитаних діалектоносіїв, переважна більшість яких – жінки віком від 50-ти років, які здобули повну або неповну середню освіту й усе життя прожили у н.п., звідки вони родом (див. Додаток А). Ці вікові, гендерні й соціальні фільтри дають можливість знайти діалектоносіїв, які найкраще репрезентують досліджувані говірки.

Висновки до І розділу

Парадигма відмінювання прикметників у сучасній українській літературній мові пройшла довгий шлях становлення й еволюції. Відзначимо, що ключові етапи розвитку системи прикметникових флексій – праіндоєвропейський, праслов’янський, давньоруський, староукраїнський. Первісна форма прикметника – коротка, нечленна, що виокремилася з іменника та виконувала атрибутивну й предикативну функції. Пізніші за походженням повні, членні прикметники з’явилися шляхом поєднання коротких

прикметників із відносно-вказівним займенником *и, є, я* та мали лише атрибутивне значення.

В українських говірках збережені давні форми прикметникових флексій, які відображають еволюцію прикметника в українській мові. Ці явища збережено також і в межах східнополіського говору.

Прикметникова парадигма відмінювання не обмежена лише прикметниками. Окрім прикметників, які виражають пряме чи опосередковане відношення до предмету, належність кому-небудь, ознаку за місцем серед подібних предметів, ад'єктивна словозміна поширена також на дієприкметники, окремі групи займенників і числівників.

Констатуємо значно меншу увагу вітчизняних лінгвістів до проблем діалектної морфології порівняно з дослідженнями лексики. Найґрунтовніші дослідження прикметникової словозміни й словотвору в українському діалектному континуумі належать Н. П. Прилипко. Вона проаналізувала парадигму відмінювання прикметників усіх українських говорів. Низку праць українських діалектологів присвячено системі словозміни прикметника в окремих говірках або групах говірок. Розвідок із цього питання на матеріалі східнополіського говору немає. До праць, у яких проаналізовано цю проблему в межах досліджуваного діалекту, належать комплексні розвідки, присвячені окремим східнополіським говіркам чи групам говірок. Саме такі дослідження дають уявлення про функціонування ад'єктивного типу відмінювання в деяких мікроареалах східнополіського говору. Додатковим, але дуже важливим матеріалом дослідження окреслених проблем є опубліковані діалектні словники.

Під час роботи над дисертаційним дослідженням використано різні методи та прийоми дослідження залежно від поставлених завдань: збирання фактичного матеріалу, укладання критеріїв його упорядкування та власне упорядкування, опис та аналіз засвідченої в східнополіському говорі парадигми відмінювання прикметника. Отримані результати представлено у вигляді

теоретичного та фактичних розділів дисертаційного дослідження, а також у вигляді фактичного матеріалу, уміщеного в додатках.

РОЗДІЛ ІІ ВАРІЮВАННЯ СХІДНОПОЛІСЬКОГО ДІАЛЕКТУ НА ПІДСТАВІ ПРИКМЕТНИКОВОЇ СЛОВОЗМІНИ

2.1. Відмінювання прикметників чоловічого й середнього родів

Н. в. одн. прикметників чол. роду з основою на твердий приголосний засвідчує чітке розмежування форм із повним та усіченим закінченням, а також часткову залежність функціонування цих флексій від місця наголосу в слові. Повне закінчення *-ий* (*брат дво*ˈ*йуродний, б*ˈ*ратовий кин’, дошчо*ˈ*вий боршч,* ˈ*замкнутий, х*ˈ*лопчик, ла*ˈ*патий сн’іг, не д*ˈ*накий* [мед], ˈ*прошлий год,* ˈ*с’омий ден’, ст’іс*ˈ*н’ім’ел’ний во*ˈ*жатий, ха*ˈ*роший пен’*) зафіксовано в 37-и говірках східнополіського говору, й у переважній більшості з них (н.пп. 3, 12, 13, 15, 29, 36, 37, 38, 40, 44, 46, 48, 50, 52, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 71) набуло широкого вжитку. Зауважимо, що вживання словоформ із *-ий* в окремих говірках має спорадичний або одиничний вияв і найчастіше в такому випадку функціонує лише в ненаголошеній позиції. Рідковживане, проте виявлене в наголошеній і ненаголошеній позиції закінчення *-ий* функціонує лише в одній говірці (н.п. 24). У трьох говірках (н.пп. 17, 22, 49) зафіксовано спорадичне вживання *-ий* лише в ненаголошеній позиції. Ще у трьох говірках (н.пп. 31, 33, 43) у цій же позиції флексію *-ий* спостережено одинично. У наголошеній позиції виокремлено всього одну говірку (н.п. 26) з одиничним уживанням указаного закінчення.

Флексію *-и*^{і}*й* (*ва*ˈ*йен:и*^{і}*ї б’і*ˈ*л’ет, ку*ˈ*хон:и*^{і}*ї кам*ˈ*баїн, ма*ˈ*лоч:и*^{і}*ї с’ер*ˈ*жант, марс*ˈ*ки*^{і}*ї у*ˈ*ч’от, обмо*ˈ*лочени*^{і}*ї стан, пал’е*ˈ*ви*^{і}*ї бу*ˈ*кет,* ˈ*панс’ки*^{і}*ї ста*ˈ*вок, пер*ˈ*вин:и*^{і}*ї* ˈ*огл’ад, п*ˈ*рочи*^{і}*ї* ˈ*мусо*^{а}*р, тормоз*ˈ*ни*^{і}*ї пут’*) широко представлено у двох говірках (н.пп. 13, 46), проте лише в наголошеній позиції; зазначимо що в ненаголошеній позиції в цих говірках указане закінчення не зафіксовано. У частині говірок *-и*^{і}*й* представлено спорадично (н.пп. 17, 42) або одинично (н.пп. 2, 3, 66). У перших двох із них уживання зазначеної флексії не залежить від місця наголосу в слові. У наголошеній позиції *-и*^{і}*й* спостережено в одній говірці (н.п. 2), у ненаголошеній – у двох (н.пп. 3, 66).

У прикметниках чол. роду твердої групи в Н. в. одн. в окремих говірках виокремлено флексію *-ій*. Уживання її в мовленні діалектоносіїв, зазначимо, регулярне, але лише в прикметниках зі звукосполуками *гі, кі, хі* (*анг|л'ійс'к'ій* [клуб], *брид|к'ій жук, глу|х'ій* (субстантивований прикметник), *данс|к'ій ка|зак, |доўг'ій ден', морс'|к'ій |узол, п|лох'ій хл'іеб, с|кол'зк'ій пол, ту|г'ій за|мок*). У трьох говірках (н.пп. 13, 36, 63) використання цього закінчення мовцями не залежить від місця наголосу в слові. У двох говірках (н.пп. 33, 66) його виокремлено лише в наголошеній позиції, ще в одній (н.п. 50) – у ненаголошеній.

Лише в наголошеній позиції в окремих говірках східнополіського говору спостережено флексію *-ой* (*дара|гоў па|дарак, дур|ноў са|бака, кар'е|н:оў* (субстантивований прикметник), *мала|доў* (субстантивований прикметник), *пал'а|воў цв'е|ток, перенос|ноў т'ел'е|в'ізор, рад|ноў брат, св'і|н:оў а|шейек, страйе|воў шаг, чу|жоў п'е|тух*). Зазначимо, що поширення й активне вживання цього закінчення притаманне для східнополіських говірок Сумської обл. (н.пп. 28, 29, 30, 35, 42), що на нашу думку, пов'язано з безпосереднім контактом цього мікроареалу з російськими говірками. У Чернігівській обл. виявлено лише один н.п., у якому діалектоносії використовують *-ой* у своєму мовленні стабільно (н.пп. 17). Зафіксовано також три говірки з непослідовним (н.пп. 19, 33, 63) або одиничним (н.пп. 3, 31, 40) уживанням цього закінчення. Усі зазначені говірки з постійним, спорадичним чи одиничним функціонуванням *-ой* розташовані в крайній північній частині діалекту в безпосередній близькості до російських говірок, окрім двох. Але якщо наявність закінчення в говірці с. Убіжичі Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 3) пояснюємо відносно невеликою відстанню до основного ареалу поширення *-ой*, то функціонування цієї флексії в говірці с. Володькова Дівиця Носівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 63), на нашу думку, пов'язано зі впливом на мовлення окремих діалектоносіїв зовнішніх факторів, як, наприклад, служба в армії, періодичний виїзд у великі міста, спілкування з міськими жителями тощо.

Напівусічена флексія *-и*$^{\breve{и}}$ (*аба*ˈ*рон:и*$^{\breve{і}}$ *за*ˈ*вод, а*ˈ*д':і̯ел'ни*$^{\breve{і}}$ *у*ˈ*частак, бла*ˈ*ги*$^{\breve{і}}$ *ден', ˈвос'ми*$^{\breve{і}}$ *е*ˈ*таж, ест*ˈ*радни*$^{\breve{і}}$ *во*^{а}ˈ*кал, ка*ˈ*л'осни*$^{\breve{і}}$ *т*ˈ*рактор, ка*ˈ*л'учи*$^{\breve{і}}$ *куст, про*ˈ*читани*$^{\breve{і}}$ *ро*ˈ*ман, р'адо*ˈ*ви*$^{\breve{і}}$ (субстантивований прикметник), *с*ˈ*к'іш:и*$^{\breve{і}}$ *с̯уик*) функціонує в більшості говірок східних, центральних, північних р-нів Чернігівської обл. та майже в усіх східнополіських говірках Сумської обл. Зауважимо, що, попри це, приблизно в половині н.пп. *-и*$^{\breve{и}}$ зафіксовано лише в ненаголошеній позиції. Цю флексію діалектоносії активно використовують у наголошеній і ненаголошеній позиціях у 13-и говірках діалекту (н.пп. 12, 13, 15, 20, 36, 43, 46, 48, 50, 56, 57, 58, 66). Ще у 12-и говірках спостережено функціонування *-и*$^{\breve{и}}$ лише в ненаголошеній позиції (н.пп. 1, 2, 3, 6, 16, 17, 18, 28, 29, 30, 35, 42). У двох говірках (н.пп. 49, 60) зазначену флексію зафіксовано лише в кількох словоформах у наголошеній і ненаголошеній позиціях. Ще у трьох говірках виокремлено спорадичне (н.пп. 24, 65) або одиничне вживання (н.п. 26) цього закінчення лише в ненаголошеній позиції.

Флексія *-і*$^{\breve{и}}$ (*адна*ˈ*ног'і*$^{\breve{і}}$ (субстантивований прикметник), *б'іла*ˈ*зуб'і*$^{\breve{і}}$ (субстантивований прикметник), *жорст*ˈ*к'і*$^{\breve{і}}$ *п*ˈ*ров'ід, ˈйур'і*$^{\breve{і}}$ *далга*ˈ*рук'і*$^{\breve{і}}$, *карма*ˈ*в'і*$^{\breve{і}}$ *бу*ˈ*рак, ли*ˈ*х'і*$^{\breve{і}}$ [погляд], *ˈмокр'і*$^{\breve{і}}$ *плашч, ст*ˈ*рог'і*$^{\breve{і}}$ *у*ˈ*ч'ітел'*) функціонує лише в кількох говірках північної частини діалекту, за винятком двох говірок центральної частини Чернігівської обл., проте лише в говірці с. Олешня Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 2) він поширений досить широко й не має конкретних умов чи позицій для вживання. В усіх інших говірках цю флексію використовують лише в прикметниках зі звукосполуками *гі, кі, хі*. в наголошеній позиції (н.пп. 12, 64), ненаголошеній позиції (н.п. 50) або незалежно від наголосу в прикметнику (н.пп. 18, 28, 36, 66).

У трьох говірках діалектоносії зрідка вживають прикметники чол. роду твердої групи з закінченням *-и*$^{\breve{и}\breve{и}}$ у Н. в. одн. (*б'ела*ˈ*руски*$^{\breve{і}\breve{і}}$ *йа*ˈ*зик, вал'е*ˈ*ви*$^{\breve{і}\breve{і}}$ *падба*ˈ*родак, ˈвидубиц'ки*$^{\breve{і}\breve{і}}$ *монас*ˈ*тир', ˈгорди*$^{\breve{і}\breve{і}}$ (субстантивований прикметник), *ка*ˈ*ри*^{і}*чн'еви*$^{\breve{і}\breve{і}}$ *а*ˈ*т':енак, пала*ˈ*жит'елни*$^{\breve{і}\breve{і}}$ *резул'*ˈ*тат, п*ˈ*рости*$^{\breve{і}\breve{і}}$ *ре*ˈ*цепт, се*ˈ*менаўски*$^{\breve{і}\breve{і}}$ *ра*ˈ*йон*). У кожній із цих говірок зазначена флексія функціонує тільки в наголошеній (н.п. 13) або ненаголошеній (н.пп. 17, 30) позиціях.

Усічені флексії в східнополіському говорі набули більшого поширення порівняно з повними чи напівусіченими закінченнями. Найуживанішим закінченням прикметників чол. роду твердої групи в Н. в. одн. в східнополіських говірках є закінчення *-и* (*ба*ˈ*гач:и у*ˈ*зор*, ˈ*висушени с*ˈ*в'ітер*, *гарадс*ˈ*ки* (субстантивований прикметник), *даў*ˈ*жен:и стуил*, *же*ˈ*нати* (субстантивований прикметник), *луго*ˈ*ви* ˈ*випас*, *персо*ˈ*нал'ни т*ˈ*р'ен'ер*, ˈ*пол'с'ки* [гриб], *ска*ˈ*ромни боршч*, *ху*ˈ*ди св'іте*^{и}ˈ*рок*). Спостережено характерне для вже описаних флексій явище: кількість говірок з *-и* в ненаголошеній позиції переважає кількість говірок з *-и* в позиції під наголосом (маємо на увазі ті говірки, в яких зафіксовано *-и* лише в одній із двох позицій). Незалежно від наголосу, закінчення *-и* функціонує в 46-и говірках східнополіського говору (н.пп. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 39, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 56, 58, 59). Лише в наголошеній позиції флексію *-и* виокремлено у двох говірках (н.пп. 33, 53), у ненаголошеній – у трьох (н.пп. 15, 40, 50). Додамо, що в усіх зазначених говірках це закінчення має регулярний вияв. Ще в трьох говірках східнополіського діалекту (н.п. 60, 62, 66) флексія *-и* належить до рідковживаних (у говірці с. Лосинівка Ніжинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 66) *-и* спостережено лише в ненаголошеній позиції).

Флексію *-и*^{і} (ˈ*бат'кави*^{і} *са*ˈ*раїчи*^{і}*к*, ˈ*пол'с'ки*^{і} *гриб*, *г'ірс'*ˈ*ки*^{і} *рег'і*ˈ*он*, *дл'і*ˈ*н':іеїши*^{і} *ма*ˈ*ток*, *карма*ˈ*ви*^{і} [буряк], *мала*ˈ*д'ожни*^{і} *разга*ˈ*вор*, *скара*ˈ*т'ечни*^{і} *тур*ˈ*н'ір*, *ста*ˈ*речи*^{і} *ум*, *ст'ап*ˈ*ни*^{і} *краї*, ˈ*умств'ен:и*^{і} *труд*) переважно виокремлено в 27-и крайніх східних і північних говірках Чернігівської обл. та крайніх північних і західних говірках Сумської обл. (н.пп. 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 13, 15, 16, 17, 18, 24, 28, 29, 30, 31, 34, 35, 41, 42, 47, 48, 49, 66). Окрім того, зафіксовано одну говірку (н.п. 15), у якій також наявна ця флексія і яка не межує безпосередньо з середньополіським говором північного наріччя української мови або з російськими чи білоруськими говірками. Безвідносно до наголосу в активному вжитку *-и*^{і} спостережено в 19-и говірках східнополіського діалекту (н.пп. 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 15, 16, 17, 18, 28, 29, 30,

31, 35, 42). У кількох говірках флексію *-и*^{і} виокремлено лише в ненаголошеній позиції. Активно послуговуються нею діалектоносії двох говірок (н.пп. 13, 48). В одній говірці (н.п. 49) *-и*^{і} вживають рідко. Ще в чотирьох говірках (н.пп. 24, 34, 41, 66) зафіксовано одиничне вживання цього закінчення.

У переважній більшості говірок із *-и*^{і} функціонує також флексія *-і* (*в'іш*ˈ*н'ов'і* [пиріг], *дру*ˈ*г'і брат*, *ка*ˈ*р'ішн'ев'і грунт*, ˈ*л'іпав'і* [чай], *ма*ˈ*л'і у*ˈ*часто*^{а}*к*, ˈ*перв'і гуод*, *ра*ˈ*боч'і* (субстантивований прикметник), *са*ˈ*бач'і це*ˈ*пок*, *т'а*ˈ*жол'і ме*ˈ*шок*, *цв'і*ˈ*л'і* [хліб]). Зазначимо, що це закінчення переважає в північно-східних говірках Чернігівської обл., що межують із білоруськими говірками. У постійному вжитку, незалежно від наголосу, *-і* функціонує в 14-и говірках (н.пп. 1, 2, 4, 6, 7, 8, 10, 11, 16, 18, 28, 29, 42). Ще в одній говірці (н.п. 31) цю флексію в постійному вжитку зафіксовано лише в ненаголошеній позиції. У чотирьох говірках (н.пп. 12, 36, 40, 50) *-і* використовують у прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі*. З них в одній говірці (н.п. 50) це стосується тільки ненаголошеної позиції. У говірці с. Смяч Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 19) *-і* виокремлено лише в кількох словоформах. Одиничне вживання зазначеної флексії спостережено в наголошеній позиції у двох говірках (н.пп. 14, 32) та в одній – у ненаголошеній (н.п. 49).

У двох говірках Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.пп. 2, 4) в ненаголошеній позиції зафіксовано активне використання мовцями флексії *-і*^{и} (*да*ˈ*рожч'і*^{и} [хліб], ˈ*жоўт'і*^{и} [мед], *кара*ˈ*л'еўс'к'і*^{и} *при*ˈ*йом*, *мас*ˈ*коўс'к'і*^{и} *сер*ˈ*жант*, ˈ*м'іл'і*^{и} *си*ˈ*нок*, *н'епа*ˈ*чат'і*^{и} *краї*, *пара*ˈ*шутн'і*^{и} *спорт*, *ра*ˈ*зумн'і*^{и} [лікар]).

У прикметниках чол. роду м'якої групи в Н. в. одн. в східнополіському говорі виокремлено чотири закінчення, з яких домінують два. Одне закінчення функціонує в кількох говірках. Ще одне закінчення зафіксовано відповідно в одиничному вживанні. Повну флексію *-ій* (*ўсе*ˈ*вишн'ій* (субстантивований прикметник), ˈ*ниж'ній* ˈ*р'івен'*, *се*ˈ*редн'ій син*, ˈ*син'ій вер'х*, ˈ*утр'ешн'ій на*ˈ*дої*) у постійному вжитку спостережено в 32-ох говірках діалекту (н.пп. 12, 13, 33, 36,

37, 38, 39, 40, 44, 46, 47, 48, 50, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71), а ще в трьох говірках (н.пп. 17, 42, 45) вона поширена спорадично. Усічена флексія *-і* (*ˈбудн'і ден'*, *ˈв'ерхн'і засˈлин*, *ˈдаўн'і ˈнапис*, *спˈраўжн'і м'йач*, *учаˈрашн'і боршч*) функціонує в 42-ох говірках досліджуваного діалекту на регулярній основі (н.пп. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 40, 41, 42, 43, 45, 49, 51, 53) та в одній (н.п. 60) – спорадично. На відміну від прикметників твердої групи, для м'якої групи не характерне поєднання в межах однієї говірки кількох типів флексій. Явище одночасного функціонування в межах однієї говірки прикметників із повною й усіченою флексіями спостережено в трьох досліджених говірках східнополіського говору (н.пп. 12, 33, 40). У двох говірках (н.пп. 13, 66) разом із *-ій* мовці вживають словоформи з напівзредукованим закінченням *-і^{и}* (*бˈлижн'і^{ǐ}* (субстантивований прикметник), *даˈмашн'і^{ǐ} аˈб'ід*, *неˈдаўн'і^{ǐ} сˈлучаǐ*, *оˈс'ін':і^{ǐ} уроˈжаǐ*, *ˈпутн'і^{ǐ} хˈлопец'*). Ще у двох говірках (н.пп. 24, 60) *-і^{и}* виокремлено в одиничних випадках. В одній говірці спостережено одиничне вживання флексії, не зафіксоване у мовленні діалектоносіїв в жодних інших чи цій самій говірці, а саме: *-ей* (*заˈможн'еǐ калˈхоз*) (н.п. 6), Ця форми виникла «…очевидно, з локальної тенденції до аналогійного вирівнювання звукового складу флексії називного відмінка однини прикметників чоловічого роду в межах парадигми чоловічого – середнього роду» [38, с. 76] на противагу російській і білоруській мовам, у яких аналогічне закінчення виникло внаслідок мовно-історичного перетворення *-ъjь* / *-ьjь* > *-ыи* / *-ии* > *-ой* / *-ей*.

Варіювання закінчень прикметників чол. роду в Н. в. одн. створює деякі труднощі для чіткого розмежування східнополіського діалекту залежно від функціонування в говірках повного чи усіченого закінчення [к. 1]. Зазначимо, що ареал вживання лише повної флексії *-ий* у прикметниках твердої групи лежить на південь від лінії с. Марківці Бобовицького р-ну – с. Козари Носівського р-ну – м. Ніжин – м. Борзна – с. Петрівське Бахмацького р-ну Чернігівської обл. – с. Козацьке Конотопського р-ну Сумської обл., тобто

займає близько четвертої частини Чернігівської обл. й усього один р-н Сумської обл. Напівзредукована флексія *-и^{й}* функціонує майже у всіх говірках східнополіського діалекту (не беремо до уваги південний ареал виняткового поширення *-ий*), окрім зони, яку можна приблизно окреслити по лінії с. Смяч Новгород-Сіверського р-ну – м. Корюківка – м. Сновськ – смт. Березна Менського р-ну – м Куликівка – м. Борзна – м. Короп Чернігівської обл. – с. Мутин Кролевецького р-ну – с. Волокитине Путивльського р-ну – с. Баничі – с. Комарівка Глухівського р-ну – м. Ямпіль – с. Івот Шосткинського р-ну Сумської обл. Зважаючи на значне поширення усічених і напівусічених флексій, їх об'єднано в одну групу й визначено, що ареал виняткового функціонування прикметників чол. роду твердої групи в Н. в. одн. зі зредукованими та напівзредукованими флексіями проходить на північ від лінії с. Неданчичі Ріпкинського р-ну – с. Бурівка Городнянського р-ну – с. Грабівка Куликівського р-ну – с. Ховми – с. Головеньки Борзнянського р-ну – м. Короп Чернігівської обл. – м. Кролевець – с. Мутин Кролевецького р-ну – м. Путивль – с. Линове Путивльського р-ну Сумської обл.

Визначено межу поширення повного й усіченого закінчень у прикметниках чол. роду в Н. в. одн. на прикладі м'якої групи. Ізоглоса проходить між такими н.пп. (спочатку вказано говірку з повною флексією, а потім – зі зредукованою): с. Пакуль Чернігівського р-ну та с. Неданчичі Ріпкинського р-ну – с. Красне Чернігівського р-ну та с. Грабівка Куликівського р-ну – с. Липів Ріг Ніжинського р-ну та с. Вересоч Куликівського р-ну – с. Хороше Озеро та с. Ховми Борзнянського р-ну – с. Піски Бахмацького р-ну та с. Головеньки Борзнянського р-ну – с. Петрівське Бахмацького р-ну та с. Оболонння Коропського р-ну Чернігівської обл. – с. Мутин Кролевецького р-ну та с. Волокитине Путивльського р-ну Сумської обл. [к. 2]. Якщо накласти отриману ізоглосу на карту з результатами функціонування твердої групи прикметників, то побачимо, що в межах Чернігівської обл. ця ізоглоса проходить чітко в межах перехідної зони говірок, у яких функціонують одночасно прикметники з повною й усіченою флексіями. Що ж до

східнополіських говірок Сумської обл., то тут ситуація інша: лінія розмежування повних і зредукованих флексій у прикметниках м'якої групи проходить по ареалу усічених закінчень прикметників із основою на твердий приголосний звук.

У східнополіському діалекті в прикметниках сер. роду в Н. в. одн. зафіксовано значну перевагу стягненої флексії *-е* (*ве*ˈ*с'іл'не п*ˈ*лат':а*, *га*ˈ*р'аче* (субстантивований прикметник), ˈ*доўге* [поле], *капус*ˈ*т'ане* ˈ*лист'а*, ˈ*р'ідне ди*ˈ*т'а*, ˈ*сон:е* (субстантивований прикметник), ˈ*т'іх'е в'е*ˈ*с'іл':а*, *т*ˈ*репетне с*ˈ*таўлен':а*, *ха*ˈ*лодне* (субстантивований прикметник), ˈ*часте* [доїння]) порівняно з нестягненими флексіями. Указане закінчення є загальновживаним у 58-и досліджених говірках (н.пп. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71). У говірці с. Левковичі Чернігівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 12) *-е* функціонує тільки в ненаголошеній позиції. Ще у трьох говірках (н.пп. 17, 18, 35) це закінчення представлено нерегулярно [168].

Давні нестягнені закінчення *-оє* для прикметників із основою на твердий приголосний основи та *-єє* для прикметників із основою на м'який приголосний збережено в говірках східнополіського говору.

Найпоширенішою нестягненою флексією в говірках східнополіського діалекту постає *-ейе* (ˈ*добрейе ви*ˈ*но*, *дурˈнейе теˈл'а*, *галуˈбейе* [небо], ˈ*з'імн'ейе пал'*ˈ*то*, *малаˈдейе пакаˈл'ін':а*, *пасˈл'едн'ейе ди*ˈ*т'а*, *прецˈтол'нейе сˈв'ата*, ˈ*собствен:ейе проізˈводство*, *стаˈрейе* (субстантивований прикметник), ˈ*умствен:ейе разˈв'іт'ійе*). Незалежно від наголосу в слові, *-ейе* зафіксовано всього у двох говірках Наддесення (н.пп. 8, 11). У дев'яти говірках флексія *-ейе* в мовленні діалектоносіїв в ненаголошеній позиції є частовживаною (н.пп. 6, 7, 10, 16, 18, 29, 35, 42). У цій самій позиції також виокремлено говірки з невисокою частотою вживання цієї флексії (н.пп. 1, 2, 4, 41, 43, 63) або й узагалі з одиничними випадками її використання (н.пп. 14, 40). У говірці с. Левковичі Чернігівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 12) *-ейе* активно функціонує на

постійній основі тільки в позиції під наголосом. Також зазначимо, що флексія *-ейе* у двох говірках Чернігівської обл. (н.пп. 3, 19) функціонує винятково в прикметниках м'якої групи.

Закінчення *-ойе* (*галу'бойе* [небо], *дара'гойе* [все], *'жаренойе* [м'ясо], *зуб'нойе л'і'чен'ійе*, *мала'дойе* [вино], *марс'койе пут'і'шеств'ійе*, *'облачнойе* [небо], *пар'нойе мала'ко*, *св'і'н:ойе* [м'ясо], *с'казочнойе 'чуство*), навпаки, зафіксовано набагато частіше лише в наголошеній позиції. В обох можливих позиціях його спостережено у двох говірках діалекту (н.пп. 17, 18). Лише в наголошеній позиції воно функціонує активно (н.пп. 12, 19, 28, 29, 30, 31, 35, 42) та пасивно (н.пп. 3, 9) в десяти говірках. Лише в ненаголошеній позиції виокремлено одиничне вживання цієї флексії в говірці с. Бурівка Городнянського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 7). У говірці с. Івот Шосткинського р-ну Сумської обл. (н.п. 31) зафіксовано одиничне вживання *-о^{й}е*: *бал'шо^{й}е с'е'ло*.

У багатьох говірках з аканням як характерною особливістю говору [126] в ненаголошеній позиції функціонує закінчення *-айе* (*бара'д'інскайе сра'жен'ійе*, *г'рубайе с'лова*, *камп'йутернайе абраза'ван'ійе*, *ма'рознайе 'утра*, *'мудрайе р'е'шен'ійе*, *раж'д'ейств'енскайе 'утра*, *'с'іл'найе рукапа'жат'ійе*, *'сон:айе 'царства*, *стара'даўн'айе пас'е'л'ен'ійе*, *'т'іхайе 'м'еста*). У сталому використанні його виокремлено в 11-и говірках (н.пп. 1, 3, 6, 10, 17, 28, 29, 30, 31, 35, 42). В одній говірці (н.п. 18) зазначене закінчення має незначне поширення, а в трьох говірках (н.пп. 14, 19, 33) його зафіксовано в одиничних випадках.

Виявлено говірки з флексією *-айе*, з напівзредукованим [й]: *ў'лажна^{й}е 'лист'а*, *ка'н'ечна^{й}е р'е'шен'ійе*, *кри^{і}'лата^{й}е ви^{і}ра'жен'ійе*, *'п'ерва^{й}е за'дан'ійе*, *'разна^{й}е* [м'ясо], *ха'лодна^{й}е* (субстантивований прикметник), *'х'ітра^{й}е сусе'н'а*, *'чорна^{й}е 'мор'е*. Ареал її поширення невеликий, проте в переважній більшості говірок, у яких вона наявна, мовці послуговуються цим закінченням доволі активно. Нараховано чотири говірки (н.пп. 1, 19, 28, 31), у яких *-а^{й}е* є

частовживаним, і ще дві говірки (н.пп. 17, 42), у яких уживання цієї флексії обмежене.

Зафіксовано закінчення (не лише в конкретній відмінковій чи родовій формі, а й у багатьох інших), які мовці вживають одинично, і більше ні в цій, ні в інших говірках їх не виокремлено. До них належать: *-аа* (*ˈт'опла: в'іˈно*) (н.п. 28), *-айа*^{е} (*маˈлайа*^{е} *предпр'ійат'ійе, стˈрашнайа*^{е} *ˈд'ела*) (н.пп. 18, 28), *-ее* (*ˈбол'ше:* [тісто]) (н.п. 28), *-е*^{й}*е* (*непраха*ˈ*д'іме*^{й}*е баˈлото*^{а}, *сˈтарше*^{й}*е пакаˈл'ен'ійе*) (н.пп. 14, 19), *-о*^{а}*йе* (*дуˈхоўно*^{а}*йе аˈчишчен':а*) (н.п. 40). Лише використання флексії *-а*^{й}*а*^{е} в говірці смт. Зноб-Новгородське Середино-Будського р-ну Сумської обл. (н.п. 28) має не одиничний, а спорадичний характер: *ˈб'една*^{й}*а*^{е} *жиˈт':а, д'еˈшова*^{й}*а*^{е} *малаˈко, ˈм'ахка*^{й}*а*^{е} *ˈс'ено*^{а}, *хаˈроша*^{й}*а*^{е} *настраˈйен'ійе, ˈч'іста*^{й}*а*^{е} *пˈлат'йа*.

Флексія *-е* поширена практично в усьому діалекті, іноді разом із нестягненими закінченнями [к. 3]. Ареал, у якому закінчення *-е* не функціонує, обмежено всією територією Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., за винятком, крайньої південної частини, та говірками Сумської обл. на північ від лінії м. Шостка – м. Ямпіль – м. Глухів і далі на схід до кордону з Російською Федерацією. Натомість ареал виняткового вживання *-е* простягається на південь від таких н.пп. (включаючи їх): с Пакуль Чернігівського р-ну – с. Вершинова Муравійка Куликівського р-ну – смт. Березна Менського р-ну – с. Великий Щимель Сновського р-ну – с. Сядрине Корюківського р-ну – с. Блистова Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. – с. Паліївка Ямпільського р-ну – с. Слоут Глухівського р-ну Сумської обл. й далі на схід до кордону з Російською Федерацією. Відповідно, на північ від цієї ізоглоси поширені нестягнені флексії. Закінчення *-ейе* та *-айе* функціонують практично в усіх говірках цього північного мікроареалу східнополіського говору. Проте *-ойе* використовують у своєму мовленні діалектоносії говірок Сумської обл., а в Чернігівській обл. зазначену флексію зафіксовано лише в говірках Семенівського й Новгород-Сіверського р-нів, тобто в північно-східній частині Чернігівської обл.; виняток – функціонування цього закінчення в говірці

с. Левковичі Чернігівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 12) в прикметниках із ненаголошеними флексіями.

У прикметниках чол. й сер. родів у Р. в. одн. в східнополіському говорі спостережено цілковиту перевагу закінчення *-ого* (*вод'аˈного* (субстантивований прикметник), *груз'ˈкого* (субстантивований прикметник), ˈ*дужого* [вантажника], *карма*ˈ*вого бур'аˈка, коˈз'ачого моло*ˈ*ка, маїс*ˈ*терного вико*ˈ*нан':а, ˈперв'існого ˈмамонта, ˈпозн'ого ў*ˈ*ремен'і, ˈран':ого ˈл'іта, ˈрейсового аў*ˈ*тобуса*). Навіть у більшості говірок, для яких характерне акання, в ненаголошеній позиції також засвідчено саме цю флексію. У наголошеній позиції її зафіксовано в усіх досліджених говірках східнополіського діалекту, за винятком говірки с. Івот Шосткинського р-ну Сумської обл. (н.п. 31). У ненаголошеній позиції *-ого* спостережено в 60-и із 71-єї описаних говірок (н.пп. 1, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 45, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71) і в ще одній говірці (н.п. 33) це закінчення виокремлено в одиничному вживанні.

В окремих говірках флексія *-ого* функціонує з [г] у позиції повної або часткової редукції. Ці закінчення спостережено переважно в ненаголошеній позиції. Так, наприклад, *-оˑо* (ˈ*будушчоˑо ˈз'ат'а, ўтоˈроˑо кл'ішˈча, із ˈнаткаиоˑо* [полотна], *із паˈрадноˑо ўˈхода, каˈпуст'аноˑо жуˈка, ˈпервоˑо дн'а, с'ел'сˈкоˑо голоˈви, сˈкошеноˑо ˈс'іна*) в ненаголошеній позиції на постійній основі зафіксовано в шести говірках діалекту (н.пп. 1, 2, 10, 12, 13, 17). У трьох говірках (н.пп. 21, 37, 49) цю флексію мовці вживають спорадично, а ще в одній говірці (н.п. 15) виокремлено лише одиничне її використання. Закінчення *-оо* (*до ˈвишчо: зваˈн':а, заˈгажено: кˈлуба, жиˈво: викоˈнан':а, із пшеˈнишно:* [борошна], ˈ*поїмано: ˈн'емц'а, попеˈредн'о: презиˈдента, розˈбито: стаˈкана*) виокремлено спорадично в мовленні діалектоносіїв у говірці с. Мутин Кролевецького р-ну Сумської обл. (н.п. 39), а ще у двох говірках (н.пп. 2, 60) спостережено одиничне вживання вказаної флексії в ненаголошеній позиції.

Ще одне поширене закінчення у прикметниках чол. й сер. родів у Р. в. одн. в наголошеній позиції – *-ога* (*ў парт'нога* (субстантивований прикметник), *вас'мога 'марта, дара'гога 'гост'а, зем'нога жи'т':а, з'ерна'вога* (субстантивований прикметник), *із перева'нога 'цирка, мала'дога ахв'іцера, ма'лога 'хутара, часа'вога* (субстантивований прикметник), *чу'жога чала'в'іка*). Його виокремлено в 12-и говірках східнополіського говору (н.пп. 1, 4, 6, 8, 17, 18, 19, 28, 29, 31, 35, 42), а в говірці с. Петруші Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 4) спостережено одиничний випадок його вживання в ненаголошеній позиції: *ка'роўйачога мо^{а}ла'ка*.

У ненаголошеній позиції в багатьох говірках північної частини східнополіського говору функціонує флексія *-ага* (*'божага з'нака, ве'ч'ірн'ага 'к'ійева, 'добрага* [чоловіка], *б'іла'ватага цв'іт'ка, 'з'імн'ага ма^{о}'роза, 'косв'ен:ага р'е'шен'ійа, ку'ринага м'йаса, не'виўченага 'в'ірша, па'в'іл'нага* (субстантивований прикметник), *су'с'ідс'кага са'баку*). Зафіксовано *-ага* в 16-и говірках (н.пп. 1, 3, 4, 7, 8, 11, 17, 18, 19, 28, 29, 30, 31, 33, 35, 42). Аналогічна флексія, але з наголосом на закінченні, зафіксована одинично в наголошеній позиції в говірці с. Грем'яч Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 18): *ста'рага 'дуба*.

Зрідка натрапляємо на говірки, у яких функціонують прикметники з флексією *-ага*, у якій [г] перебуває в напівзредукованій чи зредукованій позиції. Так, наприклад, флексія *-а^{ҕ}а* (*га'рача^{ҕ}а борш'ча, із к'нижна^{ҕ}а мага'з'іна, к'расна^{ҕ}а* [буряка], *'м'іла^{ҕ}а* (субстантивований прикметник), *на'молена^{ҕ}а 'м'ісц'а, неіз'в'есна^{ҕ}а сал'дата, пу'т'ова^{ҕ}а гала'ви, 'суча^{ҕ}а 'бат'ка*) активно поширена в мовленні діалектоносіїв трьох говірок північно-західної Чернігівської обл. (н.пп. 3, 4, 7) й спорадично – у двох говірках північно-східної частини Сумської обл. (н.пп. 35, 42). У говірці с. Линове Путивльського р-ну (н.п. 42) внаслідок повної редукції [г] зафіксовано спорадичне вживання флексії *-аа*: *'бабс'ка: кал'ек'т'іва, да аўст'р'ійска: ш'таба, 'п'ерва: сра'жен'ійа, пу'т'іўска: к'райа, 'рус:ка: йази'ка*.

Меншого поширення порівняно з *-ага* в ненаголошеній позиції набуло закінчення *-аго* (*бе*ˈ*резаваго* ˈ*суока, г*ˈ*речн'еваго* ˈ*м'ода, г*ˈ*рубаго кус*ˈ*ка, д*ˈ*л'ін:аго йази*ˈ*ка, наста*ˈ*йашчаго ар*ˈ*буза, н'і*ˈ*мец'каго* ˈ*бита, смач*ˈ*нога* ˈ*йаблучка, су*ˈ*вораго вихо*ˈ*ван':а*), зафіксоване в дев'яти говірках досліджуваного діалекту (н.пп. 1, 6, 17, 18, 29, 30, 35, 42, 70).

Усього в кількох говірках імовірно під впливом російської мови зазначено перехід [г] > [в] у закінченні й функціонування відповідних флексій. Наприклад, флексію *-аво* (ˈ*жирнаво каба*ˈ*на, к'ір*ˈ*п'ічнаво за*ˈ*вода,* ˈ*майскаво жу*ˈ*ка, пет*ˈ*роўскаво* [посту], *п*ˈ*л'ен:аво* (субстантивований прикметник), ˈ*чуднаво рас:*ˈ*в'ета*) виокремлено в ненаголошеній позиції у двох говірках (н.пп. 30, 58). Закінчення *-ово* (*ад'і*ˈ*наковово* ˈ*дома, дн'еў*ˈ*ново сна, зер*ˈ*кал'ново отра*ˈ*жен'ійа, ко*ˈ*р'авово йази*ˈ*ка, неска*ˈ*зан:ово* ˈ*духа, пар*ˈ*т'ійново* (субстантивований прикметник)) в прикметниках діалектоносії вживають у позиції не під наголосом у двох говірках, з яких в одній (н.п. 48) мовці послуговуються цією флексією активно, а в іншій говірці (н.п. 5) зазначено лише одну словоформу з *-ово*.

Частина флексій в обстежених говірках зафіксовано в одиничному вживанні. До таких закінчень належать: *-а*ˈ*о* (*ч'ет*ˈ*в'орта*ˈ*о* ˈ*майа*) (н.п. 42), *-а*^{о}*го* (*к*ˈ*расна*^{о}*го к'ірп'і*ˈ*ча*) (н.п. 16), *-ова* (*п*ˈ*рохарова* ˈ*д'ер'ева*) (н.п. 30), *-ово*^{а} (ˈ*рус:ково*^{а} (субстантивований прикметник)) (н.п. 30), *-о*^{а}*го* (*укра*ˈ*інско*^{а}*го йази*ˈ*ка*) (н.п. 6), *-огу* (*д*ˈ*ругогу* ˈ*курсу*) (н.п. 58) у прикметниках твердої групи та *-е*ˈ*о* (*да пас*ˈ*л'едн'е*ˈ*о тракта*ˈ*р'іста*) (н.п. 42) у прикметнику м'якої групи.

Як було зазначено, найбільший ареал поширення серед усіх флексій прикметників чол. й сер. родів у Р. в. одн. має закінчення *-ого*. Ця флексія поширена практично в усьому діалекті, а ареал, який розмежовує говірки з винятковим уживанням *-ого* та говірки, у яких функціонують як указана флексія, так і всі інші, проходить по лінії с. Пакуль – с. Левковичі Чернігівського р-ну – м. Сновськ – с. Сядрине Корюківського р-ну – с. Блистова Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. – м. Кролевець – с. Слоут Глухівського р-ну Сумської обл. й далі на схід через м. Глухів до

кордону з Російською Федерацією [к. 4]. Зазначимо, що ця ізоглоса на території Чернігівської обл. практично ідентично повторює ізоглосу розмежування стягнених і нестягнених закінчень у прикметниках сер. роду в Н. в. одн.

У Д. в. одн. прикметників чол. й сер. родів у наголошеній і ненаголошеній позиціях переважно поширена флексія *-ому* (ˈ*виготоўленому* [торту], *гоˈтовому стоˈлу*, *дˈружн'ому сп'ілкуˈван':у*, *магаˈз'ін:ому* [молоку], *моло ˈдому* (субстантивований прикметник), ˈ*обшчому* ˈ*д'ілу*, ˈ*поїманому* [солдату], *рученому млинˈку*, *серˈдечному дˈругу*, ˈ*хамс'кому отноˈшен'ійу*). У наголошеній позиції вона функціонує в усіх говірках східнополіського діалекту. Не під наголосом *-ому* зафіксовано в 53-ох досліджених говірках (н.пп. 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 14, 17, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71).

Усі інші закінчення в прикметниках чол. й сер. родів у Д. в. одн. записано винятково в ненаголошеній позиції. Ареал поширення цих флексій значно менший порівняно з територією, на якій поширено *-ому*. Найуживанішою з них є закінчення *-аму* (*гаˈр'ачаму мˈйасу*, *даˈмашн'аму каˈту*, *черˈн'ігаўс'каму* ˈ*меру*, ˈ*луч:аму* [хлопцю], ˈ*мертваму* (субстантивований прикметник), ˈ*новаму* [комбайну], ˈ*першаму* ˈ*м'ісц'у*, *хаˈрошаму виˈ*ˈ*ну*, ˈ*царс'каму пасˈлу*), представлене в 22-ох говірках східнополіського діалекту (н.пп. 6, 9, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 20, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 35, 40, 41, 42, 43, 48, 49).

Меншого поширення порівняно з попередніми набула флексія *-ему*, уживання якої має свої нюанси. Діалектоносії використовують *-ему* переважно в прикметниках м'якої групи: *асˈтан'ему дн'у*, ˈ*даўн'ему божестˈву*, ˈ*житн'ему хˈл'ебу*, ˈ*нин'ешн'ему праˈв'ім'ел'ству*, *пасˈл'едн'ему* ˈ*м'ес'ацу*, *сˈр'едн'ему* [брату]. Прикметники м'якої групи з цим закінченням задокументовано в 14-и говірках (н.пп. 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 28, 29, 30, 40, 42), у чотирьох із яких (н.пп. 28, 29, 30, 42) це закінчення виокремлено ще й у прикметниках твердої групи в позиції після шиплячих приголосних: ˈ*будушчему сˈвекру*, *виˈ*ˈ*шейшему наˈчал'ству*, ˈ*доўшему кусˈку*, *каˈрайушчему ў̆ˈзору*, *раˈбочему* (субстантивований

прикметник), *ха|рошему х|лопцу*. Додамо, що *-ему* – давньоруський релікт, збережений у говірках східнополіського діалекту.

У говірці с. Левковичі Чернігівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 12) у ненаголошеній позиції не зафіксовано флексію *-ому*, натомість функціонує не спостережене більше в жодній із досліджених говірок закінчення *-ом*: *|виш:ом* [офіцеру], *г|лаўном |д'ейат'ел'у, зас|луженом д'ійа|чу, |м'есном патр'і|оту, т|рет'ом* [онуку], *хо^{а}|лодном* (субстантивований прикметник).

Зважаючи на відносну гомогенність словозміни прикметників чол. й сер. родів у Д. в. одн., виокремлено ареали поширення флексії *-аму* в прикметниках твердої групи з ненаголошеним закінченням і флексії *-ему* в прикметниках м'якої групи [к. 5]. Флексію *-аму* окреслено ізоглосою, що пролягає через такі н.пп. (охоплюючи їх): с. Хотуничі Сновського р-ну – с. Пакуль – с. Левковичі Чернігівського р-ну – с. Вершинова Муравійка – с. Вересоч Куликівського р-ну – с. Блистова Менського р-ну – с. Великий Щимель Сновського р-ну Куликівського р-ну – с. Блистова Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. – смт. Вороніж – с. Волокитине Путивльського р-ну – м. Путивль Сумської обл. Тобто, це закінчення має невеликий ареал поширення в Чернігівській обл. і функціонує на всій території Сумської обл. Закінчення *-ему* не утворює єдиного ареалу, має три мікроареали в: 1) Ріпкинському та Городнянському р-нах Чернігівської обл.; 2) Середино-Будському р-ні та крайніх північно-східних говірках Ямпільського р-ну Сумської обл.; 3) на схід від лінії с. Баничі Глухівського р-ну – с. Линове Путивльського р-ну Сумської обл.: якщо ареали поширення *-аму* хоча й не суміжні, але розташовані відносно недалеко один від другого, то флексія *-ему* поширена в протилежних частинах східнополіського говору: у наддеснянських говірках північно-західної Чернігівської обл., а також у крайніх північних та в крайніх південно-східних говірках Сумської обл.

Прикметники чол. й сер. родів у З. в. одн. співвідносні з відповідними флексіями Н. в. й Р. в.

В О. в. одн. прикметників чол. й сер. родів спостережено гомогенність закінчень: у прикметниках твердої групи в усіх говірках функціонує флексія *-им* (*ви*^{і}*ˈшейшим паˈч'отам, звиˈчайним ноˈжом, малаˈдим* (субстантивований прикметник), *ˈобшчим скˈладом, перед пенс'іˈон:им ˈвозрастом, передоˈвим отˈр'адом, п'етуˈшиним мˈйасо*^{а}*м, раˈбочим інструˈментом, хуˈдим* (субстантивований прикметник), *ˈчесним голоˈвойу*), а в прикметниках м'якої групи – *-ім* (*дˈреўн'ім* [поселенням], *з даўˈн'ашн'ім дˈругом, із ўˈнутр'ен':ім розпоˈр'адком, із хуˈдожн'ім ˈзамислом, над ˈверхн'ім кˈрайем, осˈтан':ім ˈпойіздом, ˈперед постоˈрон':ім* (субстантивований прикметник), *пуд сеˈредн'ім* [мішком]).

Усі інші флексії О. в. представлено спорадично, одинично або в певних позиціях, як, наприклад, *-ім* у прикметниках твердої групи: *гаˈрач'ім* [борщем], *за ˈзайач'ім сˈл'едам, ˈдоўг'ім пуˈт'ом, ˈк'ійіўс'к'ім торˈтом, л'іˈтоўск'ім кˈн'ажествам, маˈлоч':ім бˈратам, марс'ˈк'ім узбеˈреж':ам, слиз'ˈк'ім шˈл'ахом*). Це закінчення представлено спорадично у двох говірках (н.пп. 5, 17) в ненаголошеній позиції в прикметниках твердої групи одночасно з *-им*. Його виокремлено також у прикметниках зі звукосполуками *гі, кі, хі* в ненаголошеній позиції у трьох говірках (н.пп. 6, 28, 36) та ще в одній говірці (н.п. 51) в наголошеній позиції. У трьох говірках спорадично представлено флексію *-и*^{і}*м* (*б'еˈр'езави*^{і}*м* [віником], *із малаˈди*^{і}*м* (субстантивований прикметник), *о*^{а}*ˈбични*^{і}*м інструˈменто*^{а}*м, п'ід ˈзайачи*^{і}*м хво*^{а}*сˈтом, ˈпусни*^{і}*м бˈл'удо*^{а}*м, р'едоˈви*^{і}*м* (субстантивований прикметник), *рˈжави*^{і}*м* [гвіздком], *свеˈти*^{і}*м хресˈтом*), у прикметниках із твердою основою, з яких у двох говірках (н.пп. 16, 17) вона функціонує лише в ненаголошеній позиції, а в одній (н.п. 2) – у наголошеній. У говірці с. Линове Путивльського р-ну Сумської обл. (н.п. 42) записано одиничне використання в наголошеній позиції закінчення *-уим*: *р'адаˈвуим* (субстантивований прикметник).

У М. в. одн. прикметників чол. й сер. родів найбільш поширені флексії *-ому* та *-ом*. Закінчення *-ому* (*ў дурˈному ˈнастройі, ў заварˈному кˈрем'і, ў коˈроўйачому молоˈц'і, ў параˈлел'ному кˈлас'і, на ˈбат'ковому заˈвод'і, на*

кол'госпному 'пол'і, на чу'жому х'л'іб'і, у за'гал'ному з'начен':і, у масл'а'ному 'ф'іл'тр'і, у су'с'ідс'кому са'райі) функціонує в 31-ій говірці східнополіського говору незалежно від наголосу в прикметниках (н.пп. 22, 26, 34, 36, 37, 38, 39, 43, 44, 45, 46, 49, 50, 51, 52, 54, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71). Також зафіксовано говірки, у яких *-ому* функціонує тільки в одній із позицій – наголошеній (н.пп. 14, 22, 25, 40, 41, 58) або ненаголошеній (н.пп. 2, 3, 7, 12, 13, 36, 64). Одиничне вживання цього закінчення в наголошеній позиції виокремлено в говірці с. Грем'яч Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 18) і в говірці смт. Вороніж Шосткинського р-ну Сумської обл. (н.п. 33) – у ненаголошеній.

Флексія *-ом* (*ў доро'гом ресто'ран'і, ў сук'н'аном пал'т'і, ў чит'вертом 'роц'і, на 'вибритом ли'ц'і, на ўта'ром 'м'іст'і, на лакох'і'м'ічном за'вод'і, на пе'редн'ом к'райі, на су'с'ідс'ком го'род'і, при па'ганом осв'іш'чен'ійі, у вас'мом га'ду*) є частовживаною в 42-ох говірках, із яких вона функціонує незалежно від наголосу в 31-ій говірці (н.пп. 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 19, 20, 23, 24, 27, 29, 30, 32, 33, 40, 43, 46, 47, 49, 53, 59, 60), у наголошеній позиції – у восьми говірках (н.пп. 18, 28, 31, 35, 42, 47, 48, 58), у ненаголошеній позиції – у трьох говірках (н.пп. 14, 22, 25). Ще у трьох східнополіських говірках (н.пп. 24, 44, 61) виокремлено одиничне використання словоформ із *-ом* у ненаголошеній позиції.

У чотирьох говірках зафіксовано частовживану флексію *-ум*: *ў двер'нум пра'йом'і, ў мала'дум 'возраст'і, ў т'рет'ум к'лас'і, ў с'о^{a}'годн'ашн'ум ме'н'у, ў 'с'омум к'лас'е, ва ўта'рум с'лучайи^{i}, на низ'кум с'тарт'і, па 'умствен:ум раз'в'іт'ійу, у сма'л'енскум 'техн'ікум'і* (н.пп. 1, 9, 20, 21), з них у двох (н.пп. 1, 20) – лише в прикметниках твердої групи. У частині говірок (н.пп. 1, 4, 6, 9, 14, 17, 20, 21) закінчення *-ум* є частовживаним у ненаголошеній позиції, а ще в одній говірці (н.п. 18) – уживаним спорадично. У говірці с. Пакуль Чернігівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 13) в ненаголошеній позиції активно функціонує флексія *-уом*, а ще у двох говірках (н.пп. 17, 42) зафіксовано одиничне вживання вказаного закінчення в наголошеній позиції: *ў*

ˈвишитуом (субстантивований прикметник), *ў електˈрическуом розˈр'ад'і*, *ў палатˈн'анен'куом* (субстантивований прикметник), *ў паˈраднуом* (субстантивований прикметник), *на гарадсˈкуом баˈзар'і, на параха́ˈвуом скˈлад'і*, *у сˈтепен:уом хаˈз'аїств'і*.

Усі інші флексії М. в. прикметників чол. й сер. родів функціонують лише в ненаголошеній позиції. Закінчення *-ам* (*ў ˈзападнам* [Берліні], *ў ˈпол'скам гриˈбу*, *ў пеˈредн'ам карˈман'і*, *ў сˈк'іш:ам малаˈц'і*, *на англˈ'ійскам* (субстантивований прикметник), *на бˈратавам дˈворишч'і*, *на ˈз'імн'ам куˈрорт'е*, *на сˈкуотнам дваˈр'і*, *на сˈтарам ˈсал'і*, *на шˈтучнам ˈнуогт'е*) в говірках північної частини східнополіського говору виокремлено у 18-и говірках в активному вжитку (н.пп. 1, 3, 5, 8, 18, 19, 20, 28, 29, 30, 31, 33, 35, 40, 42, 43, 48, 58); у двох говірках (н.пп. 22, 32) його спостережено спорадично; у говірці с. Волокитине Путивльського р-ну Сумської обл. (н.п. 41) записано всього один прикметник із *-ам*.

Трохи рідше мовці використовують флексію *-аму* (*ў ˈсумскаму інст'іˈтут'і*, *ў тˈравен:аму* [чаї], *ў хаˈз'аїств'ен:аму магаˈз'ін'і*, *на беˈрезаваму саˈку*, *на дˈругаму етаˈж'і*, *на круˈченаму йазиˈку*, *па ˈперваму каˈналу*, *па ˈпершаму ˈзову*, *па ˈм'еснаму аˈбичайу*), зафіксовану в 12-и говірках Чернігівської та Сумської обл. на постійній основі (н.пп. 2, 3, 4, 5, 11, 14, 20, 27, 41, 43, 47, 48). Зазначимо, що рідковживаним це закінчення є в трьох говірках (н.пп. 22, 30, 40), та ще у двох говірках *-аму* спостережено в одиничних словоформах.

Флексію *-ем* діалектоносії використовують у прикметниках м'якої групи в десяти говірках східнополіського говору (н.пп. 5, 6, 16, 17, 18, 28, 29, 30, 35, 42): *ў саˈс'едн'ем магаˈз'ін'е*, *ў тˈрет'ем реˈцепт'і*, *на ˈверхн'ем баˈгажнику*, *на ˈжитн'ем* [полі], *на пасˈл'едн'ем* [місці], *на ˈсиˈн'ем ˈнеб'і*. В окремих говірках (н.пп. 21, 29, 30, 42) це закінчення спорадично вживають також у прикметниках твердої групи, проте лише після шиплячих звуків: *ў ˈлуч':ем сˈлучаˈйі*, *на ˈбиўшем ˈм'ісц'і*, *на даˈрожчем б'іˈл'ет'і*, *на ˈдоўшем палаˈтенечку*, *на ˈобшч'ем зˈбор'і*, *на ˈриˈжем ˈволас'е*, *на хаˈрошем шеˈту*.

Закінчення *-о^{а}м* (*ў п^{ı}рошло^{а}м* (субстантивований прикметник), *ў цер^{ı}коўно^{а}м ^{ı}хор'і, на п^{ı}разн'ічно^{а}м ^{ı}вечо^{а}р'і, на ^{ı}першо^{а}м по^{а}^{ı}бачен':і, на ^{ı}панс'ко^{а}м ^{ı}пол'і, у ^{ı}йуно^{а}м ^{ı}в'іц'і, у ^{ı}перво^{а}м при^{ı}зив'і*) спостережено в говірці с. Кіпті Козелецького р-ну Чернігівської обл. (н.п. 48) одночасно з *-ам* та *-аму*. Ще в чотирьох говірках (н.пп. 14, 30, 32, 42) зазначена флексія поширена спорадично, її виокремлено в кількох словоформах.

Кілька закінчень у прикметниках чол. й сер. родів у М. в. одн. вживані спорадично чи одинично в одній або кількох говірках. Наприклад, флексію *-им* (*ў цибу^{ı}линим луш^{ı}пин':і, на дереў^{ı}йаним по^{а}^{ı}лу, на ^{ı}ломаним йази^{ı}ку, на ^{ı}першим т^{ı}ракто^{а}р'і, па пи^{ı}вараўским мас^{ı}ту, у де^{ı}с'атим* [році]) спорадично зафіксовано у трьох говірках (н.пп. 23, 24, 58) та ще в трьох – одинично (н.пп. 14, 15, 17). Закінчення *-а^{о}м* спостережено також в одиничному вживанні у трьох говірках (н.пп. 18, 28, 30): *ў ч'ет^{ı}в'орта^{о}м ат^{ı}р'ад'і, на ^{ı}курска^{о}м* [вокзалі], *на т^{ı}рет'а^{о}м ^{ı}пол'і*. У говірці с. Губичі Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 10) записано словоформу з флексією *-уим*: *у палат^{ı}н'ануим п^{ı}лат':і*. У двох говірках (н.пп. 14, 23) помічено одиничне вживання закінчення *-ім* у прикметниках м'якої групи: *ў т^{ı}рет'ім пака^{ı}л'ін':і, на ве^{ı}ч'ірн'ім ^{ı}пойізд'і*.

Флексії *-ем*, *-ом*, *-ум* – залишки давньоруських форм *-омь* / *-емь* у , які в староукраїнській мові змінилися на *-ом(ъ)* / *-ем(ъ)*, а внаслідок змін [о], [е] в нових закритих складах відбулося їх перетворення на *-ум(ъ)* / *-юм(ъ)*.

Ізоглоса поширення флексій *-ому* та *-ом* проходить через такі н.пп.: с. Пухівка Броварського р-ну Київської обл. – с. Марківці Бобровицького р-ну – с. Козари Носівського р-ну – с. Красилівка Козелецького р-ну – с. Пакуль Чернігівського р-ну – с. Бурівка Городнянського р-ну – с. Грабівка Куликівського р-ну – с. Блистова Менського р-ну – с. Петрова Слобода Корюківського р-ну – смт. Понорниця Коропського р-ну Чернігівської обл. – с. Слоут Глухівського р-ну Сумської обл. й далі по кордону Конотопського, Кролевецького та Путивльського р-нів Сумської обл. На північ від ареалу поширення *-ому* / *-ом* функціонують закінчення *-аму* та *-ам* у словоформах із

наголосом на основі слова. Крім північних р-нів Чернігівської та північно-східних р-нів Сумської обл., які знаходяться на північ від більшості говірок, флексії *-аму* та *-ам* також функціонують окремим ареалом у більшості говірок Козелецького р-ну Чернігівської обл.

2.2. Відмінювання прикметників жіночого роду

У Н. в. одн. прикметників жін. роду зафіксовано використання в переважній більшості говірок словоформ із повним стягненим закінченням *-а*: *ве*ˈ*ч'ірн'а с*ˈ*лужба, *ˈ*доўга іс*ˈ*тор'ійа, *ˈ*жоўта* [квітка], *ˈзи*ʲ*мн'а о*ˈ*дежа, каму*ˈ*нал'на с*ˈ*лужба, карма*ˈ*ва *ˈ*база, м'іс'*ˈ*ка ў*ˈ*лада, моло*ˈ*да* (субстантивований прикметник, *страс*ˈ*на п*ˈ*йатниц'а, чу*ˈ*жа л'у*ˈ*дина*). Цю флексію виокремлено в 69-и говірках східнополіського говору із 71-єї дослідженої (н.пп. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71). Зазначимо, що в говірці с. Паліївка Ямпільського р-ну Сумської обл. (н.п. 32) *-а* в наголошеній позиції поширена спорадично. Відзначимо також говірку с. Линове Путивльського р-ну Сумської обл. (н.п. 42), у якій все ж функціонує згадана флексія, проте лише в окремих прикметниках м'якої групи. Отже, єдиною говіркою з досліджених, у якій узагалі немає стягненого закінчення *-а*, є говірка с. Івот Шосткинського р-ну Сумської обл. (н.п. 31).

У східнополіських говірках збережено давні членні форми, проте вони поширені менше порівняно з *-а*. Найбільш поширеною є флексія *-айа*: *іс*ˈ*печенайа *ˈ*паска, мала*ˈ*дайа* (субстантивований прикметник), *ма*ˈ*лайа *ˈ*муил'ка, ме*ˈ*довайа ку*ˈ*т'а, *ˈ*мирнайа демонст*ˈ*рац'ійа, муд*ˈ*р'он:айа д'е*ˈ*тал', пра*ˈ*йеж:айа част', *ˈ*с'іл'найа іс*ˈ*тор'ійа, стал'*ˈ*найа бал*ˈ*ванка, *ˈ*утрен'айа ри*ˈ*балка*. Майже в усіх говірках *-айа* функціонує паралельно з *-а*. Виокремлено 25 говірок, у яких це закінчення активно використовують в обох можливих позиціях наголошування (н.пп. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 16, 17, 18, 19, 28, 29, 30, 31, 35, 42, 46, 58, 59). У чотирьох говірках закінчення (н.пп. 14, 40, 43, 63) *-айа*

зафіксовано спорадично, й одиничне вживання вказаної флексії в обох позиціях засвідчено в говірці с. Волокитине Путивльського р-ну Сумської обл. (н.п. 41). У говірці с. Паліївка Ямпільського р-ну Сумської обл. (н.п. 32) *-айа* діалектоносії використовують лише у наголошеній позиції. У двох говірках спостережено одиничне вживання цього закінчення у різних позиціях: наголошеній (н.п. 49) і ненаголошеній (н.п. 33). Флексію *-айа* в прикметниках м'якої групи виокремлено всього в 12-и із 25-и говірок, у яких спостережено це закінчення в прикметниках твердої групи (н.пп. 6, 16, 17, 18, 19, 28, 29, 30, 31, 35, 42).

У деяких говірках *-айа* функціонує з напівзредукованим [й] у вигляді флексії *-а^{й}а*: *берега^{ˈ}ва^{й}а ^{ˈ}л'ін'і^{й}а, г^{ˈ}р'азна^{й}а та^{ˈ}р'елка, гре^{ˈ}чана^{й}а му^{ˈ}ка, ка^{ˈ}рот'ен'ка^{й}а сп^{ˈ}раўка, ^{ˈ}ламана^{й}а ^{ˈ}мова, марс^{ˈ}ка^{й}а ба^{ˈ}л'ез', на^{ˈ}варена^{й}а ^{ˈ}миска, пу^{ˈ}чата^{й}а бу^{ˈ}тилка, см'іш^{ˈ}на^{й}а ^{ˈ}шутка*. Це закінчення як частовживане виокремлено в трьох говірках (н.пп. 2, 19, 28) (в останній – лише в наголошеній позиції) та ще в шести говірках (н.пп. 16, 17, 18, 31, 35, 42) – спорадично.

Закінчення з повністю зредукованим [й] зафіксовано в одній словоформі в говірці с. Смяч Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 19): *^{ˈ}м'і̯елка: па^{ˈ}суда*. У говірці с. Линове Путивльського р-ну Сумської обл. (н.п. 42) виокремлено також одиничне вживання флексії *-е^{а}йа* в прикметнику з м'якою основою: *^{ˈ}житн'е^{а}йа му^{ˈ}ка*.

Ізоглоса, що розмежовує поширення стягненого й нестягнених закінчень у Н. в. одн. прикметників жін. роду, проходить приблизно по східному кордону Козелецького р-ну та на захід від с. Красне Чернігівського р-ну, далі перетинає м. Чернігів, м. Сновськ, м. Новгород-Сіверський Чернігівської обл., м. Шостку, проходить північніше с. Слоут Глухівського р-ну й прямує на південний схід Глухівського р-ну Сумської обл. до кордону з Російською Федерацією [к. 7].

У Р. в. одн. закінчення *-ойі* (*виход^{ˈ}нойі о^{ˈ}деж'і, без ого^{ˈ}родн'ойі бри^{ˈ}гади, ^{ˈ}кур'ачойі ^{ˈ}ножки, мар^{ˈ}койі ма^{ˈ}тер'ійі, ^{ˈ}масовойі істе^{ˈ}р'ійі, м'іс^{ˈ}цевойі га^{ˈ}зети, плас^{ˈ}масовойі бу^{ˈ}тилки, самос^{ˈ}т'іїнойі ро^{ˈ}боти, сумс'^{ˈ}койі ^{ˈ}област'і, ха^{ˈ}рошойі виши^{ˈ}ванки^{і}*) домінує в прикметниках жін. роду. У наголошеній і ненаголошеній

позиціях флексія *-ойі* активно функціонує в 34-ох говірках східнополіського говору (н.пп. 13, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71) і спорадично – у двох (н.пп. 6, 25). Це закінчення є частовживаним винятково в наголошеній позиції в 14-и говірках діалекту (н.пп. 1, 2, 3, 4, 9, 10, 12, 15, 21, 23, 27, 40, 48, 58). У двох говірках Семенівського р-ну Чернігівської обл. (н.пп. 16, 17) в зазначеній позиції *-ойі* спостережено всього в кількох словоформах, а в говірці с. Волокитине Путивльського р-ну Сумської обл. (н.п. 41) – лише в одній. Протилежне явище – використання діалектоносіями *-ойі* в ненаголошеній позиції – засвідчено в трьох говірках Чернігівської обл. (н.пп. 7, 11, 64).

Флексію *-ой* (*ˈб'іл'а ˈбат'ковоǐ ˈхати*, *ˈб'іл'а мостоˈвоǐ ˈулиц'і*, *ˈб'іл'а с'іл'с'ˈкоǐ ˈради*, *греˈчаноǐ ˈкаши*, *маˈлен'коǐ г'р'адочк'і*, *ˈмокроǐ оˈдеж'і*, *ˈсин'оǐ ˈниточки*, *сви ˈн'ачоǐ ˈд'іжки*^{i}, *с ˈв'іжоǐ пеˈчен'і*) засвідчено, незалежно від наголосу, в активному вжитку в 13-и говірках (н.пп. 6, 7, 17, 25, 26, 30, 36, 38, 55, 61, 63, 64, 68). Зазначимо: дещо частіше *-ой* функціонує лише в наголошеній позиції. Нараховано 18 говірок із подібною тенденцією (н.пп. 1, 5, 8, 10, 11, 14, 16, 18, 19, 20, 22, 24, 28, 29, 33, 35, 41, 42). Значно менше виокремлено говірок, у яких мовці використовують це закінчення лише в наголошеній позиції. Спостережено шість говірок (н.пп. 3, 13, 46, 48, 47, 59) з активним поширенням цього явища, дві (н.пп. 27, 40) – зі спорадичним. У говірці с. Лосинівка Ніжинського р-ну (н.п. 66) *-ой* в ненаголошеній позиції засвідчено всього в одній словоформі.

У двох говірках Конотопського р-ну Сумської обл. (н.пп. 37, 57) функціонує флексія *-ойи*: *виˈс'ачойи лоˈзи*, *ˈдужчойи ˈсили*, *жеˈл'ізнойи рукоˈйат'і*, *ˈмен'шойи сестˈри*, *пароˈвойи маˈшини*, *сви ˈн:ойи ˈвир'ізки*, *ˈсин'ойи* [фарби], *хаˈрошойи раˈботи*. Одиничне вживання *-ойи* зафіксовано також у ненаголошеній позиції в прикметнику говірки с. Убіжичі Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 3). У говірці с. Мутин Кролевецького р-ну Сумської обл. (н.п. 39) мовці використовують закінчення *-ойи*^{i}: *зˈвонкойи*^{i} *меˈлод'ійі*,

ˈзимн’ойиⁱ ˈобув’і, ˈімпортнойиⁱ сˈт’енк’і, ˈмилойиⁱ (субстантивований прикметник), *оˈсобен:ойиⁱ л’уˈдини, тонˈкойиⁱ сˈмужечк’і.*

У говірках із аканням у ненаголошеній позиції функціонує флексія *-ай*: *вас’м’ікˈласнаї шˈколи, ўˈражайнаї т’ериⁱˈтор’і:, ˈз’імн’аї ˈкохти, із дˈружеств’ен:аї* [сім’ї], *касˈм’іч’ескаї раˈк’ети, маˈгутн’аї імˈпер’ійі, наˈполн’енаї* [тарілки], *падˈб’ітаї маˈшини, поᵃˈзиченаї спудˈниц’і, скˈритаї* [інформації]. Виокремлено 33 говірки із цим закінченням (н.пп. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 35, 40, 41, 42, 43), з яких в одній (н.п. 27) *-ай* спостережено лише в окремих словоформах.

Словоформи з *-айі* (*б’еˈр’озавайі каˈри, б’іˈдовайі ˈд’еўк’і, ˈв’іш:айі гаˈриⁱ, да ˈрус:кайі шˈколи, з дˈл’ін:айі ˈгорк’і, ˈмиˈлайі* (субстантивований прикметник), *ˈрибнайі уˈх’і, шаўˈковайі спадˈниц’і*) на постійній основі вживають у 13-и обстежених говірках (н.пп. 2, 3, 7, 11, 12, 13, 21, 23, 24, 27, 49, 58). У двох говірках (н.пп. 9, 17) їх виокремлено спорадично, а в говірці с. Блистова, Менського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 15) *-айі* засвідчено в одиничному вживанні.

Закінчення *-айи* (*баˈгатайи паˈпоўни, беˈрезавайи бˈрун’ки, гˈлаўнайи труˈби, гуˈбатайи* (субстантивований прикметник), *ˈжитн’айи* [муки], *із йачˈмен’:айи муˈки, ˈкала сˈтарайи ˈпеч’і, ˈсахарнайи ˈпудри*) в ненаголошеній позиції натомість спостережено всього у двох говірках (н.пп. 9, 12); іще в одній говірці (н.п. 4) зафіксовано одиничне її вживання.

У говірці с. Кіпті Козелецького р-ну Чернігівської обл. (н.п.48) виокремлено вживання закінчення *-оᵃйі*: *буˈр’ашноᵃйі бˈраги, веˈч’ірн’оᵃйі поᵃˈри, гˈлин’аноᵃйі паˈсуди, ˈдоч:иноᵃйі к’імˈнати, зеˈленоᵃйі ˈйушки, із глиˈбокоᵃйі таˈр’елки, із ˈл’ітн’оᵃйі ˈкухн’і.* Також *-оᵃйі* записано в одній словоформі в говірці с. Блистова Менського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 15).

У наголошеній позиції виокремлено словоформи з дифтонгом [у̯о]: *весн’аˈну̯ої ˈйушки, ўтаˈру̯ої ˈп’есн’і, дармаˈву̯ої йеˈди, кармаˈву̯ої сˈв’окли, л’енаˈву̯ої праˈмишл’ен:аст’і, малаˈду̯ої ˈд’іўки, сл’еˈпу̯ої ˈзони, тверˈду̯ої ˈсили.*

Словоформи з ціює флексію діалектоносії використовують активно у двох із досліджених говірок (н.пп. 15, 31) і спорадично – у трьох (н.пп. 6, 17, 42).

Кілька флексій спостережено одинично в прикметниках, що мають ненаголошену основу. Наприклад, закінчення *-ий* (*зе*ˈ*мел'ниǐ п*ˈ*лошч'і, із* ˈ*б'ілиǐ* (глини], *із за*ˈ*житачниǐ с'ем*ˈ*йі, насто*ˈ*йашчиǐ ак*ˈ*рошки, с'іл'с'коха*ˈ*з'аїствен:иǐ* ˈ*вистаўк'і, у* ˈ*д'едушк'іниǐ* ˈ*каси*) записано в шести говірках у вказаній позиції (н.пп. 8, 9, 12, 25, 29, 42). У чотирьох говірках (н.пп. 11, 30, 32, 35) виокремлено вживання флексії *-о*^{a}*й*: ˈ*жоўтен'ко*^{a}*ǐ с*ˈ*катерки, го*ˈ*тово*^{a}*ǐ пра*ˈ*дукцийи*^{i}, *з ба*ˈ*гато*^{a}*ǐ ро*ˈ*дини, ха*ˈ*рошо*^{a}*ǐ* ˈ*бочки*^{i}. Флексію *-уй* спостережено у двох говірках Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.пп. 1, 11): *л'е*ˈ*н'івуǐ* [сусідки], *са*ˈ*в'ецкуǐ ў*ˈ*ласт'і*. У говірці с. Паліївка Ямпільського р-ну Сумської обл. (н.п. 32) зафіксовано одиничне використання діалектоносієм закінчення *-ей* – давня форма, збережена зі староруської доби: ˈ*д'еїствуйушчеǐ* ˈ*арм'ійі*.

Зважаючи на те, що в багатьох говірках, у яких функціонує флексія *-ойі*, одночасно з нею вживають *-ой*, немає можливості виокремити ареал винятково говірок із *-ойу*. Ці два закінчення функціонують на південь від лінії, що проходить північніше таких н.пп.: с. Красне Чернігівського р-ну – с. Грабівка Куликівського р-ну – с. Ховми Борзнянського р-ну – с. Спаське Сосницького р-ну Чернігівської обл. – с. Мутин Кролевецького р-ну Сумської обл. й далі до кордону Конотопського, Кролевецького та Путивльського р-нів Сумської обл. [к. 8]. У прикметниках жін. роду в Р. в. одн. чітко простежено ще один ареал – уживання усічених флексій *-ой* та *-ай*. Виокремлено низку говірок, у яких у наголошеній позиції діалектоносії вживають прикметники з флексією *-ой*, а в ненаголошеній позиції – *-ай*. Ареал цих говірок межує з говірками Білорусі й Росії. Його південна межа проходить через такі н.пп.: с. Хоробичі – с. Бутівка Городнянського р-ну – с. Хотуничі Сновського р-ну – с. Петрова Слобода Корюківського р-ну – с. Погорільці Семенівського р-ну – с. Блистова Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. У Сумській обл. територія описаного явища охоплює весь ареал східнополіського говору, за винятком тих говірок, у яких зафіксовано виняткове вживання *-ойі* / *-ой*. У східнополіських говірках

Сумської обл. засвідчено кілька говірок, які розташовані в ареалі поширення *-ой* / *-ай*, проте мають повністю або частково іншу відмінкову парадигму в Р. в. одн. прикметників жін. роду. У двох говірках (н.пп. 32, 34) функціонує лише закінчення *-ойі*. У говірці с. Івот Шосткинського р-ну (н.п. 31) в ненаголошеній позиції прикметники мають флексію *-ай*, а в наголошеній – *-уой*. У говірці с. Баничі Глухівського р-ну (н.п. 40) так само в ненаголошеній позиції засвідчено закінчення *-ай*, проте в позиції під наголосом замість *-ой* діалектоносії вживають словоформи з флексією *-ойі*.

У Д. в. одн. прикметників жін. роду нормативна для сучасної української мови флексія *-ій* (ˈ*бат'ков'ій сестˈр'і*, ˈ*борз'ій* (субстантивований прикметник), ˈ*житн'ій* [муці], ˈ*зан'ат'ій* [людині], *зл'ій* [собаці], *маˈл'ій* (субстантивований прикметник), *моло*ˈ*д'ій* (субстантивований прикметник), *осˈтан':ій* ˈ*ф'ірм'і*, ˈ*т'ошчин'ій сестˈр'і*) є однією з найпоширеніших та поширена в 19-и говірках (н.пп. 24, 36, 37, 39, 44, 50, 51, 54, 55, 56, 57, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 71). У двох говірках (н.пп. 40, 43) її функціонування обмежене. Із них в одній говірці (н.п. 43) *-ій* виокремлено лише в ненаголошеній позиції. Засвідчено ще вісім говірок (н.пп. 25, 38, 52, 53, 60, 61, 69, 70), у яких це закінчення мовці вживають лише у прикметниках м'якої групи, використовуючи в прикметниках твердої групи у вказаному відмінку словоформи з іншими закінченнями.

У говірці с. Григорівка Бахмацького р-ну Чернігівської обл. (н.п. 56) одночасно з *-ій* активно функціонує усічена флексія *-і*: *виˈсок'і* [людині], *в'ідпов'іˈдал'н'і сп'іўроˈб'ітниц'і*, ˈ*жирн'і* [людині], *л'уˈбим'і* (субстантивований прикметник), *моло*ˈ*д'і* ˈ*д'івчин'і*, *петˈров'і суˈс'ідц'і*, *по*^{a}*сˈл'едн'і диˈтин'і*, *суˈс'ідс'к'і соˈбац'і*, *хуˈд'і* [людині]). У жодній іншій із досліджених говірок *-і* не спостережено навіть в одиничному вживанні.

У прикметниках твердої групи засвідчено використання діалектоносіями флексії *-ий*: ˈ*б'іл'ший* ˈ*част'і*, *видатˈний геройˈйін'і*, *двоˈйур'ідний се*^{u}*стˈр'і*, *дурˈний* (субстантивований прикметник), ˈ*капосний свиˈн'і*, *ланкоˈвиї* (субстантивований прикметник), *поˈбитиї соˈбац'і*, *розˈр'ізаний* ˈ*ножц'і*, *твердˈдиї в'ідˈм'ін:иц'і*. Це закінчення в наголошеній і ненаголошеній позиціях функціонує в 21-ій

дослідженій говірці (н.пп. 7, 11, 23, 24, 25, 27, 37, 38, 39, 43, 52, 53, 54, 55, 56, 60, 61, 63, 65, 69, 70). Засвідчено п’ять говірок (н.пп. 13, 46, 59, 62, 64), у яких *-ий* функціонує тільки в наголошеній позиції й одну говірку (н.п. 45), у якій закінчення наявне, навпаки, лише в ненаголошеній позиції.

Усічену флексію *-и* вживають у говірці с. Вересоч Куликівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 49): *б'роше"ни ди'тин'і*, *дур'ни* (субстантивований прикметник), *ла'н'іви* (субстантивований прикметник), *'поўни* [людині], *с'кошени тра'в'і*, *с'тарши* [дочці]. Якщо майже в усіх досліджених говірках центральної та північної частини Чернігівської обл. в Д. в. одн. прикметників жін. роду одночасно функціонують кілька флексій, то ця говірка одна з небагатьох, у якій зафіксовано лише одне закінчення в зазначеній відмінковій формі. В інших описаних говірках *-и* не спостережено.

Флексію *-и'й* виокремлено в говірці с. Петруші Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 4), проте лише в ненаголошеній позиції: *ве'лики'ї л'у'дин'і*, *з'варени'ї нас'тойц'і*, *ле'нови'ї учи'ниц'і*, *насто'йашчи'ї д'ружб'і*, *ха'роши'ї* [учениці].

Закінчення *-ой* (*ви'сокої на'чал'ниц'і*, *дара'гої т'кан'і*, *маї'бутн'ої дру'жин'і*, *мала'дої* (субстантивований прикметник), *марс'кої* [воді], *'материної 'хат'і*, *'мертвої* [людині], *пал'а'вої бр'і'гад'і*, *парих'махерс'кої* (субстантивований пркиметник), *'с'іл'ної ру'к'і*) в обох можливих позиціях – наголошеній і ненаголошеній – виокремлено в 15-и досліджених говірках (н.пп. 2, 5, 6, 12, 14, 17, 30, 32, 33, 43, 45, 46, 48, 58, 63). Флексію *-ой* відрізняє велика кількість говірок, у яких *-ой* функціонує лише в одній якійсь позиції. Наприклад, засвідчено 11 говірок (н.пп. 3, 16, 18, 19, 20, 22, 28, 29, 35, 40, 42), у яких *-ой* уживають лише в прикметниках із наголошеним закінченням. У трьох говірках (н.пп. 8, 10, 15) *-ой* зафіксовано в прикметниках із ненаголошеним закінченням. Також виокремлено десять говірок, у яких указана флексія функціонує тільки в прикметниках із основою на м’який приголосний (н.пп. 4, 7, 11, 13, 23, 27, 34, 47, 49, 59).

У говірках, яким притаманне акання, у ненаголошеній позиції функціонує закінчення *-ай*: *ˈгордаї* [дівчині], *ˈлуч:аї даˈйарц’і*, *масˈт’ітаї* [учительці], *ˈнин’ішн’аї верˈхушк’е*, *праˈрослаї раˈс:ад’е*, *пˈр’іс’к’інаї ˈол’ц’і*, *расˈказанаї іcˈтор’ійі*, *ˈс’іл’наї л’убˈв’і*, *хˈр’оснаї* (субстантивований прикметник), *ˈчуднаї ˈженшч’ін’е*. Записано 17 говірок із цією флексією (н.пп. 6, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 26, 28, 29, 30, 31, 33, 35, 40, 42). У говірці с. Сядрине Корюківського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 21) *-ай* виокремлено лише в прикметниках м’якої групи, хоча в прикметниках із основою на твердий приголосний звук у цій говірці засвідчено зовсім інше закінчення.

Закінчення *-уй* (*ˈверхн’уї маˈлин’і*, *гарадсˈкуї* (субстантивований прикметник), *ˈжидкуї ˈкаше*, *зˈробленуї роᵃˈбот’і*, *кˈрайн’уї* (субстантивований прикметник), *леˈнивуї л’уˈдин’і*, *ˈпервуї* (субстантивований прикметник)) виокремлено лише в кількох описаних говірках. У двох із них (н.пп. 9, 41) згадана флексія функціонує в наголошеній і ненаголошеній позиціях. Лише під наголосом *-уй* засвідчено в одній дослідженій східнополіській говірці (н.п. 4). У трьох говірках діалекту (н.пп. 1, 3, 15) це закінчення можливе тільки в ненаголошеній позиції. З цих трьох говірок у говірці с. Блистова Менського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 15) *-уй* виокремлено всього в одній словоформі.

Зафіксовано закінчення з дифтонгами [уи] та [уо], які функціонують лише в прикметниках твердої групи. Флексію *-уий* (*гˈладкуиї л’уˈдин’і, л’удсˈкуиї наˈтур’е*, *ˈмасл’ануиї ˈжидкаст’і*, *малаˈдуиї* (субстантивований прикметник), *ˈниз’куиї зарпˈлат’і*, *ˈточнуиї ˈкарт’і*, *хуˈдуиї л’уˈдин’і*) спостережено в трьох говірках (н.пп. 21, 34, 43) незалежно від місця наголосу в слові. У шести говірках східнополіського говору (н.пп. 1, 2, 12, 13, 15, 47) це закінчення вживають тільки в наголошеній позиції, ще в трьох (н.пп. 4, 7, 26) – у ненаголошеній.

У п’яти досліджених говірках (н.пп. 8, 10, 16, 26, 31) виокремлено закінчення *-уой* (*вартаˈвуої* (субстантивований прикметник), *галаўˈнуої перев’іˈр’ал’шчиˈіциˈ*, *галуˈбуої м’ечˈт’і*, *кр’іпасˈнуої* [людині], *месˈнуої ˈжилк’е*, *пал’еˈвуой ˈкухн’і*, *хуˈдуої* [людині]), уживання якого, проте, можливе тільки в

наголошеній позиції. У чотирьох із цих говірок *-уой* є частовживаним, а в одній говірці (н.п. 16) має спорадичний характер уживання.

У прикметниках м'якої групи в чотирьох говірках північно-східної Сумської обл. (н.пп. 29, 30, 35, 42) одночасно з *-ай* мовці вживають закінчення *-ей*: *да*ˈ*рожн'еї* ˈ*сумк'е, к*ˈ*райн'еї* (субстантивований прикметник), ˈ*л'етн'еї работ'е,* ˈ*нин'ішн'еї* [пенсії], *пап'е*ˈ*р'едн'еї ў*ˈ*ласт'і, п'е*ˈ*р'едн'еї* (субстантивований прикметник), ˈ*пуозн'еї* [дитині].

У переважній більшості досліджених говірок одночасно функціонують кілька закінчень, наприклад, іноді це пов'язано з використанням тих чи інших флексій лише в наголошеній чи ненаголошеній позиції. Це унеможливлює визначення ареалів виняткового поширення повного закінчення [к. 9]. Та це дало можливість визначити частину східнополіських говірок, у яких в ненаголошеній позиції поширена флексія *-ой*, а в наголошеній – *-ай*. Це явище поширене в північно-східній частині Городнянського р-ну, у частині Менського р-ну на північ від лінії смт. Березна – смт. Макошине Менського р-ну, в Сновському, Корюківському, Семенівському, Новгород-Сіверському р-нах Чернігівської обл., Середино-Будському, Шосткинському, Ямпільському р-нах, у північних і східних говірках Глухівського й окремих говірках Путивльського р-нів Сумської обл., тобто в північно-східній і східній частині східнополіського діалекту, суміжній із російськими говірками.

Щоб виокремити приблизний ареал поширення флексії *-ій*, взято тільки прикметники м'якої групи. Це дало можливість провести ізоглосу через говірки, у яких і на південь від яких функціонує *-ій*: с. Марківці Бобровицького р-ну – с. Ховми Борзнянського р-ну – с. Спаське Сосницького р-ну Чернігівської обл. – с. Мутин Кролевецького р-ну Сумської обл. й далі до межі Конотопського, Кролевецького й Путивльського р-нів Сумської обл. На північ від цієї ізоглоси поширене закінчення *-ой* у прикметниках м'якої групи. Ареал охоплює практично всю цю територію, за винятком говірок Корюківського, Семенівського, Новгород-Сіверського р-нів Чернігівської обл. А в Сумській обл., навпаки, *-ой* зафіксовано в мікроареалі, обмеженому говірками таких

н.пп.: с. Паліївка Ямпільського р-ну – с. Слоут Глухівського р-ну – смт. Вороніж Шосткинського р-ну Сумської обл. Флексія *-ей* – ще одне закінчення з компактним поширенням. Простежено, що словоформи з ним використовують у говірках Середино-Будського, Ямпільського, Глухівського та Путивльського р-нів Сумської обл., які тонкою смугою пролягають уздовж кордону з Росією [к. 10].

З. в. одн. прикметників жін. роду вважаємо відносно гомогенним. Найпоширенішою в досліджених східнополіських говірках є стягнена флексія *-у* (*дос'в'ідчену прац'іў'ниц'у*, *'зимн'у 'йаблун'у*, *каз'кову 'зиму*, *маст'ерс'ку* (субстантивований прикметник), *на га'рачу пли'ту*, *'нужну с'в'ічку*, *'поўну 'чашку*, *пере'роблену на'лиўку*, *про^{a}лиў'ну* [вулицю], *т'рет'у ваї'ну*). Її зафіксовано в 64-ох говірках (н.пп. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 16, 15, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71). У говірці смт. Зноб-Новгородське Середино-Будського р-ну Сумської обл. (н.п. 28) *-у* спостережено у відносно невеликій кількості словоформ. У говірці смт. Березна Менського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 14) закінчення *-у* діалектоносії використовують лише в прикметниках із ненаголошеною флексією.

Нестягнене закінчення *-уйу* (*а'с'ін':уйу па'году*, *ви^{i}ш'н'овуйу на'ли^{i}ўку*, *дарма'вуйу ка'п'ійку*, *д'реўн'уйу сто^{a}'лиц'у*, *'задн'уйу* (субстантивований прикметник), *зала'туйу б'рошку*, *ка'натнуйу да'рогу*, *ле'гесен'куйу за'дачку*, *на пас'іў'нуйу* (субстантивований прикметник), *на слиз'куйу до^{a}'рогу*) – збереження давньої форми – поширене на значно меншій частині східнополіського діалекту. Частовживаним воно є в 21-ій говірці (н.пп. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 16, 17, 18, 19, 28, 29, 30, 31, 35, 40, 42, 70). У говірці с. Володькова Дівиця Носівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 63) цю флексію спостережено спорадично [165]. Також виявлено шість говірок, у яких *-уйу* функціонує тільки в одній позиції із двох: це закінчення або вживають на постійній основі (н.пп. 13, 14), або зафіксовано лише один вияв *-уйу* в конкретній говірці

(н.пп. 41; 43) Першими в дужках указано говірки, у який *-уйу* виокремлено під наголосом, другими – у ненаголошеній позиції.

Говірка смт. Зноб-Новгородське Середино-Будського р-ну Сумської обл. (н.п. 28) – єдина, у якій виокремлено відразу чотири закінчення в З. в. одн. прикметників жін. роду. Окрім постійного функціонування *-уйу* та спорадичного – *-у*, тут записано закінчення *-уйу* з напівзредукованим і повністю зредукованим [й]: *кар'тоф'ел'ну^{й}у ш'курку, мала'ду^{й}у сас'ну, наста'йашчу^{й}у 'кожу, 'перву^{й}у* [книжку]; *зда'рову: ш'куру, кра'с'іву: 'йубачку, л'у'бу: ўласт', 'нову: стра'ну*. Зазачимо, що *-уу* спостережено лише в ненаголошеній позиції.

У говірці с. Комарівка Глухівського р-ну (н.п. 35) засвідчено одиничний випадок використання флексії *-айу* у прикметнику з основою на первісно м'який приголосний: *на 'житнайу са'лому*.

Майже в усіх говірках із *-уйу* це закінчення вживають разом із *-у*. Зважаючи на це, у північній частині східнополіського діалекту окреслено ареал функціонування цих двох закінчень, південною частиною якого є зазначені говірки: с. Пакуль Чернігівського р-ну – с. Бурівка Городнянського р-ну – смт. Березна Менського р-ну – с. Погорільці Семенівського р-ну – с. Смяч Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. – с. Івот Шосткинського р-ну – с. Чуйківка Ямпільського р-ну – с. Баничі Глухівського р-ну – с. Линове Путивльського р-ну Сумської обл. На південь від цієї ізоглоси розташовані говірки з винятковим уживання стягненого закінчення *-у*. Лише в говірці с. Ряшки Прилуцького р-ну Чернігівської обл., тобто у південній частині східнополіського говору, на межі із середньонаддніпрянським діалектом, зафіксовано одночасне використання мовцями закінчень *-у* та *-уйу* [к. 11].

В О. в. одн. прикметників жін. роду найбільш поширена флексія *-ойу* (*б'ратовойу 'ручкойу, 'задн'ойу но'гойу, зем'нойу 'жизн'у, 'кийіўс'койу до'рогойу, ос'тан':ойу* (субстантивований прикметник), *пос'іў'нойу* (субстантивований прикметник), *прек'расноїу га'зетойу, р'іч'нойу о'ц'інкої, ру'дойу* (субстантивований прикметник), *'сил'нойу сторо'нойу*). Зафіксовано 44 говірки, у яких зазначене закінчення активно функціонує в наголошеній і

ненаголошеній позиціях (н.пп. 4, 7, 11, 12, 13, 23, 24, 25, 26, 27, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71). Виокремлено 12 говірок (н.пп. 1, 2, 3, 5, 8, 9, 10, 14, 15, 20, 22, 43), яким характерне акання й у яких *-ойу* функціонує лише в наголошеній позиції. У говірці с. Миколаївка Семенівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 16) *-ойу* записано в окремих прикметниках із ненаголошеним закінченням.

Стягнену флексію *-ой* (*брато*ˈ*вої* (субстантивований прикметник), *бруд*ˈ*ної т*ˈ*р'апкої*, ˈ*жинчиної* ˈ*кохтої*, ˈ*задн'ої ка*ˈ*ронкої*, *із сватоўс*ˈ*кої д'ел'і*ˈ*гац'ійеї*, *маїс*ˈ*терн'ої* (субстантивований прикметник), *пе*ˈ*редн'ої сторо*ˈ*ної*, ˈ*ран':ої* ˈ*ос'ін':у*, *роз*ˈ*битої до*ˈ*рогої*, *сн'ігоу*ˈ*борочної ма*ˈ*шиної*) виокремлено в дещо меншій кількості говірок порівняно з *-ойу*. Усього в шести говірках (н.пп. 27, 29, 30, 39, 41, 63) уживання *-ой* не залежить від наголосу. До цього списку не включено говірку с. Хоробичі Городнянського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 5), адже в ній записано всього один прикметник із *-ой* у ненаголошеній позиції. Виняткова в наголошеній позиції закінчення *-ой* спостережено в 20-и говірках (н.пп. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 16, 17, 18, 19, 21, 28, 31, 35, 40, 42).

У ненаголошеній позиції в частині говірок широко поширено словоформи з [а] на місці [о]. Так, наприклад, закінчення *-айу* (*ас*ˈ*тан':айу* (субстантивований прикметник), *з* ˈ*ложнайу тр'е*ˈ*вогайу*, *із ба*ˈ*зарнайу* ˈ*бабаї*, *п*ˈ*режн'айу* ˈ*жизн'у*, *се*ˈ*редн'айу прадал*ˈ*жит'ел'наст'у*, *с*ˈ*в'іжайу хл'і*ˈ*бинайу*, *тве*ˈ*резайу* (субстантивований прикметник), *цер*ˈ*коўнайу с*ˈ*в'ічечкайу*) спостережено в 18-и говірках (н.пп. 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 12, 14, 15, 16, 20, 26, 32, 42, 43, 48), із яких в одній (н.п. 48) *-айу* зафіксовано лише в одній словоформі.

У 19-и говірках (н.пп. 2, 6, 7, 10, 11, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 23, 28, 29, 30, 31, 35, 40, 42) у наголошеній позиції функціонує стягнену флексію *-ай*: ˈ*витраченаї* [копійкою], *к*ˈ*р'оснаї* (субстантивований прикметник), ˈ*опитнаї ру*ˈ*кої*, ˈ*раїс'каї* ˈ*жизн'у*, ˈ*ран':аї п*ˈ*ташкаї*, ˈ*собствен:аї ру*ˈ*кої*, *ус*ˈ*таўшаї* (субстантивований прикметник), ˈ*хатн'аї ра*ˈ*ботаї*, *ху*ˈ*жейшаї ра*ˈ*ботаї*.

У говірці с. Бутівка Городнянського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 8) в ненаголошеній позиції мовці спорадично вживають *-о^{а}йу*: *жоўта^{ı}вато^{а}йу к^{ı}в'іткойу, ко^{а}мп^{ı}йутерно^{а}йу ^{ı}мишко^{а}йу, ка^{ı}ротен'ко^{а}йу спо^{а}д^{ı}ниц'ойу, капус^{ı}т'ано^{а}йу* [юшкою], *со$^{а\ı}$бачо^{а}йу* [юшкою].

У цій самій говірці, а також у говірці с. Олешня Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 2) виокремлено одиничне використання закінчення *-о^{а}й* в ненаголошеній позиції: *к^{ı}расно^{а}ї во$^{а\ı}$дичкойу, п^{ı}раво^{а}ї ру^{ı}койу*. Ще однією флексією, зафіксованою всього в одній словоформі в ненаголошеній позиції, є закінчення *-ий*: *^{ı}самаї ^{ı}мен'шиї* [дитиною], *^{ı}сил'ниї ру^{ı}кої* (н.пп. 31, 53).

У наголошеній позиції зазначено чотири флексії, записані в одній словоформі лише в одній із досліджених говірок: *-ей* (*прас^{ı}теї ра^{ı}машкаї*) (н.п. 35), *-е^{й}* (*чу^{ı}же^{ї} ла^{ı}патаї*) (н.п. 42), *-ейу* (*зв'ін:а^{ı}вейу* (ланковою) (субстантивований прикметник)) (н.п. 42), *-уйу* (*зуб^{ı}нуйу ^{ı}пастойу*) (н.п. 66).

Ізоглоса, що окреслює північну межу поширення закінчення *-ойу*, ділить східнополіський говір на дві приблизно рівні частини й проходить через такі н.пп.: с. Пакуль – с. Красне Чернігівського р-ну – с. Грабівка – с. Вересоч Куликівського р-ну – с. Ховми Борзнянського р-ну – с. Спаське Сосницького р-ну – смт. Понорниця Коропського р-ну Чернігівської обл. – с. Паліївка Ямпільського р-ну – с. Слоут Глухівського р-ну – с. Волокитине Путивльського р-ну Сумської обл. У цьому ареалі виокремлено кілька говірок з *-ой*, які, проте, не утворюють окремого мікроареалу поширення. На північ від указаної ізоглоси розташовані говірки з флексіями *-айу*, *-ай* у ненаголошеній позиції. У наголошеній позиції в цих говірках частіше спостережено закінчення *-ой*. Флексію *-ойу* в наголошеній позиції зафіксовано в наддеснянських говірках північно-західної частини Чернігівської обл., суміжних із білоруськими говірками [к. 12].

М. в. одн. прикметників жін. роду притаманна значна варіантність флексій, особливо в ненаголошеній позиції. Додамо, що виокремлено всього два закінчення, представлені ширше в наголошеній позиції, а не навпаки. Флексію *-ій* (*ў ос^{ı}тан':іў спроб'і, ў ^{ı}пеўн'іў ситу^{ı}ац'ійі, ў ^{ı}ран':іў кар^{ı}топл'і, ў т^{ı}рудн'іў*

ситуˈац’ійі, на дˈруг’іĭ устаˈноўц’і, на пароˈв’іĭ ˈбан’і, на маˈл’іĭ ˈв’ідстан’і, на с’іл’с’ˈк’іĭ ˈйулиц’і, у пусˈт’іĭ ˈхат’і, у черˈн’іг’іўс’к’іĭ ˈобласт’і) в обох позиціях спостережено в активному вжитку в 15-и говірках діалекту (н.пп. 24, 36, 37, 39, 44, 50, 51, 54, 55, 57, 63, 65, 66, 68, 71). У ненаголошеній позиції *-ій* активно функціонує в трьох говірках (н.пп. 62, 64, 67), ще у двох говірках (н.пп. 6, 45) це закінчення зафіксовано лише в одній словоформі в кожній із говірок. У говірці с. Спаське Сосницького р-ну Чернігівської обл. (н.п. 25) цю флексію записано в кількох прикметниках у наголошеній позиції. У чотирьох східнополіських говірках *-ій* (н.пп. 52, 53, 60, 61) не має вираження в прикметниках твердої групи, проте активно функціонує в словоформах із основою на м’який приголосний.

Закінчення *-ій* зі зредукованим [й] (*ў запасн’і сумц’і, ў ˈкур’ач’і пеˈч’інц’і, ў ˈподл’і л’удин’і, ў соᵃˈбач’і упˈр’ажц’і, на воˈйен’:і ˈбаз’і, на страуˈсин’і хˈверм’і, на хл’ібоˈбулочн’і ˈфабриц’і, у ˈзимн’і оˈдеж’і, у спˈраўжн’і* [купюрі]) активно використовують діалектоносії переважно в південній частині східнополіського діалекту в шести говірках (н.пп. 13, 38, 48, 56, 57, 68), з яких першим чотирьом флексія *-ій* не притаманна. Ще в одній говірці (н.п. 39) виокремлено прикметники, у яких [й] функціонує в напівзредукованому вигляді: *ў ˈпозн’іˇ ˈчаст’і, ў тверˈд’іˇ обоˈлонц’і, на дурˈн’іˇ соᵃˈбац’і, на ˈнов’іˇ д’іˈл’анц’і, на шˈкол’н’іˇ л’іˈн’іїц’і.*

Стверділу флексію *-ий* (*ў куˈриниĭ гˈрудц’і, ў ˈмирниĭ ˈжизн’і, ў стаˈриĭ муˈц’і, на ˈдоч:иниĭ сˈвад’б’і, на маˈлиĭ ˈв’ідстан’і, на ˈпершиĭ стоˈр’інц’і, на проходˈниĭ* (субстантивований прикметник), *на рˈжавиĭ труˈб’і, на тверˈдиĭ поˈверхност’і*) у східнополіському діалекті виокремлено в активному вжитку в 20-и говірках (н.пп. 23, 25, 27, 37, 38, 39, 43, 45, 46, 52, 53, 55, 57, 60, 61, 62, 63, 67, 69, 70). Лише в наголошеній позиції *-ий* зафіксовано в одній говірці (н.п. 67). Значно ширше це закінчення помічено в ненаголошеній позиції. Говірок, у яких виокремлено вказану флексію, нараховано дев’ять (н.пп. 7, 11, 12, 13, 15, 24, 26, 64, 65), У двох говірках (н.пп. 14, 17) *-ий* в ненаголошеній позиції спостережено в одиничному випадку.

Усічену флексію *-и* (*ў бу|рашни сама|гонц’і, ў |випаўши п|ломб’і, ў л’у|боўни за|писц’і, ў са|бачи |йіж’і, ва ўта|ри пала|вин’е, на |собствен:и ш|кур’і, на ста|ри ма|шин’і*) в наголошеній і ненаголошеній позиціях виокремлено всього у двох говірках. Із них в одній говірці (н.п. 49) це закінчення широко поширене, а в іншій говірці (н.п. 25) його спостережено спорадично. Засвідчено також п’ять говірок, у яких *-и* активно функціонує в ненаголошеній позиції (н.пп. 3, 7, 8, 39, 56) й одну говірку (н.п. 24) зі вживання цієї флексії в ненаголошеній позиції лише в окремих випадках.

Чи не найбільше говірок охоплює флексія *-ой*: *ў |л’ітн’оў |кухн’і, ў ос|тан’:оў |парт’ійі, ў ши^{е}рст’а|ноў спод|ниц’і, на |в’ериноў с|вад’б’і, на вуз’|коў сто^{а}ро^{а}|н’і, на |з’імн’оў ре|зин’і, на ко|л’учоў тра|в’і, на рад|ноў з’ем|л’е, на |тил’ноў сторо|н’і, у к|рашчоў тор|бинц’і*. Зафіксовано 16 говірок (н.пп. 2, 5, 6, 8, 12, 13, 14, 15, 17, 30, 32, 40, 48, 58, 59, 63) зі сталим функціонуванням цього закінчення незалежно від місця наголосу в слові. Ще в одній говірці (н.п. 33) *-ой* у ненаголошеній позиції спостережено тільки в одній словоформі. У низці говірок уживання *-ой* охоплює лише один із трьох можливих варіантів: 1) прикметники твердої групи в наголошеній позиції – десять говірок (н.пп. 3, 16, 18, 19, 20, 22, 28, 29, 35, 42); 2) прикметники твердої групи в ненаголошеній позиції – дві говірки (н.пп. 11, 36); 3) прикметники м’якої групи – шість говірок (н.пп. 23, 27, 43, 46, 47, 49).

У багатьох описаних говірках у ненаголошеній позиції виявлено словоформи з флексією *-ай*: *ў д|ружнаї кам|пан’ійі, ў |материнаї |хусц’і, ў пере|ломанаї но^{а}|з’і, ў т’ел’е|фон:аї т|рубк’е, на |верхн’аї |нот’е, на ве|ч’ірн’аї |вахт’і, у погра|н’ічнаї с|лужб’і, у с|кошенаї тра|в’і, у шах|т’орскаї |каск’е*. Активного поширення це закінчення набуло в 16-и говірках (н.пп. 2, 5, 10, 16, 18, 19, 20, 22, 28, 29, 30, 31, 33, 35, 42, 43). У трьох говірках (н.пп. 6, 17, 40) його виокремлено спорадично.

У невеликій кількості говірок мовці використовують закінчення *-уй*: *ў пит|нуї ва|д’і, ў р|жавуї* [мисці], *на пара|вуї |бан’і, на пе|редн’уї* [колгоспниці], *на по^{а}л’і|ровануї к|рищ’і, на |с’ел’скуї с|вад’б’і, на т|рет’уї ра|бот’і*. У трьох

говірках (н.пп. 4, 9, 41) східнополіського говору вказану флексію зафіксовано незалежно від наголосу. Ще в чотирьох говірках (н.пп. 1, 3, 8, 11) активне вживання *-уй* має місце в прикметниках із наголосом на основу слова.

Активніше діалектоносії використовують прикметники з закінченням *-уий*: *ў ба|гатуий ку|т'і, ў далга|вуий кн'іжк'е, ў дара|гушчуий стра|н'і, ў л'удс'|куий істор'ійі, ў |поўнуий |мов'е, на пад|солн'ечнуий а|л'ійі. на х|ви|нскуий* [війні], *у ли|мон:уий ш|курц'і*. У наголошеній і ненаголошеній позиціях його активно використовують мовці в семи досліджених говірках (н.пп. 7, 11, 12, 13, 21, 34, 47). У частині говірок *-уий* уживають лише в одній із зазначених позицій. У прикметниках із наголошеним закінченням цю флексію використовують у двох говірках (н.пп. 1, 4). У чотирьох говірках *-уий* функціонує в прикметниках із наголошеною основою (н.пп. 2, 8, 15, 26), проте в одній із цих говірок (н.п. 15) спостережено одиничне використання описаного закінчення.

Флексію з дифтонгом [уо] засвідчено в шести говірках говору (н.пп. 8, 10, 11, 12, 26, 31), однак лише в наголошеній позиції: *ў дру|гуоў |жизн'і, на в'інто|вуоў |л'есн'іце, на галу|буоў* [Волзі], *на л'ес|нуоў* (субстантивований прикметник), *на ма|луоў плі|т'і, на ржа|нуоў* [муці].

Деякі закінчення в прикметниках жін. роду в М. в. одн. зафіксовано лише в наголошеній позиції. Усі ці флексії не мають великого поширення. Наприклад, найпоширеніше з цих закінчення – *-и^{ŭ}* (*ў к|расни^{ĭ} к|нижц'і, ў л'у|би^{ĭ} ситу|ац'ійі, ў сл'і|пи^{ĭ} |зон'і, на га|р'ачи^{ĭ} плі|т'і, на ма|ли^{ĭ} каче|рижц'і, на мос|коўс'ки^{ĭ} т|рас'і, на п|рошли^{ĭ} не|д'іл'і*) – зафіксовано в активному вжитку в трьох говірках (н.пп. 4, 7, 58), і в ще одній говірці (н.п. 15) виокремлено одиничне його використання.

Засвідчено три закінчення, кожне з яких поширене в постійному вжитку в одній із описаних говірок. До них належать флексії *-а^{ŭ}* (*ў |луч:а^{ĭ}* [країні], *на аб'ікна|в'ен:а^{ĭ}* [плиті], *на ўча|рашн'а^{ĭ} |вистаўк'і, на |сон'ашн'ікава^{ĭ}* [олії]) (н.п. 5), *-и^{і}й* (*ў чер|н'ігоўс'ки^{і}ў |област'і, на восп'і|тат'ел'с'ки^{і}ў |должност'і, у морс'|ки^{і}ў |сол'і, у |ф'інс'ки^{і}ў |бан'і*) (н.п. 39), *-о^{ŭ}* (*ў |с'іес'ко^{ĭ} |м'еснос'ц'і, на*

де$^{и|}$с'ато^{ĭ} [станції], *у должнос|но^{ĭ} пере|в'ірц'і, у моло|д'ожно^{ĭ} прог|рам'і*) (н.п. 48).

Закінчення *-о^{а}й* (*на |вишито^{а}ĭ па|душц'і, на |н'ізко^{а}ĭ па|садк'е, па |бат'каво^{а}ĭ |л'ін'ійі, у п|рошло^{а}ĭ |жизн'і*) мовці використовують в окремих словоформах із наголошеною основою в говірці с. Чуйківка Ямпільського р-ну Сумської обл. (н.п. 30). У говірці с. Оболоння Коропського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 27) цю флексію засвідчено в одній словоформі. Також одиничне використання закінчення *-у^{ŭ}* (*на ра|с'іĭс'ку^{ĭ} |мов'і*) спостережено в говірці с. Петруші Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 4).

Закінчення *-ей* у відносно активному використанні зафіксовано лише в прикметниках м'якої групи в трьох говірках: *ў |верхн'еĭ а|деже, ў д|ружн'еĭ с'ем|йі, на |утр'ен':еĭ ри$^{і|}$балк'е, па пас|л'едн'еĭ |мод'е, при |нин'ешн'еĭ ў|лад'і, у ўче|рашн'еĭ га|зет'і* (н.пп. 29, 30, 58). У двох із цих говірок (н.пп. 29, 30) *-ей* засвідчено також у прикметниках твердої групи після шиплячих: *ў па|хожеĭ |кохтачк'е, ў ха|рошеĭ х|в'ірм'е, на б'і|р'учеĭ ка|с'е, на |в'еруйушчеĭ* (субстантивований прикметник), *на |ви^{і}ш:еĭ с|кораст'і, на |зайачеĭ |кожк'е*. У говірці с. Баничі Глухівського р-ну Сумської обл. (н.п. 40) флексію *-ей* також записано в позиції після шиплячого, проте лише в одній словоформі.

У М. в. одн. прикметників жін. роду в межах переважної більшості говірок функціонує по кілька закінчень [к. 13]. Особливість поширення флексій цього відмінка полягає в тому, що жодне із закінчень не утворює чіткого ареалу, функціонує в різних частинах діалекту. Можливість окреслення хоча б якихось зон з'являється лише за умови аналізу прикметників жін. роду в М. в. одн. винятково м'якої групи. Ареал поширення закінчення *-ій* межує з середньонаддніпрянськими говірками, а північна лінія його вживання проходить через такі н.пп.: с. Марківці Бобровицькго р-ну – с. Красне Чернігівського р-ну – с. Грабівка Куликівського р-ну – с. Ховми Борзнянського р-ну – с. Спаське Сосницького р-ну – смт. Понорниця Коропського р-ну Чернігівської обл. – с. Мутин Кролевецького р-ну Сумської обл. Далі ця ізоглоса прямує до межі Кролевецького й Конотопського р-нів Сумської обл.,

охоплюючи говірки Конотопського р-ну повністю. Ареали поширення інших флексій розмиті. Є можливість невиразного виокремлення території ще двох закінчень. Флексія *-ой* переважно поширена в центральних р-нах Чернігівської обл., охоплюючи говірки Козелецького, Менського, Чернігівського р-нів, а також частково Куликівського та Сосницького р-нів, окрім тих південних говірок, де зафіксовано *-ой*. Закінчення *-ай* спостережено вузькою смугою в говірках Ріпкинського та Городнянського р-нів Чернігівської обл., що межують із білоруськими говірками. Також *-ай* уживають у говірках Корюківського, Новгород-Сіверського та Семенівського (частково) р-нів Чернігівської обл.; у говірках Сумської обл. цю флексію виокремлено в говірках Середино-Будського, Шосткинського р-нів, а також у говірках Глухівського, Путивльського, Ямпільського р-нів, але лише в тих, що суміжні з російськими говірками [к. 14].

2.3. Відмінювання прикметників у множині

У прикметниках у Н. в. мн. спостережено найбільше варіювання флексій. В окремих говірках зафіксовано до шести закінчень, які діалектоносії вживають із різною частотністю, інколи – лише в окремих позиціях. Але це стосується прикметників твердої групи. У прикметниках м’якої групи на постійній основі функціонують дві флексії, ще два закінчення виокремлено лише в трьох говірках в окремих словоформах.

Серед стягнених флексій виокремлено п’ять, з яких два закінчення мають найбільше поширення, одне закінчення спостережено у відносно невеликій кількості говірок, а ще два закінчення зафіксовано в одиничному вживанні.

Флексія *-і* (*в’і*ˈ*дом’і* ˈ*л’уди*, *голу*ˈ*б’і о*ˈ*зера*, ˈ*даўн’і конф*ˈ*л’ікти*, *дармо*ˈ*в’і* [оцінки], *низ*’ˈ*к’і потол*ˈ*ки*ʲ, *роз*ˈ*рит’і* ˈ*йами*, ˈ*син’і* ˈ*оч’і*, *скл’а*ˈ*н’і по*ˈ*верхн’і*, *фрук*ˈ*тов’і де*ˈ*рева*, ˈ*хатн’і сп*ˈ*рави*) в східнополіському діалекті поширена в активному використанні мовцями в 27-и досліджених говірках (н.пп. 2, 4, 5, 6, 7, 13, 22, 36, 38, 40, 44, 46, 48, 50, 54, 55, 56, 58, 59, 62, 63, 64, 66, 68, 69, 70, 71), з яких у говірці с. Петрова Слобода Корюківського р-ну Чернігівської обл.

(н.п. 22) *-і* в ненаголошеній позиції вживають нерегулярно. У говірці с. Блистова Менського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 15) цю флексію спостережено лише в ненаголошеній позиції. Додамо, що в низці говірок указане закінчення функціонує або нечасто, або ж узагалі виокремлено лише одиничне його вживання. До говірок, у яких *-і* функціонує спорадично в наголошеній і ненаголошеній позиціях, належать сім говірок (н.пп. 18, 28, 29, 42, 45, 52, 53). У ненаголошеній позиції цю флексію спорадично зафіксовано також у семи говірках (н.пп. 20, 23, 24, 49, 60, 61, 65). Як одиничний варіант *-і* виокремлено в трьох говірках у ненаголошеній позиції (н.пп. 14, 26, 33) і в одній – у наголошеній (н.п. 27). У багатьох говірках закінчення *-і* не спостережено в прикметниках твердої групи, проте воно функціонує в прикметниках із основою на м'який приголосний. Таких говірок нараховано 19 (н.пп. 12, 23, 25, 27, 32, 34, 37, 39, 41, 43, 47, 49, 51, 57, 61, 60, 65, 67), з них в одній говірці (н.п. 24) *-і* в прикметниках м'якої групи використовують лише зрідка. В усіх цих 19-и говірках у прикметниках твердої групи також представлено закінчення *-и*, що й зумовлює наявність саме стягненої флексії *-і* в м'якій групі.

Флексію *-и* (ˈ*вижиўши* (субстантивований прикметник), *гˈлаўни деˈтал'і*, *доўготеˈлеси* (субстантивований прикметник), ˈ*жоўти т'улˈпани*, *зли* (субстантивований прикметник), *камйаˈни* ˈ*голови*, *моло*ˈ*ди* (субстантивований прикметник), *твер*ˈ*ди от*ˈ*ходи*, *чумоˈви* ˈ*ц'іни*) представлено в досліджених говірках у прикметниках твердої групи з релятивно вищою частотністю порівняно з *-і*, хоча в багатьох говірках вони функціонують одночасно. Незалежно від наголосу закінчення *-и* активно використовують діалектоносії в 47-и досліджених говірках (н.пп. 6, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 70). У двох говірках цю флексію хоч і зафіксовано в обох позиціях, проте в одній говірці *-и* активно функціонує тільки в наголошеній позиції (н.п. 22), а в іншій говірці (н.п. 24) – у ненаголошеній. У 13-и говірках (н.пп. 1, 2, 3, 4, 5, 7, 11, 17, 21, 29, 30, 40, 43)

закінчення -*и* вживають спорадично. В одній говірці (н.п. 19) таку частотність уживання цієї флексії засвідчено в ненаголошеній позиції, а в наголошеній позиції словоформ з -*и* в цій говірці не зафіксовано взагалі. Одиничного вживання -*и* в якихось говірках не виокремлено.

Закінчення -*и*^{і} (*висо*ˈ*косни*^{і} *ро*ˈ*ки*, *ди*ˈ*т'ачи*^{і} ˈ*реч'і*, ˈ*доўши*^{і} *рука*ˈ*ва*, *зала*ˈ*ти*^{і} *га*ˈ*да*, *ланка*ˈ*ви*^{і} (субстантивований прикметник), *мо*^{а}*рс'*ˈ*ки*^{і} ˈ*водо*^{а}*раст'і*, *мо*ˈ*лодши*^{і} (субстантивований прикметник), *предпри*ˈ*імчи*^{і}*ви*^{і} *со*^{а}*с'іди*, *ро*ˈ*бочи*^{і} ˈ*руки*^{і}, *харчо*ˈ*ви*^{і} ˈ*сум'іш'і*) не набуло значного поширення порівняно з уже описаними флексіями. Лише в говірці с. Миколаївка Семенівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 16) -*и*^{і} активно використовують у наголошеній і ненаголошеній позиціях. В усіх інших говірках, у яких спостережено це закінчення, його вживають спорадично чи одинично незалежно від наголосу або вживають активно, спорадично чи одинично, проте лише в одній із можливих позицій. У сталому вживанні -*и*^{і} використовують у шести говірках у наголошеній позиції (н.пп. 19, 22, 39, 59, 63, 69) й у трьох – у ненаголошеній (н.пп. 14, 40, 43). В окремих словоформах -*и*^{і} функціонує в шести говірках в обох можливих позиціях (н.пп. 6, 18, 27, 29, 30, 35). Говірок зі спорадичним чи одиничним уживанням цього закінчення винятково в наголошеній позиції не виокремлено. Натомість спорадичне вживання -*и*^{і} у ненаголошеній позиції представлено у восьми говірках, з яких у половині випадків цю флексію використовують спорадично (н.пп. 32, 34, 49, 64), а в іншій половині випадків записано всього по одній словоформі на кожну з представлених говірок (н.пп. 10, 26, 33, 61).

До одиничних випадків уживання зараховуємо дві флексії. Використання закінчення -*і̯е* зафіксовано в наголошеній позиції в говірці с. Левковичі Чернігівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 12): *ста*ˈ*р'і̯е руб*ˈ*л'і*. У говірці ж с. Чуйківка Ямпільського р-ну Сумської обл. (н.п. 30) записано словоформу з закінченням -*і*^{и} у ненаголошеній позиції: ˈ*танкаві*^{и} *ваїс*ˈ*ка*.

Давнє нестягнене закінчення -*ыѣ* збереглося в східнополіських говірках у флексіях -*ийе*, -*ійе*, -*ійі* [к. 26]. Нестягнені закінчення прикметників у Н. в. мн.

відрізняються варіантністю форм. Виокремлено вісім закінчень, які функціонують у прикметниках у досіджених східнополіських говірках незалежно від наголосу. Три флексії мають місце винятково в позиції під наголосом. У ненаголошеній позиції додатково виокремлено ще вісім закінчень. Багато з них є рідковживаними, або ж виокремленими взагалі в одиничному вживанні. Та все одно варіантність флексій у Н. в. мн. прикметників східнополіського діалекту вражає. І це лише в 71-ій дослідженій говірці, що вказує на вірогідність ще ширшого представлення закінчень у досліджуваному говорі.

Нестягнена флексія *-ійе* (*дру*ˈ*г'ійе кал*ˈ*хози*, ˈ*женск'ійе пр'інад*ˈ*л'ежнаст'і*, ˈ*з'імн'ійе па*ˈ*л'а*, *кал'а*ˈ*ров'ійе каранда*ˈ*ши*, *мала*ˈ*д'ійе с*ˈ*т'обла*, *пас*ˈ*л'едн'ійе калас*ˈ*ки*^{i}, ˈ*полн'ійе шта*ˈ*ні*^{и}, ˈ*с'і̯ел'ск'ійе* ˈ*йул'іци*, ˈ*с'ін'ійе* ˈ*н'ітк'і*, *ста*ˈ*р'ійе* ˈ*йаблука*) в наголошеній і ненаголошеній позиціях активно використовують мовці 19-и говірок (н.пп. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 13, 17, 18, 28, 29, 30, 42, 48, 58). Одиничне вживання *-ійе* виокремлено в трьох говірках у прикметниках із наголошеним закінченням (н.п. 9) або ж наголошеною основою (н.пп. 14, 43). У низці говірок ця флексія поширена винятково в прикметниках, що мають звукосполуки *гі*, *кі*, *хі*. Нараховано сім таких говірок (н.пп. 12, 19, 20, 23, 24, 31, 46). У двох із них (н.пп. 20, 31) прикметники зі згаданими звукосполуками мають лише ненаголошені закінчення. Закінчення *-ійе* – найбільш поширене серед інших нестягнених у прикметниках м'якої групи. Його зафіксовано в усіх говірках, зазначених вище. Також засвідчено говірки, у яких у прикметниках твердої групи функціонують інші нестягнені флексії, але в м'якій групі діалектоносії використовують саме *-ійе*. Виокремлено 14 говірок, що входять до цієї групи (н.пп. 9, 12, 14, 16, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 31, 35, 43, 46).

Закінчення *-ійи*^{i} (*ат*ˈ*руйн'ійи*^{i} *па*ˈ*ганки*, ˈ*газав'ійи*^{i} *ка*ˈ*лонк'і*, ˈ*гостр'ійи*^{i} *бакла*ˈ*жани*, *дара*ˈ*г'ійи*^{i} ˈ*йагади*, ˈ*д'ік'ійи*^{i} ˈ*в'епр'і*, ˈ*доўг'ійи*^{i} *дн'і*, *м'ер*ˈ*цайушч'ійи*^{i} *з*ˈ*в'озди*) належить до рідковживаних. У прикметниках твердої групи його спорадично виокремлено у двох говірках (н.пп. 17, 30) з наголосом на закінченні й основі слова. У трьох говірках (н.пп. 2, 7, 11) виокремлено

одиничне використання цього закінчення в ненаголошеній позиції. У прикметниках м’якої групи цю флексію зафіксовано в окремих словоформах двох говірок (н.пп. 7, 11): *ˈверхн’ійиⁱ ˈжердки, дˈреўн’ійиⁱ* (субстантивований прикметник), *ˈкутн’ійиⁱ* [зуби], *пазаўчаˈрашн’ійиⁱ дˈран’ік’і*. Додамо, що *-ійиⁱ*, а також *-ійе* – це ті два закінчення, які функціонують не лише в твердій, а й у м’якій групі. Усі флексії, які ми схарактеризуємо далі, функціонують лише в прикметниках з основою на твердий приголосний.

Закінчення *-ійі* (*з’іˈмов’ійі св’аˈта, галуˈб’ійі ˈнитачки, л’есˈн’ійі зˈв’ір’і, л’уˈб’ійі* [паски], *переˈл’отн’ійі пˈташки, саˈлодк’ійі* [паски], *сˈтарш’ійі падˈруг’і, туˈп’ійі конˈци*) представлено на постійній основі у трьох східнополіських говірках (н.п. 2, 7, 11). Ще в п’яти говірках (н.пп. 16, 17, 30, 35, 42) відзначено спорадичний характер уживання цієї флексії. У говірці с. Блистова Менського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 15) *-ійі* спостережено в одній словоформі в ненаголошеній позиції.

Виокремлено кілька флексій із [и] на місці [і]. Найпоширенішим з них є закінчення *-ийе*: *бал’ˈнийе сусˈтави, кутаˈвийе* (субстантивований прикметник), *л’уˈбоўнийе ˈп’іс’ма, малаˈдийе* (субстантивований прикметник), *ноᵃчˈнийе сˈм’ени, таўсˈт’іеўшийе кˈниⁱгиⁱ, переˈритийе даˈрогиⁱ, ˈточнийе наˈуки, цел’еустр’емˈл’он:ийе д’іўˈчата*. Флексію *-ийе* засвідчено в 33-ох описаних говірках (н.пп. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 28, 29, 30, 31, 32, 43, 46, 47, 48, 58). У кількох говірках (н.пп. 35, 40, 42) спостережено також спорадично використання мовцями цього закінчення. Одиничне використання *-ийе* виокремлено у двох говірках у наголошеній (н.п. 49) та ненаголошеній (н.п. 26) позиціях. Це вказує на те, що *-ийе* – друга флексія за обсягом охоплення говірок після *-и*, і свідчить про тенденцію до ствердіння прикметникових основ у Н. в. мн.

Закінчення *-иⁱйе* (*африˈканс’киⁱйе ˈкорн’і, ўˈражиⁱйе ˈд’іти, вуз’ˈкиⁱйе штаˈни, галуˈбиⁱйе* [квітки], *камсаˈмол’скиⁱйе сабˈран’ійа, кармаˈвиⁱйе бураˈк’і, незвиˈчаїниⁱйе д’іˈла, ˈпервиⁱйе сˈпогади, участˈковиⁱйе* (субстантивований прикметник)) виокремлено в активному вжитку в 13-и досліджених говірках

(н.пп. 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 12, 17, 29, 31). Як рідковживане це закінчення функціонує ще в трьох говірках (н.пп. 15, 28, 32), з них в останній говірці *-и^{i}йе* наявне лише в наголошеній позиції. Одиничне вживання цієї флексії визначено в чотирьох говірках (н.пп. 9, 18, 19, 24) в наголошеній позиції та в шести говірках (н.пп. 9, 14, 19, 20, 22, 42) у позиції з наголосом на основі слова. Додамо, що у двох говірках *-и^{i}йе* має регулярний вияв, проте лише в прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі*.

Ще одним відносно поширеним закінченням у східнополіських говірках постає *-ийи*: *ад'і^{ˈ}нокийи* (субстантивований прикметник), *астал'^{ˈ}нийи сал^{ˈ}дати*, *во^{a}ра^{ˈ}нийи ^{ˈ}кон'і*, *ўта^{ˈ}рийи* (субстантивований прикметник), *^{ˈ}гарнийи ка^{ˈ}нопл'і*, *дур^{ˈ}нийи укра^{ˈ}йінци*, *н'а^{ˈ}в'ін:ийи ^{ˈ}жи^{i}т'ел'і*. Нараховано дев'ять говірок, у яких *-ийи* спостережено в прикметниках і з наголошеними флексіями, і наголошеними основами (н.пп. 2, 7, 10, 16, 18, 30, 35, 41, 42). У п'яти говірках (н.пп. 13, 14, 17, 29, 33) *-ийи* зафіксовано лише в окремих словоформах. Додамо, що в одній із цих говірок (н.п. 13) це закінчення представлено тільки в наголошеній позиції, і ще в одній (н.п. 14) – лише в ненаголошеній.

У двох східнополіських говірках (н.пп. 17, 28) записано флексію *-ийи^{e}*: *^{ˈ}ватнийи^{e}* [ноги], *^{ˈ}дан:ийи^{e} рас^{ˈ}т'ен'ійа*, *домо^{ˈ}вийи^{e}* (субстантивований прикметник), *ма^{ˈ}лийи^{e} гри^{iˈ}бочки^{i}*, *па^{ˈ}ганийи^{e} васп'і^{ˈ}мат'іл'і*, *пахад^{ˈ}нийи^{e} на^{ˈ}бори*, *ха^{ˈ}рошийи^{e}* [бджоли]. Ще в трьох говірках (н.пп. 9, 30, 42) *-ийи^{e}* спостережено спорадично. У говірці с. Чуйківка Ямпільського р-ну Сумської обл. (н.п. 30) це спорадичне вживання характерне лише для прикметників, що мають наголос на основі слова, у словоформах з наголошеним закінченням *-ийи^{e}* в цій говірці не простежено.

У двох говірках (н.пп. 30, 42) засвідчено спорадичне вживання *-и^{i}йи^{i}*: *анг^{ˈ}л'ійски^{i}йи^{i} ш^{ˈ}коли*, *дру^{ˈ}ги^{i}йи^{i} о^{ˈ}бичайі*, *нас'е^{ˈ}л'он:и^{i}йи^{i} ^{ˈ}пункти*, *н'еак^{ˈ}р'і̯епши^{i}йи^{i} ^{ˈ}ног'і*, *с^{ˈ}тари^{i}йи^{i} да^{ˈ}ми*.

Усі інші закінчення, засвідчені в східнополіських говірках виокремлено або у відносно невеликій кількості словоформ, або й узагалі одинично. Відзначимо: кожну з цих флексій, виявлено винятково в наголошеній або

ненаголошеній позиції. Наприклад, у наголошеній позиції виділено всього три флексії, кожна з яких представлена одинично лише в одній говірці. До них належать *-и^{і}йі* (*дру$^{|}$ги^{і}йі про$^{|}$дукти*) (н.п. 17), *-и^{ӣ}е* (*мала$^{|}$ди^{ӣ}е $^{|}$н'емци*) (н.п. 4), *-ійи* (*сл'е$^{|}$п'ійи каши$^{|}$н'ата*) (н.п. 2).

У ненаголошеній позиції варіантність закінчень значно більша. Засвідчено, що до рідковживаних флексій належать *-ийи^{і}* (*д'ер'е$^{|}$в'ан:ийи^{і} ка$^{|}$лодки^{і}, пеш$^{|}$чанийи^{і} $^{|}$бур'і, $^{|}$пухлийи^{і}* [люди], *ра$^{|}$бочийи^{і} дн'і, сас$^{|}$новийи^{і} л'е$^{|}$си, ха$^{|}$рошийи^{і} зап$^{|}$раўки^{і}*) (н.пп. 17, 30, 32, 35, 42), *-і^{и}йе* (*ў$^{|}$топл'ен'і^{и}йе $^{|}$д'іти, гу$^{|}$с'ін'і^{и}йе* [яйця], *ду$^{|}$бов'і^{и}йе ка$^{|}$лоди, $^{|}$риж'і^{и}йе $^{|}$воласи, $^{|}$чорн'і^{и}йе $^{|}$л'ентачки^{і}*) (н.пп. 7, 28), *-і^{ӣ}е* (*зда$^{|}$ров'і^{ӣ}е ба$^{|}$ули, $^{|}$н'іжн'і^{ӣ}е $^{|}$валк'і, са$^{|}$лодкі^{ӣ}е $^{|}$ушка* (різновид випічки)) (н.п. 28).

До закінчень, зафіксованих у ненаголошеній позиції в одній словоформі, належать *-ейе* (*ба$^{|}$гачейе $^{|}$л'уд'і*) (н.п. 42), *-и^{і}йи* (*п$^{|}$ласт'ікави^{і}йи па$^{|}$к'ети*) (н.п. 40), *-и^{і}йи^{е}* (*ваз$^{|}$душни^{і}йи^{е} на$^{|}$л'оти, га$^{|}$р'унски^{і}йи^{е} с'е$^{|}$л'ен'ійа*) (н.пп. 17, 42), *-и^{ӣ}и* (*к$^{|}$расни^{ӣ}и пла$^{|}$точки*) (н.п. 35), *-і^{и}йи* (*в'а$^{|}$л'ік'і^{и}йи ура$^{|}$жаі*) (н.п. 35).

Територія поширення говірок із винятковим уживанням повних стягнених флексій у Чернігівській обл. охоплює Бахмацький, Бобровицький, Борзнянський, Ічнянський, Ніжинський, Носівський, Прилуцький р-ни., частково говірки Коропського, Куликівського, Менського, Сосницького, Чернігівського р-нів, що розташовані південніше лінії с. Красне Чернігівського р-ну – с. Грабівка – с. Вересоч Куликівського р-ну – смт. Макошине Менського р-ну – с. Спаське Сосницького р-ну – с. Оболонння Коропського р-ну. У Сумській обл. стягнені закінчення вживають у Конотопському й Кролевецькому р-нах, у Шосткинському р-ні – південніше м. Шостка, у Глухівському р-ні – на південь від с. Слоут [к. 15]. Зафіксовано, що в говірках Путивльського р-ну Сумської обл. не відзначено використання лише стягнених закінчень, хоча він і суміжний із описаним вище ареалом і не має контакту з територією функціонування стягнених і нестягнених або винятково нестягнених флексій.

Задля додаткової перевірки вказаної ізоглоси проаналізовано прикметники винятково м’якої групи та з’ясовано, що на території Чернігівської обл. вона ідентична вже описаній ізоглосі, за одним винятком: ареал поширення стягнених флексій дещо розширений у Менському р-ні завдяки поширенню цього ареалу на говірку с. Блистова (н.п. 15). Водночас спостережено значну відмінність, якщо дослідити поширення стягнених закінчень винятково прикметників із м’якою основою в Сумській обл. Територія поширення вказаних флексій, окрім зазначеної вже частини Сумської обл., охоплює також повністю Путивльський р-н та південно-західну частину Ямпільського р-ну [к. 16].

У Р. в. мн. в усіх говірках у прикметниках твердої групи превалює флексія *-их*: *дурˈних заˈдач*, *калʼаˈрових алʼіўˈцʼіў*, *ˈкурʼачих ˈножок*, *лʼуˈбих йаˈйецʼ*, *останʼˈних сʼіл*, *перˈнатих* (субстантивований прикметник), *пеˈчатних станˈкʼіў*, *твердˈих куˈсочкʼіў*, *хˈвоїних* [дерев], *ˈчаїних лисˈточкʼіў*. У наголошеній позиції її зафіксовано в усіх говірках, за винятком говірки с. Смяч Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 19). Додамо: дещо менше виокремлено говірок, у яких *-их* засвідчено в прикметниках із наголошеною основою. Якщо в прикметниках із наголошеним закінченням, як було сказано, нараховано 70 говірок із цією флексією, то з ненаголошеним закінченням – 62 (н.пп. 6, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71). У говірці с. Петруші Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 4) простежено одиничне вживання описаної флексії в прикметнику з первісно м’якою основою: *оˈбʼідних пеˈреруў*.

Одночасно з *-их* у деяких говірках мовці вживають прикметники з закінченням *-іх*: *зʼеˈлʼонʼіх ˈпупйанкаў*, *зʼіˈмовʼіх пˈразнʼікоў*, *кракаˈдʼілʼачʼіх слʼуоз*, *кˈраснен’кʼіх сапоˈгʼіў*, *ланкаˈвʼіх* (субстантивований прикметник), *ˈлʼіпавʼіх кˈвʼітак*, *палʼеˈвʼіх усˈловʼій*, *ˈпамʼетнʼіх дат*, *раˈбочʼіх* (субстантивований прикметник), *стаˈрʼіх лʼуˈдеї*. Це закінчення активно функціонує в наголошеній і ненаголошеній позиціях у 13-и говірках (н.пп. 2, 3,

4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 17, 28, 29, 30), і ще в одній говірці (н.п. 19) *-іх* спостережено лише в наголошеній позиції. У говірці с. Марківці Бобровицькго р-ну Чернігівської обл. (н.п. 62) засвідчено одиничне вживання флексії *-іх*. В окремих говірках *-іх* засвідчено лише в прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі*. У трьох говірках (н.пп. 37, 38, 40) подібне вживання виокремлено в прикметниках із наголосом як на флексії, так і на основі слова. У двох говірках (н.пп. 33, 62) це спостережено лише в прикметниках із ненаголошеним закінченням. Додамо також, що флексія *-іх* функціонує в усіх проаналізованих говірках у прикметниках м'якої групи в Р. в. мн.: *без ˈутр'ешн'іх заˈр'адоᵃк*, *ˈзимн'іх каˈн'ікул*, *пˈр'ежн'іх чаˈс'іў*, *ˈсин'іх* [очей], *с'оˈгодн'ішн'іх електˈричок*.

Також у частині говірок функціонує закінчення *-иⁱх*: *г'ірсˈ'киⁱх ˈр'ічок*, *двараˈвиⁱх слиў*, *лиˈхиⁱх л'уˈдеї*, *л'уˈбиⁱх карˈмоў*, *маˈб'іл'ниⁱх* (субстантивований прикметник), *мал'оўˈничиⁱх с'іл*, *моло ˈд'ожниⁱх кˈлубоў*, *ˈс'іл'ниⁱх рук*, *сˈтертиⁱх воспом'іˈнан'ій*. У наголошеній і ненаголошеній позиціях активне вживання *-иⁱх* притаманне п'яти говіркам (н.пп. 1, 2, 5, 10, 17). У говірці с. Смяч Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 19) вказану флексію виокремлено в обох позиціях, але в ненаголошеній позиції зафіксовано лише одну словоформу з *-иⁱх*. Ще у двох говірках закінчення *-иⁱх* засвідчено лише в наголошеній (н.п. 25) або ненаголошеній (н.п. 31) позиціях. У чотирьох говірках (н.пп. 28, 29, 30, 35) описане закінчення поширене також в обох позиціях, проте їх використання діалектоносіями вважаємо спорадичним. Ще у чотирьох говірках (н.пп. 12, 14, 39, 48) *-иⁱх* зафіксовано лише в прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі*. В одній із указаних говірок (н.п. 14) такі словоформи засвідчено тільки в позиції наголошеного закінчення.

У говірці с. Кіпті Козелецького р-ну Чернігівської обл. (н.п. 48) в окремих прикметниках м'якої групи виокремлено флексію *-і̯ех* одночасно з *-іх*: *за ˈдаўн'і̯ех чаˈс'іў*, *каˈлишн'і̯ех раˈбот*, *пастаˈрон':і̯ех* (субстантивований прикметник).

Зважаючи на однотипність представлення флексій у прикметниках із м'якою основою в Р. в. й усіх інших непрямих відмінках мн., ми

описуватимемо ареал поширення флексій у цих відмінках лише на прикладі прикметників твердої групи. Ареал виняткового поширення *-их* займає практично всю територію діалекту й проходить на південь від умовної лінії м. Славутич Київської обл. – м. Сновськ – м. Новгород-Сіверський Чернігівської обл. – м. Ямпіль Сумської обл. й далі на схід до кордону з Росією [к. 17]. У межах цього ареалу спостережено всього дві говірки, у яких функціонує флексія *-и^{і}х* у наголошеній (н.п. 25) і ненаголошеній (н.п. 31) позиціях. На північ від цієї лінії майже в усіх говірках виокремлено одночасне вживання двох чи навіть трьох із описаних закінчень.

У Д. в. мн. в усіх говірках засвідчено флексію *-им*: *доро^{ˈ}гим ^{ˈ}гост'ам, зе^{и}мл'а^{ˈ}ним ^{ˈ}червам, л'у^{ˈ}бим п^{ˈ}ройавам, мас^{ˈ}т'ітим ар^{ˈ}т'істам, п^{ˈ}роїн'атим* [людям], *ха^{ˈ}рошим ^{ˈ}л'уд'ам, хриш^{ˈ}ченим* (субстантивований прикметник), *^{ˈ}чи^{і}стим рушни^{ˈ}кам*. Проте в говірці с. Івот Шосткинського р-ну Сумської обл. (н.п. 31) це закінчення функціонує лише в наголошеній позиції.

У прикметниках м'якої групи так само в усіх говірках мовці використовують флексію *-ім*: *ўчо^{а}^{ˈ}рашн'ім* [людям], *д^{ˈ}ружн'ім* [людям], *маї^{ˈ}бутн'ім мате^{ˈ}р'ам, ос^{ˈ}тан':ім по^{ˈ}д'ійам, ^{ˈ}ран':ім ^{ˈ}д'іт'ам, се^{ˈ}редн'ім о^{ˈ}ц'інкам, су^{ˈ}с'ідн'ім до^{ˈ}мам*. У п'яти говірках (н.пп. 3, 4, 7, 8, 11) це закінчення виокремлено також у прикметниках, що спершу мали тверду основу: *ал'ім^{ˈ}п'ійск'ім наг^{ˈ}радам, брех^{ˈ}л'ів'ім* [словам], *гарадс^{ˈ}к'ім* (субстантивований прикметник), *ж'і^{и}^{ˈ}в'ім рас^{ˈ}т'ен'ійам, кра^{ˈ}с'ів'ім д'іў^{ˈ}чатам, ма^{ˈ}лоч':ім* (субстантивований прикметник), *^{ˈ}руск'ім* (субстантивований прикметник), *су^{ˈ}х'ім ^{ˈ}йаблукам*.

У чотирьох говірках (н.пп. 17, 18, 19, 30), незалежно від місця наголосу в слові, засвідчено словоформи з *-и^{і}м*: *ва^{ˈ}н'учи^{і}м ^{ˈ}йаїц'ам, дру^{ˈ}ги^{і}м бат'^{ˈ}кам, н'і^{ˈ}мец'ки^{і}м о^{а}т^{ˈ}р'адам, ^{ˈ}розави^{і}м ^{ˈ}жидко^{а}ст'ам, слаб^{ˈ}ки^{і}м* [учням], *твер^{ˈ}ди^{і}м ру^{ˈ}кам, ^{ˈ}тихи^{і}м г^{ˈ}рупам, штурма^{ˈ}ви^{і}м ат^{ˈ}р'адам*. У двох говірках (н.пп. 8, 31) це закінчення функціонує лише в ненаголошеній позиції. Ще у трьох говірках *-и^{і}м* засвідчено в прикметниках зі звукосполуками *гі, кі, хі* в наголошеній (н.пп. 12, 13) та ненаголошеній (н.п. 7) позиціях.

У говірці с. Нові Яриловичі Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 1) виокремлено флексію -*і^{и}м* у прикметниках твердої групи після [в]: *карма$^{|}$в’і^{и}м бура$^{|}$кам, кра$^{|}$вові^{и}м са$^{|}$бит’ійам, пал’а$^{|}$в’і^{и}м бри$^{|}$гадам, $^{|}$перв’і^{и}м $^{|}$л’уд’ам, трудa$^{|}$в’і^{и}м* [бригадам]

Закінчення -*им* використовують діалектоносії всього східнополіського говору. Ареал поширення флексії -*ім* обмежено Городнянським і Ріпкинським р-нами Чернігівської обл., окрім крайніх північних говірок цих р-нів. Якщо закінчення -*ім* засвідчено в говірках, що межують із Білоруссю, то -*и^{і}м*, навпаки, представлено в говірках, суміжних із російськими. У Чернігівській обл. його зафіксовано на північ від ізоглоси с. Бутівка Городнянського р-ну – с. Погорільці Семенівського р-ну – с. Смяч Новгород-Сіверського р-ну. У Сумській обл. флексію -*и^{і}м* представлено в говірках Шосткинського та Ямпільського р-нів на північ від лінії с. Івот Шосткинського р-ну – с. Чуйківка Ямпільського р-ну [к. 18].

Закінчення в З. в. мн. прикметників східнополіського говору співвідносні з відповідними флексіями Н. в. й Р. в.

Прикметники в О. в. мн. мають найбільшу варіантність серед непрямих відмінків мн., спричинену переходом [и] > [і] [к. 26]. Нормативне для сучасної української мови закінчення -*ими* (*ўто$^{|}$рими п$^{|}$ризнаками, з груд$^{|}$ними д’іт’$^{|}$ми, з нари$^{|}$сованими о$^{|}$чима, з парт’і$^{|}$занс’кими л’уд’$^{|}$ми, зерно$^{|}$вими кул’$^{|}$турами, із сум$^{|}$ними $^{|}$лиц’ами, кочеў$^{|}$р’ажними ру$^{|}$ками, $^{|}$першими посе$^{|}$ленц’ами, $^{|}$рижими $^{|}$п’атнами, $^{|}$сон:ими о$^{|}$чами*) в прикметниках твердої групи засвідчено в 51-ій говірці у наголошеній і ненаголошеній позиціях (н.пп. 3, 12, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71). У чотирьох говірках (н.пп. 2, 5, 8, 16) цю флексію діалектоносії вживають лише в прикметниках із наголошеною основою.

Закінчення -*іми* у прикметниках м’якої групи (*до$^{|}$машн’іми $^{|}$йагодами, із $^{|}$син’іми о$^{|}$чами, $^{|}$нижн’іми $^{|}$полками, ос$^{|}$тан’:іми ро$^{|}$ками, пе$^{|}$редн’іми зу$^{|}$бами, $^{|}$ран’:іми сор$^{|}$тами*) засвідчено в 52-ох говірках (н.пп. 9, 12, 13, 14, 15, 19, 20,

21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71). Це закінчення функціонує також в шести говірках (н.пп. 16, 18, 38, 39, 53, 66) у прикметниках твердої групи зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі*: *г'ір'к'іми* [плодами], *з'вонк'іми голо'сами*, *моло'ден'к'іми* [нами], *пло^{а}'х'іми по^{а}с'тупками*, *полуглу'х'іми* (субстантивований прикметник), *ст'рог'іми п'равилами*, *су'х'іми* [ногами], *ту'г'іми у'мами*. З них у двох говірках (н.пп. 53, 66) -*іми* засвідчено лише в наголошеній позиції.

Ще одним закінченням, зафіксованим у прикметниках м'якої групи, є -*імі*: *'задн'ім'і на'гам'і*, *із 'л'етн'ім'і за'пасам'і*, *пад 'н'іжн'ім'і 'йагадам'і*, *пара'с'ач'ім'і к'іш'кам'і*, *пас'л'едн'ім'і д'н'ам'і*, *'пуозн'ім'і* [вечорами]. Цю флексію мовці вживають у 19-и говірках (н.пп. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 16, 17, 18, 28, 29, 30, 31, 35, 42). У трьох говірках -*імі* записано в прикметниках твердої групи (н.пп. 2, 4, 28), в одній із яких (н.п. 28) це закінчення функціонує лише в прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі*: *азербаїжанск'ім'і 'ди^{і}н'ам'і*, *в'а'л'ік'ім'і д'е'лам'і*, *вихад'н'ім'і* (субстантивований прикметник), *дру'г'ім'і д'е'лам'і*, *'м'ертв'ім'і* (субстантивований прикметник), *си'р'ім'і* [дровами], *т'е'л'ач'ім'і 'н'ежнаст'ам'і*, *тр'охл'іт'ров'ім'і 'банкам'і*. Флексії -*іми* та -*імі* – єдині, які засвідчені в прикметниках м'якої групи в О. в. мн.

У частині говірок записано вживане діалектоносіями закінчення -*імі*: *бал'ним'і* (субстантивований прикметник), *д'іла'вим'і атна'шен'ійами^{і}*, *із апел'синавим'і ш'куркам'і*, *із о^{а}б'р'іганим'і нох'т'ами^{і}*, *йізда'вим'і* [кіньми], *ка'рон:им'і б'л'удами^{і}*, *'к'іслим'і* [яблуками], *непа'хожим'і* [дітьми]. Засвідчено 12 говірок із цією флексією (н.пп. 2, 3, 5, 6, 7, 8, 16, 17, 18, 28, 29, 35).

Закінчення -*ими^{і}* (*б'ритими^{і}* (субстантивований прикметник), *грузо^{а}'вими^{і} по^{а}йіз'дами^{і}*, *із за'писаними^{і} ба'б'інами*, *к'іс'л'ішими^{і}* [яблуками], *кру'тими^{і} ма'шинами*, *'кур'ачими^{і} как'л'етами*, *па'чутими^{і}* [піснями], *п'іч'ними^{і} маст'е'рами*) виокремлено в чотирьох говірках (н.пп. 5, 9, 30, 42), з яких в одній говірці (н.п. 5) -*ими^{і}* засвідчено лише в окремих словоформах, а в інших говірках функціонує активно.

Закінчення *-и^{і}ми^{і}* (*ба^{ˈ}си^{і}ми^{і} но^{а}^{ˈ}гами^{і}, б'ед^{ˈ}нен'ки^{і}м'і* [дітьми], *із мала^{ˈ}ди^{і}ми^{і}* (субстантивований прикметник), *ка^{ˈ}рави^{і}ми^{і} ру^{ˈ}кам'і, ^{ˈ}потни^{і}ми^{і}* [руками], *л'у^{ˈ}би^{і}ми^{і} наст^{ˈ}роїками, па^{ˈ}раск'іни^{і}ми^{і} д'ет'^{ˈ}м'і, тве^{ˈ}рези^{і}ми^{і}* (субстантивований прикметник)) засвідчено в шести говірках (н.пп. 5, 7, 10, 11, 12, 19), проте в усіх, окрім говірки с. Смяч Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 19), вважаємо *-и^{і}ми^{і}* рідковживаною флексією.

Широко поширене закінчення *-и^{і}мі* (*ба^{ˈ}си^{і}м'і на^{ˈ}гам'і, бе^{ˈ}резави^{і}м'і* [дровами], *ўта^{ˈ}ри^{і}м'і* (субстантивований прикметник), *^{ˈ}д'едаўс'ки^{і}м'і* [методами], *ду^{ˈ}бови^{і}м'і* [дровами], *з'е^{ˈ}л'они^{і}м'і бу^{ˈ}мажкам'і, ма^{ˈ}лочни^{і}м'і с^{ˈ}м'ес'ам'і, сас^{ˈ}нови^{і}м'і ^{ˈ}голкам'і*) у говірці с. Івот Шосткинського р-ну Сумської обл. (н.п. 31). Також у двох говірках Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.пп. 2, 4) його зафіксовано лише в кількох словоформах.

У прикметниках із наголошеною основою діалектоносії зрідка вживають словоформи з флексією *-и^{і}ми* (*дере^{ˈ}в'ан:и^{і}ми* [колодками], *драга^{ˈ}ц̣ен:и^{і}ми ме^{ˈ}талами, разнац̣^{ˈ}в'етни^{і}ми каранда^{ˈ}шами, ^{ˈ}ран'ени^{і}ми* (субстантивований прикметник), *ста^{ˈ}рин:и^{і}ми ^{ˈ}м'етадами^{і}*) у говірці с. Хоробичі Городнянського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 5), а в говірці с. Блистова Менського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 15) *-и^{і}ми* засвідчено в одній словоформі. У говірці с. Нові Яриловичі Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 1) зафіксовано одиничне вживання закінчення *-імі^{и}* в наголошеній позиції: *дара^{ˈ}г'ім'і^{и} ^{ˈ}кол'ц̣ами*.

Територія, на якій функціонує винятково флексія *-ими* займає переважну частину східнополіського говору. Встановлено, що північна межа зазначеного ареалу проходить через н.пп.: с. Пакуль – с. Левковичі Чернігівського р-ну – смт. Березна Менського р-ну – с. Петрова Слобода – с. Сядрине Корюківського р-ну – с. Блистова Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. – с. Паліївка Ямпільського р-ну – с. Слоут Глухівського р-ну Сумської обл. й далі на південний схід до кордону з Росією [к. 19]. Відзначимо також, що в говірці с. Левковичі Чернігівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 12), окрім *-ими*, відзначено функціонування *-и^{і}ми^{і}*. На північ від зазначеної лінії словоформи з

флексією -*ими* зафіксовано лише в чотирьох наддеснянських говірках (н.пп. 2, 3, 5, 8), у трьох із яких (н.пп. 2, 5, 8) вона має місце тільки в ненаголошеній позиції. У цьому самому мікроареалі сконцентровано говірки, у яких у прикметниках із твердою основою діалектоносії використовують словоформи з закінченням -*імі*.

Також на прикладі прикметників м'якої групи встановлено лінію розмежування флексій з кінцевими [и] та [і]. Практично всю територію говору займає закінчення -*іми*. Північною межею його поширення є такі говірки: с. Пакуль – с. Великий Щимель Сновського р-ну – с. Сядрине Корюківського р-ну – с. Смяч Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. – с. Паліївка Ямпільського р-ну – с. Слоут Глухівського р-ну Сумської обл. й далі на південний схід до кордону з Росією [к. 20]. Ця ізоглоса накладається на межі поширення закінчення -*ими* в прикметниках твердої групи. Відповідно на північ від цієї ізоглоси в прикметниках із основою на м'який приголосний в О. в. мн. спостережено флексію -*імі*.

М. в. мн. прикметників східнополіського говору вважаємо одним із найбільш однорідних. В усіх говірках, за винятком двох (н.пп. 5, 31), зафіксовано флексію -*их*: *ў де*ˈ*с'атих* ˈ*ч'ислах*, *ў зала*ˈ*тих ка*ˈ*ронках*, *ў м'іс'*ˈ*ких ш*ˈ*колах*, *ў о*ˈ*кон:их про*ˈ*йомах*, *ў ро*^{a}*з*ˈ*битих бу*ˈ*тилках*, *ў чу*ˈ*жих в'іш*ˈ*чах*, *на* ˈ*нових пок*ˈ*ришках*, *на п*ˈ*роїдених г*ˈ*р'адках*, *при облас*ˈ*них* ˈ*радах*, *у ма*ˈ*лих босо*ˈ*ножках*.

У прикметниках м'якої групи в усіх говірках засвідчено закінчення -*іх*: *ў* ˈ*будн'іх за*ˈ*н'ат':ах*, *на* ˈ*утр'ішн'іх с*ˈ*лужбах*, *у д*ˈ*ружн'іх сто*ˈ*сунках*, *у* ˈ*заўтр'ашн'іх но*ˈ*винах*, *у* ˈ*п'ізн'іх* ˈ*родах*. У шести говірках (н.пп. 4, 5, 6, 11, 13, 31) -*іх* спостережено й у прикметниках твердої групи в різних позиціях і з різною частотою використання: *ў дара*ˈ*г'іх* ˈ*туфл'ах*, *ў* ˈ*доўг'іх пут'і*ˈ*шеств'ійах*, *ў ду*ˈ*бов'іх л'і*ˈ*сах*, *ў с*ˈ*тар'іх* ˈ*зап'іс'ах*, *ў су*ˈ*х'іх* ˈ*йаблуках*, *на* ˈ*к'ійеўс'к'іх наме*ˈ*рах*, *у ма*ˈ*л'інав'іх* ˈ*зараст'ах*, *у трудa*ˈ*в'іх* [книжках]. Указане закінчення -*іх* лише в прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі* функціонує у двох говірках у наголошеній (н.п. 31) і ненаголошеній (н.п. 6) позиціях. У позиції після [в] у

прикметниках із наголошеною флексією *-іх* записано в говірці с. Пакуль Чернігівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 13). Описане закінчення в прикметниках зі звукосполуками *гі, кі, хі* та після [в] в обох можливих позиціях функціонує в трьох говірках (н.пп. 4, 5, 11).

У частині говірок одночасно з *-их* у прикметниках твердої групи зафіксовано словоформи з *-и^{і}х*: *ў дру^{ˈ}ги^{і}х ^{ˈ}семйах, ў загра^{ˈ}н'ічни^{і}х по^{а}йіз^{ˈ}дах, ў карма^{ˈ}ви^{і}х бура^{ˈ}ках, ў ^{ˈ}кумави^{і}х шта^{ˈ}нах, ў непрас^{ˈ}ти^{і}х у^{ˈ}мовах, ў сухи^{і}х крупах, ў твер^{ˈ}ди^{і}х бри^{і}^{ˈ}к'етах, на ^{ˈ}бат'к'іўс'ки^{і}х з^{ˈ}борах, на н'еаб'і^{ˈ}тайеми^{і}х астра^{ˈ}вах*. У двох говірках (н.пп. 5, 31) словоформи з флексією *-и^{і}х* засвідчено як єдино можливий варіант. Окрім цих говірок, *-и^{і}х* в активному вжитку виділено в шести говірках (н.пп. 1, 4, 7, 8, 12, 19), з яких в говірці с. Левковичі Чернігівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 12) – лише в ненаголошеній позиції. Ще в трьох говірках (н.пп. 28, 30, 61) уживання цього закінчення має спорадичний характер. Додамо, що в говірці с. Кобижча Бобровицького р-ну Чернігівської обл. (н.п. 61) *-и^{і}х* записано тільки в прикметниках із наголошеною основою. У говірці с. Хоробичі Городнянського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 5) цю флексію записано в прикметнику з первісно м'якою основою: *у да^{ˈ}машни^{і}х ^{ˈ}тапках*.

У говірці с. Петруші Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 4) в окремих прикметниках зафіксовано використання закінчення *-ұих* після [к]: *ў драма^{ˈ}т'іческұих круж^{ˈ}ках, на ^{ˈ}д'етскұих плош^{ˈ}чадках, на мас^{ˈ}коўс'кұих ^{ˈ}йулиц'ах, на прак^{ˈ}т'іческұих за^{ˈ}н'ат':ах, при ^{ˈ}бул'шин'кұих кал^{ˈ}госпах*. У говірці с. Чернацьке Середино-Будського р-ну Сумської обл. (н.п. 29) зазначено одиничне вживання закінчення *-им*: *па ^{ˈ}собств'ен:им ашчуш^{ˈ}чен'ійам*.

Зважаючи на поширення флексії *-их* у словоформах практично в усіх досліджуваних говірках, окреслено ізоглосу опозиції *-их* / *-и^{і}х*: що проходить через н.пп.: с. Нові Яриловичі – с. Петруші Ріпкинського р-ну – с. Левковичі Чернігівського р-ну – с. Бутівка – с. Бурівка – с. Хоробичі Городнянського р-ну Чернігівської обл. Окремо від цього ареалу флексію *-и^{і}х* засвідчено також ще у

двох говірках Чернігівської та Сумської обл. (н.пп. 19, 31) в ареалі поширення закінчення -*их*. [к. 21].

2.4. Фактори та наслідки диференціації прикметникової словозміни в східнополіському говорі

У східнополіському говорі зафіксовано різний рівень функціонування прикметникових закінчень у відмінках. У частині відмінків спостережено значне варіювання флексій. Іноді в окремих говірках відзначено шість закінчень в одному з відмінків. Частина цих флексій рідковживана або функціонує тільки в певних позиціях. Натомість частина відмінкових форм має сталу, однорідну структуру. Варіювання залежить, по-перше, від типу основи – м'якої або твердої, по-друге, від місця наголосу в слові – на основі чи на закінченні, по-третє, від можливості або неможливості наявності коротких і повних нестягнених флексій у конкретно взятих відмінках. Наприклад, фактор місця наголосу в слові показує значно більшу кількість можливих словоформ у позиції наголосу на основі слова. Ще один чинник – уживання окремих закінчень лише в одній, чітко окресленій позиції, наприклад, у прикметниках зі звукосполуками *гі, кі, хі* [187]. Окрім винятково мовних причин, на нашу думку, обов'язково треба враховувати ще й позамовні чинники, наприклад: старожитність / новожитність говірки, її територіальне розташування, вік респондентів тощо.

У Н. в. одн. прикметників чол. роду варіантність флексій залежить від типу прикметникової основи. Це спричиняє коливання між [и] та [і] в частині говірок та призводить до ствердіння м'яких основ і пом'якшення – твердих. Інший важливий фактор – наявність усічених та напівусічених флексій. Місце розташування говірок також грає свою роль, призводячи, наприклад, до появи в окремих говірках закінчення -*ой*, що має виразне російське походження.

У Н. в. одн. прикметників сер. роду варіантність продиктована наявністю повних стягнених і нестягнених флексій, наголошеною та ненаголошеною позицією флексії та повною або частковою редукцією [й].

У Р. в. одн. прикметників чол. й сер. родів варіювання закінчень пов’язане з місцем наголосу в слові, повною чи частковою редукцією [г]. Ще одна причина – вплив російських говірок, виражений у зміні [г] > [в] у закінченні прикметників у частині говірок.

Флексії, що відрізняються від літературної, у Д. в. в простежених східнополіських говорах пов’язані з місцем наголосу в слові, наявністю стягнених закінчень, а також залежать іще від групи за твердістю та кінцевого приголосного основи. Саме з останніми параметрами, наприклад, пов’язане функціонування флексії *-ему* в прикметниках м’якої групи та в прикметниках твердої групи після шиплячих.

З. в. одн. прикметників чол. й сер. родів співвідносний із Н. в. та Р. в.

Варіювання флексій О. в. одн. прикметників чол. й сер. родів пов’язане лише з коливанням [и] – [і] у межах цієї відмінкової форми.

У М. в. одн. зафіксовано більшу варіантність відмінкових закінчень порівняно з омонімічними флексіями Д. в. Це є наслідком кількох причин: одночасне функціонування повних / стягнених закінчень, позиція наголосу, тип групи прикметників, наявність / відсутність шиплячих перед закінченням і функціонування в окремих говірках дифтонгів.

У прикметниках жін. роду в Н. в. одн. єдиний фактор одночасного вживання різних флексій іноді навіть у межах однієї говірки – наявність повних стягнених і нестягнених закінчень. Звідси також випливає можливість функціонування повних нестягнених флексій зі зредукованим або напівзредукованим [й].

Непрямим відмінкам одн. прикметників жін. роду характерна значно більша варіантність порівняно з Н. в. У Р. в. одн. прикметників жін. роду позиція наголосу в слові грає особливо значну роль, адже в прикметниках із наголошеною основою кількість закінчень удвічі більша порівняно з прикметниками, в яких наголос падає на флексію.

У Д. в. одн. прикметників жін. роду, окрім уже згаданих причин, кількість закінчень розширено за рахунок усічених флексій *-и* та *-і*, не характерних для інших непрямих відмінків жін. роду.

Механізм виникнення флексій у З. в. одн. прикметників жін. роду ідентичний Н. в. й залежить від тих самих факторів.

В О. в. одн. фактори, що впливають на вживання саме тих закінчень, які йому притаманні в східнополіському говорі, залежать від наголосу, стягненості або ж нестягненості флексій, редукції [й]. Та не завжди ті чи інші фактори можуть пояснити вживання окремих, іноді рідковживаних чи навіть ужитих одинично закінчень. Наприклад, у двох говірках (н.пп. 31, 53) зафіксовано одиничне вживання закінчення *-ий*. Названі фактори не пояснюють його наявності. Можливо, це вплив омонімічних флексій Д. в. й М. в. одн. прикметників жін. роду. Тому ще раз зазначимо, що причини варіантності закінчень різні для кожного з відмінків.

У М. в. одн. прикметників жін. роду ці фактори такі ж, як і для Д. в. одн. Незважаючи на це, кількість закінчень у М. в., порівняно з Д. в., більша.

У Н. в. мн. засвідчено найбільшу варіантність флексій серед усіх відмінкових форм. Це спричинено комплексом факторів, які навіть поєднуються в межах конкретних закінчень. Наприклад, рідковживане закінчення *-и^{і}йи^{е}* (н.пп. 17, 42) виникло через наявність повних нестягнених флексій у цих говірках, взаємовплив твердих і м'яких основ і наближення [и] до [е] в ненаголошеній позиції. Отже, варіантність у Н. в. мн. пов'язана насамперед із нестягненими флексіями, які мають у своєму складі по два голосні звуки. І кожен із цих звуків, залежно від типу основи, наголосу, може мати різний вияв, максимально розширюючи кількість зафіксованих закінчень у цій відмінковій формі.

Варіантність флексій непрямих відмінків мн. невисока й пов'язана лише із пом'якшенням першопочатково твердих основ. Поява внаслідок цього у закінченнях [и^{і}], [і], [і^{и}] пов'язана найчастіше зі звукосполуками *гі, кі, хі*, хоча це можливо також і після інших кінцевих приголосних основи. Наявність двох

флексій, засвідчених у М. в. мн., пояснюємо іншими факторами: закінчення -*уих* (н.п. 4) виокремлено лише після [к]; а флексія -*им* (н.п. 29) виникла, імовірно, за зразком відповідної форми Д. в. мн.

Зазначимо, що варіантність простежено не лише в кількості можливих закінчень у межах однієї відмінкової форми, а й у кількості флексій певного відмінка в межах однієї говірки. Обидва ці фактори по-різному впливають на формування цілісної картини функціонування прикметникових флексій у східнополіському говорі. На матеріалі описаних говірок стверджуємо, що в кожному з відмінків не завжди є можливість визначити ареали поширення конкретно взятих флексій. Іноді для чіткого визначення меж поширення явища доводиться аналізувати лише частину всієї парадигми, наприклад, для більш чіткого розмежування повних і усічених флексій у Н. в. одн. прикметників чол. роду, окремо були взяті прикметники м'якої групи, які мають лише флексії -*і* та -*ій*. Це було зроблено через більшу варіантність закінчень прикметників твердої групи, на що впливають, повторимо, наявність додатково напівусічених флексій та флексій, що виникли внаслідок пом'якшення першопочатково твердих основ.

Усі ці чинники дають можливість говорити про диференціацію східнополіського говору на основі прикметникової словозміни на матеріалі досліджених говірок та виокремлення трьох зональних груп, у кожну з яких входять по кілька відмінкових парадигм. Ізоглоса в кожній із цих зон одна, і вона розділяє східнополіський діалект на дві частини за якоюсь ключовою для конкретного відмінка характеристикою.

1. Північна група – прикметники сер. роду в Н. в. одн., прикметники чол. й сер. родів у Р. в. й Д. в. одн., прикметники жін. роду в Н. в., Д. в. (лише тверда група) й З. в. одн., прикметники всіх непрямих відмінків мн., за винятком прикметників О. в. твердої групи та прикметників М. в. Пасмо ізоглос у цьому випадку проходить приблизно по лінії с. Пакуль Чернігівського р-ну – м. Чернігів – м. Сновськ – с. Сядрине Корюківського р-ну – с. Блистова

Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. – м. Шостка – м. Глухів Сумської обл. [к. 22].

2. Центральна група – прикметники чол. роду в Н. в. одн., прикметники чол. й сер. родів у М. в. одн., прикметники жін. роду в Р. в. й О. в. одн. Пасмо ізоглос проходить через такі н.пп.: с Пакуль Чернігівського р-ну – с. Вересоч Куликівського р-ну – с. Ховми Борзнянського р-ну – м. Короп Чернігівської обл., а також охоплює Конотопський і Кролевецький р-ни Сумської обл. [к. 23].

3. Південна група – прикметники м'якої групи жін. роду в Д. в. та М. в. одн., прикметники твердої та м'якої груп у в Н. в. мн. Східнополіський говір у цьому випадку розділено пасмом ізоглос приблизно по лінії с. Марківці Бобровицького р-ну – с. Красне Чернігівського р-ну – с. Ховми Борзнянського р-ну – смт. Понорниця Коропського р-ну Чернігівської обл., охоплює Конотопський і Кролевецький р-ни, а також південно-східну частину Шосткинського й південно-західну частину Глухівського р-нів Сумської обл. [к. 24].

4. Поза цими групами перебувають прикметники чол. й сер. родів в О. в. одн., прикметники твердої групи жін. роду в М. в. одн. та прикметники в М. в. мн. Це пов'язано з неможливостю накреслити ізоглоси в цих парадигмах, але причини для кожного з відмінків протилежні. У випадку прикметників твердої групи жін. роду в М. в. одн. це неможливо зробити через значну варіантність закінчень у межах усього говору та окремих говірок, а також через те, що жодна з флексій не утворює чітко окресленого ареалу, будучи поширеними в різних частинах східнополіського говору. У випадку інших двох відмінкових форм ізоглоси проводити не потрібно, адже в цих відмінках східнополіський говір є практично однорідним, неподільним мовним середовищем.

У кожному окремому відмінку в межах однієї групи ізоглоса, що природно, може бути дещо коливатися. Наприклад, у Н. в. одн. прикметників жін. роду, що належать до першої групи, ізоглоса охоплює на сході ще й

Козелецький р-н Чернігівської обл. Іноді зафіксовано говірки, що лежать на межі поширення явищ, але при цьому практично в усіх відмінкових формах північна говірка має ті ж риси, що й у говірках на південь від лінії розмежування, а в південній говірці, навпаки, зафіксовано риси, що й у говірках на північ від ізоглоси, як, наприклад, у говірках с. Оболонння (н.п. 27) та смт. Понорниця (н.п. 24) Коропського р-ну Чернігівської обл. Також окремі говірки утворюють мікроареали, будучи відірваними від основної території поширення якогось із явищ. Яскравим прикладом цього, на нашу думку, є говірка с. Линове Путивльського р-ну Сумської обл. (н.п. 42) що є одним із небагатьох місць компактного проживання невеликої народності – горюнів [163]. Та все ж указані групи переважно не мають великих розривів чи коливань щодо описаних меж поширення явищ у досліджених східнополіських говірках.

Висновки до ІІ розділу

Отримані результати дають можливість виокремити основні ареали відмінкових форм прикметників у східнополіському діалекті. Ці дані допомагають установити межі поширення чи розмежування різних флексій і вичленити найбільш поширені з них у кожному з відмінків.

У Н. в. та З. в. одн. прикметників чол. роду засвідчено, що територія поширення усічених флексій ненабагато, проте переважає ареал функціонування повних закінчень. У Н. в. та З. в. одн. прикметників сер. роду ареал поширення нестягнених закінчень займає невелику частину говору. Майже ідентична ізоглоса, за винятком окремих говірок Сумської обл., відмежовує ареал функціонування закінчення *-ого* в Р. в. та З. в. одн. прикметників чол. й сер. родів. Особливість Д. в. одн. прикметників чол. й сер. родів полягає в наявності двох ареалів поширення флексії *-аму* в ненаголошеній позиції, проте переважає в більшості досліджених говірок – *-ому*. О. в. одн. прикметників чол. й сер. родів відзначено як гомогенний, у якому засвідчено флексії *-им* (тверда група) та *-ім* (м’яка група) з окремими

випадками одночасного функціонування рідковживаних закінчень у деяких говірках. У М. в. одн. прикметників чол. й сер. родів трохи більше половини говору займають говірки з винятковим уживанням флексій із [о] в прикметниках із наголошеною основою.

У прикметниках жін. роду одн. стягнене закінчення наявне практично в усіх говірках східнополіського діалекту. Проте ареал виняткового вживання *-а* менший, хоча й займає більше половини всього говору. Ізоглоса в Р. в. одн. прикметників жін. роду окреслює територію приблизно половини діалекту, у говірках якої засвідчено вживання закінчення *-ойі*. На північ від цієї ізоглоси *-ойі* теж зафіксовано, проте лише в наголошеній позиції. Найбільший ареал, який відмежовує територію функціонування лише однієї конкретної флексії в Д. в. одн. прикметників жін. роду, належить закінченню *-ій*, що займає південно-західну частину східнополіського діалекту. Проте виокремити цей ареал можливо лише в прикметниках м'якої групи. У З. в. одн. прикметників жін. роду ізоглоса, яка розмежовує флексії *-у* та *-уйу* проходить у північній частині говору, засвідчуючи значну перевагу стягненого варіанта. Найбільший моноареал в О. в. одн. прикметників жін. роду – це ареал уживання закінчення *-ойу*, що займає близько половини всього східнополіського діалекту. У М. в. одн. прикметників жін. роду, як і в Д. в., можливість окреслення певної території з'являється тільки при аналізі прикметників із основою на м'який приголосний, зважаючи на варіантність закінчень і функціонування майже у всіх говірках по кілька флексій одночасно в прикметниках твердої групи. Цей ареал належить закінченню *-ій* і займає близько третини діалекту в його південно-східній частині.

Ізоглоса, що практично ідентична попередній, відмежовує ареал уживання лише стягнених флексій у Н. в. й З. в. мн. Стягнені закінчення широко поширені в інших говірках на північ і захід від цієї ізоглоси, проте там вони функціонують одночасно з нестягненими. У Р. в., Д. в. й О. в. мн., як було зазначено, ізоглоса проходить у північній частині говору, ділячи східнополіський діалект на невелику північну смугу та всю іншу частину, що

займає переважну частину говору. У Р. в. мн. на південь від цієї ізоглоси мовці вживають лише закінчення *-их*. У Д. в. мн. ця ізоглоса окреслює велику територію використання діалектоносіями у своєму мовленні флексії *-им*. В О. в. мн. в прикметниках твердої групи ізоглоса відмежовує територію вживання в переважній частині діалекту лише закінчення *-ими*. У прикметниках м'якої групи вона розмежовує говір на дві частини: у більшій частині функціонує флексія *-іми*, у меншій – *-імі*. У М. в. мн. весь говір утворює моноареал, у якому засвідчено флексії *-их* (тверда група), окрім двох говірок, та *-іх* (м'яка група).

РОЗДІЛ ІІІ ПРОСТОРОВА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СХІДНОПОЛІСЬКОГО ДІАЛЕКТУ ЗА ВІДМІНЮВАННЯМ ПРИКМЕТНИКІВ

3.1. Окреслення меж східнополіської діалектної зони в українській діалектології

Полісся – це особлива історико-етнографічна область, частина колишньої прабатьківщини слов'ян, що законсервувала найдавніші історичні, мовні й культурні релікти праслов'янської та праукраїнської культури. Північні говори зберегли у своїй структурі елементи різних періодів розвитку мови на всіх її рівнях.

Східнополіський говір не є однорідним. У ньому представлено різноманітні етнографічні й діалектні групи, наприклад, поліщуки, литвини, горюни [129, с. 36]. Науковці досліджували ареальне членування цього діалектного масиву. За словами П. Ю. Гриценка, «поняття ареалу, ареального варіювання часто виступає синонімом просторової локалізації, розміщення досліджуваного явища у мовному просторі без вказівки і кваліфікації можливих взаємозв'язків співвідносних мовних одиниць у різних говірках» [36, с. 12].

Загальновизнаним уважають поділ українського діалектного континууму на поліське (північне), південно-західне та південно-східне наріччя, виділених «не шляхом класифікації, диференціації на основі певних співвідносних рис, а насамперед шляхом діалектного групування за сукупністю ознак» [116, с. 17]. Східнополіський говір – це діалект північного наріччя української мови, що межує на півдні з середньонаддніпрянським говором по лінії Київ–Прилуки–Конотоп і далі по р. Сейм до межі з російськими говірками; західна межа східнополіського говору проходить в основному по р. Дніпро і відділяє його від середньополіського говору, на півночі межує з білоруськими, а на північному сході – з російськими говірками [184, с. 673 – 674]. Н. П. Дейниченко зазначала, що «східнополіський говір привертає увагу мовознавців через яскраву діалектну специфіку цієї зони й важливість шляхів народження поліських

мовних одиниць для вирішення не тільки українських а й слов'янських проблем» [44, с. 113].

Однією з перших наукових класифікацій українських говорів була праця М. О. Максимовича «Критико-историческое изслѣдованіе о русскомъ языкѣ» [107]. Автор виділяв сіверський говір (сучасний східнополіський говір) у межах малоруського (українського) наріччя.

О. Ф. Шафонський подав своє бачення цього питання в праці «О Черниговскомъ намѣстничествѣ. Черниговскаго намѣстничества топографическое описаніе съ краткимъ географическимъ и историческимъ Малыя Россіи, изъ частей коей оное намѣстничество составлено» [195]. Класифікуючи говори Лівобережної України, дослідник звертався не лише до мовного, але й до географічно-етнографічного принципу. За географічними ознаками він виокремив північну лісову супіщану та південну степову чорноземну Малоросію. Межа проходила через сучасні Козелецький, Ніжинський, Борзнянський, Коропський р-ни Чернігівської та Конотопський р-н Сумської обл. А за фонетичним принципом (переходу (чи не переходу) давніх [о] та [е] в [і]) О. Ф. Шафонський поділив Лівобережжя на три частини: північно-західну (сучасні східнополіські говірки), середню (перехідні говірки між східнополіськими та середньонаддніпрянськими) та південно-східну (середньонаддніпрянські говірки).

І. П Новицький зібрав та опублікував матеріал говірок 59-и н.пп. тодішньої Малоросії. Цей матеріал охоплював 74 явища фонетики і морфології. Він виокремив харківсько-полтавський, ніжинсько-переяславський, чернігівський, сіверський і поліський говори.

Видатний український мовознавець О. О. Потебня науково узагальнив увесь різноманітний, розрізнений матеріал, що був зібраний на той час. Він не тільки описав найхарактерніші риси говорів, але й пояснив ці риси в історичному аспекті, заклавши тим самим основи історичної діалектології української мови. О. О. Потебня своє бачення диференціації українських говорів подав у статті «О звуковыхъ особенностяхъ русскихъ нарѣчій. Съ

приложеніемъ образцовъ менѣе извѣстныхъ малорусскихъ говоровъ» (1865) [149]. Мовознавець писав про наявність руських говорів та їх поділ на великоруське та малоруське наріччя. Одним із говорів у малоруському наріччі він виділив північний говір, який, на думку автора, охоплює центральні та північні повіти Чернігівської губернії, а деякі його ознаки помітні навіть північніше Воронезької і Курської губерній.

У своїй праці «Нарѣчія, поднарѣчія і говоры Южной Россіи въ связи съ нарѣчіями Галичины» (1871) [122] К. П. Михальчук серед інших виділив також і поліське наріччя. Воно охоплює територію північної частини Чернігівської, Київської, Волинської губерній, а також південну територію Гродненської та Мінської губерній. Одним із піднаріч поліського наріччя К. П. Михальчук виділив сіверське (ніжинсько-переяславське), піднаріччя. На території сучасного східнополіського говору (сіверського піднаріччя) автор виділив також сіверсько-великоруське різноріччя, яке мало спільні ознаки з російськими та білоруськими говорами. Саме сіверське піднаріччя К. П. Михальчук називав перехідним між територією великоруських говорів та українським наріччям.

Своє бачення членування українських діалектів запропонував І. М. Зілинський. У працях «Проба упорядкування українських говорів» [75], «Карта українських говорів з поясненнями» [74] він опирався на класифікацію О. І. Соболевського, який виділив північне й південне наріччя [176, с. 11] та говорив про взаємовплив української, білоруської, російської мов на території сучасної Чернігівської обл. та прикордонних областей Білорусі й Росії [175, с. 6 – 7]. І. М. Зілинський на підставі рефлексів давніх [о], [е] в новозакритих складах і праслов’янського [е] в позиції під наголосом і без наголосу виокремив дві великі групи говорів: північні говори (північноукраїнське наріччя) та південні говори (південноукраїнське наріччя). Північне наріччя дослідник розмежував на східно-, середньо- та західнополіські говори.

Один із корифеїв вітчизняної діалектології В. М. Ганцов у дослідженні «Діялектологічна класифікація українських говорів» (1923) [28] схилявся до

думки, що північні та південно-західні говори слід уважати архаїчними, а південно-східні виникли пізніше у XVI–XVIII ст. внаслідок колонізаційних процесів із заходу, свідченням чого була наближеність фонетичної системи південно-східних говорів до говорів південно-західних. Описуючи ж північні говори, В. М. Ганцов говорив про те, що на території, яка раніше належала племені сіверян, найкраще збережено первісні явища української мови: «З північних племен найчистіше заховалися як діалектичний тип сіверяни (північне українське Лівобережжя) і деревляни (північна Київщина і північно-східна Волинь)» [28, с. 11]. Він навів низку фонетичних і морфологічних особливостей північної та південної групи говорів, на основі яких зробив висновок про те, що «північні українські говори генетично становлять зовсім відрубну групу супроти південних» [28, с. 14].

Ще одним помітним явищем у вітчизняному мовознавстві була розвідка автора «Діялектичні межі на Чернігівщині» [27]. Описавши місцеві говори як такі, що є архаїчними, дослідник усе ж вказує на те, що й вони зазнали впливу інших говорів. В. М. Ганцов говорив про два вияви такого впливу: 1) білоруський вплив; 2) південно-український вплив [27, с. 279]. Дослідник зробив висновок про те, що «територія північних українських говорів на Лівобережжі, зараховуючи сюди й ті перехідні говори, що їх північна основа може бути виявлена, в загальному окресленні відповідає етнографічній території Сіверян. На півдні межа перехідних (до південних українських говорів) говорів з північною основою відповідає більш-менш літописним відомостям про розпросторення Сіверян (р. Сула)» [27, с. 279]. В. М. Ганцов зауважив, що північні говори зазнали значного впливу білоруських говорів. Діалектолог звернув увагу на обопільність цих процесів, що виявилося в «повільному і більш-менш одномірному просяканні білоруських рис з півночи на південь на територію Українського Полісся і навпаки українських на білоруську» [27, с. 263]. Саме тому дослідник зарахував частину Сіверщини «до білоруської язикової території, а великою мірою до українсько-білоруського узграничча» [27, с. 263]. Попри недостатню кількість фактичного матеріалу

В. М. Ганцов уже тоді помітив тенденцію поступового переміщення південної межі північної групи говорів на північ, спричиненого «перемогою» південних діалектів над північними «на новій, спільно колонізованій території» (південна частина Лівобережжя) [27, с. 263].

Узагальнену оцінку тодішнім дослідженням, що були присвячені цьому питанню, дав М. С. Грушевський. У статті видатний український історик також вказав на ті нерозв'язані питання, які ускладнюють точне розуміння меж поширення східнополіського діалекту [41].

Ф. Т. Жилко зазначав, що наріччя української мови (північне, південно-східне, південно-західне) сформувалися ще в давньоруську добу, а основою нинішнього східнополіського говору були говірки Чернігівського князівства [62].

Підхід до виокремлення трьох наріч в українській діалектології закріплив С. П. Бевзенко в «Українській діалектології» [6]. Дослідник розмежував три діалектні групи (наріччя): поліську, або північноукраїнську, південно-західну й південно-східну. У системі поліських діалектів С. П. Бевзенко виділив східнополіські (лівобережнополіські) говірки, середньополіські (правобережнополіські) говірки, західнополіські (волинсько-поліські) говірки, до яких прилягають надбузько-поліські (підляські) говірки [6, с. 7].

Ю. В. Шевельов межі північно-східних говірок убачав у поділі Гетьманщини доби XVII–XVIII ст. за територіальним принципом на полки: «З десятьох полків, на які була поділена Гетьманщина, п'ять можна вважати за суцільно північно-українські з говіркового погляду (Стародуб, Глухів, Чернігів, Ніжен, Прилука), чотири – за переважно північно-українські (Лубні, Переяслав, Гадяч, Миргород), і тільки один говорив лише південно-східнього типу (Полтавський) [197, с. 3], тобто південну межу нинішнього східнополіського говору станом на XVII–XVIII ст. мовознавець провів по Північній Полтавщині. І саме мовні елементи чернігівських говірок (разом із говірками київськими і полтавськими) були визначальними під час формування української літературної мови приблизно до 60-х рр. XIX ст. [197, с. 7].

На думку Н. К. Гаврилюк, за матеріалами картографування традиційної родильної обрядовості серед інших поліських зон можна виділити північно-, східно- та південночернігівську підзони [24, с. 37].

Питання ґенези та поділу українських діалектів розглянув у своїх працях Г. П. Півторак, на думку якого «сучасне внутрішнє діалектне членування всіх східнослов'янських мов було в основному намічене ще за давньоруської доби і зумовлене переважно генезисом окремих діалектних макрозон» [142, с. 38]. Дослідник розрізняв серед інших північну групу говорів, до яких, окрім східнополіського та інших поліських говорів, він зараховував також і південно-західні білоруські говори.

3.2. Крайні південні говірки

Південна межа східнополіського говору – найбільш динамічна та рухома, якщо порівняти її з іншими кордонами цього діалекту. К. П. Михальчук визначав цю межу так: «…у Полтавській губернії: північні частини повітів – Переяславського, Пирятинського і Лохвицького, по південну лінію, що йде від впадіння в Дніпро р. Трубежа на схід, на м. Пирятині і м. Лохвицю; весь Прилуцький повіт і всю північну частину Роменського повіту, по р. Сулу; в Харківській губернії: північний куток Лебединського повіту, по р. Сулу, і північно-західну смугу Сумського повіту» [122, с. 473].

Іншої думки дотримувалися представники московської діалектологічної комісії, які основним критерієм виокремлення сучасного північного наріччя вважали дифтонгічні рефлекси давніх *о, *е. Ареал північних говірок було значно звужено, бо перехідні говірки автори зараховували до південно-східного наріччя. Тому південну межа східнополіського говору вони провели по південній частині сучасних Ніжинського, Борзнянського р-нів Чернігівської обл. та Конотопського р-ну Сумської обл. [58].

Запропоновану К. П. Михальчуком південну межу східнополіського говору підтримали вітчизняні мовознавці [6, с. 200; 27, с 275; 117, с. 4]. У сучасній діалектології усталена думка, що південна межа східнополіського

говору північного наріччя української мови разом із перехідними говірками закріплена пасмами ізоглос по умовній лінії Київ – Прилуки – Конотоп – р. Сейм до кордону з Росією [АУМ, т. І, ІХ].

До основних явищ, що розмежовують східнополіський і середньонаддніпрянський говори належать (східнополіський – середньонаддніпрянський варіанти): 1) рефлекси давнього *е* в наголошеному давньому складі: [и], [е], [іе̯] (*пич*, *п'еч*, *піе̯ч*) – [і] (*п'іч*); 2) рефлекси давнього *е* в ненаголошеному давньому складі: [и], [е] (*ˈосин'*, *ˈосен'*) – [і] (*ˈос'ін'*); 3) рефлекси давнього *о* в наголошеному закритому складі: [и] (*тик*, *виз*, *осˈлин*) – [і] (*т'ік*, *в'із*, *осˈл'ін*); 4) рефлекси давнього *о* в ненаголошеному закритому складі: [о] (*в конˈц'і*) – [і] (*в к'інˈц'і*); 4) флексія М. в. одн. іменників І відм. з основою на шиплячий: *-и*, *-і* (*на гˈруши*, *на гˈруш'і*) – *-і* (*на гˈруш'і*); 5) флексія Д. в. одн. іменників чол. роду колишніх *о-*, *jо-* основ: *-у* (*ˈдубу*, *конˈу*) – *-ові*, *-еві* (*ˈдубов'і*, *конˈев'і*); 6) флексія Н. в. мн. іменників *груди*, *гуси*: *-і* (*гˈруд'і*, *ˈгус'і*) – *-и* (*гˈруди*, *ˈгуси*) 7) О. в. одн. займенника *вона* з прийменником: з *ˈйейу* – з *ˈнейу*; 8) заперечна частка *ні-* в займенниках і прислівниках: *не-*, *ни-* (*неˈйакий*, *неˈйак*; *ниˈйакий*, *ниˈйак*) – *ні-* (*н'іˈйакий*, *н'ійак*) 9) 'кукурудза': *кийаˈхи*, *кит'аˈхи* – *кукуˈруза*, *качаˈни*, *пшеˈничка*; 10) 'дуже': *кˈр'епко* – *ˈдуже* тощо [117, с. 4 – 6].

Охарактеризуємо прикметникову словозміну крайніх південних східнополіських говірок порівняно з середньонаддніпрянськими говірками. Також зосередимо увагу на східнополіських явищах у зазначених середньонаддніпрянських говірках і навпаки. До аналізу залучимо крайні південні говірки східнополіського говору, але не беремо до уваги крайні північно-східні говірки Сумської обл., які становлять окремий мікроареал у межах східнополіського говору. Для порівняння візьмемо говірки Київської, Полтавської, Сумської обл., які безпосередньо межують і контактують зі східнополіськими говірками. Фактичним матеріалом середньонаддніпрянських говірок слугують хрестоматії діалектних текстів, у яких представлені говірки

північної частини середньонаддніпрянського говору [Ващенко; ГБ; ГЗП; Говори].

Крайні південні говірки східнополіського говору в Н. в. одн. прикметників чол. роду з основами на твердий приголосний зазвичай мають повне закінчення *-ий*: *ве*ˈ*ликиї за*ˈ*г'ін, га*ˈ*р'ачиї* [борщ], *за*ˈ*кончениї об*ˈ*р'ад, к*ˈ*руглиї реме*ˈ*шок,* ˈ*мен'шиї* [хутір], *перенос*ˈ*ниї апа*ˈ*рат, с*ˈ*тертиї* ˈ*чобит, трудо*ˈ*виї* ˈ*зароботок* (н.пп. 36, 37, 38, 54, 55, 56, 68, 69, 70, 71). Усічене закінчення *-и* зафіксовано лише в трьох говірках: *ба*ˈ*гати* (субстантивований прикметник), *бл'е*ˈ*ди* [батько], *бойаз*ˈ*ки* ˈ*бат'ушка,* ˈ*вирошчени уро*ˈ*жаї,* ˈ*лучши матер'і*ˈ*ал, с*ˈ*кол'зки пут', т*ˈ*верди ку*ˈ*сочок, ху*ˈ*д'ушчи* [солдат] (н.пп. 36, 39, 56). Зазначимо, що в говірці с Мутин Кролевецького р-ну Сумської обл. (н.п. 39) це єдине засвідчене закінчення прикметників чол. роду в Н. в. одн., в усіх інших говірках функціонують по два чи навіть по три закінчення в прикметниках із твердою основою. Також у трьох говірках спостережено флексію *-и*$^{\breve{и}}$: *г*ˈ*рушови*$^{\breve{і}}$ *кам*ˈ*пот,* ˈ*добри*$^{\breve{і}}$ *ден', пере*ˈ*хожи*$^{\breve{і}}$ (субстантивований прикметник), *п'ішо*ˈ*ходни*$^{\breve{і}}$ *пере*ˈ*ход, с*ˈ*лаби*$^{\breve{і}}$ *год, то*ˈ*несен'ки*$^{\breve{і}}$ *ку*ˈ*сочок* (н.пп. 36, 56, 57). Зазначимо, що це закінчення зафіксовано лише в прикметниках із ненаголошеним закінченням, на відміну від усіченої флексії *-и*, уживання якої не залежить від місця наголосу в слові. В одній говірці (н.п. 36) спостережено перехід твердої флексії *-ий* в *-ій* та *-и* в *-і*, проте це явище зафіксовано лише в прикметниках зі звукосполуками *гі, кі, хі* (*ал*ˈ*тиноўс'к'і по*ˈ*в'іт, ве*ˈ*лик'і л'іс, ве*ˈ*лик'і*$^{\breve{і}}$ *кол*ˈ*госп, глу*ˈ*х'і*$^{\breve{і}}$ (субстантивований прикметник), *ту*ˈ*г'ій уз'і*ˈ*лок*), хоча одночасно в цій говірці зафіксовано словоформи з твердою основою (*кроле*ˈ*вец'ки руш*ˈ*ник,* ˈ*лоўки го*ˈ*род, ма*ˈ*лен'ки*$^{\breve{і}}$ *ону*ˈ*чок,* ˈ*чорнен'киї пла*ˈ*точок*). Прикметники з основою на м'який приголосний у відповідних говірках мають флексію *-ій*: ˈ*будн'ій ден',* ˈ*даўн'ій* ˈ*хут'ір, о*ˈ*с'ін':ій* ˈ*призоў, сп*ˈ*раўжн'ій кос*ˈ*т'ум, учо*ˈ*р'ашн'ій борщч*. Прикметників м'якої групи з напівзредукованим чи зредукованим [й] у вивченому мікроареалі не виявлено. Система словозміни присвійних прикметників у говірках південної частини східнополіського говору тотожна відповідній парадигмі якісних і відносних прикметників. Відмінності стосуються лише наявності коротких прикметників

у Н. в. одн. чол. роду. Відомо, що в сучасній українській літературній мові присвійні прикметники утворюються від іменників І відм. за допомогою суфікса *-ин- (-ін-*) та від іменників ІІ відм. за допомогою суфікса *-ів- (-ов-, -ев-*) [177, с. 206 – 208]. Аналіз словоформ доводить, що більшості говірок із досліджуваної групи характерне функціонування присвійних прикметників у Н. в. одн. в короткій формі. На прикладі прикметників ˈ*бат'к'іў* і ˈ*материн* визначено, у яких говірках зафіксовано і форми. Короткий прикметник ˈ*материн* зафіксовано в мовленні діалектоносіїв у всіх зазначених говірках. Прикметник ˈ*бат'к'іў* не представлено лише у двох говірках (н.пп. 54, 55), у яких уживаною є форма ˈ*бат'ковиї*. В окремих говірках короткі прикметники зберігають нульове закінчення, але мають деякі відмінності. Прикметник ˈ*бат'к'іў* має вияв ˈ*бат'киў* (н.пп. 37, 39, 69), прикметник ˈ*материн – ˈмамчин* (н.п. 56). Інші присвійні прикметники в цих говірках функціонують за тим же зразком. Виокремимо лише дві цікаві форми, що мають аналогійну природу. У говірці с. Мутин Кролевецького р-ну Сумської обл. (н.п. 39) зафіксовано словосполучення ˈ*л'іпин* (липовий) *цв'іт*. Очевидно, що форму утворено за зразком присвійних прикметників із суфіксом *-ин-*, наприклад, ˈ*материн*. У говірці с. Козацьке Конотопського р-ну Сумської обл. (н.п. 26) записано словосполучення ˈ*воўчачиї* ˈ*тулуп*, витвореної, на нашу думку, за аналогією до інших присвійно-відносних прикметників [177, с. 186 – 189], наприклад, ˈ*зайачиї*, ˈ*лис'ачиї*. Говірки північної частини середньонаддніпрянського говору засвідчують відсутність у відповідних словоформах усіченого закінчення *-и* або закінчення з напівзредукованим [й] *-и*^{й} [Варченко, с. 368; ГБ, с. 135 – 141, 185 – 194; ГЗП, с. 25 – 29, 39 – 50; Говори, с. 434 – 441].

У Н. в. одн. прикметників сер. роду з основами на твердий і м'який приголосні в усіх говірках, східнополіських і середньонаддніпрянських, функціонує лише повна стягнена флексія *-е*: *ви*ˈ*ч'ірн'е* ˈ*небо*, *городс'*ˈ*ке* (субстантивований прикметник), ˈ*йаблочне в'і*ˈ*но*, *кормо*ˈ*ве* ˈ*зіл':а*, ˈ*ран':е ўзрос*ˈ*л'ен'ійе*, ˈ*сон:е ди*ˈ*т'а*. Нестягнених флексій у мовленні діалектоносіїв не зафіксовано.

Словоформи Р. в. одн. прикметників чол. й сер. родів із основами на твердий і м’який приголосні мають закінчення *-ого* (*ˈбат’кового ˈпол’а, коˈз’ачого моло ˈка, моло ˈдого* (субстантивований прикметник), *ˈпозн’ого ˈл’іта, тр’апˈчаного мйаˈча*), засвідчене в усіх говірках, зокрема й у досліджених середньонаддніпрянських, а також рідковживані флексії *-оˀо* (*к’ераˈс’іновоˀо каганˈц’а, неп’іˈдйомноˀо ˈдолга, хоˈлодноˀо ˈкопчен’:а*) (н.п. 37), *-оо* (*одгоˈдовано: каˈбанчика, маˈло:* (субстантивований прикметник)) (н.п. 39). Деяким із говірок притаманне спорадичне акання, проте ця фонетична особливість не поширилася на прикметникові словоформи в Р. в., а також Д. в. усіх родів, окрім однієї говірки (н.п. 70), у якій виокремлено флексію *-аго* в окремих словоформах (*висоˈчен’каго зˈросту, ˈп’іс’л’а четˈвертаго кˈласу, соўреˈм’ен:аго к’іˈна*).

У Д. в. одн. прикметників чол. й сер. родів із основами на твердий і м’який приголосні в усіх досліджених східнополіських говірках зафіксовано лише закінчення *-ому*: *воˈйен:ому* (субстантивований прикметник), *дˈругому чолоˈв’іку, криˈлатому* (субстантивований прикметник), *ˈл’удчиному сˈвату, покˈроўс’кому каваˈл’еру, хаˈз’аїствен:ому мужˈчин’і*. Аналогічна флексія функціонує також у північній частині середньонаддніпрянських говірках.

Форми З. в. одн. прикметників чол. й сер. родів із основами на твердий і м’який приголосні аналогічні до відповідних форм Н. в. та Р. в.

В О. в. одн. прикметників чол. й сер. родів в обох досліджених діалектах функціонують закінчення *-им* (тверда група) (*бороˈдатим* [хлопцем], *в’іˈдомим викоˈнаўцем, з риˈжим воˈлос’:ам, ˈострим ˈкрайем, параˈлел’ним ˈкурсом, поˈсаженим ˈдубом, тˈвердим р’іˈшен’ійам*) та *-ім* (м’яка група) (*ˈжитн’ім хˈл’ібом, з ˈнин’ішн’ім ˈуроўн’ем, з теˈпер’ішн’ім диˈректором, за посˈл’едн’ім стоˈлом, неˈдаўн’ім проіˈшеств’ійем*). За аналогією до відповідної форми Р. в. в говірці с. Алтинівка Кролевецького р-ну Сумської обл. (н.п. 36) діалектоносії спорадично вживають одночасно з флексією *-им* у прикметниках твердої групи словоформи із закінченням *-ім* у прикметниках зі звукосполуками *гі, кі, хі*: *виˈлик’ім ˈд’ілом, ˈдоўг’ім краˈйом, ˈпереᵘд виˈсок’ім наˈчал’ством*.

Відповідно до флексій прикметників у Д. в. одн. в М. в. одн. прикметники чол. й сер. родів із основами на твердий і м’який приголосні мають закінчення *-ому*: *ў зна*ˈ*комому кол’ек*ˈ*т’ів’і, ў не*ˈ*бесному* ˈ*царств’і, на па*ˈ*л’учому* ˈ*сонц’і, на* ˈ*першому* ˈ*курс’і, на су*ˈ*хому паї*ˈ*ку, у д*ˈ*ругому* [році]. У наддніпрянських говірках, що межують зі східнополіськими, теж використовують цю флексію. Виняток – говірка с. Мартусівка Київської обл. [ГБ, с. 185 – 194], у якій одночасно з *-ому* вживають флексію *-о*^{у}*му* (*по ота*ˈ*кен:о*^{у}*му ку*ˈ*сочку, у* ˈ*сорок* ˈ*с’омо*^{у}*му* ˈ*роц’і*).

Прикметники жін. роду в Н. в. одн. у крайніх південних східнополіських говірках мають закінчення *-а*: ˈ*б’іла серце*ˈ*вина, до*ˈ*садна по*ˈ*марка,* ˈ*з’імн’а* ˈ*курточка, кар*ˈ*патс’ка сме*ˈ*река, ко*ˈ*са* ˈ*л’ін’ійа,* ˈ*макова* ˈ*начинка, о*ˈ*кон:а* ˈ*рама, пол’о*ˈ*ва ро*ˈ*бота*. Повні нестягнені закінчення *-айа* не характерні для цих говірок. Аналогічну ситуацію спостережено в суміжних південно-східних говірках, узятих для порівняння.

Система словозміни прикметників жін. роду в непрямих відмінках засвідчує варіантність уживаних респондентами закінчень не лише в мікроареалі в цілому, а й у межах однієї говірки чи навіть інколи в мовленні одного діалектоносія.

У Р. в. одн. прикметників жін. роду в усіх досліджуваних південних говірках східнополіського говору зафіксовано флексію *-ойі*: *кол’о*ˈ*ровойі бу*ˈ*маги*^{і}, *од сер*ˈ*дечнойі недос*ˈ*таточност’і, поро*ˈ*с’ачойі* ˈ*с’ічки, про*ˈ*йеж:ойі* ˈ*част’і, свик*ˈ*рушинойі* ˈ*хати, с*ˈ*кошенойі тра*ˈ*ви, ц’і*ˈ*кавойі* ˈ*розпов’ід’і*. Напівусічене закінчення *-ой* спостережено лише в кількох говірках: *доро*ˈ*гої ма*ˈ*шини, з п*ˈ*равої сторони, ка*ˈ*з’он:ої* [горілки], *розиг*ˈ*р’ітої* ˈ*каши, с*ˈ*таршої* (субстантивований прикметник) (н.пп. 36, 38, 68). Для цього прикметникового закінчення характерна невелика частота його вживання. Пояснюємо це впливом російської мови: мовлення більшості респондентів, які вживають закінчення *-ой*, виразно суржикове. У кількох н.пп. Сумської обл. зафіксовано флексії *-ойи* (*ви*ˈ*с’ачойи ло*ˈ*зи, же*ˈ*л’ізнойи руко*ˈ*йат’і,* ˈ*мен’шойи сест*ˈ*ри, ха*ˈ*рошойи ра*ˈ*боти*) (н.пп. 37, 57) та *-ойи*^{і} (*з*ˈ*вонкойи*^{і} *ме*ˈ*лод’ійі,* ˈ*імпортнойи*^{і} *с*ˈ*т’енк’і*) (н.п. 39). У

говірці с. Попівка Конотопського р-ну Сумської обл. (н.п. 37) *-ойи* представлено спорадично. В інших двох говірках зазначені закінчення активно функціонують одночасно з *-ойі*. Саме *-ойі*, незважаючи на активне чи пасивне використання мовцями інших флексій, є найпоширенішим закінченням в Р. в. одн. прикметників жін. роду в окреслених говірках. Це стосується також середньонаддніпрянських говірок, узятих для порівняння. У прикметниках жін. роду з твердою та м'якою основами функціонує флексія *-ойі*. Лише в говірці с. Мар'янівка Полтавської обл. зафіксовано одиничний випадок ствердіння м'якої основи (*до ˈпізднойі ˈноч'і*) [ГЗП, с. 50], проте можливо, що це залежить від індивідуальних особливостей мовця.

У Д. в. одн. прикметників жін. роду мовці уживають словоформи з флексією *-ий* (*ˈб'іл'ший ˈчаст'і, ˈдобрий хаˈз'айц'і, комун'іˈстичний ˈпарт'ійі, ланкоˈвий* (субстантивований прикметник), *розпоˈрошений с'імˈйі, соˈбачий ˈбудц'і*) та *-ій* (*ˈбудушч'ій ˈматер'і, ўˈчител'с'к'ій роˈбот'і, ˈзаўтр'ашн'ій гуˈл'анц'і, ˈзан'ат'ій л'уˈдин'і, маˈбутн'ій проˈфес'ійі, маˈл'ій* (субстантивований прикметник)). Акцентуємо увагу на тому, що в межах конкретної говірки не завжди функціонує лише одна з цих флексій, наприклад, закінчення *-ій* у Д. в. спостережено в чотирьох говірках (н.пп. 36, 57, 68, 71), *-ий* – у трьох (н.пп. 38, 69, 70). У деяких говірках мовці вживають одночасно ці дві флексії. При цьому або мовці в більшості випадків надають перевагу закінченню *-ій* (н.пп. 39, 54), або ці флексії вживають без суттєвої переваги одного з двох варіантів (н.пп. 55, 56). У говірці с. Григорівка Бахмацького р-ну Чернігівської обл. (н.п. 56) виокремлено вживання в окремих випадках усіченої флексії *-і* замість *-ій*: *виˈсок'і* [людині], *в'ідпов'іˈдал'н'і сп'іўроˈб'ітниц'і, ˈжирн'і* [людині], *моло ˈд'і ˈд'івчин'і, хуˈд'і* [людині]). У середньонаддніпрянських говірках, які межують зі східнополіськими зафіксовано однорідне вживання флексії *-ій*.

Словоформи в З. в. одн. прикметників жін. роду мають закінчення *-у* (*ˈвицв'ілу сподˈниц'у, ˈвишчу ˈйаблун'у, мехаˈн'ічну коˈробку, на нетвеˈрезу ˈголову, поˈбиту* [дівчину]), спостережене в усіх зазначених говірках. Лише в одній говірці (н.п. 70) мовці спорадично вживають прикметники з нестягненою

флексією *-уйу*: *ˈгарнуйу молоˈдичку, краˈс'івуйу ˈкуриц'у, чуˈбатуйу* [курицю]. Закінчення *-у* спостережено також у середньонаддніпрянських говірках, узятих для порівняння.

Така сама однорідність притаманна прикметникам в О. в. одн. жін. роду. У мовленні діалектоносіїв переважної кількості говірок (н.пп. 36, 37, 38, 54, 55, 56, 57, 68, 69, 70, 71) виділено флексію *-ойу*: *ˈвибитойу ˈкул'койу, капˈчонойу почиˈревинойу, наїкˈрашчойу допоˈмогойу, твирˈдойу руˈкойу, тверˈезойу голоˈвойу*. Виняток – говірка с. Мутин Кролевецького р-ну Сумської обл. (н.п. 39), у якій засвідчено використання закінчення *-ой*, омонімічного до відповідних флексій Д. в. й М. в. одн. прикметників жін. роду: *досˈтаточноĭ* [освітою], *з молоˈдоĭ каˈпустоĭ, ˈл'ітн'оĭ ˈноч':у, стаˈроĭ карˈтопл'оĭ*. Словоформи на *-ойу* зафіксовано також у суміжних говірках південно-східного наріччя.

У говірках південного порубіжжя східнополіського говору спостережено поширену систему відмінкових закінчень у М. в. одн. прикметників жін. роду. Проте зазначимо, що цілковитої тотожності з закінченнями Д. в. не спостережено. У деяких говірках ця парадигма вужча порівняно з Д. в., в інших – навпаки, ширша. Зокрема флексію *-ій* (*ў згоˈр'іўш'іĭ ˈхат'і, ў охлажˈдайушч'іĭ с'ісˈт'ем'і, ў с'іл'с'ˈк'іĭ шˈкол'і, на пеˈредн'іĭ ˈл'ін'ійі, на хаˈрош'іĭ роˈбот'і*) засвідчено в більшості описаних говірок, у яких вона зазвичай функціонує поряд із іншими флексіями. Лише закінчення *-ій* фіксуємо всього у двох говірках (н.пп. 54, 71). Одночасно з *-ій* у мовленні діалектоносіїв виокремлено усічене закінчення *-і* (*ў ˈбат'ков'і оˈдеж'і, ў ˈкур'ач'і пеˈч'інц'і, на воˈйен':і ˈбаз'і, на хл'ібоˈбулочн'і ˈфабриц'і*) (н.пп. 57, 68), *-і*^{й} (*на ˈнов'і*^{ĭ} *д'іˈл'анц'і, на шˈкол'н'і*^{ĭ} *л'іˈн'іїц'і*) (н.п. 39), *-ий* (*ў проˈсушениĭ круˈп'і, на ˈб'ілиĭ соˈрочц'і, на ˈдоўшиĭ стˈр'ічечц'і, на ˈпершиĭ стоˈр'інц'і, на проходˈниĭ* (субстантивований прикметник), *на рˈжавиĭ труˈб'і*) (н.пп. 37, 39, 55, 57) *-и* (*на жиˈл'ізни доˈроз'і, на проˈйеж:и ˈчаст'і*) (н.п. 39), *-и*^{і}*й* (*ў черˈн'ігоўс'ки*^{і}*ĭ ˈобласт'і, на восп'іˈтат'ел'с'ки*^{і}*ĭ ˈдолжност'і*) (н.п. 39), а також *-ой* (*ў ˈбазовоĭ ˈверс'ійі, ў м'ірсˈкоĭ ˈжизн'і, ў поˈр'адочноĭ с'імˈйі, ў увол'ˈн'іт'ел'ноĭ* (субстантивований

прикметник)) (н.п. 36). Виокремлено кілька говірок, у яких взагалі немає флексії *-ій*, натомість наявні одне чи кілька із таких закінчень: *-ий* (н.пп. 69, 70); *-і, -и* (н.п. 56); *-і, -ий* (н.п. 38). Пояснюємо це тим, що вказані говірки розташовані в перехідній зоні, а отже, цілком імовірно, що саме в них найбільше й найчастіше траплятимуться ознаки двох говорів, які належать до різних наріч української мови. Це виражено, хоча й меншою мірою, у суміжних середньонадніпрянських говірках. Переважно зафіксовано нормативну для сучасної української мови та більшості південно-східних говірок флексію *-ій*. Але в деяких суміжних говірках Полтавської обл. мовці вживають поряд із *-ій* усічене закінчення *-і* [Говори, с. 434 – 435, 439 – 441], а в окремих говірках Київської обл. [ГБ, с. 135 – 141, 185 – 194] спостережено функціонування флексії *-ий*.

У сучасній українській літературній мові прикметники в Н. в. мн. мають закінчення *-і*. В українських говірках, зокрема в східнополіських, внаслідок ствердіння основи прикметників у цьому відмінку можлива зміна флексії *-і* (*ве*ˈ*ч'ірн'і з*ˈ*м'іни*, ˈ*вишч'і* ˈ*сили*, *золоˈт'і сеˈрежки*, *напˈраўлен'і* ˈ*п'іс'ма*, *мйаˈк'і пеˈрини*, *параˈлонов'і ўсˈтаўки*^{i}) на *-и* (*б'і*ˈ*дови* ˈ*д'іти*, ˈ*виўчени в'ірˈши*, ˈ*жоўти* ˈ*зуби*, *красˈн'іши* ˈ*йагодки*, *сˈкори* (субстантивований прикметник), *т'аˈжоли інструˈменти*) та варіювання закінчень у досліджуваних східнополіських говірках. У південних східнополіських говірках лише флексія *-і* в прикметниках Н. в. мн. функціонує тільки в одній говірці (н.п. 71). У двох говірках (н.пп. 37, 57) спостережено повне ствердіння основ прикметників твердої групи в мн. та заміну *-і* на *-и*. У більшості ж досліджуваних говірок зафіксовано непослідовне ствердіння основ та одночасне функціонування флексій *-и* та *-і*. Це вказує на природу цього мікроареалу, який увібрав у себе риси двох наріч української мови. Але й цей процес нерівномірний: у кожній із зазначених говірок виразно помітно перевагу одного із зазначених закінчень. Флексія *-и* переважає флексію *-і* в семи говірках (н.пп. 36, 38, 39, 56, 68, 69, 70). Зворотний процес спостережено лише у двох говірках (н.пп. 54, 55). У двох говірках в окремих словоформах (переважно після [к]) виокремлено словоформи з *-и*^{i}: *гˈрец'ки*^{i}

ор'іхи, ˈжоўтен'ки^{i} ˈзерн'а, кˈрасни^{i} сˈмуги, кролеˈвец'ки^{i} рушниˈки, маˈлен'ки^{i} ˈд'іти (н.пп. 39, 54). У досліджуваних східнополіських говірках не засвідчено повних нестягнених закінчень у Н. в. мн. прикметників. Для середньонаддніпрянських говірок характерна більша гомогенність. Частині говірок притаманне нормативне з погляду сучасної української літературної мови закінчення *-і* [ГЗП, с. 39 – 50; Говори, с. 183 – 185, 434 – 436, 439 – 441], деяким – одночасне вживання флексій *-і* та *-и* [ГБ, с. 135 – 141; ГЗП, с. 25 – 29; Говори, с. 188 – 190]. Виокремлено також говірку [ГБ, с. 185 – 194], у якій діалектоносії використовують флексії *-і*, *-и*, а також спорадично *-i^{u}* (*ˈлуч':i^{u} ˈхати*) та *-$и^{i}$* (*ˈл'уди здороˈв'іши^{i}, хˈлопчики^{i} чуˈжен'ки^{i}, чуˈжи^{i} ˈл'уди*). Повних нестягнених закінчень у конкретно взятих середньонаддніпрянських говірках не виявлено.

Система словозміни прикметників у мн. показує, що непрямим відмінках прикметникової словозміни досліджуваних говірок не притаманна висока варіативність флексій.

У Р. в. мн. прикметників функціонують словоформи з *-их* (тверда група) (ˈ*гордих* (субстантивований прикметник), *з ˈйужних регˈ'іˈоноў, мˈладших кˈлас'іў, поˈсажених деˈреў, проˈпаўших односелˈ'чан, ˈситих* (субстантивований прикметник)) та *-іх* (м'яка група) (*даўˈн'ішн'іх соˈбит'ій, із ˈбудн'іх дн'іў, кˈрайн'іх* (субстантивований прикметник), *непоўноˈл'ітн'іх* (субстантивований прикметник)). Ці закінчення спостережено в усіх говірках південної межі східнополіського говору. Лише в одній говірці (н.п. 39) зафіксовано закінчення *-$и^{i}$х*: *блаˈг$и^{i}$х спраў, ˈдоўг$и^{i}$х ˈкопанок, тонˈк$и^{i}$х* [гілок]). Ще у двох говірках (н.пп. 37, 38) записано вживання *-іх* на місці *-их*: *маˈлен'к'іх уˈт'ат, суˈх'іх ˈг'ілочок, туˈг'іх реˈсор*. Проте в усіх трьох говірках ці явища мають спорадичний характер та спостережені лише в прикметниках зі звукосполуками *гі, кі, хі*.

У Д. в. мн. прикметників функціонують флексії *-им* (тверда група) (*колˈгоспним сˈвин'ам, кˈрашчим ˈучн'ам, ланкоˈвим* (субстантивований прикметник), *раˈйон:им ўраˈчам, сˈп'ілим пом'іˈдорам*) та *-ім* (м'яка група)

(*б'лижн'ім* (субстантивований прикметник), *вели'кодн'ім к'рашанкам*, *ў'н'ешн'ім ўра'гам*, *сп'раўжн'ім парти'занам*, *су'с'ідн'ім 'селам*). Інших закінчень не засвідчено.

Прикметники в З. в. мн. відмінюються за зразком Н. в. й Р. в.

В О. в. мн. прикметників зафіксовано флексії *-ими* (тверда група) (*із 'доч:иними под'ругами*, *із с'таршими муж'чинами*, *'кур'ачими 'йайц'ами*, *мол'даўс'кими 'винами*, *участ'ковими* (субстантивований прикметник)) та *-іми* (м'яка група) (*поўз'доўжн'іми ш'вами*, *са'мотн'іми д'іў'чатами*, *'син'іми 'нитками*, *старо'даўн'іми з'вичайами*). У двох говірках (н.пп. 38, 39) спостережено спорадичне вживання *-іми* на місці *-ими* в прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі* (*глу'х'іми з'вуками*, *дру'г'іми 'вилами*, *з'вонк'іми голо'сами*, *'пол'с'к'іми ан'тенами*, *'р'езк'іми дв'і'жен'ійами*).

У М. в. мн. прикметників функціонують флексії *-их* (тверда група) (*ў 'гус'ачих 'йайц'ах*, *на 'гусеничних тракто'рах*, *на здо'рових за'водах*, *у зна'комих* (субстантивований прикметник), *у х'ворих* (субстантивований прикметник)) та *-іх* (м'яка група) (*на ўчо'рашн'іх з'борах*, *на 'ран':іх гри'бах*, *у ве'ч'ірн'іх г'рупах*, *у ни'н'ішн'іх у'мовах*) за зразком Р. в. мн.

У середньонаддніпрянських говірках, що межують зі східнополіськими, теж простежено однорідну структуру словозміни прикметників у непрямих відмінках мн. У деяких говірках [ГБ, с. 135 – 141, 185 – 194] також спорадично фіксуємо пом'якшення твердих прикметникових основ, але лише в словоформах зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі*.

3.3. Крайні західні говірки

Межа між східнополіським і середньополіським говорами північного наріччя української мови проходить по Дніпру. За словами М. В. Никончука, це був природний кордон між давніми етнічними групами східних слов'ян, з одного боку сіверян, з іншого боку, древлян та полян, мовлення яких лежить в основі цих двох говорів [131, с. 35 – 36]. Але, на думку мовознавця, середньополіський говір не обмежується на сході р. Дніпро. Він зараховував

сюди ще говірки на північ від Києва до злиття р. Десни та р. Остер, тобто частину Чернігівщини та Лівобережної Київщини. Натомість більшість науковців розмежовують обидва говори лише по Дніпру [6, с. 8; 117, с. 7]. Цю межу зафіксовано також в АУМ [АУМ, т. І, ІХ].

До основних явищ, що розмежовують східнополіський і середньополіський говори, належать (східнополіський – середньополіський варіанти): 1) вияви голосного в іменнику *блиск*: [е] (*бл'еск*), [и] (*блиск*) – [а] (*бл'аск*), [е] (*бл'еск*), [и] (*блиск*); 2) відповідники ненаголошеного ě в дієслові *цілувати*: [а] (*цалуˈват'*), [е] (*целуˈват'*), [и] (*цилуˈват'*), [і] (*ц'ілуˈват'*) – [о] (*цолуˈват'*), [е] (*целуˈват'*), [и] (*цилуˈват'*), [і] (*ц'ілуˈват'*); 3) рефлекси е в іменнику *тітка*: [у̯и] (ˈ*т'у̯итка*) [у̯о] (ˈ*т'у̯отка*), [о] (ˈ*т'отка*) – [о] (ˈ*т'отка*), [у] (ˈ*т'утка*), [у̯о] (ˈ*т'у̯отка*); сполучення [оро] в іменнику порося: [оро] (*пороˈс'а*), [аре] (*пареˈс'а*), [ара] (*параˈс'а*) – [оро] (*пороˈс'а*); 4) морфемна будова іменника *чемерка*: [*чеˈм'орка*], [*чиˈморка*] – [*чеˈмерка*], [*чиˈмерка*], [*чуˈмерка*]; 5) суфікси творення назви приміщення для корів: *-ник* (*коˈр'іўник*) – *-арн-* (*короˈварн'а*); 6) інфінітив дієслова з основою на голосний: *-ть* (*сиˈд'іт'*) – *-т* (*сиˈд'іт*), *-ть* (*сиˈд'іт'*); 7) 1-ша ос. одн. теп. ч. дієслів ІІ дієв. з основою на [д], [с]: *хоˈжу, ноˈшу, хоˈд'у, ноˈс'у* (останні дві форми лише в крайніх східних говірках) – *хоˈд'у, ноˈс'у, хоˈжу, ноˈшу*; 8) 3-тя ос. одн. теп. ч. дієслів ІІ дієв.: *-ить* (ˈ*ходит'*) – *-ит* (ˈ*ходит*), *-ить* (ˈ*ходит'*); 9) 3-тя ос. мн. теп. ч. дієслів І і ІІ дієв.: *-уть, -ать* (*стереˈжут', ˈход'ат'*) – *-ут, -ат* (*стереˈжут, ˈход'ат*), *-уть, -ать* (*стереˈжут', ˈход'ат'*); 10) 'димар': ˈ*боўдур, труˈба, ˈкомин* – ˈ*комин, труˈба*; 11) 'кочерга': *кочерˈга – ковеˈн'а, коц'уˈба, кочерˈга*; 12) 'качка': ˈ*утва,* ˈ*утка* – ˈ*качка,* ˈ*утка*; 13) вигуки, якими відганяють корів: *гей, гей-куˈди – а-ˈну, гей*; 14) вигуки, якими кличуть овець: *бра-бра, бир-бир – бар-бар, бир-бир* [117, с. 7 – 8].

Тлом для опису крайніх західних говірок східнополіського говору обрано діалектні тексти говірок Київської обл., які розташовані в безпосередній близькості від Дніпра, зокрема говірки зони відчуження. Використано

фактичний матеріал говірок середньополіського говору, узятий із діалектних хрестоматій [Говори; ГЧЗ].

Спостережено, що в прикметниках чол. роду одн. з основою на твердий приголосний у Н. в. в переважній більшості говірок одночасно функціонують повне закінчення *-ий* (*дарма*ˈ*виї ма*ˈ*ток, кучи*ˈ*р'авиї бара*ˈ*нец', *ˈ*луч:ий ден', *ˈ*м'ішаний* [ліс], *ˈчорнен'киї сту*ˈ*д'ент, чум*ˈ*ний* (субстантивований прикметник)) та зредуковане закінчення *-и* (*ˈгарни ў*ˈ*чител', *ˈ*жоўти цв'і*ˈ*точок, карма*ˈ*ви* [буряк], *мала*ˈ*ди ка*ˈ*бан, соло*ˈ*ден'ки кам*ˈ*пот, с*ˈ*тари* [комплекс]). Використання у мовленні лише флексії *-и* зафіксовано в говірці с. Олбин Козелецького р-ну Чернігівської обл. (н.п. 47) [169]. В усіх зазначених говірках флексія *-и* має більше поширення порівняно з *-ий*. У говірці с. Пакуль Чернігівського р-ну Чернігівської обл. виокремлено вживання повного закінчення респондентами старшого віку, усіченого – респондентами середнього віку. Окрім *-и* та *-ий*, спорадично виокремлено такі закінчення: *-и*^{і} (*ба*ˈ*ран'ачи*^{і} *жир, *ˈ*гарни*^{і} *і*ˈ*ван, *ˈ*жоўти*^{і} *гаї, к*ˈ*раснен'ки*^{і} *пом'і*ˈ*дорчи*^{і}*к, со*ˈ*л'они*^{і} *ог'і*ˈ*рок*) (н.пп. 13, 48) у ненаголошеній позиції; *-и*^{і}*й* (*ўта*ˈ*ри*^{і}*ї клас, дур*ˈ*ни*^{і}*ї *ˈ*м'ес'ац, пал'е*ˈ*ви*^{і}*ї* [регіон], *руч*ˈ*ни*^{і}*ї *ˈ*тормаз*) (н.пп. 13, 46) у наголошеній позиції; *-и*^{ӣ} (*го*ˈ*рохови*^{ǐ} *суп, марс'*ˈ*ки*^{ǐ} *ˈокун', ма*ˈ*шин:и*^{ǐ} *от*ˈ*с'ек, провод*ˈ*ни*^{ǐ} [інтернет], *сас*ˈ*нови*^{ǐ} [ліс], *трап*ˈ*чани*^{ǐ} [м'яч], *укра*ˈ*йінс'ки*^{ǐ} *йа*ˈ*зик*) (н.пп. 12, 13, 46, 48, 58). Також зафіксовано одиничне вживання флексії *-и*^{іӣ}: *ˈчудни*^{іǐ} [хлопець] (н.п. 13). У двох говірках виокремлено спорадичний перехід [и] > [і] в прикметниках зі звукосполуками *гі, кі, хі*: *-і* (*ˈдоўг'і ден', ма*ˈ*лен'к'і *ˈ*набр'ак*) (н.п. 12), *-і*^{ӣ} (*ˈсинен'к'і*^{ǐ} *бу*ˈ*тон*) (н.п. 12), *-ій* (*глу*ˈ*х'ій* (субстантивований прикметник), *з*ˈ*вонк'ій у*ˈ*дар, ук*ˈ*раінс'к'ій боршч*) (н.п. 13). У м'яких прикметниках у всіх говірках також функціонує флексія *-ій*: *ˈзадн'ій са*ˈ*раї, о*ˈ*с'ін':ій ту*ˈ*ман, *ˈ*син'ій па*ˈ*к'ет, учо*ˈ*р'ашн'ій суп*. Форми зі зредукованим та напівзредукованим [й] функціонують спорадично у двох говірках досліджуваного мікроареалу: *ˈзадн'і*^{ǐ} *го*ˈ*род, о*ˈ*с'ін':і*^{ǐ} *дошч* (н.п. 13); *ˈверхн'і *ˈ*угол, *ˈ*кутн'і* [зуб], *ˈнижн'і *ˈ*йарус* (н.п. 12). Спостережено також одиничне пом'якшення твердої основи в прикметнику *заможний*: *за*ˈ*можн'ій* (н.п. 59). У суміжних із

середньополіськими східнополіських говірках зафіксовано наявні короткі прикметникові форми. На прикладі прикметників *ˈбат'к'іў* і *ˈматерин* встановлено, що ці прикметники у мовленні діалектоносіїв зазначеного мікроареалу мають лише коротку форму. Прикметник *ˈбат'к'іў* функціонує у цих говірках у варіантах *ˈбат'коў*, *ˈбат'ко^{а}ў*, *ˈбат'куиў*. Натомість *ˈматерин* виокремлено у двох говірках (н.пп. 13, 58). Пояснюємо це тим, що в цих та інших говірках присвійні прикметники утворюються здебільшого від інших іменників, а тому спостережено такі варіанти коротких прикметників на позначення належності матері: *ˈмамин*, *ˈмамчин*, *ˈматкин*, *ˈмач:ин*. У середньополіських говірках процес пом'якшення твердих прикметникових основ виражено яскравіше, ніж у східнополіських говірках: *дуˈбов'і*, *дуˈбов'і^{и}*, *ж'іˈв'і*, *здоˈров'і*, *паˈган'і^{и}*, *ˈперв'і*, *стаˈрен'к'і*, *стаˈри^{і}ї* [ГЧЗ, с. 33]. Лише зредуковані флексії функціонують у двох говірках: *-и* (*ˈзайачи*, *стаˈри*, *ˈчутни*) [Говори, с. 123 – 125], *-и^{і}* (*дуˈбови^{і}*, *зˈроблени^{і}*, *хаˈроши^{і}*) [Говори, с. 117 – 120]. У середньополіських говірках також репрезентовано короткі прикметники. Порівняно зі східнополіськими говірками зафіксовано тотожність форм, лише замість прикметників із дифтонгом [уи] в суфіксі, спостережено варіант із суфіксом *-ув*: *ˈтаткуў* [ГЧЗ, с. 33].

У Н. в. одн. прикметників сер. роду в усіх досліджуваних східнополіських говірках функціонує флексію *-е*: *ˈвишче зваˈн':а*, *пˈласт'ікове окˈно*, *поˈр'адочне восп'іˈтан'ійе*, *ˈсон:е ˈцарство*, *стаˈре зˈдан'ійе*, *ˈцарс'ке насˈл'едство*. Виняток становить говірка с. Левковичі Чернігівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 12), носії якої вживають у своєму мовленні словоформи з повними нестягненими флексіями *-ейе* (частіше) та *-ойе* (дуже рідко), але лише у тих прикметниках, у яких наголос падає на закінчення: *гусˈтейе* [воно], *дурˈнейе теˈл'а*, *жиˈвейе сп'ілкуˈван':а*, *залаˈтейе ˈли^{і}ст'а*; *гусˈтойе ˈт'істо^{а}*, *криˈвойе зˈдан'ійе* (н.п. 12); у ненаголошеній позиції так само спостережено закінчення *-е*. У суміжних із східнополіськими середньополіських говірках також значно переважає флексія *-е*: *дˈруге*, *прудˈк'е*, *пусˈте*, *стаˈр'ін':е*, *ˈти^{і}хе* [ГЧЗ, с. 36]. Нестягнені флексії менш поширені, проте самих закінчень порівняно зі східнополіськими

говірками виокремлено більше: *-ейе* (*зак|р'и^{i}тейе, пага|нен'кейе*), *-а^{о}йе* (*|ч'іста^{о}йе*), *-ойе* (*ст|рашнойе, су|хойе*), *-е^{и}йе* (*р'а^{е}|бен'ке^{и}йе*) [ГЧЗ, с. 35].

Відносну гомогенність зафіксовано в Р. в. одн. прикметників. У всіх говірках функціонує флексія *-ого*: *городс|кого т|ранспорта, доро|гого |з'ат'а, за|мужн'ого х|лопц'а, л'іс|ного в'ід|вара, к|ремового |кол'ору*. У двох говірках (н.пп. 12, 13) спостережено спорадичне вживання *-о^{г}о* в ненаголошеній позиції: *|сил'но^{г}о |в'ітру, т|рудно^{г}о* [дитинства], *ук|радено^{г}о* (субстантивований прикметник), *у|ч'ебно^{г}о про|цеса*. Під впливом російської мови у двох говірках діалектоносії вживають словоформи з флексією *-аво* в окремих словоформах (*|м'ілаво* (субстантивований прикметник), *укра|йінскаво йази|ка, |чорнаво кас|т'ума*) (н.п. 58) та *-ово* (*зер|кал'ново отра|жен'ійа, ко|р'авово йази|ка, при|йомново |рад'іо*) (н.п. 48) в ненаголошеній позиції. У говірці с. Єрків Козелецького р-ну Чернігівської обл. (н.п. 58) спостережено також одиничне вживання флексії *-огу* в ненаголошеній позиції: *д|ругогу |курсу*. У Р. в. одн. прикметників чол. й сер. родів у середньополіському говорі теж переважає *-ого*: *|б'едного, ду|бового, моло|дого, |разного, |с'і^{и}рого* [ГЧЗ, с. 34] Але, на відміну від східнополіських говірок, у середньополіських говірках з аканням зафіксовано також закінчення *-о^{а}го, -ого^{а}, -аго, -аго^{а}, -ага, -о^{а}го^{а}*: *|б'ілага, |буўшо^{а}го, к|л'енаваго, мала|дого^{а}, н'еа|б'ійакаго^{а}, п|лохо^{а}го^{а}* [ГЧЗ, с. 34].

У Д. в. одн. прикметників чол. й сер. родів у східнополіських говірках, що межують із середньополіськими, у наголошеній позиції спостережено флексію *-ому*: *ва|йен:ому* (субстантивований прикметник), *ви|сокому |ч'іну, ка|роўйачому моло|ку, ма|лому ди|т'у, соро|ковому* [жителю]. У більшості вказаних говірок це закінчення є й у ненаголошеній позиції, проте в говірках із аканням записано словоформи з *-аму* в ненаголошеній позиції прикметників твердої групи: *бе|р'озаваму |соку, з|лоснаму нару|ши^{і}т'ел'у, |перваму у|чител'у, су|с'ідскаму са|бац'і, |ч'істаму с|лову* (н.пп. 12, 13, 48). У говірці с. Кіпті Козелецького р-ну Чернігівської обл. (н.п. 48) в ненаголошеній позиції це закінчення засвідчено одночасно з *-ому*, а у двох інших говірках флексію *-ому* в мовленні діалектоносіїв у зазначеній позиції не спостережено. Окрім того, в говірці

с. Левковичі Чернігівського р-ну Чернігівської обл. в ненаголошеній позиції спорадично зафіксовано закінчення *-ом*: *г'лаўном 'д'ейат'ел'у, 'м'есном патр'і'оту, т'рет'ом* [онуку] (н.п. 12). Натомість у середньополіських говірках функціонує лише флексія *-ому*: *'б'едному, д'ругому, мала'дому, ста'рому* [ГЧЗ, с. 34 – 35]. Інших закінчень, навіть у тих говірках, яким притаманне акання, не спостережено.

У З. в. одн. прикметників чол. й сер. родів зафіксовано флексії, аналогічні до відповідних форм Н. в. та Р. в.

В О. в. одн. прикметників чол. й сер. родів виокремлено закінчення *-им* (тверда група) (*ба'гатим йеў'рейем, голу'бим св'і'ч'ен'ійем, зви'чайним 'милом, 'кур'ачим йаі'цем, мед'вежим 'жиром*) та *-ім* (м'яка група) (*'задн'ім ч'іс'лом, за за'мужн'ім к'ійеў'л'анинам, 'н'іжн'ім 'тембрам*). Ідентичні флексії функціонують і в середньополіських говірках. Також, на відміну від східнополіських говірок, засвідчено закінчення *-и^{і}м, -і^{и}м, -ім* у прикметниках твердої групи: *за д'руг'ім, ма'л'ім, 'нові^{и}м, ста'ри^{і}м, ста'р'і^{и}м, 'т'емни^{і}м* [ГЧЗ, с. 35].

У східнополіських говірках, що розташовані на межі із середньополіськими, у М. в. одн. прикметників чол. та сер. родів засвідчено більшу варіантність закінчень у мовленні діалектоносіїв порівняно з Д. в. У наголошеній позиції переважає флексія *-ом*, зафіксована в усіх досліджених говірках: *ў доро'гом на'р'ад'і, ў мала'дом 'в'іц'і, ва ўта'ром к'лас'і, на вара'ном ка'н'е, на зала'том кал'це*. Менш активно й лише в кількох говірках мовці використовують закінчення *-ому*: *ў окруж'н:ому 'лаг'ер'і, ў пар'ному моло'ц'і, ў ста'рому к'луб'і, у кормо'вому вагон'і, у м'іс'кому 'парку* (н.пп. 46, 58, 59). Ці флексії функціонують і в ненаголошеній позиції: *ў х'ірур'г'іч'ескому од':і'л'ен'ійі, на 'кур'ачому стег'н'і, по с'в'іжому* (субстантивований прикметник), *у д'і'журному от'р'ад'і*; *на га'р'ачом* (субстантивований прикметник), *на 'задн'ом с'і'д'ен'ійі, на пе'редн'ом ко^{а}н'ц'і, на пат'латом* (субстантивований прикметник) (н.пп. 12, 13, 46, 59). У говірках, яким притаманне акання, у ненаголошеній позиції зафіксовано такі закінчення: *-ам*

(*на ба|гатам м'естараж|д'ен'ійі*, *на |верхн'ам |м'ісц'і*, *на ак|ремам сто|лику*, *на |поснам* (субстантивований прикметник)) (н.пп. 48, 58), *-аму* (*ў ра|йон:аму* [будинку культури], *на ку|хон:аму |ножику*, *на кучи^{i}|р'аваму |волас'е*, *на |перваму |пал'це*) (н.пп. 47, 48), *-о^{а}м* (*у ва|лос'ко^{а}м га|р'іху*, *у г|лиз'аво^{а}м* [тісті], *у с|пал'но^{а}м меш|ку*) (н.п. 48). Спорадичне вживання флексії *-им* записано в говірці с. Єрків Козелецького р-ну Чернігівської обл. в порядкових прикметниках: *ў |первим |клас'і*, *у п'ійі|с'атим га|ду* (н.п. 58). У говірці с. Пакуль Чернігівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 13) в мовленні діалектоносіїв функціонує дифтонг [у̯о], що відображено в поширенні словоформ із закінченням *-у̯ом*: *ў палат|н'анен'ку̯ом* (субстантивований прикметник), *ў па|раднуом* (субстантивований прикметник), *у с|тепен:у̯ом ха|з'аїств'і*. У середньополіських говірках здебільшого теж спостережено флексію *-ом*, рідше – *-ому* в ненаголошеній і наголошеній позиціях: *на |панс'ком*, *на род|ном*, *у заш|читном*, *у тоўс|том*; *ў се|редн'ому*, *ў соро|ковому*, *по |божому* [ГЧЗ, с. 35]. Аналогічно до східнополіських у середньополіських говірках виокремлено закінчення з [а] на місці [о] в ненаголошеній позиції: *-ам*, *-а^{о}м*, *-о^{а}м*: (*па |ч'істам*; *по |голо^{а}м*; *у здара|вен:ам*; *у зда|рова^{о}м*) [ГЧЗ, 35]. Зрідка в цих говірках засвідчено також словоформи з *-ім*, *-о^{у}м*: *на |бат'ко^{у}ўс'ко^{у}м*, *у су|с'ідн'ім* [ГЧЗ, с. 35].

У Н. в. одн. жін. роду в усіх східнополіських говірках, суміжних із середньополіськими, функціонує флексія *-а*: *|житн'а му|ка*, *моло|да ни|в'істка*, *ста|ра |вишн'а*, *|солодова о|пара*, *т|рет'а част'*. Нестягнене закінчення *-айа* також зафіксовано в частині цих говірок, проте вживається воно мовцями спорадично: *|йашнайа ку|т'а*, *к|р'і̯епкайа кост'*, *ма|лайа |пенс'ійа*, *|розавен'кайа ва|дичка*, *ста|райа ш|кола* (н.пп. 12, 13, 46, 58, 59). Лише в говірці с. Красилівка Козелецького р-ну Чернігівської обл. (н.п. 46) флексія *-айа* використовується одночасно з *-а* на постійній основі. У середньополіських говірках також репрезентовано закінчення *-а* в усіх говірках, а *-айа* функціонує спорадично: *в'е|л'іка*, *га|лодна*, *те|перешн'а*, *чу|жа*; *|берцовайа*, *|жосткайа*, *мала|дайа*, *рад|найа* [ГЧЗ, с. 36 – 37]. У говірці с. Ладижичі Київської обл. спостережено

одиничний випадок ствердіння м’якої прикметникової основи: *ве*ˈ*чи*^{ie}*рна* [Говори, с. 117 – 120].

Так само, як і в південних східнополіських говірках, у крайніх західних говірках східнополіського говору спостережено варіювання флексій у системі прикметникової словозміни в непрямих відмінках одн. жін. роду.

Р. в. одн. прикметників жін. роду має чи не найбільшу варіантність закінчень у цьому мікроареалі. У межах окресленого ареалу практично не спостережено говірки, у яких було б зафіксовано лише одна флексія. У таких випадках у частині говірок уживання одного закінчення в мовленні діалектоносіїв превалює над іншими, але в інших засвідчено одночасне вживання кількох флексій без суттєвого домінування однієї з них. У наголошеній позиції в усіх говірках поширені словоформи з *-ой* та *-ойі*: *двоїˈної* ˈ*паїки*, *кру*ˈ*тої* ˈ*баби*, *пол’о*ˈ*вої* [роботи], *руч*ˈ*ної п*ˈ*р’ажи*, *шес*ˈ*тої дач*ˈ*ки*; *завар*ˈ*нойі* ˈ*дерт’і*, *кру*ˈ*тойі* ˈ*йушки*, *ма*ˈ*лойі тра*ˈ*винки*, *сви*ˈ*н:ойі на*ˈ*ги*^{i}, ˈ*чуднойі* [історії]. Частотність уживання закінчень *-ойі* та *-ой* приблизно однакова, лише в говірці с. Пакуль Чернігівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 13) вживання флексії *-ойі* є спорадичним. В одній словоформі виокремлено вживання *-айі* в наголошеній позиції: *ни ад*ˈ*найі кру*ˈ*пини* (н.п. 12). Закінчення *-ойі* та *-ой* фіксуємо також у ненаголошеній позиції прикметників твердої та м’якої груп: *к*ˈ*ласної* (субстантивований прикметник), ˈ*комнатної орх’і*ˈ*дейі*, ˈ*первої* ˈ*помошч’і*, ˈ*син’ої* ˈ*фарби*; *б*ˈ*лижчойі* ˈ*ф’ірми*, ˈ*гарнойі ік*ˈ*ри*, ˈ*парнойі г’і*ˈ*тари*, ˈ*собствен:ойі* ˈ*хати*, *топо*ˈ*линойі* ˈ*г’ілки*, *учо*ˈ*рашн’ойі* ˈ*йушки* (н.пп. 13, 46, 47, 48, 59). У ненаголошеній позиції функціонує кілька флексій, найуживанішою з яких є *-айі*: *ве*ˈ*ликайі* ˈ*паст’і*, *ди*ˈ*р’авайі ш*ˈ*тук’і*, ˈ*жоўтайі к*ˈ*в’ітк’і*, ˈ*милайі* (субстантивований прикметник), *непере*ˈ*можнайі арм’ійі*, *пере*ˈ*л’аканайі ли*ˈ*сиц’і*, *ха*ˈ*рашайі акушерки*^{i} (н.пп. 12, 13, 58). Також зафіксовано такі закінчення (рідше): *-ай* (*да* ˈ*добраї* [учительки], *зда*ˈ*роваї ш*ˈ*чук’і*, ˈ*мил’наї ва*ˈ*ди*, ˈ*чорнаї* ˈ*йами*) (н.пп. 12, 13); *-айи* (*ба*ˈ*гатайи па*ˈ*поўни*, *бе*ˈ*резавайи б*ˈ*рун’ки*, *гу*ˈ*батайи* (субстантивований прикметник)) (н.п. 12); *-о*^{a}*йі* (*бу*ˈ*р’ашно*^{a}*йі б*ˈ*раги*, *г*ˈ*лин’ано*^{a}*йі па*ˈ*суди*) (н.п. 48). Окрім того, у говірці с. Левковичі Чернігівського

р-ну Чернігівської обл. (н.п. 12) засвідчено одиничне вживання флексії *-ий*: *у ˈб'іедниї с'імˈйі*. У середньополіських говірках, що межують зі східнополіськими, у Р. в. одн. прикметників жін. роду також простежено використання флексій *-ой, -ойі* незалежно від наголосу (*л'е^{і}сˈної, н'іˈмецкої, от чорˈнобил'с'кої*; *греˈчанойі, молоˈдойі, л'уˈбойі*) та *-ай, -айі* у ненаголошеній позиції (*ˈрускаї, хаˈрошаї*; *ˈатамнайі, пше^{а}ˈн'ічнайі*) [ГЧЗ, с. 37]. Окрім них, наявні закінчення, яких не засвідчено в суміжних східнополіських говірках: *-айе, -е, -ей, -и, -ойе*: *кˈр'епкайе*; *ˈдаўн'е*; *т'еˈперешн'еї, т'епˈл'ен'к'еї*; *дуˈбов'и, із ˈровенски, сосˈнови*; *да малаˈдойе, до колˈхознойе* [ГЧЗ, с. 37]. Зазначимо, що на особливу увагу заслуговує пом'якшення твердих прикметникових основ у середньополіських говірках перед окремими флексіями, що не характерно для говірок східнополіського говору.

У Д. в. одн. прикметників жін. роду не зафіксовано однієї флексії, яка б переважала в проаналізованому мікроареалі. Систему відмінкових закінчень Д. в. одн. прикметників жін. роду становлять такі закінчення: *-ий*: *гаˈр'ачиї воˈд'і, ˈр'ідниї ˈт'от'і, ˈчортавиї дуˈш'і* (н.пп. 13, 46, 59); *-ой*: *ˈдоброї* [дівчині], *криˈвої хаˈз'аїц'і, ме^{и}ˈн'і маˈлої, робоˈт'ашчої хаˈз'аїц'і, ˈсил'ної* [роботі] (н.пп. 12, 46, 48, 58); *-уий*: *гладˈкуиї* [людині], *дурˈнуиї* [корові], *малаˈдуиї семˈйі, хуˈдуиї* [теличці] (н.пп. 12, 13, 47). У говірках, у яких функціонує флексія *-уий*, саме вона є найбільш поширеною, проте лише в наголошеній позиції. В усіх інших говірках переважає флексія *-ой* у наголошеній і ненаголошеній позиціях. Закінчення *-ий* уживається в говірках спорадично й лише в ненаголошеній позиції. У середньополіських говірках фіксуємо використання флексій *-ой*: *молоˈдої, н'іˈмецкої, одˈної, ˈп'ервої* [ГЧЗ, с. 37]. На відміну від східнополіських говірок, у цих говірках у ненаголошеній позиції функціонують словоформи з *-ай*, якщо говірці характерне фонетичне явище акання: *пупо^{а}ˈр'езнаї* [ГЧЗ, с. 37]. Також не засвідчено використання флексій *-ий, -уий*, натомість мовці спорадично вживають флексію *-уй* у наголошеній позиції: *мо^{у}ло^{у}ˈдуї* [ГЧЗ, с. 37].

Для прикметників жін. роду в З. в. одн. характерна однорідність: у всіх східнополіських говірках функціонує закінчення *-у*: *а'з'іму пше'н'іцу*, *дириў'йану 'кухн'у*, *'з'імн'у па'ру*, *лес'ну да'рогу*, *'розаву 'м'етку*, *ста'ру 'земл'у*. Нестягнену флексію *-уйу* спорадично представлено лише в говірці с. Пакуль Чернігівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 13) в ненаголошеній позиції: *га'р'ачуйу 'кашку*, *смач'нен'ку* [кашку], *ста'рен'куйу 'хатку*. Аналогічну ситуацію зафіксовано в середньополіських говірках: у них переважають словоформи з *-у* (*'добру*, *меxо'ву*, *на ве'л'іку*, *на л'у'бу*), а *-уйу* діалектоносії вживають спорадично: *'л'евуйу*, *п'равуйу*, *'толстуйу*, *'ц'і^{е}луйу*, [ГЧЗ, с. 38; Говори, 117 – 120, 123 – 125].

Флексію *-ойу* в О. в. одн. прикметників жін. роду репрезентовано в усіх східнополіських говірках у наголошеній і ненаголошеній позиціях: *ў'торойу г'рупойу*, *ма'лойу 'голкойу*, *пуш'нойу 'вич'інкойу*, *сер'йознойу сп'равойу*, *сон'ашни'ковойу* [олією], *ук'л'учинойу кан'форкойу*. У говірці с. Левковичі Чернігівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 12) одночасно з нею використовують флексію *-айу* в ненаголошеній позиції: *'вербнайу* [гілкою], *с ха'рошайу 'мис'л'у*, *'сахарнайу 'пудрайу*. Це саме закінчення в говірці с. Кіпті Козелецького р-ну Чернігівської обл. (н.п. 48) зафіксовано лише в субстантивованому іменнику *лан'кова*: *лан'ковайу*. Натомість у середньополіських говірках спостережено більшу варіантність. Окрім *-ойу* (*грузо'войу*, *мага'з'ін:ойу*, *'т'іхойу*, *хо'лодноjу*) [ГЧЗ, с. 38; Говори, 117 – 120, 123 – 125], зафіксовано флексії *-айу*, *-а^{о}йу*, *-о^{у}йу*, *-уйу*, які також уживаються лише в ненаголошеній позиції: *'ба'бінайу*; *м'йата^{о}йу*; *'ран'о^{у}йу*; *пос'в'ашченуйу*. Зрідка, на відміну від східнополіського говору, діалектоносії використовують усічені флексії *-ой*, *-ай*: *з ста'роў*, *іс по'койноў*, *моло'доў*; *ха'лоднаў* [ГЧЗ, с. 38].

Система закінчень М. в. одн. прикметників жін. роду демонструє варіантність інколи навіть у мовленні окремих діалектоносіїв та є значно ширшою, ніж у Д. в. одн. У жодній із говірок, узятих для порівняння, не функціонує закінчення *-ій*. Лише у двох говірках (н.пп. 13, 48) спорадично засвідчено словоформи з усіченою флексією *-і*: *ў 'западн'і укра'йін'і*, *ў*

чер'н'ігаўс'к'і 'област'і, на кри'в'і но'з'і. Найпоширенішою з усіх є *-ой*, уживана за аналогією до відповідної флексії прикметників твердої групи російської та білоруської мов у ненаголошеній і наголошеній позиціях: *ў карма'вої 'баз'і, на га'р'ачої пли'т'і, на 'нової сторо'н'і, на пе'редн'ої 'фар'і, на 'тил'ної сторо'н'і, по ўта'роі г'руп'і*, (н.пп. 12, 13, 48, 58, 59). У говірці с. Пакуль Чернігівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 13) згадане закінчення виокремлено спорадично. У говірці с. Кіпті Козелецького р-ну Чернігівської обл. (н.п. 48) зрідка функціонує усічена флексія *-о^{ў}*: *ў 'с'ієс'ко^{ї} 'м'еснос'ц'і, на де^{и}'с'ато^{ї}* [станції]. Флексія *-ий* спостережено в трьох говірках (н.пп. 12, 13, 46) у прикметниках із основою на твердий приголосний звук: *ў 'прошлиї 'жиз'н'і, на 'першиї* [хаті], *по оли'шеўс'киї до'роз'і, у 'поўниї та'ріл'ц'і*; а в говірці с. Єрків Козелецького р-ну Чернігівської обл. (н.п. 58) наявні форми з [й] напівусіченій позиції: *ў ук'раінс'ки^{ї} 'форм'і, на про'с'олашни^{ї}* [дорозі], *на 'сон'ачни^{ї} сторо'н'і*. У цій самій говірці в прикметниках із м'якою основою в мовленні діалектоносіїв спостережено закінчення *-ей*: *ў до'машн'еї о'деж'і, на ас'тан':еї у'лиц'і, у 'син'еї* [фарбі] (н.п. 58). У трьох говірках зафіксовано флексію *-уий*: *ў ад'нуиї іс'тор'ійі, ў спор'т'іўнуиї* [формі], *на ве'ликуиї* [дорозі], *на пал'а'водческуиї ра'бот'і, при ра'д'ан'с'куиї ў'лад'і*. (н.пп. 12, 13, 47). У говірці с. Левковичі Чернігівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 12) зрідка діалектоносії вживають прикметники з флексією *-уой* у наголошеній позиції: *на галу'буої* [Волзі], *на ма'луої плит'і*. У середньополіських говірках флексія *-ій* має спорадичне вживання: *у чу'ж'ій, у од'н'ій* [ГЧЗ, с. 38]. Найпоширенішими флексіями є *-ой* та *-ей* у прикметниках із твердою та м'якою основами відповідно: *на 'доўгої, на 'нової, по цент'рал'ної*; *на до'машн'еї* [ГЧЗ, с. 38]. До рідковживаних закінчень у середньополіських говірках належать *-ий, -уй*: *у новиї, у старуї* [ГЧЗ, с. 38; Говори, с. 123 – 125].

Н. в. мн. прикметників цього мікроареалу репрезентовано варантністю закінчень – стягнених і нестягнених. Найпоширеніша флексія в прикметниках твердої групи – *-ийе*, зафіксована в усіх проаналізованих говірках східнополіського діалекту, окрім однієї (н.п. 59): *'бил'шийе 'окна, зала'тийе* [діти], *к'раснийе* [маки], *'луч:ийе д'вер'і, 'новийе шта'ни, таўс'тийе ка'лоди*. У

кількох говірках в прикметниках зі звукосполуками *гі, кі, хі* функціонує закінчення *-и*^{і}*йе*: *ве*ˈ*лики*^{і}*йе* ˈ*с'ола,* ˈ*дики*^{і}*йе* [тварини], ˈ*лоўки*^{і}*йе кара*ˈ*с'і,* ˈ*маїс'ки*^{і}*йе жу*ˈ*к'і, мала*ˈ*ден'ки*^{і}*йе* [хлопці та дівчата], *сел'с'*ˈ*ки*^{і}*йе п'еўˈц'і* (н.пп. 12, 48, 58). У говірці с. Левковичі Чернігівського р-ну Чернігівської обл. ця флексія також функціонує спорадично після [в] і [н]: *да*ˈ*машни*^{і}*йе* [страви], *чер*ˈ*ви*^{і}*ви*^{і}*йе* ˈ*йаблука* (н.п. 12). У говірці с. Пакуль Чернігівського р-ну Чернігівської обл. записано одиничне вживання флексії *-ийи*: *дур*ˈ*нийи укра*ˈ*йінци* (н.п. 13). Закінчення *-ійе* спостережено в більшості говірок: *зе*ˈ*л'ізн'ійе граб*ˈ*л'і, карма*ˈ*в'ійе* [буряки], ˈ*лоўк'ійе* ˈ*рук'і, ма*ˈ*лоч':ійе* [хлопці], *ра*ˈ*д'уч'ійе* ˈ*земл'і, с*ˈ*вуйс'к'ійе* [тварини], *страйе*ˈ*в'ійе упраж*ˈ*н'ен'ійа* (н.пп. 12, 13, 46, 48, 58). Ця флексія наявна в прикметниках м'якої групи, а також у частині прикметників твердої групи: у двох говірках (н.пп. 12, 46) *-ійе* має спорадичний характер і функціонує лише в прикметниках зі звукосполуками *гі, кі, хі*, в інших трьох говірках подібних обмежень щодо вживання цієї флексії саме в прикметниках із основою на твердий приголосний немає. В усіх східнополіських говірках зафіксовано закінчення *-и*, яке функціонує поряд із нестягненими флексіями в прикметниках твердої групи: *бу*ˈ*мажни у*ˈ*бори, гли*ˈ*н'ани* [горщики], *зе*ˈ*л'ізни* [граблі], *к'ір*ˈ*п'ічни за*ˈ*води, сас*ˈ*нови* [дошки], *ха*ˈ*роши* ˈ*бан'і*. Також записано словоформи з *-и*^{і}, проте це закінчення має спорадичний характер: ˈ*би*^{ĭ}*шин'ки*^{і} *пара*ˈ*с'атка, кара*ˈ*лац'ки*^{і} [жуки], ˈ*рисави*^{і} *план*ˈ*тац'ійі, че*^{и}*р*ˈ*ви*^{і}*ви*^{і} ˈ*йаблука* (н.пп. 12, 13, 48, 58). Флексія *-і* в прикметниках на м'який приголосний функціонує в усіх досліджених говірках, а в прикметниках на твердий приголосний – переважно в тих самих говірках (н.пп. 13, 46, 48, 58, 59), що й *-ійе*: *ве*^{и}ˈ*лик'і* [телефони], *дереўˈйан'і ко*ˈ*л'оса,* ˈ*л'убен'к'і* [діти], *ма*ˈ*лошн'і* ˈ*зуби,* ˈ*сил'н'і пре*^{и}*дприˈйат'ійа*. У говірці с. Левковичі Чернігівського р-ну Чернігівської обл. записано одиничне вживання флексії *-і̯е*: *ста*ˈ*р'і̯е руб*ˈ*л'і* (н.п. 12). У середньополіських говірках зафіксовано переважне вживання флексій *-ийе* та *-ійе*: ˈ*жоўтийе, к*ˈ*раснийе,* ˈ*разнийе*; *в'е*ˈ*л'ік'ійе, ду*ˈ*бов'ійе,* ˈ*с'ін'ійе* [ГЧЗ, с 38 – 39]. Залежно від вияву фонеми /и/, у прикметниках твердої групи зафіксовано флексії *-и*^{і}*йе, -і*^{и}*йе*, а

також -*ійе* після основ на задньоязикові, губні та шиплячі: ˈ*гарниⁱйе, здоˈровиⁱйе*; *нежі*^{и}ˈ*ві*^{и}*йе, стаˈр'і*^{и}*йе*; ˈ*добр'ійе, дуˈбов'ійе* [Говори, с. 117 – 120, 123 – 125; ГЧЗ, с 38 – 39]. В одній із говірок засвідчено явище нейтралізації /о/ та /е/ в ненаголошених складах і функціонування закінчень -*ийа, -ийа*^{е}, -*ійе*^{а}: *багаˈмол'нийа*, ˈ*голийа*; *в'іˈш'іванийа*^{е}; ˈ*ч'орн'ен'к'ійе*^{а} [ГЧЗ, с 39]. Порівняння середньополіських говірок із суміжними з ними східнополіськими доводить, що стягнені флексії, зокрема -*и*, -*и*^{і}, -*і*, -*і*^{и}, у цьому мікроареалі північного наріччя також поширені: *краˈс'іви, слухˈн'ани*; *дуˈбови*^{і}, ˈ*поўни*^{і}; *веˈл'ік'і, здаˈров'і*; ˈ*розов'і*^{и} [ГЧЗ, с 39 – 40].

Парадигма відмінювання прикметників у непрямих відмінках мн. залежить від типу прикметникової основи та не має суттєвих відмінностей від норм сучасної української літературної мови.

У Р. в. мн. в усіх східнополіських говірках представлено флексії -*их* (тверда група) (*галуˈбих* ˈ*нитак, коˈл'учих слоў, коˈричн'евих* ˈ*чобот, лист'аˈних* [лісів], *твердˈих гˈрудок*) та -*іх* (м'яка група) (*гоˈродн'іх росˈлин*, ˈ*зоўн'ішн'іх пˈройав'іў*, ˈ*п'ізн'іх* ˈ*йаблук*). У двох говірках (н.пп. 12, 48) у прикметниках твердої групи поруч із -*их* зафіксовано словоформи з -*иⁱх* (у прикметниках зі звукосполуками *гі, кі, хі*): ˈ*бишин'киⁱх* ˈ*йаблук*, ˈ*дикиⁱх* [тварин], ˈ*доўгиⁱх рук, дороˈгиⁱх проˈдуктоў*. Якщо в першій із двох зазначених говірок цю флексію виокремлено спорадично, то в другій вона має регулярний характер. У говірці с. Кіпті Козелецького р-ну Чернігівської обл. (н.п. 48) в прикметниках м'якої групи спостережено спорадичне використання діалектоносіями флексії -*і͡ех*: *каˈлишн'і͡ех раˈбот, пастаˈрон':і͡ех* (субстантивований прикметник).

У Д. в. мн. функціонують флексії -*им* (*л'іˈкарствен:им тˈравам, приˈйеж:им* (субстантивований прикметник), *прасˈтим* ˈ*л'уд'ам*) (тверда група) та -*ім* (м'яка група) (*агаˈродн'ім кˈлопатам*, ˈ*з'імн'ім* ˈ*йаблакам*, *каˈлишн'ім* ˈ*суд':ам*). У двох говірках (н.пп. 12, 13) зафіксовано закінчення -*иⁱм* у наголошеній позиції в прикметниках зі звукосполуками *гі, кі, хі*: *важˈкиⁱм* [умовам], *дараˈгиⁱм гас'ˈт'ам, друˈгиⁱм* ˈ*родичам*.

Закінчення З. в. мн. відмінюються за зразком Н. в. й Р. в.

В О. в. мн. засвідчено флексії *-ими* (тверда група) (*ў'ласними ст'равами, дошчо'вими чирўйа'ками, кра'л'ачими х'востиками, смач'ними ва'рениками*) та *-іми* (м'яка група) (*з 'ран':іми п'ташками, к'райн'іми* (субстантивований прикметник), *'л'етн'іми ма'р'ами^{i}, по'рожн'іми сло^{a}'вами*). У говірці с. Левковичі Чернігівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 12) у прикметниках твердої групи спорадично зафіксовано словоформи з *-и^{i}ми^{i}*: *бе'резави^{i}ми^{i}* [дровами], *'д'едаўс'ки^{i}ми^{i}* [методами], *ду'бови^{i}ми^{i}* [дровами], *ста'рин:и^{i}ми^{i}* [методами].

У М. в. мн. прикметників у всіх досліджених говірках функціонують закінчення *-их* (тверда група) (*у м'йакших* [свічках], *на 'виш:их 'курсах, на халас'тих аба'ротах, на ш'кол'них л'і'н'ейках*) та *-іх* (м'яка група) (*на ў'нутрен':іх 'рейсах, на 'кутн'іх зу'бах, у 'даўн'іх пе'реказах*) за зразком Р. в. мн. Лише у говірці с. Пакуль Чернігівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 13) на місці *-их* вживають *-іх* у прикметниках із твердою основою в наголошеній позиції після [в]: *на бура'в'іх уста'ноўках, на пал'а'в'іх ра'ботах, у трудa'в'іх* [книжках]. У говірці с. Левковичі Чернігівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 12) у прикметниках твердої групи, окрім *-их*, виявлено словоформи з *-и^{i}х* у ненаголошеній позиції: *на бе'резави^{i}х* [бруньках], *на 'разни^{i}х кут'ках, на ре'зинави^{i}х пе^{и}р'чатках*.

У середньополіських говірках, що межують зі східнополіськими, засвідчено схожу систему закінчень у непрямих відмінках. Окрім нормативних для сучасної української мови закінчень, зафіксовано словоформи з [і] у флексіях. Різницю зі східнополіськими говірками спостерігаємо лише в більшій варіантності флексій в О. в. мн.:

1) *-их, -и^{i}х, -іх, -і^{и}х* (Р. в. і М. в. мн.): *к'расних, моло'дих*; *з'добни^{i}х, ма'ли^{i}х*; *л'ехко'в'іх, 'н'ішч'іх*; *бе'резов'і^{и}х, ол'хов'і^{и}х*;

2) *-им, -и^{i}м, -ім, -і^{и}м* (Д. в. мн.): *хреш'ченим*; *бед'н'ейши^{i}м*; *'родн'ім*; *хре^{и}ш'чени^{i}м*;

3) З. в. мн. відмінюється за зразком Н. в. та Р. в. мн.;

4) *-ими, -ими^{і}, -и^{і}ми^{і}, -и^{і}мі, -имі, -імі* (О. в. мн.): *ма$^{|}$лими*; *за $^{|}$н’екоторими^{і}*; *з$^{|}$росли^{і}ми^{і}*; *$^{|}$добр’и^{і}м’і*; *$^{|}$л’:аним’і*; *ма$^{|}$лен’к’ім’і* [ГЧЗ, с 40 – 41; Говори, с. 117 – 120, 123 – 125].

3.4. Крайні північні говірки

Східнополіські говірки північно-західної частини Чернігівської обл. (Ріпкинський і Городнянський р-ни) межують із говірками, що територіально розташовані в південно-західній частині Білорусі. Близький зв’язок територіально суміжних говірок зумовив формування спільних явищ на фонетичному, граматичному та лексичному рівнях. Наприклад, до спільних явищ на фонетичному рівні належать акання, наявність дифтонгів, подовження голосних звуків, лабіалізація [е], збереження у низці позицій */і/ на місці */о/, */ě/, */е/, палаталізація та диспалаталізація приголосних.

Особливості мікроареалу породжували дискусії щодо належності цих говірок до конкретної мови. Ю. Ф. Карський і члени Московської діалектологічної комісії зараховували говірки на північ від лінії Любеч – Ріпки – Городня до білоруських [84]. К. П. Михальчук говірки на північ від Десни виокремлював у сіверське піднаріччя поліського наріччя [122, с. 490 – 492]. П. П. Бузук межові українські та білоруські говірки об’єднував у спільну «поліську» мову [13, с. 425 – 426]. За сучасною діалектологічною класифікацією ці говірки належать до східнополіського говору північного наріччя української мови [АУМ, т. І, ІХ]. Ф. Т. Жилко, проаналізувавши найважливіші риси фонетичної та граматичної систем говірок північно-західних р-нів Чернігівської обл., дійшов висновку, що ці говірки «своїми основними диференційними ознаками належать до північної діалектної групи, яка має значні відмінності (особливо морфологічні) від загальнонародної української мови. Основа, на яку нашаровуються пізніші і сучасні зміни в говірках, може бути або білоруська, або (рідше) українська, а зміни і напрями цих змін, як правило спільні із загальнонародною мовою або (значно рідше) з північними говорами української мови» [64, с. 20].

Межу між східнополіськими і білоруськими говірками зафіксовано в АУМ і ДАБМ, хоча В. М. Мойсієнко зазначав, що «…і український, і білоруський діалектологічні атласи не дають повної картини білорусько-українського пограниччя й лінгвістичного ландшафту поліських говорів, бо кожен з них обмежений певним колом питань і кількістю карт, тематика яких не ідентична, часто обмежена визначеними дослідниками й видавцями географічними кордонами атласу, які нерідко збігаються з адміністративними й державними» [124, с. 25].

Схарактеризуємо словозміну прикметників у говірках Городнянського й Ріпкинського р-нів Чернігівської обл. та суміжних із ними білоруських говірок, відтворених у фундаментальній праці «Дыялекталагічны атлас беларускай мовы».

У Н. в. одн. прикметників твердої групи чол. роду у всіх досліджених східнополіських говірках функціонує зредукована флексія *-и*: *ˈдобри хˈлоп’ец, залаˈти ˈобруч, йун малаˈди, капушˈчани суп, свиˈн’ачи буˈрак, хаˈроши ˈн’ем’ец, циˈгански дошч, ˈчерстви* [хліб]. У досліджених говірках засвідчено варіювання флексій прикметників чол. роду твердої групи в Н. в. одн., тому лише у трьох говірках (н.пп. 3, 7, 11) флексію *-и* в мовленні діалектоносіїв зафіксовано набагато частіше порівняно з іншими [170]. У прикметниках м’якої групи в Н. в. одн. чол. роду функціонує закінчення *-і*: *ˈжитн’і* [хліб], *ˈз’імн’і маˈроз, ˈл’ітн’і д’ен’, пасˈл’едн’і галаˈва, ˈс’ін’і* [колір]. У зазначених говірках, окрім говірки с. Убіжичі Ріпкинського р-ну (н.п. 3), спостережено вживання мовцями *-і* на місці *-и*. Закінчення *-і* можливе лише у двох випадках: 1) після [в]: *здаˈров’і дуом, д’еˈшов’і таˈвар, краˈс’ів’і хлоˈп’ец, ˈл’іпав’і цв’іет, ˈнов’і год* (н.пп. 2, 4, 5, 7, 8, 10, 11); 2) у прикметниках зі звукосполуками *гі, кі, хі*: *веˈл’ік’і паˈс’олак, гˈл’оўк’і* [хліб], *ˈдоўг’і шл’ах, л’убецʼˈк’і раˈйон, глуˈх’і* [чоловік], *суˈх’і ˈкоржик* (н.пп. 1, 2, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 41). У говірці с. Нові Яриловичі Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 1) зафіксовано одиничне вживання флексії *-і* після [р]: *сиˈр’і хл’іб*. Проте вживання *-і* у зазначених позиціях не стале. У межах однієї говірки, а іноді й у мовленні одного конкретного

діалектоносія, можливе вживання закінчення *-и* в цих позиціях: *деˈшеви ˈв'іник, вишˈн'ови* [сік], *маˈлоч:и брат, ˈл'убецки раˈйон, суˈхен'ки рушниˈчок, хаˈроши торх*. За винятком говірки с. Убіжичі Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 3), в усіх інших говірках спостережено варіантність флексій, а саме: *-и*^{і} (*бˈлижчи*^{і} *паˈс'олак, деˈшеви*^{і} *б'іˈл'ет, дˈруги*^{і} *раз, сиˈри*^{і} *грунт, тапаˈл'іни*^{і} *пух, ˈт'омнен'ки*^{і} *ˈволас, ˈшости*^{і} [день]) (н.пп. 1, 2, 4, 5, 7, 8, 10, 11) та рідше *-і*^{и} (*брехˈл'і*^{и}*в'і*^{и} *ˈпарубак, ˈл'іпав'і*^{и} *цв'іт, ˈп'ерв'і*^{и} *курс*) (н.пп. 2, 4). У говірці с. Губичі Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 10) *-и*^{і} мовці вживають частіше порівняно з *-и*. Повну флексію *-ий* спорадично виокремлено лише в говірці с. Убіжичі Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 3): *бол'ˈшиї перевоˈрот, маˈлиї* [кущ], *стаˈр'і͜еїшиї заˈвод*. У говірці с. Олешня Городнянського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 2) зафіксовано одиничне вживання *-и*^{і}*й*: *кармаˈви*^{і}*ї буˈрак*. У говірці с. Хоробичі Городнянського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 3) виявлено також одиничне вживання флексії *-ой*: *бал'ˈшої каˈрабл'*. У трьох говірках Городнянського р-ну виокремлено флексії, що займають проміжне місце між повними й зредукованими. До таких належать закінчення *-и*^{й} (*багаˈт'і͜еїши*^{ї} *наˈрод, барˈдови*^{ї} [колір], *жеˈнати*^{ї} [чоловік], *ˈмудри*^{ї} *хаˈз'аін, стаˈлови*^{ї} *буˈрак*) (н.пп. 1, 2, 3) та *-і*^{й} (*дараˈг'і*^{ї} *ко*^{а}*сˈт'ум, беˈрезав'і*^{ї} *сок, сˈредн'і*^{ї} [брат]) (н.п. 2). У білоруських говірках, суміжних зі східнополіськими, фіксуємо вживання усіченої флексії *-ы* (*малаˈды, ˈдобры*), за винятком лише кількох, у яких функціонує *-ый* (*малаˈдый, ˈдобрый*) [ДАБМ, к. 110, 111].

У Н. в. одн. прикметників сер. роду в переважній більшості говірок функціонує повне нестягнене закінчення, за винятком говірки с. Хоробичі Городнянського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 5), в якій діалектоносії використовують лише словоформи з флексією *-е*. У двох говірках (н.пп. 8, 11) функціонує лише повне нестягнене закінчення *-ейе*. В усіх інших говірках (н.пп. 1, 2, 3, 4, 7, 10) одночасно функціонують повні нестягнені й стягнені флексії: *в'іˈсок'е* [дерево], *драж:аˈв'е ˈт'істо*^{а}, *ˈл'ітн'е ˈд'іло*^{а}, *ˈм'есне нас'еˈл'ен'ійе, храмаˈве сˈв'ата, черˈв'ів'е* [яблуко]; *баˈгатейе сеˈло, гаˈлуб'ен'к'ейе пˈлат':ачка, ˈдоўгейе коˈрито, дротоˈв'ейе ˈрад'іо, заˈможн'ейе*

с’е|ло, зда|ровейе с’е|ло, |йаблачнейе ва|рен’:е, крас’і|вен:ейе гу|л’ан’:а. Також зафіксовано закінчення, вживання яких має спорадичний або одиничний характер: *-айе* (*в’е|л’ікайе |пол’е, |рус:кайе с|лова, |с’іл’найе со^{а}пережи|ван’ійе, с|тарайе с’і̯е̯д|ло, у|ч’іт’ел’скайе абраза|ван’ійе*) (н.пп. 1, 3, 10), *-а^{й}е* (*|с’іл’с’ка^{й}е жи|т’:а, ха|лодна^{й}е* (субстантивований прикметник), *|чорна^{й}е |борашна*) (н.п. 1), *-ойе* (*аснаў|нойе за|н’ат’:а, в’іш|н’овойе ва|рен’:а*) (н.пп. 3, 7). У білоруських говірках, узятих для порівняння, спостережено тотальне вживання повного нестягненого закінчення *-ое* в досліджуваному мікроареалі (*мала|дое, |новае*) [ДАБМ, к. 114, 115].

У Р. в. одн. прикметників чол. й сер. родів найуживанішою наголошеною флексією є *-ого* (*вос’|мого |бере^{и}зн’а, ўта|рого |сина, дрото|вого* [радіо], *дур|ного восп’і|тан’йа, карма|вого бура|ка*), зафіксована в усіх східнополіських говірках мікроареалу, та *-ага* в ненаголошеній позиції (*|жоўтага ц|в’іту, ка|роўйачага* [молока], *к|раснага |йаблучка, ку|ринага* [м’яса], *ме|з’ін:ага |пал’ц’а, цв’е|точнага* [меду]) (н.пп. 1, 3, 4, 7, 8, 11). У наголошеній позиції, окрім *-ого*, наявне закінчення *-ога*, уживання якого є постійним (н.п. 1) або спорадичним (н.пп. 4, 8): *бал’|нога са|бак’і, ўта|рога дн’а, мала|дога* (субстантивований прикметник), *сви|н:ога м|йаса, ту|пога на|жа*). У говірці с. Убіжичі Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 3) спостережено одиничне вживання флексії *-аго*: *адна|го |кума*. У ненаголошеній позиції флексія *-ого* функціонує у говірках українсько-білоруського порубіжжя одночасно з *-ага*: *д|реўн’ого с’е|ла, кап’і|тал’ного ре|монта, ка|роўйачого хвос|та, |нового* [рушника], *с|ладкого пи^{і}ро|га, т|рет’ого* [року] (н.пп. 1, 2, 5, 7, 8, 10, 11). У говірці с. Нові Яриловичі Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 1) засвідчено флексію *-аго*: *п|йатаго |года, старо|даўн’аго* [поселення]. Зафіксовано одиничне вживання закінчення *-ога* (*ка|роўйачога мо^{а}ла|ка*) в ненаголошеній позиції в говірці с. Петруші Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 4) та *-ово* (*ад’і|наковово |дома*) в говірці с. Хоробичі Городнянського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 5). В окремих говірках звук [г] у флексії діалектоносії вимовляють невиразно, тому виокремлено закінчення *-о^{г}о*

(*дˈруго^{г}о ˈгода, тˈрет'о^{г}о* [року], *черˈн'ічно^{г}о ваˈрен':а, чеˈтирнадцато^{г}о ˈгода, ˈшосто^{г}о ˈгода*) (н.пп. 1, 2, 10) та *-а^{г}а* (*гаˈрача^{г}а боршˈча, кˈрасна^{г}а* [буряка], *неізˈв'есна^{г}а салˈдата, пуˈт'ова^{г}а галаˈви*) (н.пп. 3, 4, 7). Повну втрату [г] у флексії Р. в. одн. прикметників чол. й сер. родів виокремлено лише в одному словосполученні *ˈкуплено: ˈситц'а* (н.п. 2). У білоруських говірках, суміжних із східнополіськими, у прикметниках чол. й сер. родів твердої групи в Р. в. одн. функціонує флексія *-ага* (*ˈдобрага*), у прикметниках м'якої групи – *-ага, -его, -ига* (*ˈс'ин'аγа, ˈс'ин'еγо, ˈс'ин'иγа*) [ДАБМ, к. 116].

У Д. в. прикметників чол. й сер. родів одн. у всіх досліджених говірках східнополіського говору зафіксовано однорідну структуру. У позиції під наголосом функціонує флексія *-ому*: *кармаˈвому* [буряку], *кри^{і}ˈвому ˈрогу, малаˈдому салˈдату, с'іл'с'ˈкому сˈтарост'і, сˈтарому ˈд'іеду*. У ненаголошеній позиції також в усіх східнополіських говірках наявне закінчення *-аму*: *гаˈр'ачаму мˈйасу, н'еізˈв'еснаму салˈдату, ˈс'омаму дн'у, туˈрецкаму сулˈтану, хаˈлоднаму* [чаю], *ц'ібуˈл'інаму лушˈп'ін':у*. А в прикметниках чол. й сер. родів м'якої групи в ненаголошеній позиції в Д. в. одн. виокремлено закінчення *-ему*: *пасˈл'едн'ему ˈм'ес'ацу, ˈс'ін'ему* [кольору]. Відповідно до літературних норм білоруської мови в говірках, територіально суміжних зі східнополіськими, у Д. в. одн. прикметників чол. й сер. родів у наголошеній позиції вживають флексію *-ому*, у ненаголошеній – *-аму* [32, с 178 – 179].

У З. в. одн. прикметників чол. й сер. родів в українських і в білоруських говірках зафіксовано закінчення, аналогічні до відповідних у Н. в. та Р. в. одн.

В О. в. одн. прикметників чол. й сер. родів для твердої групи характерна флексія *-им* (*ваˈйен:им пал'іˈгонам, гаˈр'ачим ˈсупчиком, гуˈс'іним ˈпухам, залаˈтим ко^{а}л'ˈцем, малаˈдим дубˈком, рˈжавим гвазˈд'ом, тˈв'ордим к'ірп'іˈч'ом, указˈним* [пальцем]) та *-ім* – для м'якої групи (*ˈс'ін'ім* [кольором], *таˈр'ішн'ім кˈвасам*). У говірці с. Хоробичі Городнянського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 5) флексія *-ім* спорадично вживається діалектоносіями після [ч] та в прикметниках зі звукосполуками *гі, кі, хі*: *гаˈрач'ім* [борщем], *ˈдоўг'ім пуˈт'ом, л'іˈтоўск'ім кˈн'ажествам, маˈлоч':ім бˈратам*. У говірці с. Олешня Ріпкинського р-ну

Чернігівської обл. (н.п. 2) зафіксовано спорадичне вживання *-и^{і}м* після [в] у ненаголошеній позиції: *б'е^{і}р'езави^{і}м* [віником], *пап'е^{і}рови^{і}м руб^{і}л'ом, р^{і}жави^{і}м* [гвіздком]. У білоруських говірках, як і в сучасній білоруській літературній мові, в О. в. одн. функціонує закінчення *-ым*, а в прикметниках з м'якою основою та основою на *г, к, х* – *-ім* [32, с. 178 – 179].

У М. в. одн. прикметників чол. й сер. родів у наголошеній позиції в усіх говірках засвідчено флексію *-ом*: *в ад^{і}ном* [випадку], *ў дур^{і}ном настройен'і^{йі}і, ў марс^{і}ком зал'ів'е, ў чуд^{і}ном ^{і}м'і̯есц'і, ва ўта^{і}ром* [випадку]. У говірці с. Нові Яриловичі Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 1) в окремих словоформах у наголошеній позиції наявне закінчення *-ум*: *у мйас^{і}нум а^{і}д:'і̯ел'е, на ад^{і}нум* [місці], *на аснаў^{і}нум* [підприємстві]. У ненаголошеній позиції варіантність флексій значно більша. У всіх говірках також зафіксовано закінчення *-ом*: *ў двад^{і}цатом га^{і}ду, ў п^{і}рошлом го^{і}ду, ў т^{і}рет'ом* [році], *на без'і^{і}м'ан:ом ^{і}пал'ц'і, на ук^{і}раінском йази^{і}к'е, на хвут^{і}бол'ном ^{і}пол'і, у продук^{і}товом мага^{і}з'ін'і*. У говірках, у яких яскраво виражене акання, простежено вживання флексії *-ам*: *ў п'ій^{і}с'атам га^{і}ду, ў промис^{і}ловам мага^{і}з'ін'і, ў т^{і}рет'ам* [поколінні], *на ган^{і}чарнам кру^{і}гу, на машинастра^{і}іт'ел'нам за^{і}вод'і, на ш^{і}кол'нам* [подвір'і] (н.пп. 1, 3, 5, 8). У двох говірках (н.пп. 1, 4) спорадично засвідчено флексію *-ум*: *ў г^{і}ли^{і}н'анум гарш^{і}ку, ў деў^{і}йатум к^{і}лас'і, у ^{і}с'омум* [році], *на ^{і}п'іс'мен:ум* [столі]. Флексію з дифтонгом [у̯и] зафіксовано лише в одній словоформі: *у палат^{і}н'ану̯им п^{і}лат':і* (н.п. 10). У прикметниках із м'якою основою в ненаголошеній позиції у говірці с. Хоробичі Городнянського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 5) засвідчено флексію *-ем*: *ў да^{і}машн'ем* [одязі], *ў ка^{і}лишн'ем га^{і}ду, ў са^{і}с'едн'ем два^{і}р'і*. Повна флексія *-ому*, порівняно з *-ом*, має менше поширення: *ў ^{і}вос'мому га^{і}ду, ў продук^{і}товому мага^{і}з'ін'і, на ^{і}новому к^{і}ругу, у мари^{і}нованому* [вигляді] (н.пп. 2, 3, 7). Значно частіше діалектоносії в ненаголошеній позиції (порівняно з закінченням *-ому*) вживають прикметники з флексією *-аму*: *на д'ер'еў^{і}йанаму с^{і}толику, на к^{і}ругламу с^{і}толику, на ^{і}разнаму* [борошні], *на с^{і}редн'аму ^{і}пал'це, па ^{і}б'еламу палат^{і}ну, у в'іса^{і}коснаму га^{і}ду* (н.пп. 2, 3, 4, 5, 11). У білоруських говірках у М. в. одн. прикметників чол. й сер. родів у

наголошеній позиції в більшості говірок функціонує закінчення *-ом* (*аб мала'дом*), а в кількох говірках *-ом* вживають поряд з флексією *-ым* (*аб мала'дым*) [ДАБМ, к. 117]. У ненаголошеній позиції, як і в українських говірках, варіантність флексій більша. У деяких говірках діалектоносії вживають словоформи із закінченнями *-ам* (*у 'жоўтам*) або *-ым* (*у 'жоўтым*), а в частині говірок ці закінчення функціонують одночасно. Говірки з флексіями *-ом* (*у 'жоўтом*) та *-ум* (*у 'жоўтум*) саме в цьому ареалі є одиничними. Зазначимо, що говірок із флексіми *-ому* або *-аму* в наголошеній чи ненаголошеній позиціях не зафіксовано. Вони наявні лише в тих говірках, що межують із середньополіськими та західнополіськими говорами північного наріччя української мови [ДАБМ, к. 117, 118].

У Н. в. одн. прикметників жін. роду в досліджуваних говірках східнополіського говору функціонують флексії *-а* (*'б'ешена са'бака, ўта'ра ас'в'іта, да'машн'а п'тиц'а, дур'на 'ж'інка, луго'ва тра'ва, н'ев'е'л'іка 'баначка, с'вийс'ка ху'доба, се'редн'а ас'в'іта, 'т'ел'на* [корова]) та *-айа* (*важ'кайа ра'бота, глу'хайа* [людина], *зала'тайа л'у'дина, кра'с'івайа жиз', м'ладшайа с'ест'ра, св'і'н:айа 'туша, т'руднайа жист', йара'вайа пше'н'іца*). Частота використання цих закінчень різна. У частині говірок (н.пп. 1, 3, 4, 7, 11) *-а* та *-айа* вживаються приблизно однаково. А в інших говірках спостережено трохи більший (н.пп. 5, 8) або значно більший (н.пп. 2, 10) відсоток уживання флексії *-а* порівняно з *-айа*. Говірок зі значною чи незначною перевагою закінчення *-айа* над *-а* в цьому ареалі не виявлено [167]. У говірці с. Олешня Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 2) зафіксовано окремі словоформи з флексією *-а^{й}а* в прикметниках твердої групи: *ат'ломана^{й}а 'ручка, дур'на^{й}а с'лава, цер'коўна^{й}а тери^{і}'тор'ійа*. У білоруських говірках майже в усьому досліджуваному ареалі в прикметниках жін. роду одн. вживають повну нестягнену флексію *-айа* (*мала'дая, 'новая*). Стягнене закінчення *-а* функціонує самостійно або одночасно з *-айа* лише в окремих говірках (*мала'да, 'нова*). Спостережено також одиничні говірки з флексією *-аа* (*мала'даа, 'новаа*), не виокремленою в українських східнополіських говірках [ДАБМ, к. 112, 113].

У Р. в. одн. прикметників жін. роду в крайніх північно-західних говірках східнополіського діалекту в наголошеній позиції засвідчено флексії *-ой* (*ўтаˈроў ˈжизн'і, галуˈбоў ˈниточк'і, малаˈдоў ˈморквочки, сіл'с'ˈкоў сˈвад'би, суˈхоў траˈви*) (н.пп. 1, 5, 7, 8, 10, 11) та *-ойі* (*дружˈгойі ˈжизн'і, малаˈдойі ˈкурочки, окружˈнойі* [дороги], *суˈхойі ˈл'ін'і*) (н.пп. 1, 2, 3, 4, 10). У ненаголошеній позиції в усіх говірках, за винятком говірки с. Петруші Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 4), зафіксовано флексію *-ай*: *ˈбат'кавай ˈхати, ˈб'ієлай каˈпусти, ˈгарнай* [пісні], *ˈдобрай* [людини], *м'йатай спадˈнички, лиˈмон:ай к'ісло'ти, хаˈлоднен'кай* [води]. Значно рідше й лише в кількох говірках функціонує флексія *-айі*: *аўˈс'анайі ˈкаш'і, баˈгатайі куˈт'і, в'еˈл'ікайі* [річки], *глиˈбокайі* [річки], *ˈжитнайі муˈк'і, ˈжитн'айі муˈк'і, хаˈрошайі лаˈзи* (н.пп. 2, 3, 4, 7, 11). Словоформи з флексіями *-ой, -ойі* в цих говірках вживаються мовцями спорадично та тільки в ненаголошеній позиції: *ˈбол'шоў сˈвад'би, ˈжитн'оў* [муки], *кораˈбел'ноў аˈвар'ійі, хуˈдожеств'ен:оў* [гімнастики] (н.пп. 3, 7); *ˈб'ієднойі куˈт'і, др'іˈбнен'коᵃйі стˈружки, глиˈбокойі ˈм'ісочк'і, ˈр'ісовойі ˈбабки* (н.пп. 7, 11). У досліджуваних говірках східнополіського говору в Р. в. одн. прикметників жін. роду також зафіксовано кілька флексій, уживання яких є одиничним. Кожне з цих закінчень виокремлено в межах лише якоїсь однієї говірки, за винятком *-уй*: *-айи* (*баˈгатайи* [сім'ї]) (н.п. 4), *-ий* (*баˈгатиў хаˈз'айки*) (н.п. 8), *-оᵃй* (*глиˈбокоᵃў опоˈлонкиⁱ, ˈн'ізкоᵃў зарпˈлати*) (н.п. 11), *-ойи* (ˈ*сушенойи ˈриби*) (н.п. 3), *-уй* (*л'еˈн'івуў* [сусідки], *саˈв'ецкуў ўˈласт'і*) (н.пп. 1, 11). У взятих для порівняння білоруських говірках у прикметниках жін. роду в Р. в. одн. в наголошеній / ненаголошеній позиціях майже скрізь функціонують флексії *-ой* / *-ай* (*малаˈдой ˈдзеўкі*; *ˈновай ˈхаты*). У деяких говірках поряд із *-ой* / *-ай* виокремлено прикметники з закінченнями *-оі* / *-аі*, *-ое* / *-ае* (*малаˈдоі ˈдзеўкі, малаˈдое ˈдзеўкі*; *ˈноваі ˈхаты, ˈновае ˈхаты*) [ДАБМ, к. 119].

У Д. в. одн. прикметників жін. роду в наголошеній позиції немає флексії, поширеної в усьому цьому мікроареалі. Зафіксовано кілька закінчень, кожне з яких, поширене в окремих говірках. У трьох говірках (н.пп. 2, 3, 5) вживають прикметники з флексією *-ой*: *дараˈгоў тˈкан'і, маˈлоў* [дитині], *пал'аˈвоў*

бр'і'гад'і, пас'іў'ноǐ кам'пан'і:, ху'доǐ [людині]. Флексію *-ий* засвідчено у двох говірках (н.пп. 7, 11): *ўта'риǐ бри'гад'і, зе^{и}м'ниǐ 'участ'і, ма'лиǐ* [дитині], *сви'н:иǐ 'туш'і*. У кількох говірках виокремлено закінчення з дифтонгами [уи] та [уо]: *аг н'е'вуиǐ* [точці], *бал'нуиǐ ка'ров'і, карма'вуиǐ 'баз'і, ми'н'і ад'нуиǐ* (н.пп. 1, 2); *кар'і'н:уоǐ* (субстантивований прикметник), *мала'дуоǐ* (субстантивований прикметник), *марс'куоǐ ста'л'і^{и}ц'і, ху'дуоǐ* [їй] (н.пп. 8, 10). В одній говірці (н.п. 4) зафіксовано флексію *-уй*: *ад'нуǐ ха'з'айц'і, вад'а'нуǐ* [лілії]. У ненаголошеній позиції в Д. в. одн. прикметників жін. роду так само фіксуємо кілька флексій: *-ий* (*ма'лоден'киǐ 'д'іўц'і, п'рошлиǐ* [вчительці], *х'ресниǐ* (субстантивований прикметник)) (н.пп. 7, 11), *-и^{і}й* (*ве'лики^{і}ǐ л'у'дин'і, ле'ниви^{і}ǐ учи'ниц'і*) (н.п. 4), *-ой* (*ви'сокоǐ на'чал'ниц'і, д'е'б'елоǐ жни'варц'і, зда'ровоǐ 'женшчин'і, пу'затоǐ* [людині], *'с'іл'ноǐ ру'к'і*) (н.пп. 2, 5, 7, 8, 10, 11), *-уй* (*'гарнуǐ да'бич'і, де^{и}'с'атуǐ* [станції], *'жоўтуǐ к'в'ітачц'і, са'в'іцкуǐ ў'ласт'і*) (н.пп. 1, 3), *-уий* (*мало'д'ен'куиǐ н'е'в'ест'і, ма'лен'куиǐ сест'р'і, х'реснуиǐ* (субстантивований прикметник), *чар'н'авуиǐ* (субстантивований прикметник)) (н.пп. 4, 7). У білоруських говірках у прикметниках жін. роду в Д. в. одн. фіксуємо флексію *-ой* (*к мала'дой*), поширену на всій території Білорусі, окрім північно-східної частини [ДАБМ, к. 121]. У ненаголошеній позиції в усіх говірках уживають флексію *-ай* (*к но'вай*). Лише у двох говірках функціонує закінчення *-уй* (*к но'вуй*) [ДАБМ, к. 122]. У цій конкретній відмінковій формі білоруські говірки однорідні, проте вони не впливають на українські східнополіські говірки, адже в наголошеній позиції флексія *-ой* в говірках північно-західних р-нів Чернігівської обл. не має такого значного поширення, як у білоруських говірках, а флексію *-ай* у словоформах із наголошеною основою не виявлено.

У З. в. одн. прикметників жін. роду в наголошеній і ненаголошеній позиціях наявні словоформи зі стягненим закінченням *-у* та нестягненим закінченням *-уйу*: *д'е'шеўшу 'хату, 'добру 'кашу, йара'ву* [пшеницю], *картоп'л'ану* [гичку], *'рисаву 'кашку, су'ху 'г'ілочку*; *брата'вуйу* (субстантивований прикметник), *'западнуйу част', йара'вуйу пше'н'іцу, 'йачнуйу*

кру'пу, *си'руйу па'году*, *дара'гуйу пла'т'ожку*. Простежено, що флексія *-у* поширена в усіх східнополіських говірках, натомість флексії *-уйу* немає в кількох говірках досліджуваного мікроареалу (н.пп. 4, 8). В усіх інших говірках, окрім указаних двох, у мовленні діалектоносіїв зафіксовано значну перевагу *-у* порівняно з *-уйу* (н.пп. 2, 5, 7, 10, 11) або приблизно однакове використання цих закінчень (н.пп. 1, 3). У досліджуваному мікроареалі білоруських говірок у прикметниках жін. роду в З. в. одн. в ненаголошеній позиції, навпаки, простежено переважне використання флексії *-уйу* (*мала'дую*). Лише в кількох говірках одночасно з *-уйу* зафіксовано вживання мовцями флексії *-у* [ДАБМ, к. 123]. У наголошеній позиції також переважає флексія *-уйу* (*'новую 'хату*), проте порівняно зі словоформами, у яких наголос падає на основу слова, спостережено ширше поширення закінчення *-у* (*'нову 'хату*) (у говірках, що розташовані в межиріччі Прип'яті й Дніпра), а також функціонування флексії *-айу* (*'новаю 'хату*) (у говірках, що межують з українськими й російськими) [ДАБМ, к. 124].

В О. в. одн. прикметників жін. роду в наголошеній позиції засвідчено закінчення *-ой* та *-ойу*: *ланко'вої* (субстантивований прикметник), *передо'вої 'фабрикойу*, *разриў'ної 'пул'ої*, *све'тої* (субстантивований прикметник); *груза'войу ма'шинайу*, *ланка'войу* (субстантивований прикметник), *ма'лойу 'д'ієвочкойу*, *мйа'койу по'годойу*, *св'а'тойу 'ол'гойу*. Переваги котроїсь із флексій у мовленні діалектоносіїв не встановлено. У ненаголошеній позиції помічено ширше функціонування повних закінчень порівняно з усіченими. Найчастіше спостережено словоформи з *-айу*: *'бабс'кайу ра'ботайу*, *вер'бовайу 'г'ілкайу*, *к'раснайу* [ниткою], *'лисайу* [людиною], *н'еат'руїнайу зм'і'йойу*, *черноб'ровайу* [дівчиною] (н.пп. 1, 3, 4, 5, 8, 11). Флексія *-ойу*, зважаючи на притаманне багатьом говіркам акання, поширена менше: *'б'ілойу ма'б'ілкойу*, *вер'бовойу 'г'ілкойу*, *виш'н'овойу ст'ружкойу*, *'тонен'койу т'кан':у*, *чер'вонойу 'ниткойу* (н.пп. 4, 7, 11). В одній говірці (н.п. 8) зафіксовано спорадичне вживання *-о^{а}йу*: *жоўта'вато^{а}йу к'в'іткойу*, *ка'ротен'ко^{а}йу спо^{а}д'ниц'ойу*. Закінчення *-ай* наявне в чотирьох говірках, з яких у двох говірках ця флексія

функціонує одночасно з *-айу*, хоч і має меншу частоту вживання (н.пп. 2, 11), а в інших двох – самостійно (н.пп. 7, 10): *ˈб'ілаї* [фарбою], *каˈр'ічн'еваї* [фарбою], *кˈраснаї кˈраскаї, кˈруглаї паˈсудинаї, с ˈчорнаї дуˈшої, саўˈм'існаї пˈрац'оᵃї*. Флексію *-ой* засвідчено лише в одній словоформі в говірці с. Хоробичі Городнянського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 5): *укˈраінскої ˈмової*. Також одиничне вживання закінчення *-оᵃй* зафіксовано у двох говірках (н.пп. 2, 8): *кˈрасноᵃї воᵃˈдичкойу, пˈраво*ᵃ*ї руˈкойу*. У білоруських говірках, що межують зі східнополіськими, у позиції під наголосом у переважній більшості говірок зафіксовано флексію *-ой* (*з малаˈдой*), *-ойу* виокремлено лише в кількох говірках південно-західного діалекту (*з малаˈдою*) [ДАБМ, к. 125]. У ненаголошеній позиції в тих говірках, що розташовані на схід від Дніпра, поширені словоформи з флексією *-ай* (*за ˈновай*). У межиріччі Дніпра й Прип'яті майже немає говірок винятково з *-ай*, у більшості з них одночасно функціонують закінчення *-ай* та повні *-айу, -ойу* (*за ˈноваю, за ˈновою*) [ДАБМ, к 126].

У наголошеній позиції прикметників жін. роду в М. в. одн. в досліджуваному ареалі зафіксовано флексії *-ой* (*ў заказˈної* [посилці], *ў карн'еˈвої с'ісˈт'ем'і, на дармаˈвої гˈречц'і, на д'ілаˈвої ўстˈр'еч'і, на заводс'ˈкої ˈкухн'і, у ваўн'аˈної жиˈл'отк'е*) (н.пп. 2, 3, 5, 8) *-уй* (*ў радˈнуї стараˈн'і, на адˈнуї плиˈт'і, на ўтаˈруї дачˈц'і*) (н.п. 4), *-уий* (*ў бал'ˈшуиї* [купі], *ў шчаўл'оˈвуиї ˈйушц'і, на вад'аˈнуиї* [бані], *на гарадсˈкуиї сˈвалк'і, на радˈнуиї ˈматц'і, у брудˈнуиї аˈдеж'і*) (н.пп. 1, 4, 7, 11), *-уой* (*ў друˈгуої жизн'і, ў земˈнуої ˈжизн'і, на дверˈнуої ˈручц'і, на параˈвуої бан'е, на ржаˈнуої* [муці]) (н.пп. 8, 10, 11). У позиції не під наголосом спостерігаємо ще більшу варіантність флексій у М. в. одн. прикметників жін. роду. Закінчення *-уй* зафіксовано частіше порівняно з іншими, хоча й не можна сказати, що флексія *-уй* поширена в багатьох східнополіських говірках: *ў ˈбат'кавуї* [хаті], *ў ˈмал'енкуї з'емˈл'анц'і, ў рˈжавуї* [мисці], *на в'еˈл'ікуї ваˈд'і, на ˈпервуї раˈбот'і, па гарадˈн'анскуї тˈрас'і, у ˈпоснуї* [каші] (н.пп. 1, 3, 4, 8, 11). Виокремлено одиничне вживання *-уᵘ̈*: *на раˈс'іїс'куˇ ˈмов'і* (н.п. 4). Також у чотирьох говірках (н.пп. 2, 7, 8, 11) наявна флексія *-уий*,

але лише в говірці с. Бутівка Городнянського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 8) частота її вживання більша порівняно з іншими закінченнями: *на в'еˈл'ікуиї стˈроїци, на раˈс'іїс'куиї ˈмов'е, на ˈрус:куиї ˈмов'е, на падˈсолн'ечнуиї аˈл'ійі, на ˈсон'ашникавуиї аˈл'ійі, у спарˈт'іўнуиї ˈформ'і*. Флексії *-ой* та *-ай* поширені приблизно так само (*-ой* трохи частіше): *ў ˈпижиковоі ˈшапц'і, ў ˈцарскоі роˈс'іⁱⁱі, на пˈравоі руˈк'е, на таˈманс'коі* [залізниці], *при раˈйон:оі ˈрад'і* (н.пп. 2, 5, 8, 11); *на абриˈкосаваї* [кісточці], *на жеˈл'езнаї даˈроз'і, на малаˈд'іжнаї ˈмов'і, на ˈмач:инаї пасˈт'олц'і, па ˈнабережнаї* (субстантивований прикметник) (н.пп. 2, 5, 10). У говірці с. Хоробичі Городнянського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 5) також зафіксовано словоформи з *-аⁱⁱ*: *на аб'ікнаˈв'ен:аⁱ* [плиті], *на ˈсон'ашн'ікаваⁱ* [олії]. Найменш поширена флексія *-ий*: *на ˈгазавиї труˈб'і, на заˈмерзлиї ˈр'ічц'і, на пˈрошлиї ˈос'ін'і* (н.пп. 7, 11). Частіше зазначено словофрми з усіченим закінченням *-и*: *ў спорˈт'іўни* [формі], *на ˈгазови труˈб'і, на ˈгус'ачи п'еˈрин'е, па зˈроблени даˈроз'і* (н.пп. 3, 7, 8). У двох говірках (н.пп. 4, 7) виокремлено закінчення *-иⁱⁱ*: *ў кˈнижниⁱ роˈбот'і, на веˈликиⁱ кˈриш'і, ў ˈпосниⁱ* [страві], *на заˈмерзлиⁱ воᵃˈд'і*. Білоруським говіркам у М. в. одн. прикметників жін. роду притаманні ті ж флексії, що й у Д. в. одн. [ДАБМ, к. 121, 122].

У Н. в. мн. переважають повні нестягнені прикметники. Найпоширенішою флексією є *-ійе*. Її записано в прикметниках усіх досліджуваних говірок у ненаголошеній і наголошеній позиціях. Це закінчення функціонує в прикметниках як м'якої, так і твердої груп: *ˈбат'кав'ійе ˈкон'і, ваˈлоўс'к'ійе аˈр'іех'і, ˈдобр'ійе суˈн'іци, ˈйалав'ійе каˈров'іᵘ, маˈлочн'ійе* [зуби], *м'і сˈтар'ійе, мˈног'ійе чурбаˈни, пашˈтов'ійе ˈмарк'і, ˈс'ін'ійе ˈн'ітк'і, слеˈп'ійе ахв'іˈцери, хаˈрош'ійе ˈл'уд'і, чуˈж'ійе ˈд'іет'і*. У двох говірках (н.пп. 7, 8) *-ійе* виразно переважає інші флексії, проте в більшості говірок це закінчення не має такої суттєвої переваги. Закінчення *-ійиⁱ* зрідка фіксуємо у трьох говірках (н.пп. 2, 7, 11): *атˈруїн'ійиⁱ паˈганки, ˈверхн'ійиⁱ ˈжердки, ˈгостр'ійиⁱ баклаˈжани, ˈкутн'ійиⁱ* [зуби]. У говірці с. Бурівка Городнянського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 7) спостережено спорадичне використання словоформ із *-іᵘйе* також після [н]: *гуˈс'ін'іᵘйе* [яйця], *уˈт'ін'іᵘйе* [яйця]. У цій самій говірці записано словоформи з

флексією *-ійі*. Зазначимо, що це закінчення помічено й у кількох інших говірках, проте лише в зазначеній говірці діалектоносії вживають *-ійі* порівняно регулярно: *з'і'мов'ійі св'а'та, галу'б'ійі 'нитачки, пере'л'отн'ійі п'ташки, с'ладк'ійі* [паски], *ту'п'ійі кон'ци* (н.пп. 2, 7, 11). У говірці с. Олешня Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 2) засвідчено одиничне вживання флексії *-ійи*: *сл'е'п'ійи каши'н'ата*. Поряд із *-ійе* ще однією флексією, поширеною в усіх східнополіських говірках українсько-білоруського порубіжжя, є закінчення *-ийе*: *'баби'нийе д'іў'чата, ба'гатийе* [мисливці], *'б'ієлийе 'йаблука, 'буол'шийе 'гус'і, зда'ровийе б'роўна, мала'дийе 'воіни, нас'ел'е'н:ийе 'пункти, ха'рошийе др'іў'ц'а, чу'жийе до'ми*. Ширшого поширення порівняно з іншими закінченнями, зокрема з *-ійе*, флексія *-ийе* набула лише в говірці с. Убіжичі Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 3). У говірці с. Петруші Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 4) зафіксовано одиничне вживання флексії *-и^{ӣ}е*: *мала'ди^{ӣ}е 'н'емци*. Широко поширений в усіх досліджених говірках Ріпкинського й Городнянського р-нів Чернігівської обл. закінчення *-и^{і}йе*: *'бат'кави^{і}йе г'роши, 'бул'ши^{і}йе ка'н'ікули, г'рецки^{і}йе* [горіхи], *'доўги^{і}йе 'пал'ци, за'бити^{і}йе с'ола, зала'ти^{і}йе* [зуби], *ма'лодчи^{і}йе утк'і, на'родни^{і}йе* [пісні], *ста'ри^{і}йе л'е'са*. Ця флексія має дещо меншу частоту вживання мовцями порівняно з *-ийе*, функціонуючи переважно в ненаголошеній позиції, але вона також поширена в усіх указаних говірках. В окремих говірках повні нестягнені прикметники в Н. в. мн. функціонують із закінченням *-ийи*: *во^{а}ра'нийи 'кон'і, 'гарнийи ка'нопл'і, 'курачийи 'йаїца, мала'дийи дуб'ки, на'роднийи 'п'ієсн'і, па'коїнийи* [батьки], *ха'рошийи д'рова* (н.пп. 2, 7, 10). Повні стягнені прикметники в Н. в. мн. в досліджуваному ареалі також наявні, хоча частота вживання, ареал поширення та варіантність представлених флексій менша, ніж у нестягнених прикметниках. Найчастіше мовці вживають словоформи з закінченням *-и*: *вес'н'ани ка'н'ікули, 'доўги са'рочечки, 'мам'іни 'руки^{і}, ста'р'ієйши 'лаўри, 'сучни 'йагади, ха'роши гри'бочки, шеї'с'ати 'годи* (н.пп. 1, 2, 3, 4, 5, 7, 11). Незважаючи на охоплення майже всього мікроареалу, у вказаних говірках флексію *-и* репрезентовано спорадично. Флексію *-і*

представлено в меншій кількості говірок, проте частота використання діалектоносіями цієї флексії більша порівняно з *-и*: *ба*ˈ*гат’і жни*ˈ*ва*, ˈ*бат’кав’і сла*ˈ*ва*, *за*ˈ*можн’і хаз’аї*ˈ*ни*, *ка*ˈ*ротк’і п’іс*ˈ*н’і*, ˈ*кутн’і* [зуби], *ре*ˈ*зинав’і* ˈ*чобати*, *сле*ˈ*п’і* (субстантивований прикметник) (н.пп. 2, 4, 5, 7). У чотирьох говірках (н.пп. 2, 4, 10, 11) зафіксовано словоформи з *-и*^{і}: ˈ*бат’кави*^{і} [діти], ˈ*жоўтен’ки*^{і} [квітки], *зе*ˈ*лени*^{і} *хворми*, *сас*ˈ*нови*^{і} *га*ˈ*л’:а*, *с*ˈ*тартави*^{і} *кап’і*ˈ*тали*, *у*ˈ*т’іни*^{і} ˈ*йайца*. У трьох із цих говірок *-и*^{і} функціонує одночасно з *-и* або з *-и* та *-і*. А в говірці с. Губичі Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 10) закінчення *-и*^{і} представлено одноосібно. Отже, найпоширенішими флексіями в досліджуваних східнополіських говірках у Н. в. мн. прикметників є закінчення *-ійе* та *-ийе*, зафіксовані на території всього східнополісько-білоруського порубіжжя. Словоформи з іншими закінченнями або функціонують не в усіх говірках східнополіського діалекту, або не мають такої частоти вживання мовцями, як словоформи з *-ійе* та *-ийе*. У говірках Білорусі, що межують зі східнополіськими, у ненаголошеній позиції зафіксовано закінчення *-ыйа* (ˈ*новыя* ˈ*хаты*) [ДАБМ, к. 128]. У позиції під наголосом також функціонує флексія *-ыйа* та одночасно з нею нехарактерне для східнополіських говірок української мови закінчення *-е* (*мала*ˈ*дыя*, *мала*ˈ*де*) [ДАБМ, к. 127].

У Р. в. мн. прикметників твердої групи переважно виокремлено закінчення *-их*: *ат*ˈ*руйних зм’ій*, *ба*ˈ*гатих ф’ірм*, *ве*ˈ*селих ра*ˈ*ботн’ікоў*, *укра*ˈ*йінс’ких* [пісень], *мала*ˈ*дих уч’іт’е*ˈ*л’еў*, *мала*ˈ*д’ійших* (субстантивований прикметник), ˈ*м’ірних ўре*ˈ*м’он*, *све*ˈ*тих* (субстантивований прикметник). У деяких говірках простежено вживання словоформ із *-и*^{і}*х*: *б*ˈ*ратски*^{і}*х стран*, *л’у*ˈ*би*^{і}*х кар*ˈ*моў*, *ста*ˈ*р’ін:и*^{і}*х ча*ˈ*соў*, *су*ˈ*хи*^{і}*х пас*ˈ*т’олак*, *чу*ˈ*жи*^{і}*х* [людей] (н.пп. 1, 2, 5, 10). У говірці с. Петруші Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 4) зафіксовано одиничне вживання флексії *-их* у прикметнику з м’якою основою: *о*ˈ*б’ідних пе*ˈ*реру*. У східнополіських говірках наявне також протилежне явище – уживання флексії *-іх* у говірках із твердою основою: ˈ*д’ік’іх каба*ˈ*ноў*, *з’і*ˈ*мов’іх п*ˈ*разн’ікоў*, *марс*ˈ*к’іх па*ˈ*б’ед*, *м*ˈ*ног’іх* [односельців], *ра*ˈ*боч’іх* (субстантивований прикметник), *ста*ˈ*р’іх дру*ˈ*з’еї* (н.пп. 2, 4, 5, 7, 8, 10, 11). У

Р. в. мн. в прикметниках м’якої групи східнополіських говірок, суміжних із білоруськими, функціонує флексія *-іх*: *ˈдаўн’іх ˈшкуол, ˈз’імн’іх каˈл^{у}ос, ˈс’ін’іх пирˈчатак, т’еˈп’ерешн’іх гаˈз’ет*.

У Д. в. мн. фіксуємо флексії *-им, -ім* відповідно для твердої та м’якої основ: *ўˈр’едним ˈд’ім’ам, дурˈним* [нам], *малаˈдим ˈд’ieўкам, пусˈтим каˈморам*; *ˈз’імн’ім м’ес’аˈцам, каˈлишн’ім со^{а}тˈрудн’ікам, тˈр’ет’ім* [місцям]. У частині говірок *-ім* уживають на місці *-им* у прикметниках із твердою основою: *брехˈл’ів’ім* [словам], *краˈс’ів’ім д’іўˈчатам, ˈруск’ім* (субстантивований прикметник), *суˈх’ім ˈйаблукам* (н.пп. 3, 4, 7, 8, 11). У двох говірках засвідчено флексію *-и^{і}м*: *брехˈл’иви^{і}м слаˈвам, камаˈрини^{і}м уˈкусам, хˈресни^{і}м* (субстантивований прикметник), *хрешˈчени^{і}м* (субстантивований прикметник). Якщо в одній говірці (н.п. 7) це є спорадичним явищем, то в іншій (н.п. 8) – регулярним, переважаючи за частотою вживання закінчення *-им* та *-ім* у прикметниках із твердою основою. У говірці с. Нові Яриловичі Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 1) також зафіксовано спорадичне вживання флексії *-і^{и}м* у прикметниках із твердою основою після [в]: *карма ˈв’і^{и}м бураˈкам, пал’аˈв’і^{и}м бриˈгадам, ˈперв’і^{и}м ˈл’уд’ам*.

Прикметники в З. в. мн. відмінюються за зразком Н. в. й Р. в.

В О. в. мн. в прикметниках твердої групи, на відміну від Р. в. й Д. в. мн., неможливо виокремити флексію, яка б була притаманна для всіх досліджуваних говірок. Відносно найчастіше засвідчено закінчення *-ими*, проте навіть у тих говірках, де функціонує ця флексія, її вживають одночасно з іншими флексіями, за винятком говірки с. Бутівка Городнянського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 8), у якій *-ими* функціонує одноосібно: *дереўˈйаними лоˈпатками, жеˈл’езними рагаˈчами, ˈразними* [стравами] *хˈвоїними* [лісами] (н.пп. 2, 4, 5, 8). Ще одним закінченням, зафіксованим у цьому мікроареалі, є *-ими*: *алˈ’ховим’і драˈвам’і, вихадˈним’і* (субстантивований прикметник), *ˈл’:аним’і ˈниткам’і, ˈмалим’і ˈручками, чуˈжим’і ˈкартам’і* (н.пп. 2, 3, 5, 7). У говірці с. Убіжичі Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 3) ця флексія єдина для прикметників твердої групи в О. в. мн., в інших указаних говірках *-ими* функціонує одночасно з

іншими закінченнями. Закінчення *-и^{і}ми^{і}* зафіксовано у чотирьох говірках: *ду^{і}бови^{і}ми^{і} дра^{і}вам'і, мала^{і}ди^{і}ми^{і} ар^{і}т'істами, н'ев'е^{і}ли^{і}ки^{і}ми^{і} к'ір^{і}п'іч'іками^{і}, ^{і}р'еїсави^{і}ми^{і} аў^{і}тобусами^{і}, ха^{і}роши^{і}ми^{і} ба^{і}т'інками* (н.пп. 5, 7, 10, 11). Також спостережено флексії *-ими^{і}*, *-и^{і}ми*, *-и^{і}мі*, які поширені набагато менше порівняно з *-и^{і}ми^{і}*: *бал'^{і}ними^{і} пац'і^{і}йентами^{і}*, *ха^{і}рошими^{і} гра^{і}шима* (н.п. 5); *разнац^{і}в'етни^{і}ми каранда^{і}шами, ^{і}ран'ени^{і}ми* (субстантивований прикметник) (н.п. 5); *б'е^{і}р'езави^{і}м'і г'іл^{і}кам'і, буз^{і}кови^{і}м'і ^{і}запахам'і, ду^{і}бови^{і}м'і ка^{і}лодами, мали^{і}м'і пара^{і}с'атками* (н.пп. 2, 4). У говірках східнополісько-білоруського порубіжжя не засвідчено прикметників із нормативним для прикметників м'якої групи в сучасній українській літературній мові закінченням *-іми*. Єдина зафіксована флексія в зазначеній позиції в цих говірках – *-імі*: *з за^{і}мужн'ім'і ^{і}бабами, ^{і}кутн'ім'і* [зубами], *^{і}перед не^{і}даўн'ім'і со^{і}бит'ійами, п'е^{і}р'едн'ім'і х^{і}варами, ^{і}позн'ім'і жни^{і}вам'і, ^{і}хатн'ім'і д'і^{і}лами*. Це ж закінчення в деяких говірках поєднується також із прикметниками, що первісно мали тверду основу: *вихад^{і}н'ім'і* (субстантивований прикметник), *дру^{і}г'ім'і д'е^{і}лам'і, ма^{і}л'ім'і а^{і}концам'і, ^{і}м'ертв'ім'і* (субстантивований прикметник), *си^{і}р'ім'і* [дровами] (н.пп. 2, 4). У говірці с Нові Яриловичі Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 1) виокремлено одиничне вживання словоформи з *-імі^{и}*: *дара^{і}г'ім'і^{и} ^{і}кол'цами*.

У М. в. мн. в усіх говірках, окрім говірки с. Хоробичі Городнянського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 5), у прикметниках твердої групи функціонує флексія *-их*: *на ад^{і}них препа^{і}ратах, на ш^{і}кол'них ^{і}вечорах, на торф^{і}йаних бо^{і}лотах, на ^{і}дутих мат^{і}расах, на бат'^{і}киўс'ких з^{і}борах*. Також поширені в досліджуваних східнополіських говірках словоформи з закінченням *-и^{і}х*: *ў дру^{і}ги^{і}х ^{і}семйах, на ^{і}бат'к'іўс'ки^{і}х з^{і}борах, на березави^{і}х брун'^{і}ках, на надуў^{і}ни^{і}х мат^{і}расах* (н.пп. 1, 4, 5, 7, 8). Цю флексію зафіксовано одинично в прикметнику м'якої групи в говірці с. Хоробичі Горднянського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 5): *у да^{і}машни^{і}х ^{і}тапках*. Також виокремлено спорадичне вживання флексії *-уих* після [к] у говірці с. Петруші Ріпкинського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 4): *ў драма^{і}т'іческуих круж^{і}ках, на прак^{і}т'іческуих за^{і}н'ат':ах, при ^{і}бул'шин'куих*

*кал*ˈ*госпах*. У прикметниках м’якої групи функціонує флексія *-іх*: *на а*ˈ*б’і͜едн’іх п’ере*ˈ*ри*ⁱ*вах, на ас*ˈ*тан’:іх ма*ˈ*дел’ах, на да*ˈ*машн’іх галуб*ˈ*цах, на н’е*ˈ*даўн’іх сар’еўна*ˈ*ван’ійах, на пас*ˈ*л’едн’іх* ˈ*вибарах, у* ˈ*с’ін’іх* ˈ*джинсах*. У частині говірок закінчення *-іх* зафіксовано в прикметниках твердої групи після [в] та в прикметниках зі звукосполуками *гі, кі, хі*: *на в’е*ˈ*л’ік’іх тракта*ˈ*рах, на* ˈ*доўг’іх* ˈ*жердочках, на р’е*ˈ*з’інав’іх* ˈ*лодках, у бата*ˈ*н’іческ’іх* [парках], *у ду*ˈ*бов’іх* [лісах], *у пла*ˈ*х’іх* ˈ*л’уд’ах, у ста*ˈ*рен’к’іх* ˈ*чобо*ᵃ*тах* (н.пп. 4, 5, 11).

Відмінювання прикметників у непрямих відмінках мн. в білоруських говірках, суміжних із східнополіськими, не описано ні в ДАБМ, ні в працях білоруських діалектологів. Можна стверджувати, що словозміна мн. прикметників у цих говірках відповідає словозміні прикметників у сучасній білоруській літературній мові. У прикметниках із основою на твердий приголосний, окрім прикметників із основою на [г], [к], [х], парадигма відмінювання виглядає таким чином: *-ых* (Р. в.) (*новых*), *-ым* (Д. в.) (*новым*), як Н. в. чи Р. в. (З. в.), *-ымі* (О. в.) (*новымі*), *-ых* (М. в.) ((*аб*) *новых*). Прикметники м’якої групи та прикметники з основою на [г], [к], [х] відмінюються за таким зразком: *-іх* (Р. в.) (*строгіх, сініх*), *-ім* (Д. в.) (*строгім, сінім*), як Н. в. чи Р. в. (З. в.), *-імі* (О. в.) (*строгімі, сінімі*), *-іх* (М. в.) ((*аб*) *строгіх*, (*аб*) *сініх*) [32, с. 184 – 185].

3.5. Крайні східні говірки

На межі з російськими говірками розташовані говірки Сновського, Корюківського, Семенівського, Новгород-Сіверського р-нів Чернігівської обл. та Середино-Будського, Ямпільського, Глухівського, Путивльського р-нів Сумської обл. Відзначимо, що, навіть незважаючи на функціонування в межах одного мікроареалу, східнополіські говірки, які межують із російськими, не мають чітких ознак, що були б єдиними для всіх. На нашу думку, головна причина цього – протяжність лінії кордону між Україною та Росією в межах східнополіського говору. Адже українсько-російський кордон починається фактично на території, де відчутно сильний білоруський вплив на українські

говірки, а закінчується там, де на східнополіські говірки впливають, з одного боку, російські говірки, а з іншого – середньонаддніпрянські та слобожанські говірки. Тому зрозуміло, що однорідності у виокремленні ключових ознак перехідних говірок цієї частини східнополіського говору бути не може.

Говірки, суміжні з російськими, що розташовані в межах Чернігівської обл., навіть крайні північно-східні, а також частково говірки Сумської обл., насамперед говірки Середино-Будського р-ну, мають риси, що єднають їх не лише з російськими, але також із білоруськими говірками. До рис, що зближують ці говірки з говірками Брянщини, В. І. Зевако зараховує: 1) давній ѣ під наголосом реалізується у вигляді звука [е]: *ˈб'ели, ˈм'ес'ац, хл'еб*; 2) переважно недисимілятивне акання: *акˈрайац, даˈчка, малаˈд'ічка*; 3) голосні [і], [и] на місці давніх напружених редукованих: *ˈм'ійу, ˈс'ін'і, ˈшийу*; 4) початковий [і] перед сполученням приголосних: *ізˈноў, ірˈват, ірˈжат'*; 5) переважання твердих африкат [ч], [дж], [дз]: *ˈдзиг'ал', хаˈджу, ˈчорни*; 6) послідовна субституція [ф]: *буˈхв'ет, п'іˈл'ін, торх*; 7) відсутність оглушення дзвінких перед глухими та в абсолютному кінці слова: *ˈйежт'а, маˈроз, стоўб* та ін. [70, с. 101 – 102].

Відзначимо, що переважна частина східнополіських говірок Сумської обл., суміжних із російськими, виділяють в окрему групу зі своїми ознаками. На думку І. Г. Матвіяса, говірки на схід від лінії м. Шостка – м. Кролевець мають такі особливості: 1) початковий голосний [і] в іменику 'Явдоха' (*йіўˈдоха*); 2) [и] – рефлекс ненаголошеного ę (*заприˈжу, ˈпамит'*); 3) [і] – рефлекс ненаголошеного ę в іменнику 'місяць' (*ˈм'іс'іц'*); 4) [и] – рефлекс ненаголошеного ę в числівникових формах на *-дцять* (*дваˈнац':ит'*); 5) нейтралізація ненаголошених [и] – [е] (*ˈозеᵘро, сеᵘˈло*); 6) форми 1-ої особи одн. теп. ч. дієслів II дієв. з основою на [д] [с] (*воˈд'у, хоˈд'у; коˈс'у, проˈс'у*); 8) 3-тя ос. мн. теп. ч. дієслів II дієв. на *-уть* (*ˈход'ут'*); 9) 'селезень' (*уˈтак*); 10) 'клуня' (*ˈпун'а*); 11) вигуки, якими кличуть гусей (*т'ег-т'ег*) [117, с. 10].

Для виокремлення особливостей крайніх східних та північно-східних говірок східнополіського говору на фоні суміжних російських говірок ми використали дані з «Диалектологического атласа русского языка» [ДАРЯ].

У Н. в. одн. прикметників чол. роду твердої групи в усіх зазначених говірках представлено флексію *-и*: *бал'ˈни баˈран, калˈхозни мак, кармаˈви* [буряк], *ˈкийіўски ˈпарен', ˈперви клас, ˈран'ети* (субстантивований прикметник), *сˈл'едуйушчи д'ен', хаˈроши паˈдарак, ˈцели вуоз*. Зазначимо, що це закінчення у переважній більшості говірок, суміжних із російськими, має значно більшу частотність уживання порівняно з іншими. Лише у трьох говірках (н.пп. 17, 30, 42) *-и* не має переваги над іншими закінченнями в мовленні діалектоносіїв цього мікроареалу. Також у всіх зазначених говірках зафіксовано флексію *-иⁱ*: *аткˈриⁱтиⁱ переˈлом, б'азˈногиⁱ* (субстантивований прикметник), *гадаˈвиⁱ даˈход, здаˈровиⁱ уро[а]ˈжаї, разˈбиⁱтиⁱ дуом, ˈс'ієл'с'киⁱ клуб, сˈл'едуйушчиⁱ д'ен', ˈцен:иⁱ раˈботн'ік*. Повне закінчення *-ий* спостережено спорадично лише в говірці с. Погорільці Семенівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 17): *паˈл'езний хрукт, суˈровий краї, хаˈрошиї паˈмошник*. У цій самій говірці, а також у говірці с. Линове Путивльського р-ну Сумської обл. (н.п. 42) виокремлено спорадично закінчення *-иⁱй*: *ˈбарскиⁱї хутаˈрок, ˈв'іучениⁱї уˈрок, марсˈкиⁱї хлот, ˈразниⁱї* [урожай]. Частіше й у більшій кількості говірок спостережено повну флексію *-ой*, запозичену, очевидно, з російської мови: *бал'ˈшої ˈв'іграш, ўтаˈрої д'ен', друˈгої л'ес, кармаˈвої буˈрак, набарˈної замок, пажиˈлої* (субстантивований прикметник), *прасˈтої аб'ієд, с'еˈдої ˈд'едушка, сл'аˈпої* (субстантивований прикметник), *сумсˈкої інст'іˈтут, чуˈжої* (субстантивований прикметник) (н.пп. 17, 28, 29, 30, 35, 42). Найбільш поширена ця флексія у говірках північно-східної частини Сумської обл. У говірках Чернігівської обл. *-ой* поширена менше. Уточнимо, що це закінчення зафіксовано лише в наголошеній позиції. Навпаки, лише в ненаголошеній позиції в усіх досліджених говірках, за винятком говірки с. Хотуничі Сновського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 6), функціонує напівусічена флексія *-иˇ* у прикметниках чол. роду з твердою основою в Н. в. одн.: *ˈб'едниˇ* [хлопець], *д'еˈв'атиˇ ˈокруг, д'ер'еўˈйан:иˇ заˈбор,*

ˈр’езки^{ĭ} *паваˈрот, хаˈроши*^{ĭ} *л’он*. У двох говірках виокремлено спорадичне вживання флексії *-и*^{ій}: *даˈл’оки*^{іĭ} *краĭ, краˈс’іви*^{іĭ} *клуб, ˈс’іл’ни*^{іĭ} *пр’едс’еˈдат’ел’* (н.пп. 17, 30). Закінчення *-і* в прикметниках твердої групи представлено після [в], [ч] та в прикметниках зі звукосполуками *гі, кі, хі* у більшості говірок цього мікроареалу: *глуˈх’і* (субстантивований прикметник), *дˈруг’і д’ен’, св’інаˈводческ’і ˈкомпл’екс, сˈл’едуйушч’і д’ен’, ˈч’ерств’і хл’іб* (н.пп. 6, 16, 28, 29, 42). Дуже рідко діалектоносії використовують флексію *-і*^{й}: *ˈгор’к’і*^{ĭ} *ˈопит, ˈдоўг’і*^{ĭ} *д’ен’, марсˈк’і*^{ĭ} *флуот* (н.пп. 18, 28). Повне закінчення *-ій* у прикметниках твердої групи не зафіксовано. У прикметниках м’якої групи в Н. в. одн. чол. роду у всіх говірках представлено закінчення *-і*: *кˈрайн’і ˈс’ев’ер, пасˈл’едн’і раз, ˈс’ін’і* [буквар], *тˈр’ет’і при*^{і}*ˈйом*. Повну флексію *-ій* спорадично спостережено у двох говірках: *кˈраĭн’іĭ* (субстантивований прикметник), *пасˈл’едн’іĭ зваˈнок, п’еˈр’едн’іĭ краĭ, тˈр’ет’іĭ год* (н.пп. 17, 42). У говірці с. Хотуничі Сновського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 6) зафіксовано одиничне вживання закінчення *-ей* в одному прикметнику м’якої групи: *заˈможн’еĭ калˈхоз*. Прикметники з нульовим закінченням у зазначених говірках виокремлено у двох випадках:

1) у присвійних прикметниках: *ˈбат’ки*^{і}*ў, ˈбат’к’ін, ˈд’едушк’ін, ˈматери*^{і}*н, ˈматк’ін, ˈмач:и*^{і}*н* (н.пп. 17, 18, 28, 35, 42);

2) у прикметниковій частині складеного іменного присудка: *арган’іˈзован, даˈл’ок, жиў, пастˈройен, ˈпов’ен, пˈри*^{і}*зван, с’іˈл’он, устˈройен* (н.пп. 6, 17, 18, 30, 35).

У російських говірках, що межують із Чернігівською обл. та Середино-Будським р-ном Сумської обл. засвідчено функціонування закінчень *-ый, -ий*: *молоˈдыĭ, глуˈхиĭ* [ДАРЯ, к. 42]. У межових говірках Сумської обл., окрім указаного р-ну функціонує *-ой* (*молоˈдоĭ*) [12, с. 118]. Усічені та напівусічені закінчення засвідчено в окремих брянських говірках переважно одночасно з повною флексією [ДАРЯ, ком, с. 66].

У Н. в. одн. прикметників сер. роду в говірках, що межують із російськими, цілком прогнозовано зафіксовано перевагу нестягнених флексій

над стягненими. У наголошеній позиції найуживанішим є закінчення *-ойе*, що функціонує в переважній більшості говірок: *бал'ˈшойе даˈв'ер'ійе, л':аˈнойе пˈлат':а, марсˈкойе проᵃіˈшеств'ійе, плаˈхойе з'ерˈно, прасˈтойе реˈшен'ійе, углаˈвойе зˈдан'ійе* (н.пп. 17, 18, 28, 29, 30, 35, 42). Флексію *-ойе* спорадично зафіксовано також у ненаголошеній позиції: *йесˈт'ейств'ен:ойе взˈрашч'іван'ійе, ˈп'ервойе* (субстантивований прикметник) (н.пп. 17, 18). У ненаголошеній позиції під впливом сусідніх російських говірок найбільше поширено закінчення *-айе*: *в'аˈс'олайе ˈд'ійство*ᵃ, *виˈсокайе аграждˈен'ійе, д'р'еўн'айе сеᵘˈло, калˈхознайе ˈполе, пуˈховайе ад'іˈйало, ˈп'атайе ч'іˈсˈло, ˈйаснайе мишˈл'ен'ійе* (н.пп. 6, 17, 18, 28, 29, 30, 35, 42). Проте частотність його уживання різна: у частині говірок (н.пп. 28, 29, 30, 35, 42) *-айе* набуло широкого поширення, в інших (н.пп. 17, 18) – уживається спорадично. Простежено, що флексія *-айе* в цьому мікроареалі в трьох говірках зазнає напівредукції [й]: *гˈлаўнаᵘ̆е пˈразноᵃван'ійе, д'ер'еˈв'ан:аᵘ̆е с'іˈд'ен'ійе, інˈдичаᵘ̆е* [м'ясо], *ˈм'ен'шаᵘ̆е ˈт'ела, рудˈн'іцкаᵘ̆е упраўˈл'ен'ійе, сˈтараᵘ̆е* [поселення] (н.пп. 17, 28, 42); особливо широко *-аᵘ̆е* представлено в говірці с. Зноб-Новгородське Середино-Будського р-ну Сумської обл. (н.п. 28), а в інших двох говірках це закінчення засвідчено спорадично. У цій самій говірці спорадично функціонує флексії *-айаᵉ* (*стˈрашнайаᵉ ˈд'ела*) та *-аᵘ̆аᵉ* (*ˈб'еднаᵘ̆аᵉ жиˈт':а, ˈм'ахкаᵘ̆аᵉ ˈс'еноᵃ*). Також одинично зафіксовано закінчення *-айаᵉ* в говірці с. Грем'яч Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 18): *маˈлайаᵉ предпр'іˈйат'ійе*. Ще однією поширеною флексією на рівні з *-айе* зафіксовано *-ейе*: *двуеˈтажнейе зˈдан'ійе, дˈл'ін:ен'кейе палатˈно, ˈлуч':ейе образоˈван'ійе, м'ахˈчейшейе* [полотно], *пасˈл'едн'ейе ˈутро, теˈл'ач'ейе* [м'ясо], *ˈтоўстейе* [м'ясо], *саˈрочейе йаґ̆ˈцо* (н.пп. 6, 16, 18, 28, 29, 35, 42). Зазначимо, що ця флексія функціонує в прикметниках і твердої, і м'якої груп. У говірці с. Зноб-Новгородське Середино-Будського р-ну Сумської обл. (н.п. 28) засвідчено одиничне вживання *-ее* (*ˈбол'ше:* [тісто]) та *-аа* (*ˈт'опла: в'іˈно*). Повне стягнене закінчення *-е* у наголошеній і ненаголошеній позиціях у цих говірках поширено спорадично, проте у двох із них (н.пп. 6, 16) воно переважає порівняно з

повними нестягненими флексіями: *ад*ˈ*не куб*ˈ*ло*, ˈ*даўн'е перекри*ˈ*т':а*, *заб*ˈ*рошене с*ˈ*ховишче*, ˈ*луч':е* ˈ*йаблуко*, *ма*ˈ*лен'ке а*ˈ*конце*, ˈ*нов'е распор'а*ˈ*жен'ійе*, ˈ*п'ерве по*ˈ*бачен':а*, *ра*ˈ*йон:е соб*ˈ*ран'ійе*, *с*ˈ*таре ка*ˈ*ромисло* (н.пп. 6, 16, 17, 18, 35). У російських говірках засвідчено вживання двох можливих флексій: *-ойо* (або ж стягненене закінчення *-о*) та *-айа*, яких в українських говірках не спостережено [12, с. 120].

У Р. в. одн. прикметників чол. й сер. родів у наголошеній позиції, незважаючи на яскраве акання, притаманне досліджуваним говіркам, найуживанішою флексією є *-ого*, зафіксована в усіх говірках цього мікроареалу: *вас'*ˈ*мого* ˈ*березн'а*, *ўта*ˈ*рого* ˈ*года*, *мала*ˈ*дого с'ер*ˈ*жанта*, *страш*ˈ*ного* ˈ*голада*, *шас*ˈ*того дн'а*. Виокремлено також одиничне вживання цього закінчення з наголосом на останній склад: *адно*ˈ*го с*ˈ*лучайа* (н.п. 29). У кількох говірках записано окремі випадки функціонування *-ого* з напівзредукованим [г]: *кр'іпас*ˈ*но*ˀ*о п*ˈ*рава*, *сарака*ˈ*во*ˀ*о* ˈ*года*, *шес*ˈ*то*ˀ*о к*ˈ*ласа* (н.пп. 17, 28, 42). Закінчення *-ога* наявне в більшості східнополіських говірок, суміжних із російськими: *гарадс*ˈ*кога* (субстантивований прикметник), *да шес*ˈ*тога к*ˈ*ласа*, *духа*ˈ*вога* [оркестру], *с'ед'*ˈ*мога к*ˈ*ласа*, *мала*ˈ*дога* (субстантивований прикметник), *цв'іт*ˈ*нога па*ˈ*пера* (н.пп. 6, 17, 18, 28, 29, 35, 42). До рідковживаних наголошених флексій належить *-аго* (н.пп. 28, 35, 42) та *-аво* (н.п. 6), виокремлені лише в Р. в. одн. числівника *один*: *адна*ˈ*во са*ˈ*с'еда*, *адна*ˈ*го бо*[a]ˈ*т'інка*. Одиничне вживання в межах говірки зафіксовано щодо флексії *-ага*, очевидно, за аналогією до форм прикметників із ненаголошеними флексіями: *ста*ˈ*рага* ˈ*дуба* (н.п. 18). У ненаголошеній позиції найбільше поширено закінчення *-ага*: *а*ˈ*собага распо*[a]*р'а*ˈ*жен'ійа*, *б*ˈ*р'анскага* ˈ*л'еса*, ˈ*малага д'і*ˈ*т'а*, *на*ˈ*вун:ага* ˈ*бат'ка*, ˈ*п'атага ч'іс*ˈ*ла*, ˈ*п'ервага дн'а*, *су*ˈ*цел'нага* ˈ*молата* (н.пп. 17, 18, 28, 29, 30, 35, 42). У частині вказаних говірок (н.пп. 18, 28, 29, 35) ця флексія в ненаголошеній позиції займає домінуюче положення, проте в інших (н.пп. 17, 30, 42) – не має вираженої переваги над іншими закінченнями. До найпоширеніших ненаголошених флексій у Р. в. одн. прикметників чол. та сер. родів належить також *-аго*: *па*ˈ*л'онаго сама*ˈ*гона*, ˈ*п'ерваго іскл'у*ˈ*ч'ен'ійа*,

са|в'ецкаго са|йуза, *|с'омаго дн'а*, *трид|цатаго п'іс'|ма*, *ха|рошаго би|ч|ка* (н.пп. 6, 17, 18, 29, 30, 35, 42). У двох говірках записано одиничне вживання словоформ із *-а^{о}го* (*к|расна^{о}го к'ірп'і|ча*) (н.п. 16) та *-о^{а}го* (*укра|інско^{а}го йази|ка*) (н.п. 6). У говірці с. Чуйківка Ямпільського р-ну Сумської обл. (н.п. 30) в ненаголошеній позиції виокремлено низку флексій із [в] на місці [г]: *-аво* (*к'ір|п'ічнаво за|вода*, *са|в'ецкаво ст|ройа*, *п|л'ен:аво* (субстантивований прикметник), *|рус:каво* (субстантивований прикметник)), *-ова* (*п|рохарова |д'ер'ева*), *-ово^{а}* (*|рус:ково^{а}* (субстантивований прикметник)). У частині говірок поряд із флексією *-ага* в ненаголошеній позиції також зафіксовано вживання закінчення *-ого*: *|йалового м|йаса*, *|м'есного т|ранспорта*, *пага|р'іл'с'кого с'іл'са|в'ета*, *т|рет'ого х|лопчика*, *ха|рошого п'ішчева|р'ен'йа* (н.пп. 6, 16, 17). Виокремлено низку ненаголошених флексій, у яких звук [г] є напівзредукованим: *-а^{ɣ}а* (*|л'ог'ен'ка^{ɣ}а |пуха*, *па|добна^{ɣ}а с|лучайа*, *п|т'іч'йа^{ɣ}а |пуха*) (н.пп. 35, 42), *-а^{ɣ}о* (*ч'ет|в'орта^{ɣ}о |майа*) (н.п. 42), *-е^{ɣ}о* (*да пас|л'едн'е^{ɣ}о тракта|р'іста*) (н.п. 42), *-о^{ɣ}о* (*|добро^{ɣ}о ко|н'а*, *|мурманско^{ɣ}о ф|лота*, *|перво^{ɣ}о |с'ічн'а*, *с д|руго^{ɣ}о кон|ца*, *с'ем|надцато^{ɣ}о |года*, *т|рет'о^{ɣ}о ро^{а}з|р'ада*) (н.пп. 17, 30, 42). А в говірці с. Линове Путивльського р-ну Сумської обл. (н.п. 42) [г] зазнає повної редукції, унаслідок чого зафіксовано спорадичне вживання флексії *-аа*: *да аўст|р'ійска: ш|таба*, *|п'ерва: сра|жен'йа*, *пу|т'іўска: к|райа*. У говірках Брянщини, суміжних зі східнополіськими, поширене закінчення -оγо (*|белоγо*), у якому фонема /г/ має фрикативний характер [12, с. 116], [ДАРЯ, к. 44].

У Д. в. одн. прикметників чол. й сер. родів із твердою та м'якою основами в наголошеній позиції в усіх східнополіських говірках виокремлено флексію *-ому*: *ўта|рому |з'ат'у*, *мала|дому специа|л'істу*, *кру|тому |т'і͡есту*, *пал'е|вому бр'іга|д'іру*, *рад|ному |сину*, *шес|тому* (субстантивований прикметник). Так само в наголошеній позиції у всіх говірках східнополіського діалекту наявне закінчення *-аму*: *ас|тан':аму п|л'ен:аму*, *б'е|р'озаваму |соку*, *га|р'ачаму* [борщу], *га|р'унскаму йази|ку*, *за|мужн'аму* (субстантивований прикметник), *|м'іламу* (субстантивований прикметник), *но^{а}ўга|родскаму к|н'аз'у*, *пага|р'ел'скаму |пану*,

ˈп’ершаму галаˈв’е. Закінчення *-ому* в ненаголошеній позиції виокремлено спорадично в говірці с. Погорільці Семенівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 17): *деˈшеўшому удобˈр’ен’ійу, ˈм’есному б’ізнесˈмену, ˈобшчому бˈлагу*. У позиції після шиплячих та в прикметниках із м’якою основою кільком говіркам у ненаголошеній позиції притаманне функціонування флексії *-ему*: *ˈл’етн’ему пˈразн’іку, саˈбачему ˈн’уху, сˈв’ежему ˈзапаху, сˈр’едн’ему* [брату], *хаˈрошему хˈлопцу* (н.пп. 28, 29, 30, 42). Закінчення *-ому* зафіксовано й у суміжних російських говірках [12, с. 116].

У З. в. одн. прикметників чол. й сер. родів прикметники функціонують за зразком Н. в. й Р. в. одн.

В О. в. одн. прикметників чол. й сер. родів із основою на твердий приголосний виокремлено вживання флексії *-им*: *адˈним ˈпал’цем, болˈгарс’ким виˈном, гаˈр’ачим* [борщем], *над пам’ятˈнал’ним* [коливом], *пад аткˈри^{i}тим ˈн’ебам, с’ел’с’кахаˈз’аїств’ен:им іˈмушчеством, сˈлужашчим* (субстантивований прикметник), *сˈп’елим ˈйаблучко^{a}м*. У двох говірках Семенівського р-ну Чернігівської обл. (н.пп. 16, 17) спостережено закінчення *-и^{i}м*, яке, проте, не має широкого поширення: *байеˈви^{i}м заˈдан’ійем, р’едоˈви^{i}м* (субстантивований прикметник), *свеˈти^{i}м хресˈтом*. У говірці с. Линове Путивльського р-ну Сумської обл. (н.п. 42) виявлено одиничне вживання флексії *-уим*: *р’адаˈвуим* (субстантивований прикметник). В окремих говірках спорадично виділено закінчення *-ім* після [к]: *ˈженск’ім* [голосом], *мо^{a}рсˈк’ім фˈлотам, пˈлоск’ім канˈцом, ˈс’ел’ск’ім кˈлубом* (н.пп. 6, 17, 28); а також у субстантивованому прикметнику *веˈдушч’ім* (н.п. 17). Флексія *-ім* також функціонує в прикметниках м’якої групи в О. в. одн.: *ˈдаўн’ім оˈбичайем, ˈпозн’ім ˈвечором, іс паˈрожн’ім* [відром], *ˈутр’ешн’ім малаˈком*. Закінчення *-ым* – характерне для російських говірок, що межують зі східнополіськими [12, с. 118].

У М. в. одн. прикметників чол. й сер. родів засвідчено варіювання флексій у ненаголошеній (меншою мірою) та в наголошеній позиціях. У наголошеній позиції в усіх говірках засвідчено функціонування закінчення *-ом*: *ў маˈлом*

ˈдом’ік’е, ў ст’апˈном (субстантивований прикметник), *на адˈном краˈйу, на малаˈдом каˈн’іе, у ўтаˈром кˈлас’е, у с’ед’ˈмом* [році], *у шесˈтом кˈлас’е*. Повна флексія *-ому* зафіксовано одинично в говірці с. Грем’яч Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 18): *па друˈгому сˈлучайу*. Також у двох говірках у мовленні діалектоносіїв спорадично виокремлено флексію *-уом* у наголошеній позиції: *ў адˈнуом с’еˈл’е, ў слабадсˈкуом* (субстантивований прикметник), *на гарадсˈкуом баˈзар’і, на парахаˈвуом скˈлад’і* (н.пп. 17, 42). У ненаголошеній позиції найпоширенішим є закінчення *-ам*, яке, проте, характерне не для всіх говірок цього мікроареалу: *ў ˈп’ервам дваˈр’е, ў пˈрошлам стаˈл’ет’і:, ў тˈрет’ам пакаˈл’ен’іˈйі, ў четˈв’ортам кˈлас’е, на л’іˈноўскам йазиˈк’е, на паˈн’атнам йазиˈк’е, на пˈрохаровам ˈпол’е* (н.пп. 18, 28, 29, 30, 35, 42). Цю флексію не представлено в говірках, що розташовані найближче до зони українсько-білоруського розмежування (н.пп. 6, 16, 17). Повне закінчення *-аму* майже не поширене, його зафіксовано лише у двох говірках Сумської обл.: *на ˈрус:каму йазиˈк’е, на зˈлитаму б’інˈз’ін’і, па калˈхознаму ˈпол’у, па саˈв’ецкаму саˈйузу* (н.пп. 30, 42). Флексія *-ом* функціонує на досліджуваній території й у ненаголошеній позиції: *ў ваˈйен:ом інст’іˈтут’і, ў паˈповом* [дворі], *ў парт’іˈзанс’ком оᵃтˈр’ад’і, ў пˈйатом кˈлас’і, на ˈпервом уˈрок’і, у пул’еˈм’отном падразд’еˈл’ен’ійі* (н.пп. 6, 16, 17, 29, 30). В окремих випадках зафіксовано закінчення *-аᵒм* (*ў пˈйатаᵒм кˈлас’і, ў ч’етˈв’ортаᵒм атˈр’ад’і, на ˈкурскаᵒм* [вокзалі], *на тˈрет’аᵒм ˈпол’і*) (н.пп. 18, 28, 30) та *-оᵃм* (*ў ч’етˈв’ортоᵃм* [році], *на к’ірˈп’ічноᵃм* [заводі], *на сˈвад’ебноᵃм рушн’іˈку*) (н.пп. 30, 42). У двох говірках зазначено відносно активне вживання мовцями флексії *-ум* (н.пп. 6, 17) і ще в одній говірці (н.п. 18) це закінчення спостережено спорадично: *ў ваˈйен:ум б’іˈнокл’і, ў д’іˈс’атум гаˈду, ў дˈругум* [колодязі], *ў каˈр’укаўскум раˈйон’і, на вазˈвиⁱшенум ˈм’ест’е*. У говірці с. Погорільці Семенівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 17) спостережено словоформу з закінченням *-им*: *на ˈобшчим собˈран’ійі*. У прикметниках м’якої групи в усіх східнополіських говірках виокремлено флексію *-ем*: *ў саˈс’едн’ем магаˈз’ін’е, ў тˈрет’ем реˈцепт’і, на ˈжитн’ем* [полі], *на пасˈл’едн’ем* [місці]. Також *-ем* спорадично

вживається в прикметниках із основою на шиплячий в кількох говірках: *ў ˈлуч':ем сˈлучаᵘ̆і, на ˈбиўшем ˈм'ісц'і, на даˈрожчем б'іˈл'ет'і, на ˈобшч'ем зˈбор'і, на хаˈрошем шчеˈту* (н.пп. 29, 30, 42). У говірках Брянщини переважно зафіксовано закінчення *-ом*: *ў суˈхом*. Але також в окремих порубіжних говірках зазначено флексії *-ым, -им* (*ў хуˈдым, на болˈ'шим*) [12, с. 118], [ДАРЯ, к. 46].

Як і в говірках, що розташовані на межі з Білоруссю, так і в говірках українсько-російського порубіжжя мовці переважно вживають словоформи з флексіями *-а* (*адˈна ˈполаст', ˈбат'к'іна ˈхата, дружˈга* [пасіка], *кˈл'укв'ен:а* [начинка], *краˈс'іва карˈтоха, мушˈчинс'ка раˈбота, праˈрита транˈшейа, тˈр'ет'а ваˈ̆на, сеˈредн'а* [освіта], *хаˈроша заˈкуска*) та *-айа* (ˈ*б'елайа даˈрожка, ўс'еˈобшчайа ˈрадост', ўтаˈрайа жизн', дˈл'ін:айа ˈлаўка, малаˈдайа* (субстантивований прикметник), *м'аˈк'ін'ечкайа п'еˈриˈна, пл'атˈн'овайа ˈхата, сираˈватайа* [солома], *хаˈрошайа ˈженшч'іна, центˈрал'найа ˈул'іца*) в Н. в. одн. прикметників жін. роду. Флексія *-айа* представлена в усіх говірках, а закінчення *-а* зафіксовано також на території всього мікроареалу, за винятком говірки с. Линове Путивльського р-ну Сумської обл. (н.п. 42). Співвідношення вживання цих флексій різне. Флексія *-айа* переважає в більшості представлених говірок (н.пп. 18, 28, 29, 30, 35, 42). Закінчення *-а* має більшу частоту вживання в говірці с. Хотуничі Сновського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 6). Ще у двох говірках (н.пп. 16, 17) частотність уживання цих двох закінчень приблизно однакова. Тобто, *-айа* представлено менше в тих говірках, що розташовані відносно найближче до наддеснянських говірок. У переважній більшості говірок представлено закінчення *-айа* з напівзредукованим [й] у ненаголошеній позиції: ˈ*з'емскаᵘ̆а шˈкола, ˈмалаᵘ̆а зарпˈлата, пакаˈлупанаᵘ̆а ст'еˈна, пр'еˈчиˈстаᵘ̆а* (субстантивований прикметник), ˈ*собств'ен:аᵘ̆а дуˈша, сˈтараᵘ̆а* [я] (н.пп. 16, 17, 18, 28, 35, 42). Зазначимо, що лише в говірці с. Зноб-Новгородське Середино-Будського р-ну Сумської обл. (н.п. 28) ця флексія функціонує на регулярній основі. Також у говірці с. Линове Путивльського р-ну Сумської обл. (н.п. 42) зафіксовано одиничне вживання закінчення *-еᵃйа* в прикметнику з м'якою основою: ˈ*житн'еᵃйа муˈка*. Прикордонні говірки

Брянської обл. засвідчують використання не лише повної нестягненої флексії *-айа* (*моло'дайа*), але також стягненого закінчення *-а* (*моло'да*) та *-айа* зі зредукованим [й] (*моло'да:*) [12, с. 119 – 120], [ДАРЯ, к. 53].

У Р. в. одн. прикметників жін. роду в наголошеній позиції в крайніх північних та північно-західних говірках функціонує закінчення *-ой*: *ад'ноў ру'к'і, гарадс'коў 'жизн'і, да мала'доў* (субстантивований прикметник), *з'ерна'воў кул'тури, прас'тоў т'кан'і, с'іл'с'коў ш'коли*. Повну флексію *-ойі* спостережено спорадично лише в кількох говірках: *важ'койі* [роботи], *дру'гойі свик'рухи, зала'тойі ди'тини, мала'дойі* (субстантивований прикметник), *цв'іт'нойі ка'пусти* (н.пп. 6, 16, 17). Так само зрідка в мовленні діалектоносіїв помічено прикметники з флексією *-уой* у наголошеній позиції: *ўта'руоў 'п'есн'і, дарма'вуоў йе'ди, карма'вуоў с'в'окли, л'ена'вуоў пра'мишл'ен:аст'і, у мала'дуоў* (субстантивований прикметник) (н.пп. 6, 17, 42). В одиничному вживанні виокремлено двох флексій в Р. в. одн. числівника *одна*, а саме: *-ей* (*да ад'неў 'баби*) (н.п. 35) та *-ий* (*с ад'ниў па'питк'і*) (н.п. 42). У ненаголошеній позиції в усіх говірках функціонують прикметники із флексією *-ай*: *'б'елаў му'к'і, в'а'л'ікаў 'радаст'і, йач'м'ен:аў 'каши, па'коўнаў 'матки, 'с'омаў* [дитини], *'т'опл'ен'каў за'пари, т'рет'аў ск'рин'і, ха'рошаў ра'боти*. Усі інші ненаголошені закінчення в Р. в. одн. прикметників жін. роду мають невеликий ареал охоплення та частоту вживання: Флексію *-айі* зафіксовано лише в говірці с. Погорільці Семенівського р-ну Чернігвської обл. (н.п. 17) в кількох словоформах: *зда'ровайі ру'к'і, пар'т'іўнайі ра'боти, 'чистайі 'хати*. Флексія *-ой* у ненаголошеній позиції притаманна трьом говіркам, з яких лише в говірці с. Чуйківка Ямпільського р-ну Сумської обл. (н.п. 30) вона є достатньо продуктивною в мовленні діалектоносіїв цієї говірки: *'жоўтоў* [квітки], *ізб'і'рат'ел'ноў ка'м'іс'ійі, 'посл'е чор'нобил'скоў а'вар'ійі, р'ев'ез'і'он:оў ко'м'іс'ійі, с'короў 'помошч'і*, (н.пп. 6, 17, 30). Закінчення *-ойі* спостережено лише в одній говірці: *вер'хоўнойі 'ради, ук'раінс'койі іс'тор'ійі* (н.п. 6). У двох говірках мовцями одинарно вжиті прикметники з закінченням *-о^{а}й*: *з ба'гато^{а}ў ро'дини, ха'рошо^{а}ў 'бочки^{і}* (н.пп 30, 35). Аналогічно до *-о^{а}й* зафіксовано

одиничне використання флексії *-ий* у двох говірках північно-східної частини Сумської обл.: *із заˈжитачниї сˈемˈйі, у ˈдˈедушкˈіниї ˈкаси* (н.пп. 29, 42). Серед можливих закінчень прикордонних російських говірок виокремлено закінчення *-ой* та *-эй* (*моло*ˈ*дої, моло*ˈ*дэї*) [12, с. 119 – 120].

У Д. в. одн. прикметників жін. роду зафіксовано відносну гомогенність флексій. У наголошеній позиції в усіх говірках спостережено закінчення *-ой*: *звˈенˈ:еˈвої* (субстантивований прикметник), *зˈемлˈаˈної раˈботˈе, малаˈдої* (субстантивований прикметник), *марсˈкої* [воді], [мені] *прасˈтої, свˈіˈн:ої кˈішˈкˈе*. У говірці с. Миколаївка Семенівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 16) спорадично зафіксовано словоформи з дифтонгом [у̯о]: *адˈну̯ої падˈрузˈі, ўтаˈру̯ої падˈрузˈі, слˈеˈпу̯ої ˈбабˈі*. У ненаголошеній позиції в усіх досліджених говірках східнополіського діалекту виокремлено закінчення *-ай*: ˈ*вирˈітаї ˈйамкˈе, гаˈрˈачаї паˈрˈе, масˈтˈітаї* [учительці], ˈ*нинˈішнˈаї верˈхушкˈе, расˈказанаї исˈторˈійі, хˈрˈоснаї* (субстантивований прикметник). Флексія *-ой* у ненаголошеній позиції поширена в трьох говірках: *ўзˈрослої доᵃчˈцˈі, награжˈдˈон:ої доˈйаркˈе,* ˈ*разної* ˈ*частˈі, сˈеˈмˈонаўскої йаˈчейцˈі, сˈпаленої* ˈ*хатˈі,* ˈ*тˈоткˈіної* ˈ*бабˈі* (н.пп. 6, 17, 30). У прикметниках із м'якою основою виокремлено закінчення *-ей* у частині говірок: *маˈлочˈ:еї сеᵘстˈрˈі,* ˈ*нинˈішнˈеї* [пенсії], ˈ*пу̯ознˈеї* [дитині] (н.пп. 29, 30, 35, 42). Флексії Д. в. одн. прикметників жін. роду в суміжних російських говірках аналогічні формам Р. в. [12, с. 119 – 120].

У З. в. одн. прикметників жін. роду в усіх досліджуваних говірках, за винятком говірки с. Хотуничі Сновського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 6), представлено закінчення *-уйу*: *асталʼˈнуйу плаˈнˈету, ўтаˈруйу* [війну], *гнˈіˈлуйу картаˈшину, даˈмашнˈуйу хуˈдобу, друˈгуйу* ˈ*руку,* ˈ*лˈевуйу* ˈ*руку, малаˈдуйу* ˈ*йаблунˈку,* ˈ*мокруйу тˈрˈапку, на* ˈ*целуйу нˈаˈдˈелˈу, плˈетнˈеˈвуйу* ˈ*хату, рудˈнˈіцкуйу* ˈ*улˈіцу, салаˈмˈан:уйу кˈрˈішу, саˈлˈонуйу* ˈ*воду, сˈвˈежуйу каˈпусту, хаˈрошуйу сˈвадˈбу*. Зазначимо, що в усіх говірках, у яких також одночасно функціонують інші флексії, *-уйу* все одно має найбільшу частоту використання в мовленні діалектоносіїв. Закінчення *-у* також поширено на досліджуваній

території: *ˈбат'к'іну ˈсумку, ў парихˈмахерску* (субстантивований прикметник), *дˈругу ˈпарт'ійу, йачˈм'ен:у ˈкашу, ˈлучшу даˈйарку, одˈну кастˈрул'у, пˈраву ˈруку, сˈкору* (субстантивований прикметник), *тˈрет'у неˈд'іл'у, ˈц'ілу ˈобласт'* (н.пп. 6, 16, 28, 29, 30, 42). Це закінчення функціонує доволі активно, хоча й не в усіх говірках. Лише в говірці с. Зноб-Новгородське Середино-Будського р-ну Сумської обл. (н.п. 28) зафіксовано всього кілька словоформ із *-у*. Також у цій говірці наявне спорадичне вживання флексії *-уйу* з напівзредукованим та зредукованим [й]: *карˈтоф'ел'нуˇйу шˈкурку, малаˈдуˇйу сасˈну*; *ˈнову: страˈну, краˈс'іву: ˈйубачку, здаˈрову: шˈкуру*. У говірці с. Комарівка Глухівського р-ну Сумської обл. (н.п. 35) помічено випадок ствердіння кінцевого м'якого приголосного основи та утворення флексії *-айу*: *на ˈжитнайу саˈлому*. У російських говірках функціонують закінчення *-айу* та *-уйу* (*кˈраснайу, кˈраснуйу*) [12, с. 119 – 120], [ДАРЯ, к. 54]. Стягненої флексії *-у* не спостережено.

В О. в. одн. прикметників жін. роду в наголошеній позиції, як у Р. в. й Д. в., функціонує закінчення *-ой*: *г'ірс'ˈкої ˈр'ічкої, д'елаˈвої* [стала], *друˈгої руˈкойу, дурˈної галаˈвої, малаˈдої* [виконавицею], *трудаˈвої сˈлаваºї*. Повну флексію *-ойу* в досліджуваному мікроареалі не зафіксовано, натомість у двох говірках Глухівського р-ну Сумської обл. записано одиничні випадки вживання прикметників із флексіями *-ей* (н.п. 35), *-еˇй* та *-ейу* (н.п. 42) у наголошеній позиції: *прасˈтеї раˈмашкаї*; *чуˈжеˇ лаˈпатаї*; *зв'ін:аˈвейу* (ланковою) (субстантивований прикметник). У ненаголошеній позиції так само в усіх східнополіських говірках уживають прикметники з флексією *-ай*: *ˈб'елаї* [головкою], *ˈмашинаї т'етˈрадкаї, сˈм'ен:аї гаˈлоўкаї, пап'еˈр'очнаї п'ер'еˈдач'еї, парниˈковаї разˈсадайу, паˈхушчаї* [паляницею], *пˈростаї* [їжею]. Повну флексію *-айу* представлено в трьох говірках: *іс прастˈр'ел'енайу шиˈн'ел'йу, каˈр'ічн'авайу* [фарбою], *над ˈв'ішитайу* [сорочкою], *ˈрозавайу кˈраскаї, ˈжитнайу муˈкої, ˈж'ітн'айу муˈкойу* (н.пп. 6, 16, 42). Флексію *-ой* у ненаголошеній позиції зафіксовано у двох говірках північно-східної частини Сумської обл.: *ˈб'елої ˈниткої, жеˈл'езної ˈвол'еї, капˈч'оної коўбаˈсої, маˈлен'кої ˈголачкойу, ˈужчої стаºроˈнойу* (н.пп. 29, 30). Ще в одній говірці спостережено

спорадичне вживання мовцями словоформ із закінченням *-ойу* в ненаголошеній позиції: *ˈсобств'ен:ойу ˈжизн'у, самастаˈйат'ел'нойу* [дівчиною] (н.п. 16). У російських говірках функціонують флексії *-ей, -ой, -эй* (*глуˈхеї, молоˈдої, молоˈдэї*) [12, с. 119 – 120], [ДАРЯ, к. 42]. Поширених закінчень у цих говірках не виокремлено.

У М. в. одн. прикметників жін. роду в усіх східнополіських говірках у наголошеній позиції функціонує флексія *-ой*: *ў гарадсˈкої бал'ˈн'іце, на адˈної руˈк'е, на ўтаˈрої бриˈгад'і, на друˈгої падкˈладц'і, на сталбаˈвої* (субстантивований прикметник). У ненаголошеній позиції в усіх говірках східнополіського говору наявне закінчення *-ай*: *ў даˈрожчаї* [лікарні], *ў красна:рˈм'еїскаї ˈарм'ійі, ў маˈлоч:аї гˈруп'і, на здаˈроваї* [території], *на п'ер'еˈноснаї пл'іˈт'е, на ˈутр'ен':аї сˈм'ен'е, у черˈнацкаї абшˈчин'і*. Зазначимо, що в мовленні діалектоносіїв двох говірок (н.пп. 6, 17) уживання цієї флексії має спорадичний характер. У цих двох говірок, а також у говірці с. Чуйківка Ямпільського р-ну Сумської обл. (н.п. 30) закінчення *-ой* спостережено в ненаголошеній позиції: *ў бˈратскої маˈг'іл'е, ў дˈл'ін:ої* [черзі], *ў ˈп'ервої ˈйамц'і, ў раˈйон:ої* [лікарні], *на жеˈл'езної даˈроз'і, па черˈн'ігоўскої ˈобласт'і, при н'іˈм'ецкої ўˈласт'і*. В останній зі згаданих говірок зафіксовано спорадичне вживання прикметників із *-оᵃй*: *на йанˈварскоᵃї сˈтуже, на ˈн'ізкоᵃї паˈсадк'е, у пˈрошлоᵃї ˈжизн'і*. У двох говірках (н.пп. 29, 30) виокремлено флексії *-ей* у прикметниках із м'якою основою та після шиплячих: *ў паˈхожеї ˈкохтачк'е, ў хаˈрошеї хˈв'ірм'е, на ˈлуч':еї стараˈн'і, на ˈутр'ен':еї риⁱˈбалк'е, па пасˈл'едн'еї ˈмод'е, при хаˈрошеї паˈгод'і*. Також спостережено одиничні використання прикметників із закінченнями *-ий* (*ў шˈкол'ниї стаˈлов'і*) (н.п. 17) та *-ій* (*на укˈраінс'к'ії ˈмов'і*) (н.п. 6). Флексії М. в. одн. прикметників жін. роду в суміжних російських говірках аналогічні формам Р. в. [12, с. 119 – 120].

У Н. в. мн. прикметників у східнополіських говірках українсько-російського пограниччя виявлено значну перевагу повних нестягнених закінчень, найпоширенішими з яких є *-ийе* та *-ийи*. Флексія *-ийе* представлена в усіх говірках мікроареалу, за винятком говірки с. Миколаївка Семенівського р-

ну Чернігівської обл. (н.п. 16): *бал'ˈшийе ˈног'і, ˈб'елийе ˈноч'і, в'екаˈвийе дуˈби, вихадˈнийе* (субстантивований прикметник), *дуˈбовийе сˈтаўн'і, заˈжитачнийе кр'ест'ˈйан'е, коᵃр'еˈн:ийе ˈжит'ел'і, малаˈдийе* (субстантивований прикметник), *маˈлийе картаˈшини, н'ебаˈгатийе ˈл'уд'і, н'епраха'д'імийе ˈчашч'і, ˈпухлийе* [люди], *сˈтарийе ˈжиⁱт'ел'і, хаˈрошийе ˈновост'і, чуˈжийе* [люди]. Вона домінує в мовленні діалектоносіїв у більшості говірок (н.пп. 6, 17, 18, 28, 29, 30), ще у двох говірках (н.пп. 35, 42) уживання *-ийе* має спорадичний характер. Флексія *-ийи* поширена також в усіх говірках, окрім двох (н.пп. 6, 28): *ад'іˈнокийи* (субстантивований прикметник), *астал'ˈнийи салˈдати, баˈгатийи* (субстантивований прикметник), *бал'ˈшийи наˈдоі, брезенˈтовийи паˈлатки, ˈвумнийи ˈголови, ˈголийи* [ми], *залаˈтийи ˈзуб'і, кˈвашенийи пам'іˈдори, малаˈдийи т'еˈл'ата, маˈлийи ˈс'ола, н'аˈв'ін:ийи ˈжиⁱт'ел'і, сˈтарийи л'еˈса, хаˈрошийи сˈвад'би*. Переважне вживання цього закінчення в прикметниках у формі Н. в. мн. – характерна ознака трьох говірок (н.пп. 16, 35, 42), ще в чотирьох говірках флексію *-ийе* використовують регулярно, але вона не вирізнена значною частотою вживання порівняно з іншими закінченнями (н.пп. 18, 30) або ж узагалі її використання є спорадичним (н.пп. 17, 29). Про те, що система словозміни прикметників у досліджуваних говірках не є статичною, закритою, свідчить варіантність закінчень. Деякими з них мовці використовують активно, інші ж мають спорадичний вияв. Схарактеризуємо кожну з цих флексій. Закінчення *-ийиᵉ* представлено в чотирьох говірках, з яких у двох (н.пп. 17, 28) воно використовується мовцями активно, в одній – спорадично (н.п. 30), а ще в одній зафіксовано лише одну словоформу з *-ийиᵉ* (н.п. 42): *ˈдан:ийиᵉ расˈт'ен'ійа, маˈлийиᵉ гриˈˈбочкиⁱ, паˈганийиᵉ васп'іˈтат'іл'і, пахадˈнийиᵉ наˈбори, хаˈрошийиᵉ* [бджоли]. Флексію *-ийиⁱ* засвідчено в чотирьох говірках: *д'ер'еˈв'ан:ийиⁱ калодкиⁱ, пешˈчанийиⁱ ˈбур'і, ˈпухлийиⁱ* [люди], *раˈбочийиⁱ дн'і, сасˈновийиⁱ л'еˈси, хаˈрошийиⁱ запˈраўкиⁱ* (н.пп. 17, 30, 35, 42). Зазначимо: хоча функціонування *-ийиⁱ* в цих говірках не можна назвати спорадичним, проте частотність використання цього закінчення нижча порівняно, наприклад, з *-ийе* або *-ийи*. У двох говірках спорадично вживають флексію *-иⁱйиⁱ*: *англ'ійскиⁱйиⁱ*

ш'коли, дру'ги^{i}йи^{i} о'бичайі, нас'е'л'он:и^{i}йи^{i} 'пункти, н'еак'р'ієпши^{i}йи^{i} 'ног'і, с'тари^{i}йи^{i} да'ми (н.пп. 17, 35). Також у двох говірках засвідчено одиничні випадки функціонування *-и^{i}йи^{e}*: *ваз'душни^{i}йи^{e} на'л'оти, га'р'унски^{i}йи^{e} с'е'л'ен'йа* (н.пп. 17, 42). У говірці с. Погорільці Семенівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 17) також записано одиничне вживання закінчення *-и^{i}йі*: *дру'ги^{i}йі про'дукти*. Це ж стосується й флексії *-и^{ӣ}и* в говірці с. Комарівка Глухівського р-ну Сумської обл.: *к'расни^{ӣ}и пла'точки* (н.п. 35). Для кількох говірок цього мікроареалу характерне функціонування флексії *-и^{i}йе* – перехідної від *-ийе* до *-ійе*: *бал'ши^{i}йе а'б'азанаст'і, б'е^{a}'р'озави^{i}йе дра'ва, 'боїки^{i}йе 'д'ієўк'і, л'у'би^{i}йе м'еропр'і'йат'йа, ра'бочи^{i}йе* (субстантивований пркиметник), *'ри^{i}бни^{i}йе* [котлети], *с'тари^{i}йе да'ма, ста'ри^{i}н:и^{i}йе ча'си, таўш'ч'ієїши^{i}йе б'р'оўна*, (н.пп. 17, 18, 28, 29, 42). Зазначимо, що широкого поширення це закінчення набуло в мовленні діалектоносіїв лише у двох говірках (н.пп. 17, 29). У говірці с. Комарівка Глухівського р-ну Сумської обл. (н.п. 35) виокремлено одиничне вживання флексії *-ейе*: *ба'гачейе 'л'уд'і*. Флексія *-ійе* функціонує не лише в прикметниках м'якої групи, у переважній більшості говірок (н.пп. 6, 17, 18, 28, 29, 30, 42) її зафіксовано також у прикметниках зі звукосполуками *гі, кі, хі*, після шиплячих, [в] та [р]: *га'р'ач'ійе б'л'уда, 'даўн'ійе 'п'есн'і, дру'г'ійе 'йагади, 'жалосл'ів'ійе 'п'есн'і, жи'в'ійе* (субстантивований прикметник), *м'ног'ійе каба'ни, н'ев'а'л'ічк'ійе* [порції], *пал'а'в'ійе ра'боти, пас'л'едн'ійе дн'і, ста'р'ійе фатаг'раф'ійі, тра'с'іруйушч'ійе 'пул'і*. Виокремлено також закінчення *-ійі*, яке, проте, функціонує спорадично: *ў'нутри^{i}н':ійі 'органи, д'л'ін':ійі п'ер'ега'вори, м'ног'ійі 'л'уд'і, парт'і'занск'ійі ат'р'ади, р'е'зи^{i}нав'ійі 'чобати, сл'а'п'ійі 'зони* (н.пп. 16, 17, 30, 35, 42). До рідковживаних (зафіксовано лише кілька словоформ) належать закінчення *-ійи^{i}* (*дара'г'ійи^{i} 'йагади, 'д'ік'ійи^{i} 'в'епр'і, дру'г'ійи^{i} 'с'ола, 'с'ієл'с'к'ійи^{i}* [кутки]) (н.пп. 17, 30), *-і^{и}йе* (*'риж'і^{и}йе 'воласи, 'чорн'і^{и}йе 'л'ентачки^{i}*) (н.п. 28), *-і^{ӣ}е* (*зда'ров'і^{ӣ}е ба'ули, са'лодкі^{ӣ}е 'ушка* (різновид випічки)) (н.п. 28). Ще в одній говірці записано одиничне вживання флексії *-і^{и}йи*: *в'а'л'ік'і^{и}йи ура'жаі* (н.п. 35). У говірках, що суміжні з російськими, у

прикметниках у Н. в. мн. функціонують стягнені флексії. Вони поширені в усіх досліджених говірках, проте їхня питома вага у мовленні діалектоносіїв значно менша порівняно з повними нестягненими закінченнями. Прикметники саме зі стягненими закінченнями найчастіше в мовленні діалектоносіїв цього мікроареалу виконують роль іменного компонента складеного іменникового присудка. Флексію *-и* зафіксовано в усіх зазначених говірках, за винятком говірки с. Зноб-Новгородське Середино-Будського р-ну Сумської обл. (н.п. 28): *ад'і*ˈ*накави* ˈ*суми*, ˈ*вин:и маши*ˈ*н'істи*, *галу*ˈ*би* ˈ*л'енти*, *ду*ˈ*бови* ˈ*чобати*, ˈ*м'ен'ши раз*ˈ*м'ери*, *нак*ˈ*рити* [парники], *сума*ˈ*шедши* (субстантивований прикметник), ˈ*тонен'ки кус*ˈ*к'і*, *утв'ержд'е*ˈ*ни* [кандидати], ˈ*ц'ели* [солдати], *череп*ˈ*йани* ˈ*м'іск'і*. Переважно ця флексія функціонує на рівні з нестягненими закінченнями, і хоча її питома вага менша, проте періодичність її вживання не можна вважати спорадичною, за винятком трьох говірок (н.пп. 17, 29, 30). У частині говірок виокремлено прикметники в Н. в. мн. з *-и*^{i}, проте в усіх із них, окрім однієї (н.п. 16), прикметники з цією флексією рідковживані: *зда*ˈ*рови*^{i} *кам*ˈ*байни*, *ко*ˈ*ричн'евин'ки*^{i} [нитки], ˈ*луч:и*^{i} *на*ˈ*р'ади*, *р'а*ˈ*дави*^{i} (субстантивований прикметник), *раск*ˈ*ри*^{i}*ти*^{i} ˈ*окна*, *смач*ˈ*ни*^{i} *галуб*ˈ*ци* (н.пп. 6, 16, 18, 29, 30, 35). Закінчення *-і* в говірках досліджуваного мікроареалу майже не функціонує. Спорадичне вживання *-і* виявлено в чотирьох говірках (н.пп. 18, 28, 29, 42), ще в одній говірці (н.п. 6) ця флексія функціонує в мовленні діалектоносіїв активно: *ад*ˈ*н'і ша*ˈ*л'оўк'і*, *байа*ˈ*в'і падразд'е*ˈ*л'ен'ійа*, ˈ*дик'і г*ˈ*руши*, *кра*ˈ*с'ів'і сама*ˈ*вари*, *пас*ˈ*л'едн'і* ˈ*новаст'і*. У говірці с. Чуйківка Ямпільського р-ну Сумської обл. (н.п. 30) зазначено одиничний випадок використання закінчення *-і*^{и}: ˈ*танкавї*^{и} *ваїс*ˈ*ка*.

У Р. в. мн. прикметників твердої групи в досліджуваних говірках функціонує флексія *-их*: *ад'і*ˈ*ноких стари*ˈ*к'іў*, *бал'*ˈ*ших гри*ˈ*боў*, ˈ*би*^{i}*тих* ˈ*окан*, ˈ*важних ри*^{i}ˈ*шен'ій*, ˈ*дохлих ку*ˈ*р'еў*, *л'ім*ˈ*ровых* [банок], ˈ*луч:их л'і*ˈ*карстў*, *мага*ˈ*з'ін:их* [продуктів], *мала*ˈ*дих п'етуш*ˈ*к'іў*, *м*ˈ*ногих* [солдат], *паў*ˈ*н'ӗйших* (субстантивований прикметник), *с*ˈ*тарих* ˈ*корн'еў*, *таўс*ˈ*тих г'і*ˈ*лок*. У частині говірок виокремлено флексію *-и*^{i}*х*: ˈ*ви*^{i}*дни*^{i}*х* ˈ*част'еў*, *зда*ˈ*рови*^{i}*х* ˈ*зайцеў*, *к*ˈ*р'епчи*^{i}*х*

рук, *мала*ˈ*ди*^{i}*х* [працівників], ˈ*мал’ен’ки*^{i}*х* ˈ*йамак*, *п*ˈ*л’ен:и*^{i}*х ма*ˈ*д’араў*, ˈ*рамачни*^{i}*х* ˈ*ул’йеў*, *ста*ˈ*ри*^{i}*х* ˈ*рад’іо* (н.пп. 17, 28, 29, 30, 35). Зазначимо, що відносно регулярне її використання мовцями характерне лише для говірки с. Погорільці Семенівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 17). Флексія *-іх* функціонує в прикметниках із м’якою основою, а також у частині говірок (н.пп. 6, 17, 28, 29, 30) у прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі* та в прикметниках на [в] та [ч]: *ага*ˈ*родн’іх кул’*ˈ*тур*, *ад*ˈ*н’іх* ˈ*жолуд’еї*, *байа*ˈ*в’іх пад*ˈ*руг*, *із дру*ˈ*г’іх с’ол*, *насто*^{a}ˈ*йашч’іх* ˈ*пас’ек*, *н’ебал’*ˈ*шен’к’іх к*ˈ*в’ітачок*, ˈ*т’іх’іх в’еч’е*ˈ*роў*, *у* ˈ*нов’іх* ˈ*вал’анках*.

У Д. в. мн. прикметників твердої групи зафіксовано флексію *-им* у всіх говірках: *ба*ˈ*гатим* (субстантивований прикметник), ˈ*в’ерним друз’*ˈ*йам*, *н’і*ˈ*м’ецким ахв’і*ˈ*церам*, *марс’*ˈ*ким в’ет’е*ˈ*ранам*, ˈ*меншим о*ˈ*нукам*, *пр’ібл’і*ˈ*жон:им* (субстантивований прикметник), *с*ˈ*тарим дура*ˈ*кам*, *х*ˈ*р’осним* (субстантивований прикметник). Також у частині говірок функціонує закінчення *-и*^{i}*м* у прикметниках з основою на твердий приголосний: *жи*ˈ*л’езни*^{i}*м кл’у*ˈ*чам*, *зна*ˈ*коми*^{i}*м* (субстантивований прикметник), *мала*ˈ*ди*^{i}*м учити*ˈ*л’ам*, ˈ*нови*^{i}*м ра*ˈ*ботн’ікам*, ˈ*порчени*^{i}*м* ˈ*йаблукам*, *с*ˈ*в’ежи*^{i}*м х*ˈ*руктам* (н.пп. 17, 18, 30). Флексію *-ім* спостережено лише в прикметниках м’якої групи: *а*ˈ*с’ін’:ім сар*ˈ*там*, *за*ˈ*мужн’ім* (субстантивований прикметник), *пас*ˈ*л’едн’ім* (субстантивований прикметник), ˈ*пуозн’ім* [яблукам], *са*ˈ*с’едн’ім* ˈ*с’олам*, ˈ*утр’ешн’ім пр’і*ˈ*казам*. Для прикметників твердої групи в цьому мікроареалі вона не характерна.

У З. в. мн. прикметників у говірках, що суміжні з російськими, зафіксовано відповідність флексіям Н. в. та Р. в. мн.

В О. в. мн. в прикметниках твердої групи найчастіше виокремлено закінчення *-имі*: *аб*ˈ*л’ізлим’і ш*ˈ*курачками*, *бал’*ˈ*шим’і* ˈ*гор’ест’ами*^{i}, *за*ˈ*ритим’і та*ˈ*лантам’і*, *мала*ˈ*дим’і* (субстантивований прикметник), ˈ*м’ен’шим’і* ˈ*дирачкам’і*, *па*ˈ*ганим’і сла*ˈ*вами*, *р*ˈ*жавим’і на*ˈ*жам’і* (н.пп. 6, 17, 18, 28, 29, 35). Флексію *-ими* спостережено лише в говірці с. Миколаївка Семенівського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 16): *мас*ˈ*т’ітими у*ˈ*ч’ооними*, ˈ*разними пу*ˈ*т’ами*,

саˈл’оними аˈр’ішками. У двох говірках Сумської обл. (н.пп. 30, 42) зафіксовано закінчення *-ими*^{і}: *з’еˈл’оними*^{і} [нитками], *кˈрасними*^{і} [нитками], *пал’аˈвими*^{і} *тˈравами*^{і}, *паˈлитими*^{і} [соснами], *таўсˈтими*^{і} *ад’іˈйалами*, *ˈцелими*^{і} *дˈн’ами*. У прикметниках м’якої групи, а також у прикметниках твердої групи зі звукосполуками *гі, кі, хі* в одній говірці (н.п. 28) функціонує флексія *-імі*: *ˈб’ел’ен’к’ім’і сˈт’ожкам’і*, *ˈдоўг’ім’і йазиˈкам’і*, *пазаўчеˈрашн’ім’і катˈл’етами*^{і}, *ˈпуозн’ім’і наˈчам’і*, *ˈс’ін’ім’і* [нитками], *тр’охуˈгол’нен’к’ім’і рушн’ічˈкам’і*, *ˈчорн’ен’к’ім’і ˈн’іткам’і*. Також у двох говірках (н.пп. 16, 18) виокремлено флексію *-іми* після [к]: *ˈжостк’іми пр’епадаˈват’ел’ами*, *ˈл’охк’іми* [завданнями], *маˈлен’к’іми куˈсочками*, *мо*^{а}*рсˈк’іми ˈводараст’ам’і*.

У М. в. мн. за зразком Р. в. мн. зафіксовано закінчення *-их* у досліджуваних говірках східнополіського діалекту у прикметниках твердої групи: *ў спец’іˈал’них кˈласах, на адˈних м’ісˈц’ах, на д’ер’еˈв’ан:их паˈмуистах, на жеˈл’езних ˈзубч’іках, на ˈжирних таˈр’елках, на ˈразних інструˈментах, па н’іˈм’ецких аˈбичайах, па устаўˈних заˈконах*. Словоформи з флексією *-и*^{і}*х* спорадично функціонують у мовленні діалектоносіїв двох говірок: *на к’іˈтаїски*^{і}*х трактаˈрах, на дуˈбови*^{і}*х ˈдосках, на інастˈран:и*^{і}*х ˈмебл’ах, на н’еіспˈраўни*^{і}*х маˈшинах, на сˈтари*^{і}*х кˈри*^{і}*шах* (н.пп. 28, 30). У говірці с. Чернацьке Середино-Будського р-ну Сумської обл. (н.п. 29) виокремлено одиничне вживання закінчення *-им*: *па ˈсобств’ен:им ашчушˈчен’ійам*. У прикметниках м’якої групи в досліджуваному східнополіському мікроареалі та в окремих в прикметниках твердої групи зі звукосполуками *гі, кі, хі* в говірці с. Хотуничі Сновського р-ну Чернігівської обл. (н.п. 6) виокремлено флексію *-іх*: *ў укˈраінск’іх ˈказках, на пасˈл’едн’іх ˈм’етрах, на ˈпол’ск’іх планˈтацийах, на ˈран’:іх сорˈтах, на сˈр’едн’іх ˈдолжнаст’ах, у ˈдаўн’іх л’еˈг’ендах*.

У формах мн. російські дослідники виокремлюють таку парадигму словозміни прикметників брянських говірок, що межують зі східнополіськими: Н. в. – *-ые, -ыё, -эи* (*молоˈдые, молоˈдыйо, молоˈдэи*); Р. в., М. в. – *-ых* (*молоˈдых*), Д. в. – *-ым* (*молоˈдым*), О. в. – *-ым, -ымы* (*молоˈдымы*) [12, с. 122]. У всіх говірках Брянської обл., що межують зі східнополіськими говірками, за

винятком окремих говірок у басейні Десни, також зафіксовано повне стягнене закінчення -*ы* у Н. в. мн. (ˈ*рады*, ˈ*сыты*) [ДАРЯ, к. 57].

Висновки до ІІІ розділу

Система прикметникових закінчень у досліджуваних східнополіських говірках, що межують із середньонаддніпрянськими й середньополіськими говірками української мови, а також із білоруськими й російськими говірками залежить від типу прикметникової основи та наголосу, а також від якості впливу того діалектного масиву, з яким ці говірки межують. Під останньою характеристикою розуміємо те, наскільки риси сусіднього діалектного масиву відображено не тільки на граматичному, але й на всіх мовних рівнях. Чим сильніший цей вплив, тим помітніше це увиразнено на прикладі словозміни прикметника.

Спостережено, що найбільш динамічним, розмитим, є східнополісько-середньонаддніпрянське порубіжжя. Порівняльний аналіз цих двох говорів указує на відсутність відмінностей (або ж на незначні відмінності) у системі флексій у переважній більшості відмінкових форм, насамперед у мн.; основні розрізнення, відповідно, зафіксовані у формах одн. У середньонаддніпрянських говірках, суміжних із східнополіськими, немає флексій із повністю чи частково зредукованим [й] у Н. в. одн. прикметників чол. роду, які засвідчені в окремих південних східнополіських говірках під впливом основного масиву говірок східнополіського діалекту. У цьому самому відмінку в говірках південно-східного наріччя не зафіксовано ствердіння кінцевих приголосних основ та пом’якшення кінцевих приголосних твердих основ, що поширене в говірках північного наріччя української мови. У непрямих відмінках прикметників чол. й сер. родів, найбільше в Р. в. одн., у східнополіських говірках спорадично зафіксовано словоформи з [а] на місці [о], як вияв акання – характерної риси говору; у середньонаддніпрянських говірках цих закінчень, закономірно, не виявлено. У непрямих відмінках прикметників жін. роду у східнополіських

говірках порівняно із середньонаддніпрянськими також виявлено більшу варіантність флексій.

У говірках східнополісько-середньополіського суміжжя зафіксовано різницю у відмінкових формах. Відзначено більшу кількість закінчень у частині відмінків у говірках середньополіського діалекту, а саме: Н. в. одн. прикметників сер. роду, Р. в. (лише в ненаголошеній позиції) й О. в. одн. прикметників чол. й сер. родів, Р. в. й О. в. одн. прикметників жін. роду, О. в. мн. Зворотне явище – перевагу в кількості вживаних флексій у говірках східнополіського говору – спостережено лише в Д. в. одн. прикметників чол. й сер. родів. У Д. в. одн. прикметників жін. роду в суміжних східно- й середньополіських говірках не виявлено кількісної переваги закінчень у якомусь із говорів, проте переважна більшість флексій у цьому відмінку різна для кожного з діалектів. У середньополіських говірках відзначено пом'якшення кінцевих приголосних основ у прикметниках чол. роду в Н. в. одн. й жін. роду в Р. в. одн., чого не зафіксовано в суміжних східнополіських говірках.

У східнополіських говірках та суміжних із ними білоруських і російських говірках, навпаки, виокремлено спільні риси. При цьому опущено відмінності між говірками. Наприклад, якщо в якомусь із відмінків у говірках української та білоруської й російської мов спостережено по кілька можливих закінчень, вказано лише на спільні, не зазначаючи ті, що зафіксовані тільки в говірках однієї з мов і не характерні для іншої.

У говірках **східнополісько-білоруського порубіжжя** просторову глибину впливів зафіксовано в переважній більшості відмінкових форм, за винятком прикметників сер. роду в Н. в. одн. та прикметників у Н. в. мн. У прикметниках чол. роду в Н. в. одн. функціонують флексії *-и* (частіше) та *-ий* (рідше). У непрямих відмінках одн. прикметників чол. й сер. родів спостережено закінчення *-ага* в прикметниках чол. й сер. родів у Р. в. одн., проте в східнополіських говірках – лише в ненаголошеній позиції. У Д. в. зафіксовано флексії *-ому* (наголошена позиція) та *-аму* (ненаголошена позиція), в О. в. – *-им* (тверда група) та *-ім* (м'яка група), у М. в. – *-ом* та *-ум* (ненаголошена позиція).

У Н. в. одн. прикметників жін. роду функціонує закінчення *-а* (частіше в українських говірках) та *-айа* (частіше в білоруських говірках). У непрямих відмінках одн. прикметників жін. роду в суміжних говірках виокремлено закінчення *-ой* (наголошена позиція) та *-ай* (ненаголошена позиція) в Р. в., Д. в., О. в. та М. в. В О. в. також функціонують нестягнені флексії *-ойу* та *-айу*. У З. в. зафіксовано закінчення *-у* (частіше в українських говірках) та *-уйу* (частіше в білоруських говірках). У непрямих відмінках мн. виокремлено спільні флексії твердої і м'якої груп: Р. в. і М. в. – *-их* (тверда група) та *-іх* (м'яка група), Д. в. – *-им* (тверда група) та *-ім* (м'яка група), О. в. – *-ими* (тверда група) та *-іми* (м'яка група).

У східнополіських говірках, що безпосередньо контактують із **російськими говірками**, зауважено їхню неоднорідність уздовж кордону в межах східнополіського діалекту. До ознак у відмінюванні прикметників, що поєднують східнополіські та російські говірки, належать: 1) наявність повних флексій в Н. в. одн. прикметників чол. роду; 2) закінчення *-ого* в Р. в. одн. прикметників чол. й сер. родів; 3) закінчення *-ому* в Д. в. одн. прикметників чол. й сер. родів; 4) закінчення *-ом, -им* в О. в. одн. прикметників чол. й сер. родів; 5) закінчення *-айа, -а* в Н. в. одн. прикметників жін. роду; 6) закінчення *-ой* в Р. в., Д. в., О. в., М. в. одн. прикметників жін. роду; 7) нестягнене закінчення *-уйу* в З. в. одн. прикметників жін. роду; 8) закінчення *-ей* в О. в. одн. прикметників жін. роду; 9) наявність не лише повних нестягнених, а й стягнених флексій у Н. в. мн.

ВИСНОВКИ

Словозміні прикметника в східнополіському діалекті притаманне варіювання відмінкових закінчень, що є наслідком різноманітних чинників, які вплинули на формування системи прикметникової словозміни в говорі. Тому в мовленні діалектоносіїв функціонують давні збережені та нові явища.

В основі роботи – настанова на комплексне охоплення матеріалу. Цілісне представлення відмінювання прикметників у досліджуваних говірках можливе лише шляхом виокремлення всіх елементів формальної структури словоформ, наприклад, картографування флексій, які створюють мовний ландшафт говору в кожній із відмінкових форм і фіксація в тексті роботи та в додатках закінчень, що мають спорадичний чи одиничний вияв. Отримані дані формують цілісне уявлення про систему словозміни прикметника в досліджуваному говорі.

До давніх прикметникових флексій належать: нестягнені закінчення в Н. в. одн. прикметників сер. роду; Н. в. одн. й З. в. одн.прикметників жін. роду; Н. в. мн.; *-ему* < *-емоу* в Д. в. одн. прикметників чол. й сер. родів; *-ойу* < *-оьѫ* в О. в. одн. прикметників жін. роду; нуль-флексії, як наслідок функціонування коротких форм; також від давніх у говірках функціонують усічені членні форми *-ой*< *-ои* у Н. в. одн. прикметників чол. роду; *-ім* < *-имь* у М. в. одн. прикметників чол. й сер. родів; *-ой* < *-оѣ* у Р. в. одн. прикметників жін. роду; *-ой* < *-ои* у Д. в. та М. в. одн. прикметників жін. роду.

До інноваційних форм належать флексії у Р. в. одн. прикметників чол. роду зі зредукованим [г], закінчення *-ом* у Д. в. одн. прикметників чол. роду, *-уим* в О. в. одн. прикметників чол. роду, флексії зі зредукованим [й] у Н. в. та З. в. одн. прикметників жін. роду, закінчення *-ий, -уй, -ойи* у Р. в. одн. прикметників жін. роду, *-ий* у Д. в. одн. прикметників жін. роду.

Виокремлено три групи говірок, сформовані на основі пасм ізоглос. Найбільша за кількістю відмінків група – північна – виокремлює територію практично всього говору, за винятком північних р-нів Чернігівської та північно-східних р-нів Сумської обл. Друга група – центральна – ділить діалект

приблизно навпіл. Третя група – південна – найменша за кількістю флексій і територією поширення, охоплює південно-східну частину східнополіського діалекту. Ще дві відмінкові форми повністю й одна частково з різних причин перебувають поза вказаними групами.

Картографування східнополіського говору на основі прикметникової словозміни дало можливість зрозуміти тенденції його просторового поширення та деталізувати вже відомі наукові дані про ареальне членування цього діалекту.

Виявлено варіанти відмінкових форм. Загальний підрахунок зафіксованих закінчень у кожній із відмінкових форм охоплює флексії, які активно вживають мовці в одній чи в багатьох говірках в усіх можливих позиціях, флексії, поширені в окремих позиціях, а також ті, що зафіксовані спорадично або в одиничному вживанні. У Н. в. та З. в. одн. прикметників чол. роду виокремлено 12 флексій, у Н. в. та З. в. одн. прикметників сер. роду – 12 флексій, у Р. в. одн. прикметників чол. й сер. родів – 19 флексій, у Д. в. одн. прикметників чол. й сер. родів – 5 флексій, в О. в. одн. прикметників чол. й сер. родів – 4 флексії, у М. в. одн. прикметників чол. й сер. родів – 12 флексій; у Н. в. одн. прикметників жін. роду – 5 флексій, у Р. в. одн. прикметників жін. роду – 13 флексій, у Д. в. одн. прикметників жін. роду – 11 флексій, у З. в. одн. прикметників жін. роду – 5 флексій, в О. в. одн. прикметників жін. роду – 11 флексій, у М. в. одн. прикметників жін. роду – 16 флексій; у Н. в. та З. в. мн. – 24 флексії, у Р. в. мн. – 4 флексії, у Д. в. мн. – 4 флексії, в О. в. мн. – 9 флексій, у М. в. мн. – 5 флексій.

У говірках, розташованих на межі поширення східнополіського діалекту, відзначено результати взаємодії з говірками іншого типу – українськими середньонаддніпрянськими та східнополіськими, з білоруськими та російськими.

Аналіз суміжних східнополісько-середньонаддніпрянських говірок чітко сигналізує про те, що диференційні ознаки в них другорядні. Парадигми відмінювання говірок, що межують, дуже схожі, зокрема: у Н. в. всіх родів і

множини відсутні нестягнені флексії; у Д. в. одн. прикметників чол. й сер. родів функціонує лише закінчення *-ому*; закінчення *-им* (тверда група) та *-ім* (м'яка група) в О. в. мн. тощо.

У говірках східнополісько-середньополіського суміжжя зафіксовано відмінності в репертуарах форм: більше закінчень відзначенов говірках середньополіського діалекту, менше – у східнополіському діалекті (у Н. в. одн. прикметників сер. роду, Р. в. (лише в ненаголошеній позиції) й О. в. одн. прикметників чол. й сер. родів, Р. в. й О. в. одн. прикметників жін. роду, О. в. мн.).

На основі аналізу східнополіських говірок, що межують із російськими й білоруськими говірками, виокремлено спільні ознаки. У східнополіських говірках, що межують із білоруськими, ці ознаки зафіксовано в більшості відмінкових форм, за винятком прикметників сер. роду в Н. в. одн. та прикметників у Н. в. мн.

У східнополіських говірках, які контактують із російськими говірками зафіксовано спільні особливості Н. в. одн. прикметників чол. роду, в усіх непрямих відмінках чол. й сер. родів, за винятком М. в. одн., в усіх відмінках жін. роду, у Н. в. мн.

Виявлено репертуар флексій у східнополіських говірках, що межують із білоруськими та російськими, які функціонують лише в цих мікроарелах і не поширені в інших східнополіських і суміжних білоруських і російських говірках (*-уй* у Р. в. одн. прикметників жін. роду, *-и^{і}й* у Д. в. одн. прикметників жін. роду, *-о^{а}й* в О. в. одн. прикметників жін. роду, *-а^{й}*, *-у^{й}* у М. в. одн. прикметників жін. роду, *-ійи*, *-и^{й}е* у Н. в. мн., *-і^{и}м* у Д. в. мн., *-імі^{и}* в О. в. мн., *-уих* у М. в. мн. у східнополіських говірках, що межують із білоруськими, та *-ей* у Н. в. одн. прикметників чол. роду, *-а^{й}а^{е}*, *-ее*, *-аа* у Н. в. одн. прикметників сер. роду, *-а^{о}го*, *-о^{а}го*, *-ова*, *-ово^{а}*, *-аа* у Р. в. одн. прикметників чол. й сер. родів, *-уим* в О. в. одн. прикметників чол. й сер. родів, *-а^{о}м* у М. в. одн. прикметників чол. й сер. родів, *-е^{а}йа* у Н. в. одн. прикметників жін. роду, *-у^{й}у*, *-уу* у З. в. одн. прикметників жін. роду, *-ейу* в О. в. одн. прикметників жін. роду, *-и^{і}йи^{і}*, *-и^{і}йи^{е}*,

-и^{і}йі, -и^{й}и, -ейе, -і^{й}е, -і^{и}йи, -і^{и} у Н. в. мн., *-им* у М. в. мн. у східнополіських говірках, що межують із російськими); більшість цих флексій функціонує спорадично.

Зібраний і проаналізований матеріал прикметникової словозміни говірок східнополіського діалекту північного наріччя української мови відкриває перспективи дослідження інших частин мови, для яких характерний прикметниковий тип словозміни, насамперед займенників відповідних розрядів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Асіїв Л. В. Морфонологічні явища у прикметниках сучасної української літературної мови : автореф. дис. … канд. філ. наук. Львів, 1997. 18 с.

2. Бабичева Е. А. Ареальная характеристика Деснянско-Сеймского междуречья: на материале земледельческой лексики. *Проблеми української діалектології на сучасному етапі: Тези доповідей і повідомлень XVI Республіканської діалектологічної наради*. Житомир, 1990. С. 40 – 42.

3. Бандрівський Д. Г. Деякі морфологічні особливості говірок Турківського району Львівської області. *Дослідження і матеріали з української мови*. Київ, 1960. Том 2. С. 3 – 30.

4. Бевзенко С. П. Відмінності української діалектної мови на морфологічному рівні. *Українська діалектна морфологія*. Київ, 1969. С. 5 – 14.

5. Бевзенко С. П. Історична морфологія української мови (Нариси із словозміни та словотвору). Ужгород, 1960. 415 с.

6. Бевзенко С. П. Українська діалектологія. Київ, 1980. 246 с.

7. Безпояско О. К. Іменні граматичні категорії (функціональний аналіз). Київ, 1991. 172 с.

8. Бережняк В. М. Гончарська лексика східнополіського діалекту : дис. … канд. філол наук. Київ, 1996. 223 с.

9. Бігусяк В. М. Гуцульсько-покутське суміжжя у світлі лексичних ізоглос. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Київ, 2008. Серія 10. Випуск 3. С. 21 – 26.

10. Бігусяк М. В. Покутсько-наддністрянське діалектне порубіжжя в контексті передкарпатських ареалів. Діалекти в синхронії та діахронії: загальнослов'янський контекст. – Київ, 2014. С. 36 – 42.

11. Бова (Ковальчук) Л. П. Словозміна прикметників у говірках Південної Житомирщини. *Територіальні діалекти і власні назви*. Київ, 1965. С. 52 – 59.

12. Бромлей С. В., Булатова Л. Н. Очерки морфологии русских говоров. Москва 1972. 448 с.

13. Бузук П. П. Взаємовідносини між українською та білоруською мовами. *Записки історико-філологічного відділу УАН*. 1926. Книга 7 – 8. С. 421 – 426.

14. Бузук П. П. Діялектологічний нарис Полтавщини. *Український діалектологічний збірник*. Книга ІІ. Київ, 1929. С. 159 – 195.

15. Булахаў М. Г. Гісторыя прыметнікаў беларускай мовы. Частка 3. Лексікалагічны нарыс (агульнаславянская лексіка). Мінск, 1973. 256 с.

16. Булахаў М. Г. Прыметнік у беларускай мове. Мінск, 1964. 198 с.

17. Варченко І. О. Лубенські говірки і діалектна суміжність (Фонетичні риси протягом трьох століть). Київ, 1963. 251 с.

18. Верхратський І. Г. Говір батюків. Львів, 1912. 306 с.

19. Виноградський Ю. В. До діалектології Задесення. Говірка м. Сосниці та деякі відомості про говірки сіл сусідніх районів. *Український діалектологічний збірник*. Книга І. Київ, 1928. С. 143 – 169.

20. Висоцький А. В. Склад та структура лексико-семантичних груп якісних прикметників в українській мові : автореф. дис. … канд. філ. наук. Київ, 1998. 21 с.

21. Вихованець І. Р. Система відмінків української мови. Київ, 1987. 231 с.

22. Вінтоняк О. В. Форми словозміни прикметників гуцульської говірки села Баня-Березів. *Українознавчі студії*. 2007 – 2008. № 8 – 9. С. 105 – 110.

23. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов. Багмут А. Й., Коломієць В. Т., Критенко А. П. та ін. Київ, 1966. 594 с.

24. Гаврилюк Н. К. Об этнографическом р-нировании украинского Полесья и полесско-карпатских параллелях. *Полесье и этногенез славян. Предварительные материалы и тезисы конференции*. Москва, 1983. С. 37 – 38.

25. Гажук-Котик Л. Г. Словозміна іменних частин мови в українських говірках Північної Буковини :автореф. дис. … канд. філ. наук. Чернівці, 2009. 14 с.

26. Гажук-Котик Л. Г. Функціонування числівникових форм у буковинських говірках (лінгвогеографічний аспект). *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. 2016. Випуск 21. С. 43 – 46.

27. Ганцов В. М. Діялектичні межі на Чернігівщині. *Чернігів і північне Лівобережжя. Огляди, розвідки, матеріяли*. Київ, 1928. С. 262 – 280.

28. Ганцов В. М. Діялектологічна класифікація українських говорів (з картою). Київ, 1923. 67 с.

29. Гнатюк Г. М. Дієприкметник в сучасній українській літературній мові. Київ, 1982. 248 с.

30. Горпинич В. О Відтопонімні прикметники в українській мові. Київ, 1976. 142 с.

31. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія. І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко та ін. Київ, 2017. 752 с.

32. Граматыка беларускай мовы: рэд. К. К. Атраховіч (Крапіва), М. Г. Булахаў. Т. І: Марфалогія. Мінск, 1962. 540 с.

33. Гримашевич Г. І. Поліська лексикографія. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2004. Випуск 17. С. 129 – 131.

34. Гринчишин Д. Г. Явище субстантивації в українській мові (субстантивація прикметників). Київ, 1965. 112 с.

35. Гриценко П. Е. Грамматический портрет диалекта. *Исследование по славянской диалектологии*. Москва, 2013. Выпуск 16. С. 9 – 36.

36. Гриценко П. Ю. Ареальне варіювання лексики : монографія. Київ, 1990. 272 с.

37. Гриценко П. Ю. Українська діалектна лексика: реальність і опис (деякі аспекти) *Діалектна лексика: лексикологічний, лексикографічний та лінгвогеографічний аспекти. Матеріали доповідей Міжнародної наукової конференції*. Глухів, 2005. С. 5 – 23.

38. Грищенко А. П. Прикметник в українській мові. Київ, 1978. 207 с.

39. Громик Ю. В. Особливості словотвору та словозміни займенника в поліській говірці с. Липне. *Літопис Волині: всеукраїнський науковий часопис*. 2008. Частина 4. С. 135 – 141.

40. Громик Ю. В. Словозміна прикметників у поліській говірці села Липне. *Філологічний вісник Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини: збірник наукових праць*. 2012. Випуск 23. С. 19 – 24.

41. Грушевський М. С. Чернігів і Сіверщина в українській історії. *Чернігів і Північне Лівобережжя. Огляди, розвідки, матеріяли*. Під ред. М. Грушевського. Київ, 1928. С. 101 – 117.

42. Ґрещук В. В. Український відприкметниковий словотвір. Івано-Франківськ, 1995. 206 с.

43. Дейниченко Н. П. Ареальне членування східнополіського говору. *Український діалектологічний збірник*. Книга 3. Київ, 1997. С. 172 – 176.

44. Дейниченко Н. П. Звуконаслідувальні орнітоніми східнополіського говору. *Діалектна лексика: лексикологічний, лексикографічний та лінгвогеографічний аспекти: матеріали доповідей Міжнародної наукової конференції*. Глухів, 2005. С. 108 – 114.

45. Делюсто М. С. Граматичні риси прикметника у світлі діалектного тексту. *Лінгвістика: Збірник наукових праць*. 2008. № 2 (14). С. 228 – 238.

46. Делюсто М. С. Займенникова парадигматика діалектого тексту. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2008. Випуск 25. С. 64 – 68.

47. Демчик І. Л. Дослідження мовної особистості сучасного діалектоносія: стан, методи перспективи. *Лінгвістика: Збірник наукових праць*. 2010. № 3 (21). Частина 1. С. 24 – 29.

48. Дзендзелівський Й. О. Спостереження над системою числівників говірок Закарпатської області. *Наукові записки: діалектологічний збірник*. Львів, 1955. Том XIV. С. 7 – 80.

49. Дзендзелівський Й. О. Субстантивація в сучасній українській мові. *Наукові записки Ужгородського університету*. 1959. Том 37. С. 3 – 20.

50. Дика Л. В. Суфіксальний словотвір іменника в говірках поліського-середньонаніпрянського порубіжжя : дис. … канд. філ. наук. Київ, 2003. 385 с.

51. Довгопол С. Ф. Поліська нижньонаддеснянська говірка с. Пухівки. *Діалектологічний бюлетень*. Київ, 1962. Випуск IX. С. 85 – 96.

52. Дорошенко Л. І. Макро- та мікроареальне членування східнополіського діалекту. *Філологічні науки: збірник наукових праць*. Суми, 2000. Випуск III. С. 42 – 52.

53. Дорошенко Л. І. Номінація традиційних сільських будівель у східнополіському діалекті. *Полісся: мова, культура, історія*. – Київ, 1996. С. 118 – 126.

54. Дорошенко С. І. Діалектний словник Сумщини. *Праці X республіканської діалектологічної наради*. Київ, 1961. С. 126 – 131.

55. Дорошенко С. І. Матеріали до словника діалектної лексики Сумщини. *Діалектологічний бюлетень*. Київ, 1962. Випуск IX. С. 101 – 122.

56. Дорошенко С. І. Особливості словозміни говорів середнього Посейм'я. *Доповіді та повідомлення звітної конференції викладачів інституту*. Суми, 1963. С. 44 – 47.

57. Дорошенко С. І. Українські говірки Путивльського і Буринського районів Сумської області. Харків, 2014. 228 с.

58. Дурново Н. Н., Соколов Н. Н., Ушаков Д. Н. Опыт диалектологической карты русского языка в Европе с приложением очерка русской диалектологии. Москва, 1915. 132 с.

59. Дурново Н. Н.Очерк истории русского языка. Москва – Ленинград, 1924. 376 с.

60. Єрмак В. М. Історичний коментар до прикметника. [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/6042/1/Ermak.pdf.

61. Железняк Н. Г. Предложные конструкции в украинских восточноплесских говорах : дисс. … канд. фил. наук. Київ, 1989. 182 с.

62. Жилко Ф. Т. Ареальні системи української мови. *Мовознавство*. 1990. № 4. С. 18–27.

63. Жилко Ф. Т. Деякі питання лінгвогеографічного аспекту в українській діалектології. *Праці X республіканської діалектологічної наради*. Київ, 1961. С. 3 – 16.

64. Жилко Ф. Т. Перехідні говірки від української до білоруської мови в північно-західних районах Чернігівщини. *Діалектологічний бюлетень*. Київ, 1953. Випуск IV. С. 7 – 20.

65. Жилко Ф. Т. Південно-чернігівські говірки, перехідні до полтавських (Бобровицький і Новобасанський р-ни Чернігівської області). *Діалектологічний бюлетень*. Київ, 1955. Випуск V. С. 46 – 58.

66. Жилко Ф. Т. Сучасні зміни в говірках Козелецького й Остерського районів Чернігівської області. *Діалектологічний бюлетень*. Київ, 1950. Випуск II. С. 14 – 30.

67. Жирмунський В. М. Происхождение категории прилагательных в индоевропейских языках в сравнительно-историческом освещении. *Известия АН СССР (ОЛЯ)*. 1946. Выпуск 3, том 5. С. 183 – 187.

68. Залеський А. М. Вокалізм південно-західних говорів української мови. Київ, 1973. 155 с.

69. Зевако В. І. Диференціація східнополіських говірок Новгород-Сіверщини за фонетичними ознаками. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя: філологічні науки*. 2012. № 1. С. 39 – 42.

70. Зевако В. І. Історичний аспект міждіалектних контактів у північній частині східнополіського діалекту. *Studia Linguistica*. 2011. Випуск 5, частина 1. С. 100 – 105.

71. Зеленько А. С, Сенчук І. В., Середа Ф. Я. Словник східнополіського говору. *Методичні вказівки з діалектології української мови*. Луганськ, 1990. С. 5 – 40.

72. Зеленько А. С. Лексика перехідних південно-чернігівських і деяких суміжних говорів : дис. … канд. філ. наук. Запоріжжя, 1967. 199 с.

73. Зеленько А. С. Словник специфічної лексики с. Чайкиного Новгород-Сіверського району Чернігівської області. *Методичні вказівки з діалектології української мови*. Луганськ, 1990. С.40 – 53.

74. Зілинський І. М. Карта українських говорів з поясненнями в українській, польській та французькій мові [Варшава, 1933]. *Передруковано в:* Атлас української мови: у 3-х томах. Том 3. Слобожанщина, Донеччина, Нижня Наддніпрянщина, Причорномор'я і суміжні землі. Київ, 2001. VII.

75. Зілинський І. М. Проба упорядкування українських говорів. *Записки наукового товариства ім. Шевченка*. Том CXVII – CXVIII. Львів, 1914. С. 333 – 375.

76. Зінчук Р. С. Особливості ад'єктивної словозміни в українських підляських говірках. *Teka komisiji polsko-ukraińskich związkow kulturowych*. Vol. IX. Lublin, 2014. S. 157 – 164.

77. Зінчук Р. С. Особливості ад'єктивної словозміни у західнополіських говірках (на матеріалі записів місцевого фольклору). *Волинь філологічна: текст і контекст. Західнополіський діалект у загальноукраїнському та всеслов'янському контекстах : збірник наукових праць*. 2007. Випуск 4. С. 384 – 389.

78. Зінчук Р. С. Словозміна іменників жіночого роду, оформлених за зразком давніх *-ĭ-основ, у західнополіських та суміжних говірках. *Волинь філологічна текст і контекст*. 2012. Випуск 14, частина 2. С. 49 – 57.

79. Іванунь Н. П. Програма для збирання діалектних матеріалів із словозміни та словотвору прикметника. Київ, 1964. 52 с.

80. Їжакевич Г. П. Про особливості говірок Броварського району, Київської області. *Діалектологічний бюлетень*. Київ, 1950. Випуск II. С. 31 – 46.

81. Історична граматика української мови: морфологія. Безпалько О. П., Бойчук М. К., Жовтобрюх М. А. та ін. Київ, 1962. 268 с.

82. Історія української мови. морфологія : монографія. Бевзенко С. П., Грищенко А. П., Лукінова Т. Б. та ін. Київ, 1978. 539 с.

83. Карпенко Ю. А. Ступені порівняння прикметників в українській мові. *Українська мова в школі*. 1960. № 1. С. 10 – 13.

84. Карскій Е. Ф. Къ вопросу о разграниченіи русскихъ нарѣчій. *Труды. Двѣнадцатый археологическій съѣздъ въ Харьковѣ въ 1902 г*. Томъ 1. Москва, 1905. С. 430 – 436.

85. Керницький І. М. Система словозміни в українській мові. Київ, 1967. 287 с.

86. Клак О. С. Валентісні аспекти функціонування прикметників зі значенням морально-етичних характеристик людини у стуктурі речення. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови*. 2012. Випуск 9. С. 108 – 113.

87. Колесников А. О. Зі спостережень над морфологією присвійних займенників в українських говірках межиріччя Дністра і Дунаю. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. 2016. Випуск 21. С. 92 – 98.

88. Колесников А. О. Морфологія українських говірок межиріччя Дністра і Дунаю : дис. … д-ра. філ. наук. Київ, 2015. 493 с.

89. Кондор М. В. Деякі особливості говірки с. Холмовець Закарпатської області. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2013. Випуск 2 (30). С. 36 – 44.

90. Костич Л. М. Історія суфіксальної деривації якісних прикметників української мови : монографія. Київ, 2004. 228 с.

91. Костусяк Н. М. Категорія ступенів порівняння прикметників і прислівників. Луцьк, 2002. 179 с.

92. Кузьма І. Т. Словотвірна синонімія і словотвірна варіантність прикметників в українській мові. Львів, 2006. 308 с.

93. Куриленко В. М. До ареалогії та стратиграфії північних (поліських) говорів. Глухів, 2001. 184 с.

94. Куриленко В. М. Животноводческая лексика Полесья в ареальном аспекте. *Полесский этнолингвистический сборник: материалы и исследования*. М., 1983. С. 190 – 198.

95. Куриленко В. М. Принципи укладання Атласу лексики тваринництва у поліських діалектах. *Діалектна лексик : лексикологічний, лексикографічний та лінгвогеографічний аспекти: Матеріали доповідей Міжнародної наукової конференції*. Глухів, 2005. С. 37 – 40.

96. Курило О. Б. Фонетичні та деякі морфологічні особливості говірки села Хоробричів давніше Городнянського повіту, тепер Сновської округи на Чернігівщині. *Збірник історико-філологічного відділу Всеукраїнської академії наук (Праці етнографічної комісії)*. Київ, 1924. № 21. 111 с.

97. Курс сучасної української літературної мови. М. А. Жовтобрюх, Б. М. Кулик. Київ, 1972. 404 с.

98. Кучеренко І. К. Граматична характеристика дієприкметника і його місце в системі частин мови. *Мовознавство*. 1967. № 4. С. 12 – 20.

99. Кучеренко І. К. Категорія відмінка в сучасній українській літературній мові. Львів, 1961. 52 с.

100. Лавер В. І. Система дієслова Закарпатської області УРСР : дис. … канд. філ. наук. Ужгород, 1968. 291 с.

101. Лазарко Н. А. Изучение системы падежей имен существительных в северо-восточных говорах УССР. *Тезисы докладов и сообщений к научной конференции*. Сумы, 1982. С. 24 – 25.

102. Лєснова В. В. Оцінні прикметники в українському діалектному мовленні. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2012. Випуск 56, частина 1. С. 56 – 63.

103. Лизанець П. М. Угорсько-українські міжмовні контакти : конспект лекцій. Ужгород, 1970. 250 с.

104. Лисенко П. С. Говірка села Михайло-Коцюбинського Чернігівської області. *Діалектологічний бюлетень*. Київ, 1951. Випуск ІІІ. С. 61 – 83.

105. Лисенко П. С. Деякі особливості говірок Олишівського району Чернігівської області. *Діалектологічний бюлетень*. Київ, 1953. Випуск IV. С. 21 – 36.

106. Литвиненко Я. О. Українсько-російсько-білоруська взаємодія в орнітономінації східнополіського діалекту. *Діалектологічні студії. 9: Запозичення та інтерференція*. Львів, 2010. С. 212 – 221.

107. Максимович М. А. Критико-историческое изслѣдованіе о русскомъ языкѣ. С. Петербургъ, 1838. 33 с.

108. Малинка А. Н. Особенности говора м. Мрина Нежинского уезда Черниговской губернии. *Вестникъ славянства*. 1892. Книга 7. С. 49 – 76.

109. Марєєв Д. А. Із спостережень над динамікою дієслівної словозміни в сновсько-сеймських говірках східнополіського діалекту. *Діалекти в синхронії та діахронії: загальнослов'янський контекст (тези доповідей міжнародної конференції)*. Київ, 2014. С. 322 – 326.

110. Марєєв Д. А. Динаміка східнополіського говору : дис. … канд. філ. наук. Київ, 2018. 255 с.

111. Марєєв Д. А. Тенденції розвитку займенників у східнополіському діалекті української мови. *Научный взгляд в будущее*. 2017. Выпуск 6, том 3. С. 71 – 78.

112. Мартинова Г. І. Подільсько-середньонаддніпрянська діалектна межа (за даними побутової лексики правобережної Черкащини) : автореф. дис. … канд. філ. наук. Київ, 1993. 19 с.

113. Мартинова Г. І. Порубіжжя як об'єкт картографування. *Діалектологічні студії*. Львів, 2003. Книга 1: Мова в часі і просторі. С. 180 – 189.

114. Марчук Н. Й. Типи дієвідмінювання в українських поліських говорах. *Структура українських говорів*. Київ, 1982. С. 119 – 125.

115. Матвіяс І. Г. Поширення деяких морфологічних явищ у середньонаддніпрянських говорах. *Середньонаддніпрянські говори*. Київ, 1960. С. 156 – 164.

116. Матвіяс І. Г. Проблема визначення українських наріч. Мовознавство. 2001. № 2. С. 13 – 17.

117. Матвіяс І. Г. Суміжні говори трьох українських наріч. *Структурні рівні українських говорів*. Київ, 1985. С. 3 – 23.

118. Мейе А. Общеславянский язык. Москва, 1951. 492 с.

119. Мельничук О. С. Південноподільська говірка села Писарівки (Кодимський район Одеської області). *Діалектологічний бюлетень*. Київ, 1951. Випуск ІІІ. С. 44 – 68.

120. Михайленко В. М. Перехідна середньонаддніпрянсько-поліська зона як об'єкт лінгвогеографії. *Лінгвогеографія Черкащини*. Умань, 2000. С. 23 – 24.

121. Михайленко В. М. Розмежування північного і південно-східного наріч за даними фонетичного розділу «Атласу української мови». *Волинь-Житомирщина*. 2001. № 6. С. 371 – 380.

122. Михальчук К. П. Нарѣчія, поднарѣчія і говоры Южной Россіи въ связи съ нарѣчіями Галичины. *Труды этнографически-статистической экспедиціи въ западно-русскій край, снаряженной Имп. русским географическім обществом. Югозападный отдѣл. Матеріалы и изслѣдованія собранныя д. чл. П. П. Чубинскимъ*. Томъ 1, выпускъ № 1. С.-Петербургъ, 1872. С. 453 – 512.

123. Михальчукъ К. П. Филологическое недоразумѣніе (о формѣ им. п. мн. ч. прилагательныхъ въ малорусскомъ яз. на *-ое* и т. п.). *Кіевская старина*. 1896. Том 53. С. 102 – 125.

124. Мойсієнко В. М. Історична діалектологія української мови. Північне (поліське) наріччя: підручник. Київ, 2016. 284 с.

125. Мурашка А. Р. Склонавыя формы якасных і адносных прыметнікаў у беларускіх гаворках. *Працы інстытута мовазнаўства АН БССР*. 1958. Выпуск 5. С. 195 – 248.

126. Назарова Т. В. Аканье в украинских говорах. *Общеславянский лингвистический атлас: материалы и исследования. 1975*. Москва, 1977. С. 211 – 260.

127. Назарова Т. В. Аналогія структурного зв’язку в говорах української мови. *Українська діалектна морфологія*. Київ, 1969. С. 14 – 33.

128. Назарова Т. В. Деякі фонетичні гіперизми в українських говірках нижньої Прип’яті. *Діалектологічний бюлетень*. Київ, 1961. Випуск VII. С. 18 – 30.

129. Наулко В. И. Об историко-этнографическом р-нировании Полесья. *Полесье и этногенез славян. Предварительные материалы и тезисы конференции*. Москва, 1983. С. 36 – 37.

130. Нередкова С. С Особливості відмінювання прикметників в українському усному мовленні жителів м. Луганська. *Лінгвістика: Збірник наукових праць*. 2010. № 3 (21). Частина 1. С. 57 – 64.

131. Никончук Н. В. Правобережнополесские говоры в лингвогеографическом освещении : дисс. … д-ра фил. наук. Житомир, 1980. 379 с.

132. Никончук О. М. Ареалогія північного наріччя української мови за даними лісової лексики. *Дослідження з української діалектології*. Київ, 1991. С. 61 – 81.

133. Ніколаєнко З. Г. Синтаксичні риси говірок Любецького району Чернігівської області. Наукові записки Ужгородського університету. 1957. Том 26, випуск 2. С. 155 – 163.

134. Німчук В. В. Суфіксальне творення дієслів, дієприкметників і дієприслівників у верхньонадборжавських *говірках. Дослідження з мовознавства*. Київ, 1962. С. 120 – 139.

135. Ожоган В. М. Займенникові слова у граматичній структурі сучасної української мови: монографія. Київ, 1997. 231 с.

136. Омельченко З. Л. Морфологическая структура восточностепных говоров Украины : автореф. дисс. … канд. фил. наук. Ужгород, 1985. 25 с.

137. Орос В. І. Із спостережень над говірками Хустського району Закарпатської області. *Наукові записки Ужгородського університету*. 1957. Том 26, випуск 2. С. 135 – 154.

138. Панцьо С. Є. Творення присвійних прикметників у лемківських говірках. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Філологічні науки*. 2008. Випуск 80. С. 124 – 128.

139. Панькевич І. А. Українські говори Підкарпатської Руси і сумежних областей. Частина 1: звучня і морфологія. Praha, 1938. 546 с.

140. Пачева В. М. Особливості словозміни числівників в українських запорізько-надазовських говірках. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2011. Випуск 23. С. 121 – 135.

141. Пачева В. М. Форми словозміни прикметників у говірках Північного Приазов'я (межиріччя Берди та Молочної). *Вісник Запорізького державного університету: Збірник наукових статей. Філологічні науки*. 2000. Випуск 1. С. 136 – 139.

142. Півторак Г. П. Формування і діалектна диференціація давньоруської мови: історико-фонетичний нарис. Київ, 1988. 278 с.

143. Поістогова М. В. Номінаційні процеси у ботанічній лексиці східнополіських говірок : дис. … канд. філ. наук. Київ, 2005. 215 с.

144. Поістогова М. В. Проблема східнополісько-південноросійського діалектного суміжжя. *Український діалектологічний збірник: Книга 3. Пам'яті Тетяни Назарової*. Київ, 1997. С. 164 – 167.

145. Поляруш Т. І. Особливості словотвору і словозміни прикметників у степових говірках Кіровоградщини. *Структура і розвиток українських говорів на сучасному етапі*. Житомир, 1983. С. 165 – 166.

146. Попов П. М. Діялектологічні спостереження на північно-східньому кордоні України. *Записки історико-філологічного відділу УАН*. 1926. Книга 7 – 8. С. 410 – 421.

147. Попович Н. М. Особливості словозміни числівників у говірках Північної Буковини. *Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць*. 2008. Випуск 428/429: Слов'янська філологія. С. 125 – 129.

148. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике. Москва, 1968. 550 с.

149. Потебня А. А. О звуковыхъ особенностяхъ русскихъ нарѣчій. Съ приложеніемъ образцовъ менѣе извѣстныхъ малорусскихъ говоровъ. *Филологическія. записки*, 1865. Выпускъ I. С. 49 – 94. Выпускъ II–III. С. 95 – 158.

150. Приймак І. І. До особливостей місцевої лексики північно-західних районів Сумської області: матеріали до словника українських говорів. Нова Каховка, 1957. 24 с.

151. Прилипко Н. П. До характеристики діалектних прикметникових флексій (родовий відмінок однини). *Українська діалектна морфологія*. Київ, 1969. С. 152 – 158.

152. Прилипко Н. П. Називний відмінок однини прикметників чоловічого роду в говорах української мови. *Праці XII республіканської діалектологічної наради*. Київ, 1965. С. 221 – 233.

153. Прилипко Н. П. Нечленні якісні прикметники в діалектах української мови. *Територіальні діалекти і власні назви*. Київ, 1965. С. 44 – 51.

154. Прилипко Н. П. Прикметники в говорах української мови (словозміна та ступенювання) : дис. … канд. філ. наук. Київ, 1968. 198 с.

155. Прилипко Н. П. Форми називного відмінка однини прикметників середнього й жіночого роду в говорах української мови. *Українська лінгвістична географія*. Київ, 1966. С. 103 – 110.

156. Прилипко Н. П. Форми словозміни і ступені порівняння прикметників. *Фонетична, морфологічна і лексична система українських говорів*. Київ, 1983. С. 61 – 101.

157. Пура О. Я. Говори західної Дрогобиччини. Львів, 1958. Частина 1. 87 с.

158. Рябець Л. В. Словозміна іменника в говірках центральнополісько-середньонаддніпрянської суміжності : дис. … канд. філ. наук. Київ, 1999. 176 с.

159. Рязанцева Д. В. Прикметник сучасної української мови у вимірах граматики оцінки : монографія. Харків, 2014. 228 с.

160. Самійленко С. П. Співвідношення повних і стягнених прикметникових форм в українських говорах. *Середньонаддніпрянські говори*. Київ, 1960. С. 143 – 155.

161. Свашенко А. О. Фонетичні та морфологічні особливості українських говірок, перехідних від лівобережнополіських до слобожанських (на матеріалі говірок Білопільського району Сумської області). *Rozprawy Slawistyczne, 6: Gwary mieszane i przejściowe na terenach słowiańskich*. Lublin, 1993. S. 291 – 301.

162. Сидорук І. Проблема українсько-білоруської мовної межі, Авґсбурґ, 1948. 24 с.

163. Симоненко І. В. Говірка горюнів с. Линове Путивльського р-ну Сумської обл. *Діалекти в синхронії та діахронії*. Книга 3. Київ, 2017. С. 389 – 397.

164. Симоненко І. В. Займенники прикметникового типу відмінювання в східнополіському діалекті крізь призму діалектного тексту. *Мовознавчий вісник: збірник наукових праць*. 2018. Випуск 24 – 25. С. 160 – 167.

165. Симоненко І. В. Зі спостережень над динамікою ад'єктивної словозміни в українському східнополіському діалекті (на матеріалі говірки с. Червоні Партизани Чернігівської області). *Діалектологічні студії: традиції і новаторство*. Книга 10. Львів, 2015. С. 141 – 145.

166. Симоненко І. В. Словозміна займенників прикметникового типу відмінювання в східнополіському діалекті. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Збірник наукових праць*. Випуск 38. Ізмаїл, 2018. С. 60 – 65.

167. Симоненко І. В. Словозміна прикметників жіночого роду в східнополіських говірках українсько-білоруського порубіжжя. *Мова і культура*. 2018. Випуск 21, том II (191). С. 84 – 88.

168. Симоненко І. В. Словозміна прикметників середнього роду в називному відмінку однини в східнополіському діалекті. *International Multidisciplinary Conference «Science and Technology of the Present Time: Priority Development Directions of Ukraine and Poland» Wolomin, Republic of Poland, 19 – 20 October 2018*. Volume 6. Wolomin, 2018. P. 175 – 180.

169. Симоненко І. В. Словозміна прикметників у говірках східнополісько-середньополіського порубіжжя. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Філологія»*. 2018. Випуск 32, том 1. С. 90 – 94.

170. Симоненко І. В. Словозміна прикметників чоловічого й середнього родів у східнополіських говірках українсько-білоруського порубіжжя. *Духоўная спадчына Усходняга Палесся: зборнік навуковых артыкулаў*. Гомель, 2018. С. 127 – 131.

171. Симоненко І. В. Східнополіські ад'єктиви у «Словнику поліських говорів» П. С. Лисенка. *Наукові записку Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія: «Філологічні науки»*. Книга 2. Ніжин, 2013. С. 242 – 244.

172. Симоненко І. В. Творення присвійних прикметників у східнополіському діалекті. *Діалекти у синхронії та діахронії: загальнослов'янський контекст*. Київ, 2014. С. 438 – 441.

173. Синявський О. Н. Замітки про мову села Любеча на Чернігівщині. *Мовознавство*. 1934. № 1. С. 91 – 97.

174. Скопненко О. І. Берестейсько-пинські говірки: генеза і сучасний стан (історико-фонетичний нарис). Київ, 2001. 174 с.

175. Соболевский А. И. Очеркъ русской діалектологіи. I. Южно-великорусскіе говоры. *Живая старина*. 1892. Выпуск I, годъ второй. С. 3 – 24.

176. Соболевский А. И. Очеркъ русской діалектологіи. III. Малорусское нарѣчіе. *Живая старина*. 1892. Выпуск IV, годъ второй. С. 3 – 61.

177. Сучасна українська літературна мова : морфологія. За заг. ред. І. К. Білодіда. Київ, 1969. 583 с.

178. Тараненко О. О. Словозміна української мови. Київ, 2003. 199 с.

179. Теоретична морфологія української мови. І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська. Київ, 2004. 398 с.

180. Тимченко М. П. Якісні відіменникові прикметники у функціональних стилях мовлення. *Мовознавство*. 1979. № 4. С. 77 – 82.

181. Тищенко Т. М. Подільсько-середньонаддніпрянське суміжжя у світлі ізоглос : дис. … канд. філ. наук. Київ, 2003. 392 с.

182. Толкачев А. И. К вопросу о древнейших (дописьменной поры) изменениях в системе склонения сложных прилагательных в славянских языках. *Доклады и сообщения Института АН СССР*. Москва, 1959. № 12. С. 87 – 107.

183. Толстой Н. И. Избранные труды. Том III. Очерки по славянскому языкознанию. Москва, 1999. 464 с.

184. Українська мова: енциклопедія. Редкол.: В. М. Русанівський та ін. Київ, 2004. 820 с.

185. Филиппова А. И. Говоры Прилукщины Черниговской области. (Фонетические и морфологические особенности) : автореф. дисс. … канд. фил. наук. Киев, 1959. 19 с.

186. Філіппова Г. І. Характеристика морфологічних особливостей Прилуччини Чернігівської області. *XIII звітно-наукова сесія: Тези доповідей: Секція української мови та літератури*. Харків, 1958. С.7 – 8.

187. Флаєр М. Четверта палаталізація задньоязикових приголосних в українській мові: північноукраїнські говори. *Мовознавство*. 1992. № 1. С. 3 – 10.

188. Франчук В. Ю. Перехід відносних прикметників у якісні. *Українська мова і література в школі*. 1964. № 12. С. 21 – 26.

189. Холодьон О. М. Семантична варіативність дієслівної лексики в східнополіському діалекті : дис. … канд. філол. наук. Київ, 2017. 437 с.

190. Чаган О. І. Бойківсько-наддніпрянське діалектичне суміжжя як об'єкт діалектологічних студій. *Сучасні проблеми мовознавства та*

літературознавства: збірник наукових праць. Ужгород, 2016. Випуск 21. Ареалогія й ономастика: матеріали міжнародної накової конференції (13 – 14 жовтня 2016 року). С. 167 – 170.

191. Черепанова Є. О. Топонімічна стратиграфія Східного Полісся України. *Питання історичної ономастики України*. Київ, 1994. С. 121 – 131.

192. Чешко Г. А. Ступенювання прислівників у східнополіських говірках. *Мова і культура*. 2014. Випуск 17, том 2. С. 334 – 340.

193. Числівник української мови. Г. П. Арполенко, К. Г. Городенська, Г. Х. Щербатюк. Київ, 1980. 241 с.

194. Шарпило Б. А. Спроба порівняльно-історичної характеристики східнослобожанських старобільських говорів. *Діалектологічний бюлетень*. Київ, 1961. Випуск VII. С. 3 – 23.

195. Шафонский А. Ф. О Черниговскомъ намѣстничествѣ. Черниговскаго намѣстничества топографическое описаніе съ краткимъ географическимъ и историческимъ Малыя Россіи, изъ частей коей оное намѣстничество составлено. Кіевъ, 1851. 726 с.

196. Шахматов А. А. Историческая морфология русского языка. Москва, 1957. 400 с.

197. Шевельов Ю. В. Чернігівщина в формуванні нової української літературної мови. До постави питання. Париж–Нью-Йорк, 1961. 15 с.

198. Шеремета Н. П. Південноволинсько-подільське діалектне порубіжжя (за матеріалами тваринницької лексики) : дис. … канд. філ. наук. Кам’янець-Подільський, 2000. 321 с.

199. Шило Г. Ф. Південно-західні говори УРСР на північ від Дністра. Львів, 1957. 255 с.

200. Шимановский В. М. Звуковыя и формальныя особенности народныхъ говоровъ Холмской Руси. Варшава, 1887. 139 с.

201. Щербина Т. В. Походження говірок середньонаддніпрянсько-степового порубіжжя у світлі ареалогії. *Волинь-Житомирщина*. 2015. № 26. С. 76 – 83.

202. Юсікова О. В. Із спостережень над синтаксисом говірки села Хоробичі. *Вісник Луганського держ. пед. ун-ту ім.Т. Шевченка*. 2001. № 12. С. 236 – 238.

203. Якубинский Л. П. Из истории имени прилагательного. *Доклады и сообщения Института языкознания*. 1952. Том 1. С. 52 – 61.

204. Hartmann P. Zur Typologie des Indogermanischen. Heidelberg, 1956. 295 S.

205. Mareyev D. From observations for the dynamics of the adjective in the Eastern Polessian dialect of the ukrainian language. *European Journal of Humanities and Social Sciences*. 2017. № 5. P. 19 – 23.

ДОДАТОК А
СПИСОК ІНОФОРМАНТІВ

1. Артеменко Ганна Володимирівна, 1935 р.н., 7 кл., с. Козари, Носівський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

2. Барановська Ганна Володимирівна, 1944 р.н., 10 кл., с. Кобижча, Бобровицький р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

3. Безручко Тетяна Іванівна, 1938 р.н., 7 кл., с. Блистова, Менський р-н, Чернігівська обл. (2012 р.).

4. Бідник Олександра Олександрівна, 1929 р.н., 4 кл., с. Вільшана, Ічнянський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

5. Болодша Наталія Іванівна, 1955 р.н., середня спеціальна, смт. Макошине, Менський р-н, Чернігівська обл. (2012 р.).

6. Бруслевська Тамара Павлівна, 1960 кл., 10 кл., с. Оболонння, Коропський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

7. Букатий Степан Гаврилович, 1930 р.н., 7 кл., смт. Березна, Менський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

8. Буряк Людмила Володимирівна, 1961 р.н., 9 кл., с. Товкачівка, Прилуцький р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

9. Бурячок Ганна Григорівна, 1918 р.н., 4 кл., с. Вільшана, Ічнянський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

10. Васильченко Лідія Іванівна, 1950 р.н., 8 кл., с. Петрова Слобода, Корюківський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

11. Величко Антоніна Пилипівна, 1943 р.н., середня спеціальна, с. Красне, Чернігівський р-н, Чернігівська обл. (2012 р.).

12. Велюгок Іван Кузьмович, 1936 р.н., 7 кл., с. Петрівське, Бахмацький р-н, Чернігівська обл. (2012 р.).

13. Вовкогон Василь Степанович, 1924 р.н., 4 кл., с. Володькова Дівиця, Носівський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

14. Гаркуша Анастасія Зиновіївна, 1925 р.н., 7 кл., с. Пакуль, Чернігівський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

15. Голець Петро Полікарпович 1924 р.н., 10 кл., с. Лосинівка, Ніжинськй р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

16. Гончар Ганна Йосипівна, 1936 р.н., 7 кл., с. Олешня, Ріпкинський р-н; Чернігівська обл. (2012 р.).

17. Гончарова Надія Семенівна, 1954 р.н., 7 кл., с. Чернацьке, Середино-Будський р-н, Сумська обл. (2015 р.).

18. Горбач Анна Тимофіївна, 1937 р.н., 10 кл., с. Хотуничі, Сновський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

19. Горбач Василь Федорович, 1936 р.н., 10 кл., с. Хотуничі, Сновський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

20. Горбич Олена Дмитрівна, 1926 р.н., 4 кл., с. Тулушка, Конотопський р-н, Сумська обл. (2012 р.).

21. Гордієнко Ніна Омелянівна, 1938 р.н., середня спеціальна, с. Убіжичі, Ріпкинський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

22. Грицанова Тетяна Іванівна, 1926 р.н., 10 кл., с. Єрків, Козелецький р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

23. Губар Катерина Гаврилівна, 1956 р.н., середня спеціальна, с. Петруші, Ріпкинський р-н, Чернігівська обл. (2012 р.).

24. Гурин Андрій Андрійович, 1922 р.н., 3 кл., с. Кобижча, Бобровицький р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

25. Давиденко Галина Федорівна, 1935 р.н., 4 кл., с. Володькова Дівиця, Носівський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

26. Даніш Софія Євтухівна, 1932 р.н., 7 кл., с. Ховми, Борзнянський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

27. Динник Лідія Михайлівна, 1963 р.н., вища, с. Рівчак-Степанівка, Носівський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

28. Дмитраш Олександра Іванівна, 1937 р.н., 7 кл., с. Ховми, Борзнянський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

29. Довгаль Віра Панасівна, 1938 р.н., 7 кл., с. Кіпті, Козелецький р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

30. Долгих Марія Василівна, 1927 р.н., 4 кл., с. Алтинівка, Кролевецький р-н, Сумська обл. (2015 р.).

31. Дорошенко Тетяна Павлівна, 1949 р.н., середня спеціальна, смт. Вороніж, Шосткинський р-н, Сумська обл. (2015 р.).

32. Дроздова Тетяна Микитівна, 1940 р.н., 7 кл., с. Линове, Путивльський р-н, Сумська обл. (2015 р.).

33. Дудка Олена Анатоліївна, 1971 р.н., середня спеціальна, с. Сядрине, Корюківський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

34. Жук Микола Васильович, 1946 р.н., 7 кл., с. Смяч, Новгород-Сіверський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

35. Задко Анастасія Яківна, 1931 р.н., 4 кл., с. Слоут, Глухівський р-н, Сумська обл. (2015 р.).

36. Заєць Ольга Кирилівна, 1927 р.н., 11 кл., с. Хороше Озеро, Борзнянський р-н, Чернігівська обл. (2012 р.).

37. Заєць Тетяна Юхимівна, 1956 р.н., середня спеціальна, смт. Зноб-Новгородське, Середино-Будський р-н, Сумська обл. (2015 р.).

38. Заєць Уляна Калістратівна, 1927 р.н., 4 кл., смт. Зноб-Новгородське, Середино-Будський р-н, Сумська обл. (2015 р.).

39. Зеленчук Ганна Іванівна, 1935 р.н., 5 кл., с. Володькова Дівиця, Носівський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

40. Іванченко Любов Анатоліївна, 1936 р.н., 2 кл., с. Ховми, Борзнянський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

41. Івасенко Ольга Олексіївна, 1927 р.н.. 7 кл., с. Чорнотичі, Сосницький р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

42. Карпеко Іван Якович, 1921 р.н., 10 кл., с. Погорільці, Семенівський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

43. Кашуба Ніна Федорівна, 1951 р.н., вища, с. Товкачівка, Прилуцький р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

44. Кияшко Любов Михайлівна, 1960 р.н., середня спеціальна, смт. Березна, Менський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

45. Кіма Людмила Тимофіївна, 1950 р.н., 9 кл., с. Яблунівка, Прилуцький р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

46. Коваль Володимир Федорович, 1963 р.н., 10 кл., смт. Понорниця, Коропський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

47. Конюша Василь Іванович, 1927 р.н., 4 кл., с. Пакуль, Чернігівський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

48. Кошелєва Лукерія Андріївна, 1924 р.н., 3 кл, с. Линове, Путивльський р-н, Сумська обл. (2015 р.).

49. Кривуленко Василь Іванович, 1927 р.н., с. Попівка, Конотопський р-н, Сумська обл. (2015 р.).

50. Крило Лідія Іванівна, 1937 р.н., вища, с. Яблунівка, Прилуцький р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

51. Крокус Ганна Йосипівна, 1947 р.н., 10 кл., с. Козари, Носівський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

52. Кузьменко Анастасія Григорівна, 1931 р.н., 4 кл., смт. Березна, Менський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

53. Кузьменко Василь Іванович, 1936 р.н., смт. Березна, Менський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

54. Кулик Марія Федорівна, 1942 р.н., середня спеціальна, смт. Вороніж, Шосткинський р-н, Сумська обл. (2015 р.).

55. Куліш Ганна Степанівна, 1934 р.н., 7 кл., с. Ряшки, Прилуцький р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

56. Куліш Ганна Федорівна, 1936 р.н., 7 кл., с. Красилівка, Козелецький р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

57. Купрієнко Анастасія Василівна, 1928 р.н., 4 кл., с. Бурівка, Городнянський р-н, Чернігівська обл. (2012 р.).

58. Курило Світлана Олексіївна, 1952 р.н., середня спеціальна, с. Грем’яч, Новгород-Сіверський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

59. Куценко Раїса Миронівна, 1935 р.н., 4 кл., с. Великий Щимель, Сновський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

60. Лавреха Парасковія Степанівна, 1922 р.н., 10 кл., с. Рівчак-Степанівка, Носівський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

61. Лагус Катерина Микитівна, 1926 р.н., 7 кл., с. Рівчак-Степанівка, Носівський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

62. Лапко Петро Федорович, 1929 р.н., 8 кл., с. Спаське, Сосницький р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

63. Лепеха Ганна Іванівна, 1960 р.н., середня спеціальна, с. Вільшана, Ічнянський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

64. Литвин Любов Іванівна, 1952 р.н., 11 кл., с. Попівка, Конотопський р-н, Сумська обл. (2015 р.).

65. Логвинова Мотря Іванівна, 1942 р.н., 10 кл., с. Вершинова Муравійка, Куликівський р-н, Чернігівська обл. (2012 р.).

66. Магуч Валентина Анатоліївна, 1971 р.н., середня спеціальна, смт. Макошине, Менський р-н, Чернігівська обл. (2012 р.).

67. Мажуга Марія Потапівна, 1938 р.н., 4 кл., , с. Убіжичі, Ріпкинський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

68. Мазуренко Валентина Дмитрівна, 1935 р.н., 4 кл. с. Волокитине, Путивльський р-н, Сумська обл. (2015 р.).

69. Макей Любов Василівна 1953 р.н., середня спеціальна, с. Бутівка, Городнянський р-н, Чернігівська обл. (2012 р.).

70. Малікова Валентина Миколаївна, 1950 р.н., 11 кл., с. Оболонння, Коропський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

71. Масієнко Марія Миколаївна, 1948 р.н., 8 кл., с. Блистова, Новгород-Сіверський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

72. Мацуй Валентина Петрівна, 1937 р.н., с. Івот, Шосткинський р-н, Сумська обл. (2015 р.).

73. Метевилович Олексій Опанасович, 1926 р.н., 4 кл., с. Єрків, Козелецький р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

74. Мешко Олександра Петрівна, 1932 р.н., 8 кл., с. Неданчичі, Ріпкинський р-н; Чернігівська обл. (2012 р.).

75. Мінченко Мотря Миколаївна, 1924 р.н., 6 кл., с. Комарівка, Глухівський р-н, Сумська обл. (2015 р.).

76. Мороз Варвара Миколаївна, 1930 р.н., 4 кл., с. Липів Ріг, Ніжинськй р-н, Чернігівська обл. (2012 р.).

77. Москаленко Надія Андріївна, 1941 р.н., 10 кл., с. Кобижча, Бобровицький р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

78. Нежиголенко Пелагея Федорівна, 1953 р.н., 10 кл., с. Марківці, Бобровицький р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

79. Нестратенко Катерина Степанівна, 1929 р.н., 4 кл., с. Вільшана, Ічнянський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

80. Німченко Вір Григорівна, 1935 р.н., 5 кл., с. Левковичі, Чернігівський р-н, Чернігівська обл. (2012 р.).

81. Німченко Марфа Данилівна, 1937 р.н., 7 кл., с. Левковичі, Чернігівський р-н, Чернігівська обл. (2012 р.).

82. Озявко Лідія Фролівна, 1930 р.н., 7 кл., с. Нові Яриловичі, Ріпкинський р-н; Чернігівська обл. (2013 р.).

83. Омельченко Марія Василівна, 1937 р.н., 10 кл., с. Попівка, Конотопський р-н, Сумська обл. (2015 р.).

84. Петренко Тетяна Петрівна, 1926 р.н., 4 кл., с. Ряшки, Прилуцький р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

85. Полковська Олена Олександрівна, 1969 р.н., 10 кл., с. Хоробичі, Городнянський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

86. Постоліт, 1940 р.н., 2 чи 3 кл. (інформант не пам’ятає), . Козацьке, Конотопський р-н, Сумська обл. (2015 р.).

87. Поштова Надія Михайлівна, 1933 р.н., 4 кл., с. Грем’яч, Новгород-Сіверський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

88. Приступа Василь Васильович, 1945 р.н., 7 кл., с. Товкачівка, Прилуцький р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

89. Пузирний Олексій Никифорович, 1930 р.н., 7 кл., с. Кіпті, Козелецький р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

90. Пушкар Віра Іванівна, 1952 р.н., середня спеціальна, с. Паліївка, Ямпільський р-н, Сумська обл. (2015 р.).

91. Пчола Раїса Андріївна, 1933 р.н., 3 кл., с. Миколаївка, Семенівський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

92. Рощин Сергій Іванович, 1953 р.н., середня спеціальна, с. Хотуничі, Сновський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

93. Рубан Марія Кузьмівна, 1936 р.н., 7 кл., с. Губичі, Ріпкинський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

94. Русалим Анастасія Олександрівна, 1927 р.н., 5 кл., с. Крупичполе, Ічнянський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

95. Русалим Галина Андріївна, 1927 р.н., 4 кл., с. Крупичполе, Ічнянський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

96. Самойленко Єфросинія Харитонівна, 1931 р.н., 2 кл., с. Мутин, Кролевецький р-н, Сумська обл. (2015 р.).

97. Седрин Олександра Іванівна, 1925 р.н., вища, с. Чуйківка, Ямпільський р-н, Сумська обл. (2015 р.).

98. Сердюков Іван Дмитрович, 1937 р.н., 7 кл., с. Козацьке, Конотопський р-н, Сумська обл. (2015 р.).

99. Сидоренко Інна Федорівна, 1938 р.н., середня спеціальна, с. Чуйківка, Ямпільський р-н, Сумська обл. (2015 р.).

100. Симоненко Марія Никифорівна, 1940 р.н., 4 кл., с. Володькова Дівиця, Носівський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

101. Сич Олена Георгіївна, 1976 р.н., 9 кл., с. Смяч, Новгород-Сіверський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

102. Сікач Любов Яківна, 1948 р.н., 10 кл, с. Хотуничі, Сновський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

103. Сорока Анатолій Дмитрович, 1964 р.н., середня спеціальна, с. Алтинівка, Кролевецький р-н, Сумська обл. (2015 р.).

104. Стецюн Ольга Семенівна, 1936 р.н., 7 кл., с. Красилівка, Козелецький р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

105. Стодель Олександра Олексіївна 1928 р.н., 4 кл., с. Губичі, Ріпкинський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

106. Техляр Ірина Артемівна, 1925 р.н., 7 кл., с. Нові Яриловичі, Ріпкинський р-н; Чернігівська обл. (2013 р.).

107. Тимченко Олена Іванівна 1950 р.н., 8 кл., с. Лосинівка, Ніжинськй р-н, Чернігівська обл. (2012 р.).

108. Тишко Ольга Федорівна, 1941 р.н., 7 кл., с. Вересоч, Куликівський р-н, Чернігівська обл. (2012 р.).

109. Турак Надія Афанасівна,1962 р.н., 11 кл., с. Бутівка, Городнянський р-н, Чернігівська обл. (2012 р.).

110. Устименко Валентина Степанівна, 1934 р.н., 6 кл., Безуглівка, Ніжинський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

111. Устименко Катерина Сергіївна, 1937 р.н., 4 кл., с. Піски, Бахмацький р-н, Чернігівська обл. (2012 р.).

112. Федорова Олена Степанівна, 1976 р.н., середня спеціальна, с. Миколаївка, Семенівський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

113. Федоряко Віра Олексіївна, 1940 р.н., 8 кл., с. Григорівка, Бахмацький р-н, Чернігівська обл. (2012 р.).

114. Федченко Галина Денисівна, 1957р.н., середня спеціальна, с. Алтинівка, Кролевецький р-н, Сумська обл. (2015 р.).

115. Харченко Анатолій Дмитрович, 1930 р.н., 6 кл., с. Ховми, Борзнянський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

116. Харченко Борис Іванович, 1935 р.н., 7 кл., с. Козари, Носівський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

117. Ходак Ганна Михайлівна, 1957 р.н., вища, с. Баничі, Глухівський р-н, Сумська обл. (2015 р.).

118. Хоменко Олександр Миколайович, 1972 р.н., середня спеціальна, с. Спаське, Сосницький р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

119. Ціцікало Любов Миколаївна, 1957 р.н., 10 кл., с. Єрків, Козелецький р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

120. Чайка Тетяна Володимирівна, смт. Вороніж, Шосткинський р-н, Сумська обл. (2015 р.).

121. Чортополох Олег Михайлович, 1962 р.н., 11 кл., смт. Понорниця, Коропський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

122. Чуста Наталія Андріївна, 1928 р.н., 6 кл., с. Кіпті, Козелецький р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

123. Шевченко Федора Іванівна, 1916 р.н., 4 кл., с. Марківці, Бобровицький р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

124. Шишко Марія Іванівна, 1938 р.н., 7 кл., с. Сядрине, Корюківський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

125. Яковенко Ольга Осипівна, 1931 р.н., 7 кл., с. Нові Яриловичі, Ріпкинський р-н; Чернігівська обл. (2013 р.).

126. Ярохно Ольга Григорівна, 1955 р.н., середня спеціальна, с. Головеньки, Борзнянський р-н, Чернігівська обл. (2012 р.).

127. ??? Валентина Іванівна, 1939 р.н., середня спеціальна, смт. Понорниця, Коропський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

128. ???, 1930 р.н., 7 кл., с. Нові Яриловичі, Ріпкинський р-н; Чернігівська обл. (2013 р.).

129. ???, 1930 р.н., с. Грабівка, Куликівський р-н, Чернігівська обл. (2012 р.).

130. ???, 1935 р.н., 7 кл., с. Губичі, Ріпкинський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

131. ???, 1940 р.н., с. Нові Яриловичі, Ріпкинський р-н; Чернігівська обл. (2013 р.).

132. ???, 1950 р.н., вища, с. Хоробичі, Городнянський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.).

133. ???, с. Блистова, Новгород-Сіверський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

134. ???, с. Івот, Шосткинський р-н, Сумська обл. (2015 р.).
135. ???, смт. Вороніж, Шосткинський р-н, Сумська обл. (2015 р.).
136. ???, смт. Понорниця, Коропський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

ДОДАТОК Б

КАРТИ

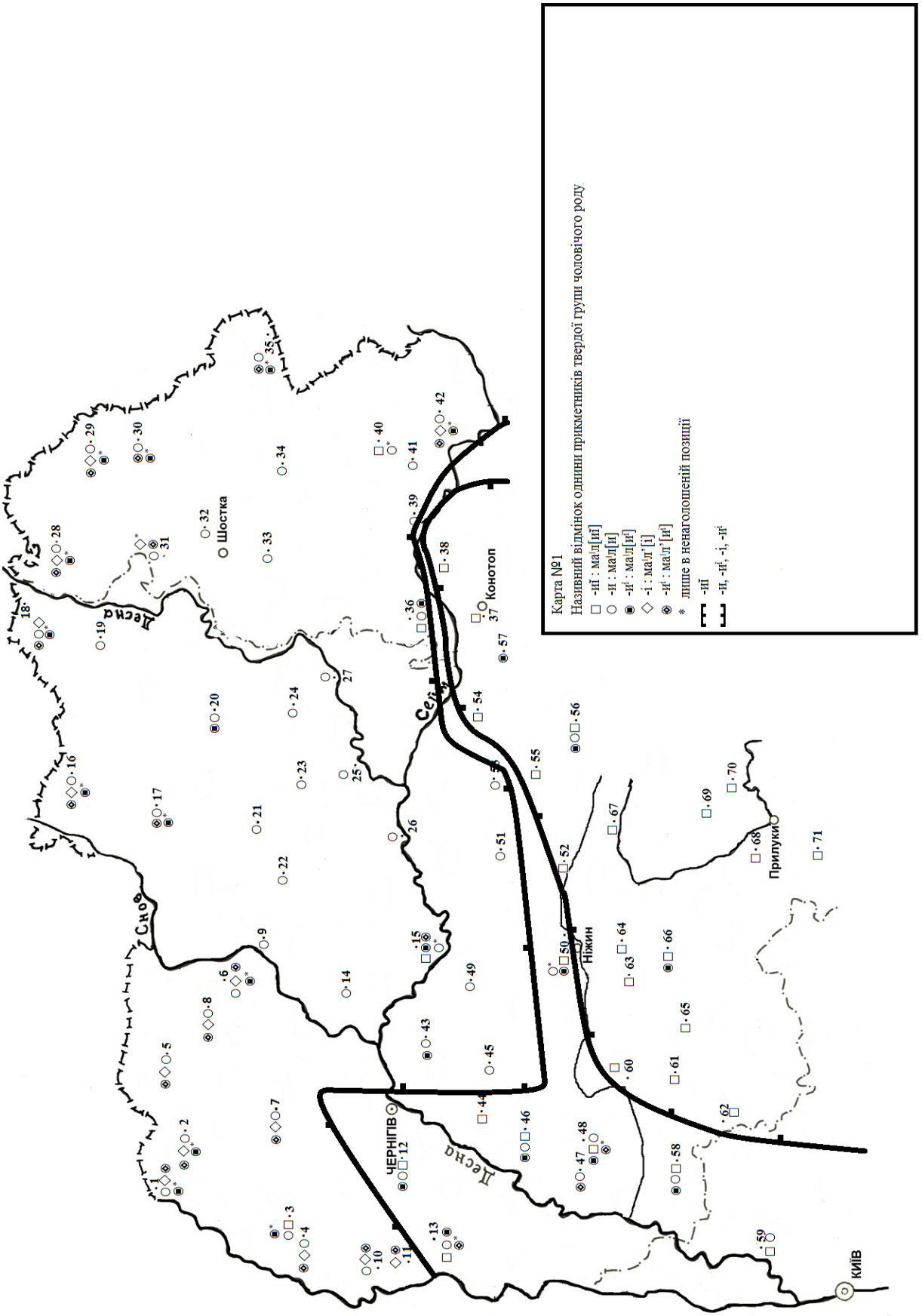

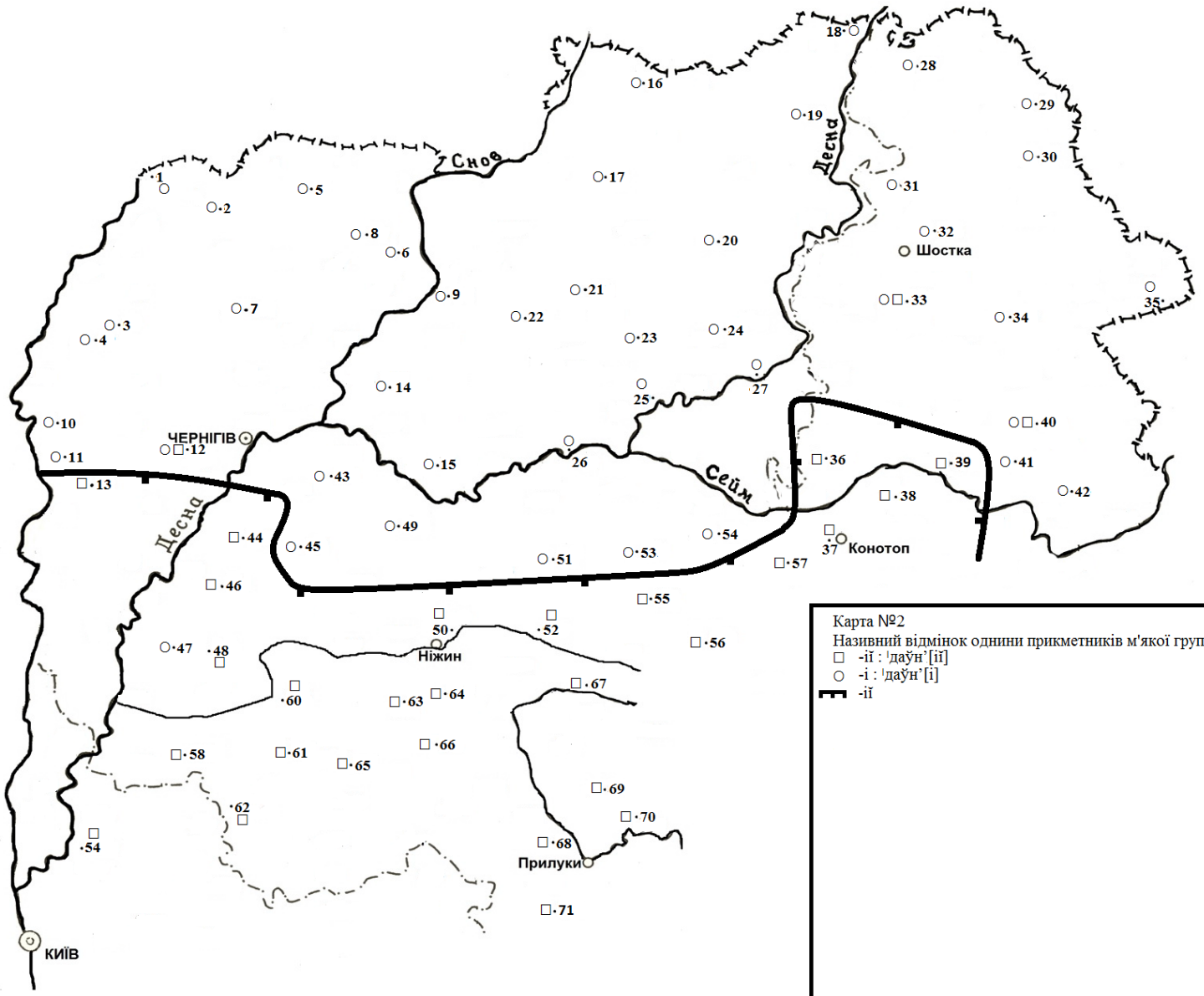

Карта №2
Називний відмінок однини прикметників м'якої групи чоловічого роду
□ -ій : ˈдаўнˈ[ій]
○ -і : ˈдаўнˈ[і]
┬ -ій

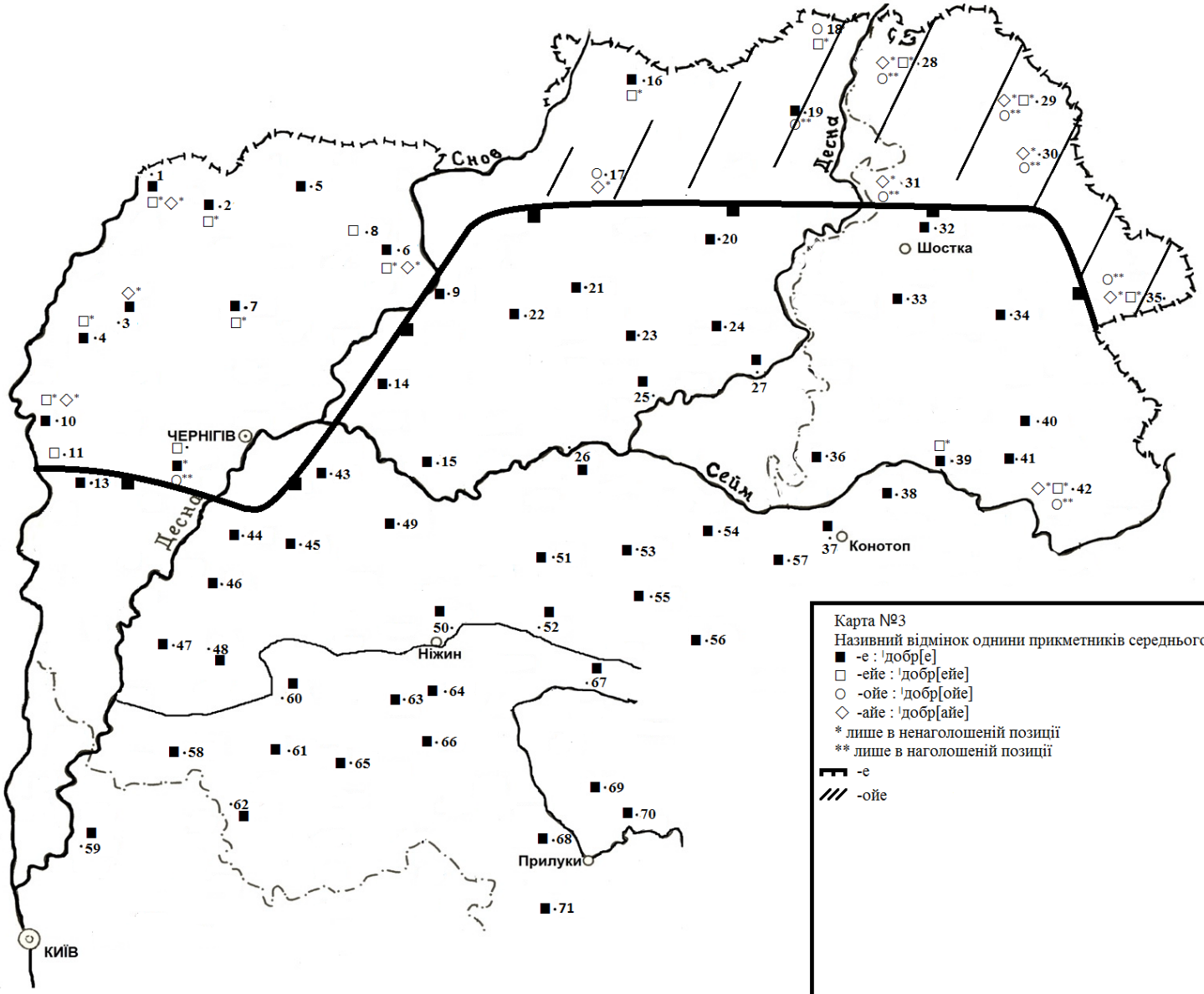

Карта №3
Називний відмінок однини прикметників середнього роду
■ -е : ˈдобр[е]
□ -ейе : ˈдобр[ейе]
○ -ойе : ˈдобр[ойе]
◇ -айе : ˈдобр[айе]
* лише в ненаголошеній позиції
** лише в наголошеній позиції
-е
-ойе

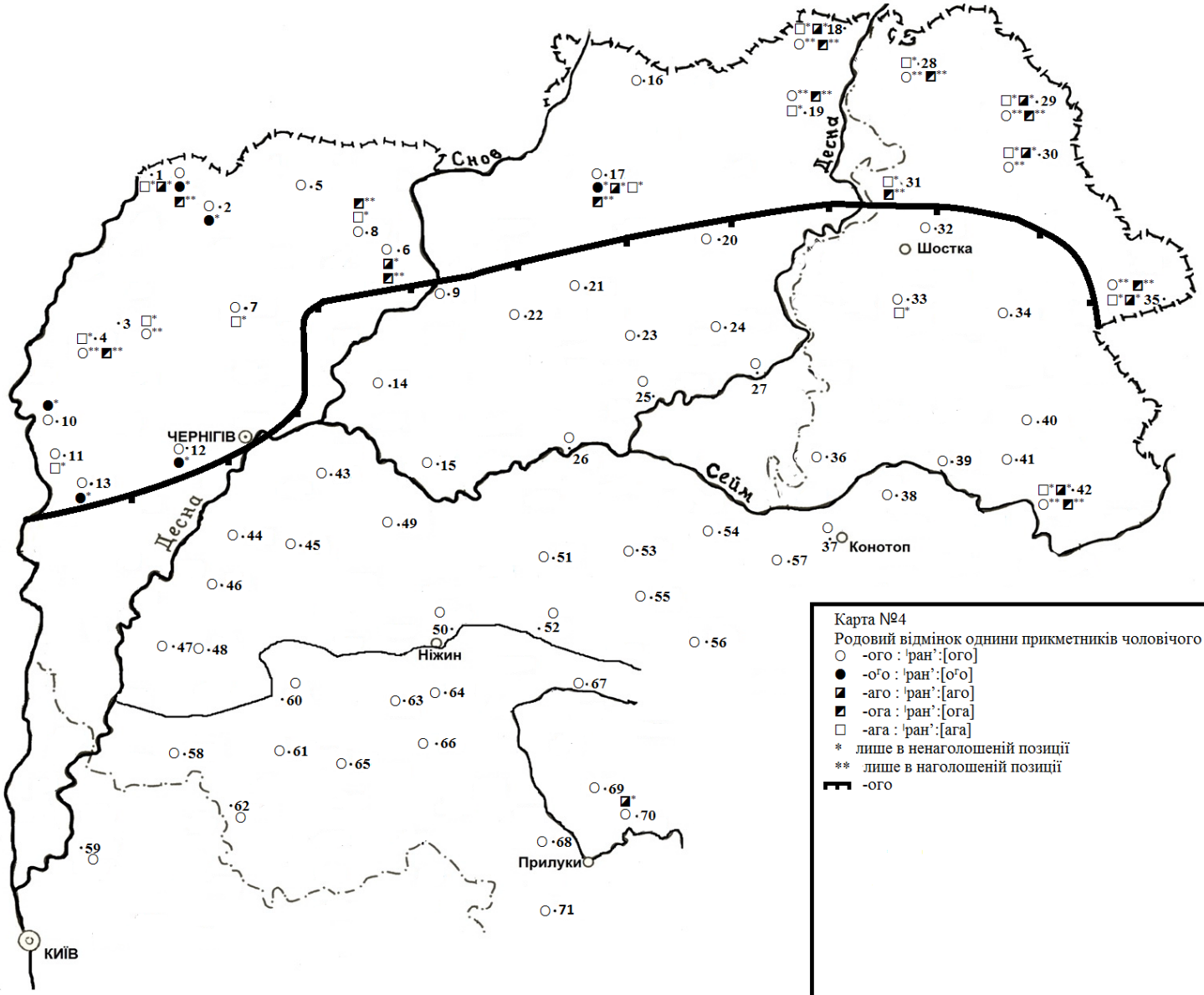

Карта №4
Родовий відмінок однини прикметників чоловічого й середнього родів
○ -ого : ˈран’:[ого]
● -оᶠо : ˈран’:[оᶠо]
◪ -аго : ˈран’:[аго]
◩ -ога : ˈран’:[ога]
□ -ага : ˈран’:[ага]
* лише в ненаголошеній позиції
** лише в наголошеній позиції
▬ -ого

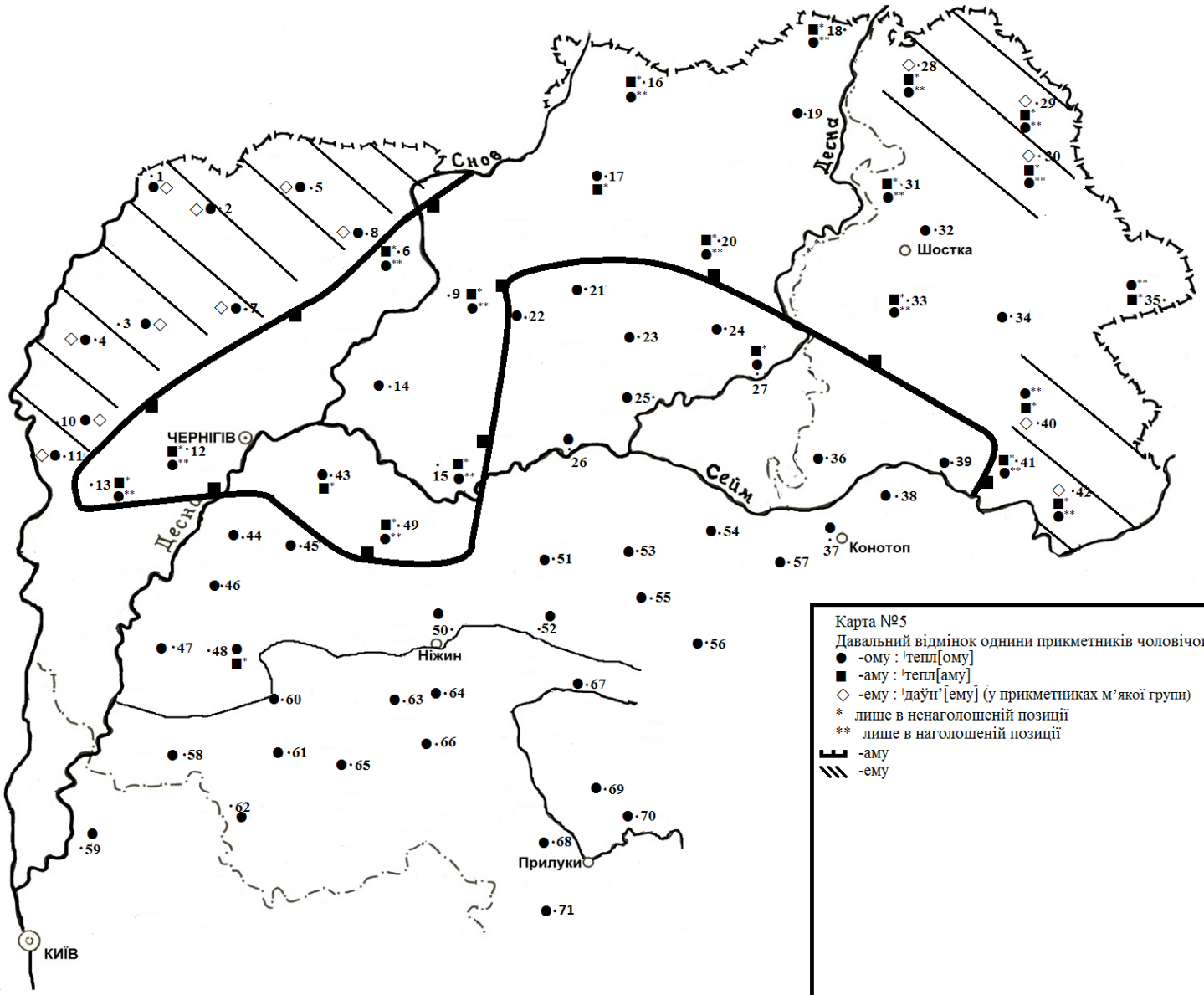

Карта №5
Давальний відмінок однини прикметників чоловічого й середнього родів
● -ому : ˈтепл[ому]
■ -аму : ˈтепл[аму]
◇ -ему : ˈдаўн’[ему] (у прикметниках м’якої групи)
* лише в ненаголошеній позиції
** лише в наголошеній позиції
-аму
-ему

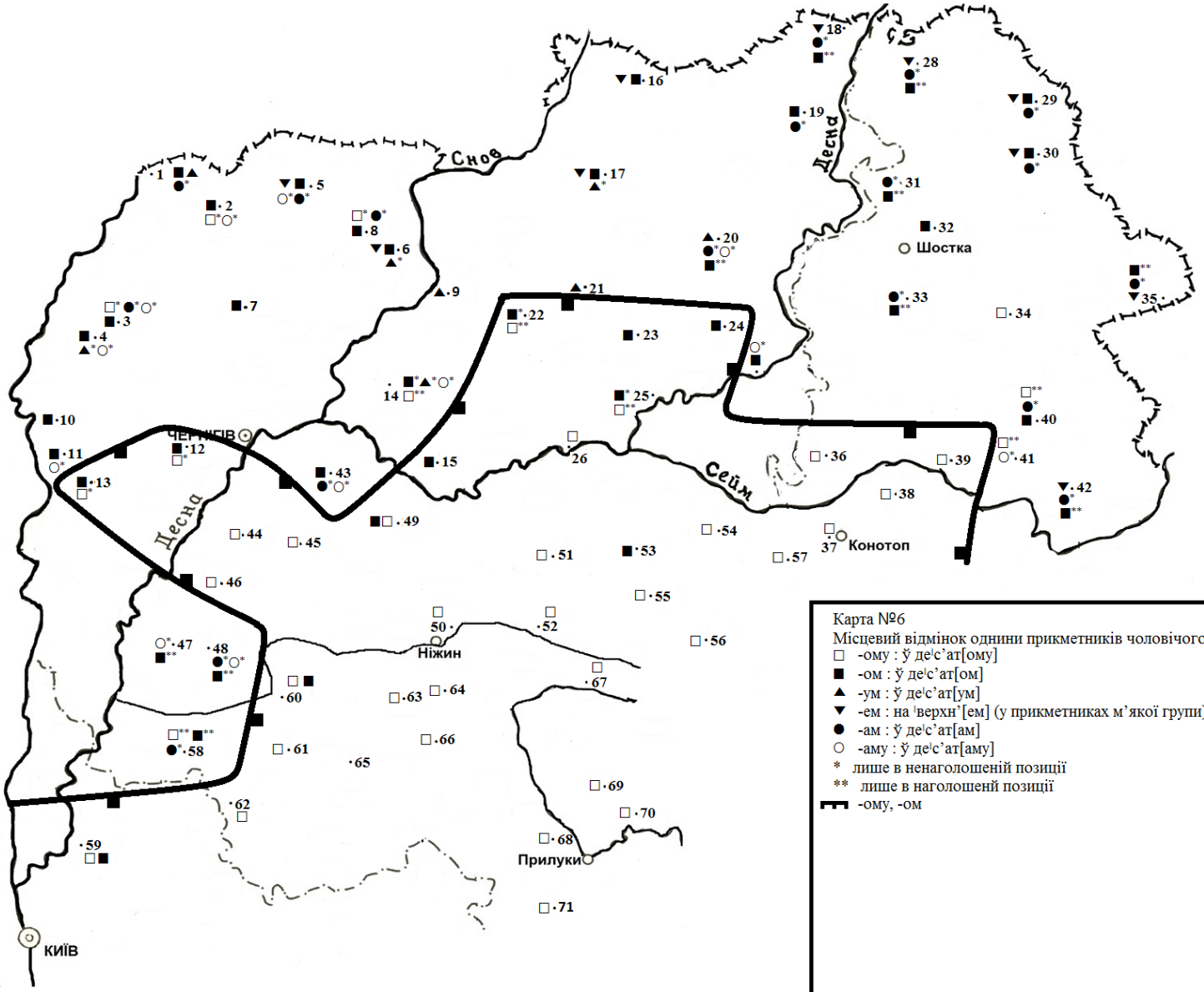

Карта №6

Місцевий відмінок однини прикметників чоловічого й середнього родів

□ -ому : ў дзе|с’ат[ому]

■ -ом : ў дзе|с’ат[ом]

▲ -ум : ў дзе|с’ат[ум]

▼ -ем : на |верхн’[ем] (у прикметниках м’якої групи)

● -ам : ў дзе|с’ат[ам]

○ -аму : ў дзе|с’ат[аму]

* лише в ненаголошеній позиції

** лише в наголошеній позиції

-ому, -ом

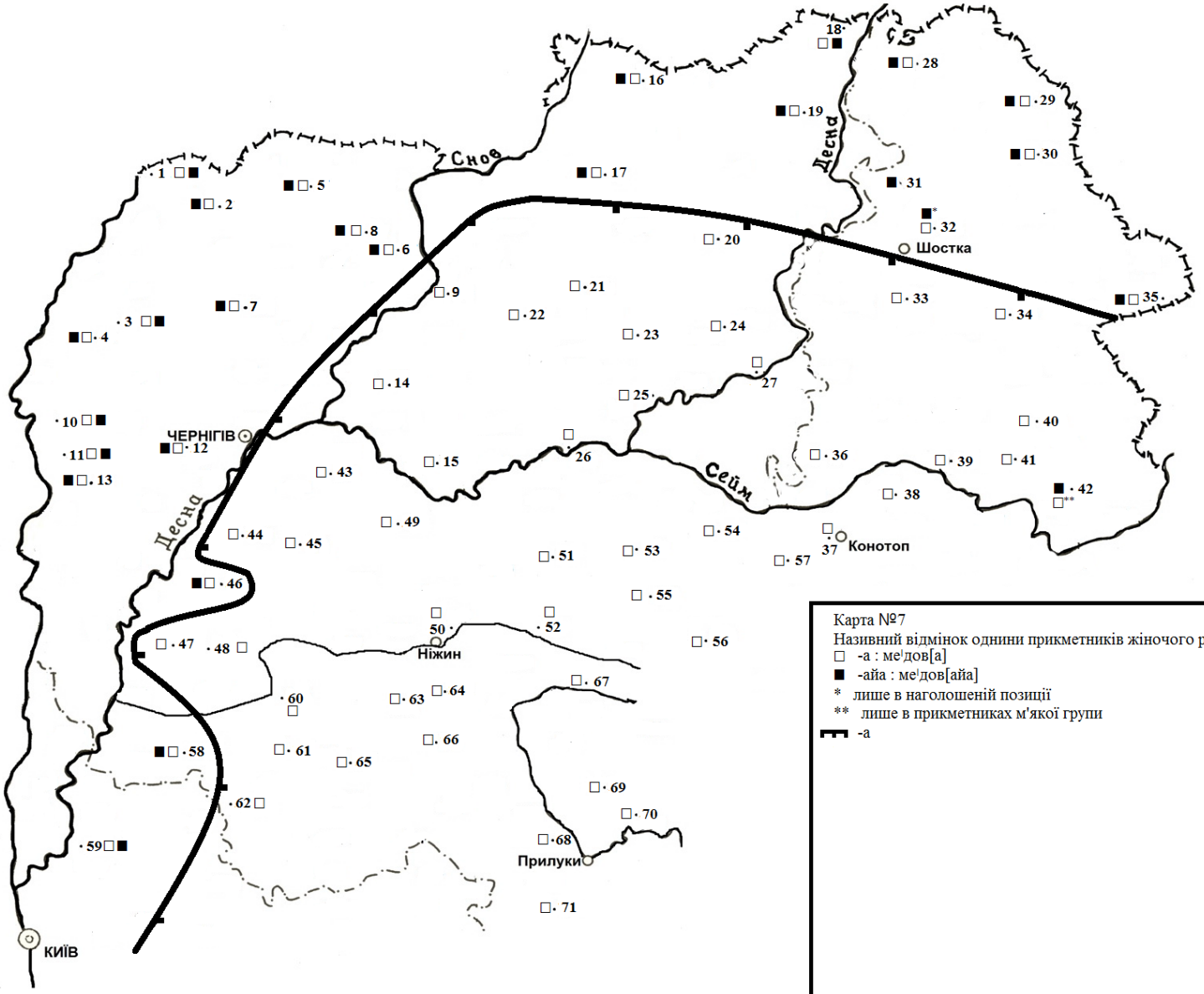

Карта №7
Назівний відмінок однини прикметників жіночого роду
□ -а : ме|дов[а]
■ -айа : ме|дов[айа]
* лише в наголошеній позиції
** лише в прикметниках м'якої групи
-а

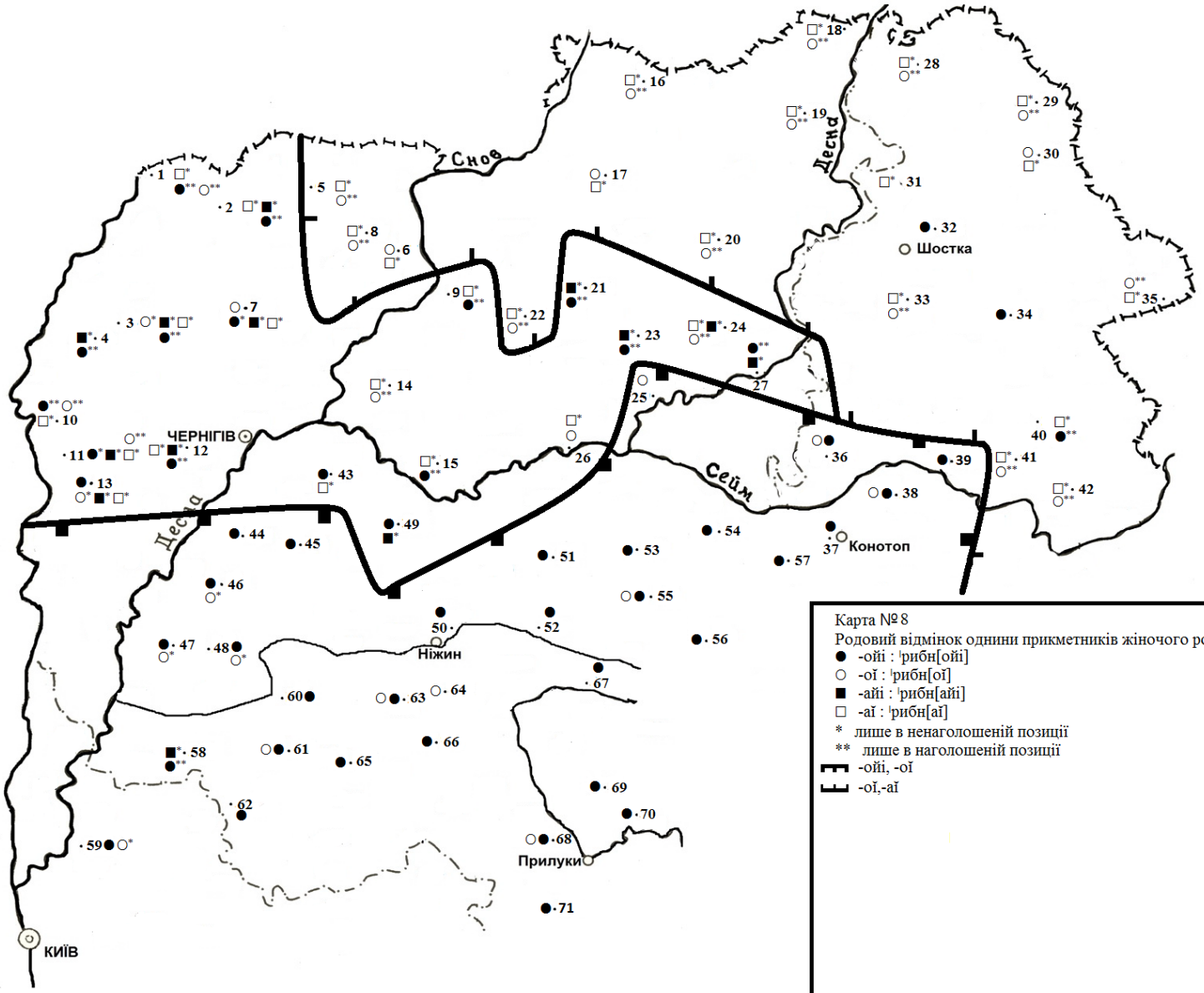

Карта № 8
Родовий відмінок однини прикметників жіночого роду
● -ойі : ¦рибн[ойі]
○ -ої : ¦рибн[ої]
■ -айі : ¦рибн[айі]
□ -аї : ¦рибн[аї]
* лише в ненаголошеній позиції
** лише в наголошеній позиції
-ойі, -ої
-ої,-аї

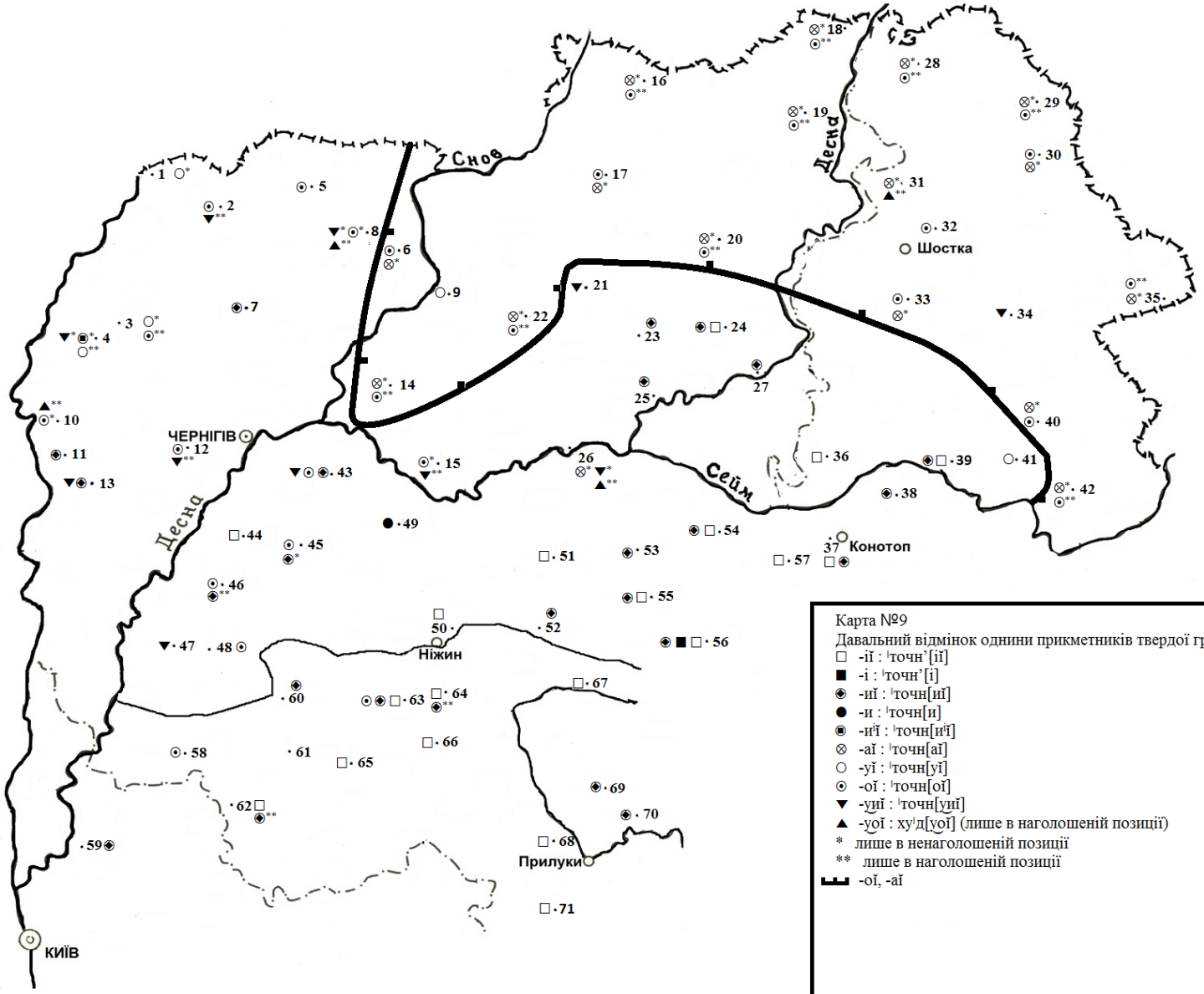

Карта №9
Давальний відмінок однини прикметників твердої групи жіночого роду
□ -ій : ˈточн’[ій]
■ -і : ˈточн’[і]
◈ -ий : ˈточн[ий]
● -и : ˈточн[и]
◙ -иї : ˈточн[иї]
⊗ -аї : ˈточн[аї]
○ -уї : ˈточн[уї]
⊙ -ої : ˈточн[ої]
▼ -уий : ˈточн[уий]
▲ -у̯ої : ху̯ˈд[у̯ої] (лише в наголошеній позиції)
* лише в ненаголошеній позиції
** лише в наголошеній позиції
-ої, -аї

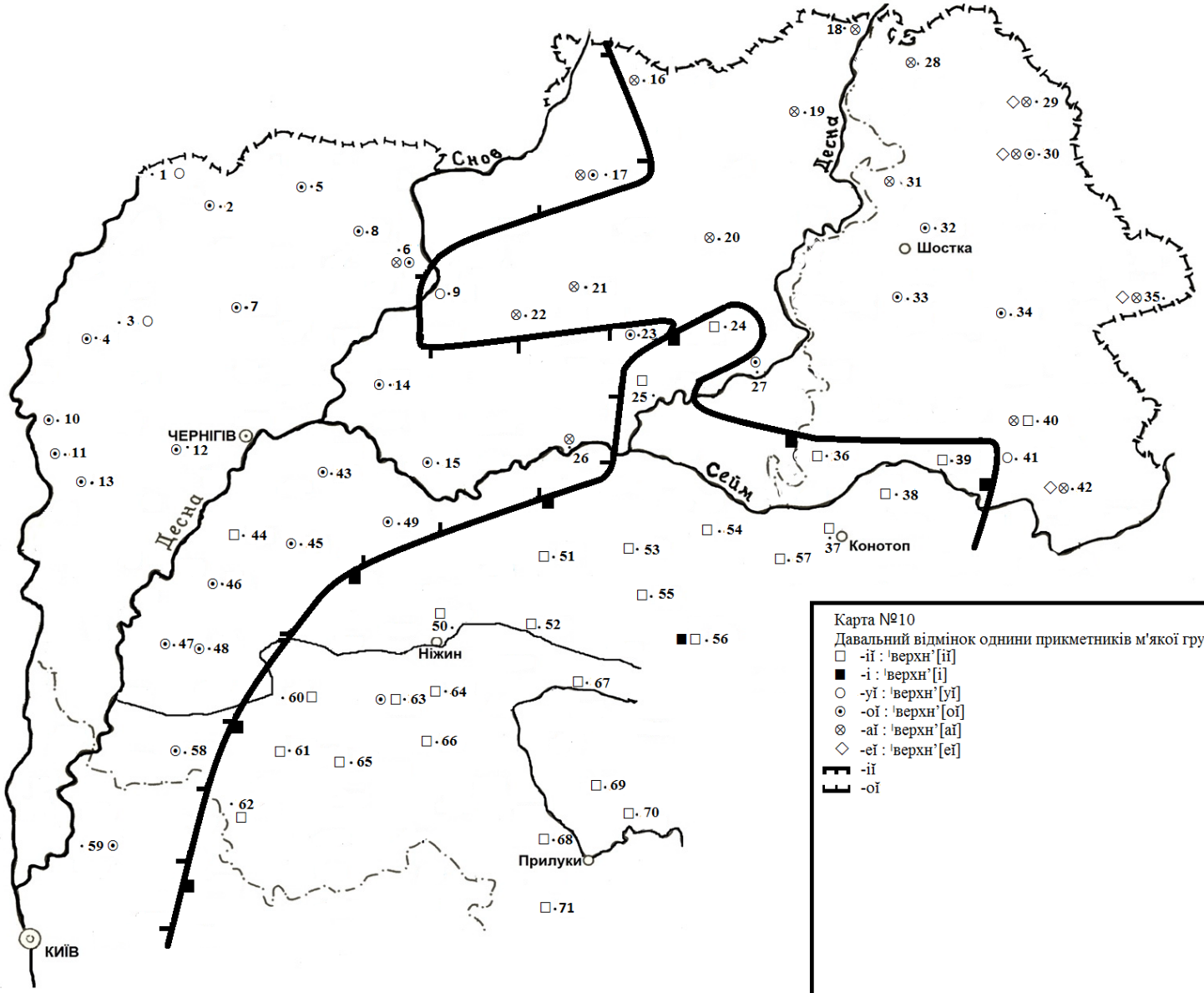

Карта №10
Давальний відмінок однини прикметників м'якої групи жіночого роду
□ -ій : ˈверхн'[ій]
■ -і : ˈверхн'[і]
○ -уї : ˈверхн'[уї]
⊙ -ої : ˈверхн'[ої]
⊗ -аї : ˈверхн'[аї]
◇ -еї : ˈверхн'[еї]
-ій
-ої

Карта №11
Знахідний відмінок однини прикметників жіночого роду
□ -у : гус'т[у]
■ -уйу : гус'т[уйу]
* лише в ненаголошеній позиції
** лише в наголошеній позиції
-у

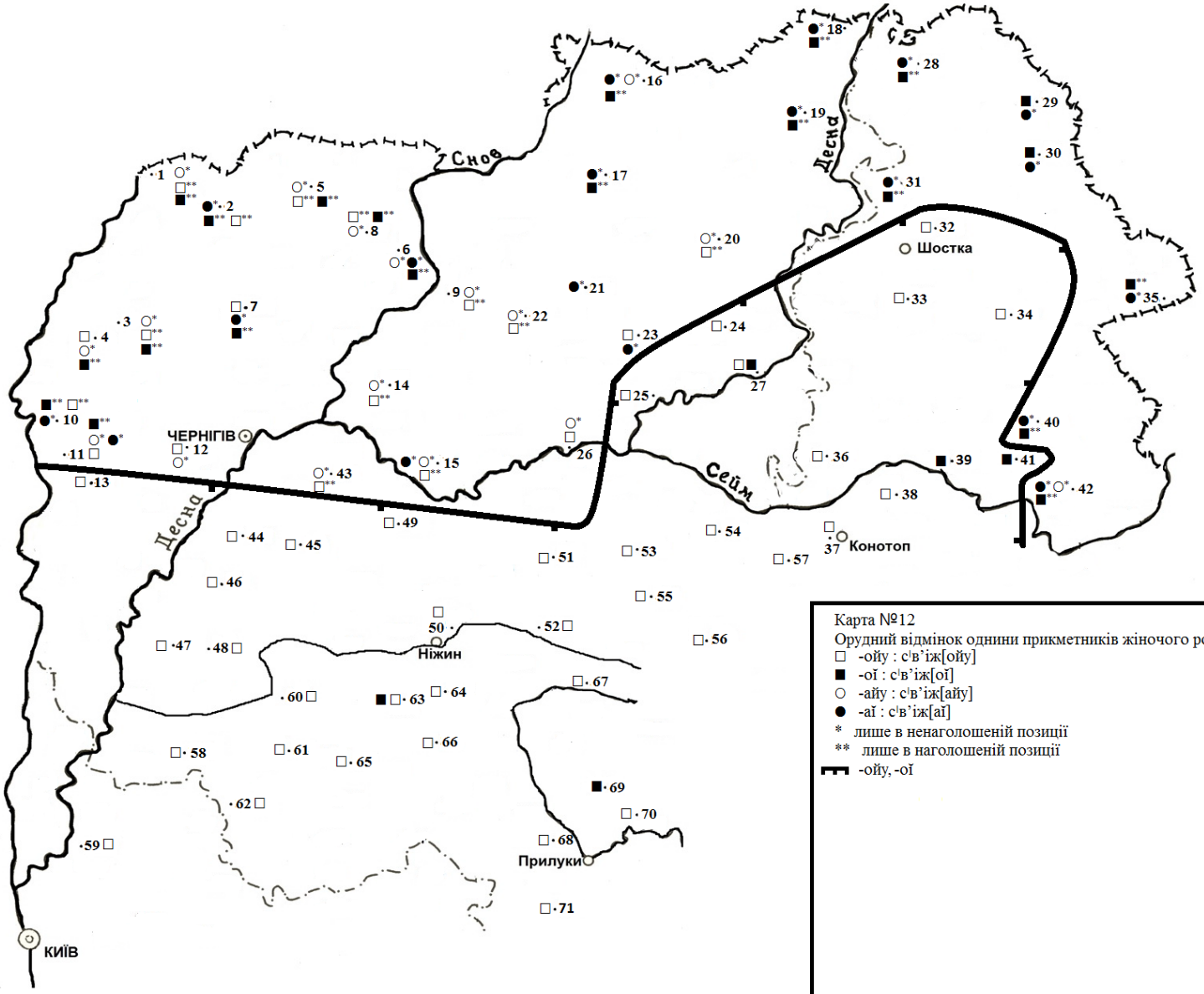

Карта №12
Орудний відмінок однини прикметників жіночого роду
□ -ойу : с|в’іж[ойу]
■ -ої : с|в’іж[ої]
○ -айу : с|в’іж[айу]
● -аї : с|в’іж[аї]
* лише в ненаголошеній позиції
** лише в наголошеній позиції
-ойу, -ої

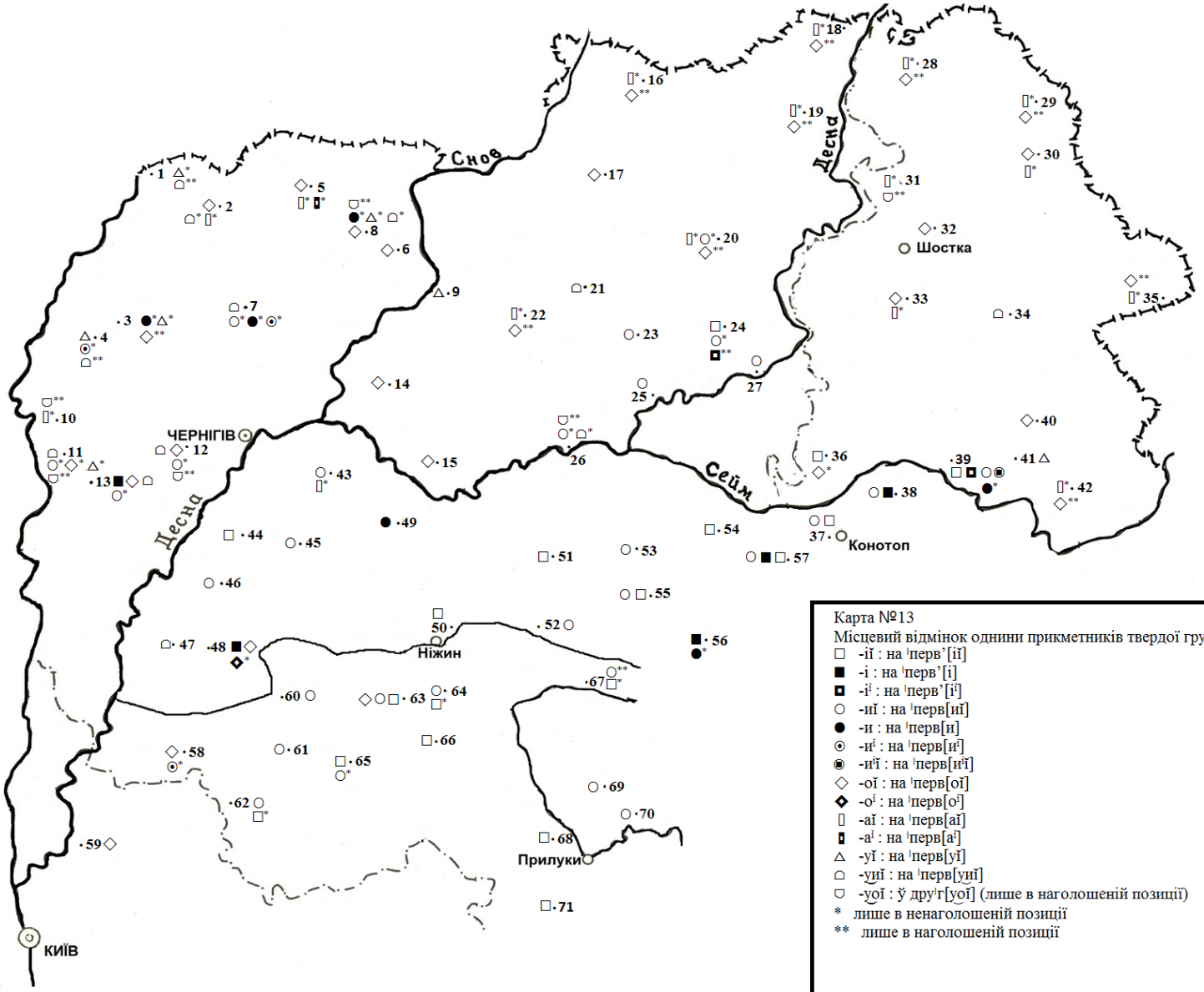

Карта №13
Місцевий відмінок однини прикметників твердої групи жіночого роду
□ -ій : на ˈперв’[ій]
■ -і : на ˈперв’[і]
◘ -іⁱ : на ˈперв’[іⁱ]
○ -иї : на ˈперв[иї]
● -и : на ˈперв[и]
⊙ -иⁱ : на ˈперв[иⁱ]
◙ -иⁱї : на ˈперв[иⁱї]
◇ -ої : на ˈперв[ої]
◈ -оⁱ : на ˈперв[оⁱ]
▯ -аї : на ˈперв[аї]
◧ -аⁱ : на ˈперв[аⁱ]
△ -уї : на ˈперв[уї]
⌓ -уиї : на ˈперв[уиї]
▽ -у̯ої : ў друˈг[у̯ої] (лише в наголошеній позиції)
* лише в ненаголошеній позиції
** лише в наголошеній позиції

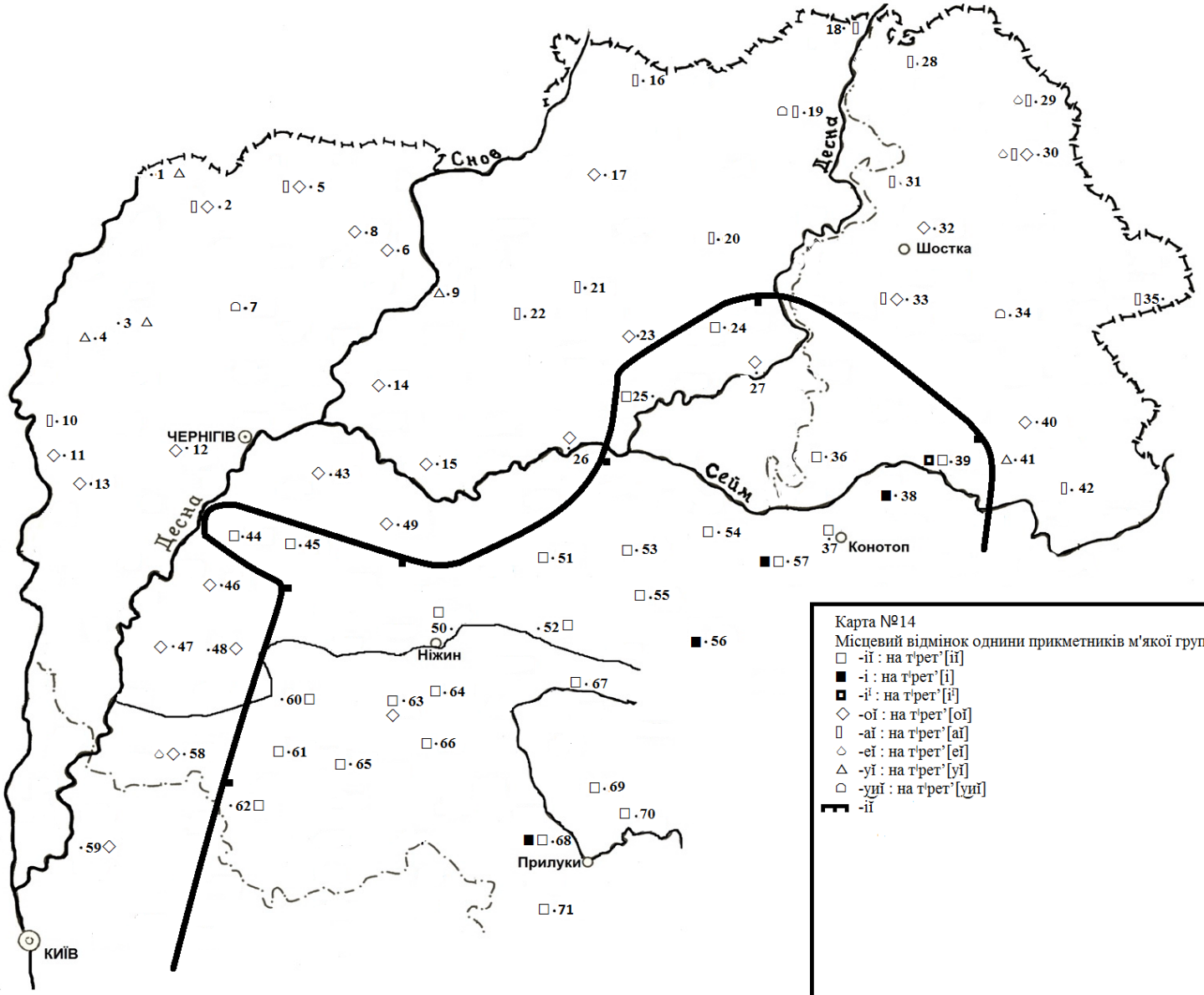

Карта №14
Місцевий відмінок однини прикметників м'якої групи жіночого роду
□ -ій : на т'рет'[ій]
■ -і : на т'рет'[і]
◘ -і^{і} : на т'рет'[і^{і}]
◇ -ої : на т'рет'[ої]
▯ -аї : на т'рет'[аї]
⌓ -еї : на т'рет'[еї]
△ -уї : на т'рет'[уї]
⌒ -уиї : на т'рет'[уиї]
-ій

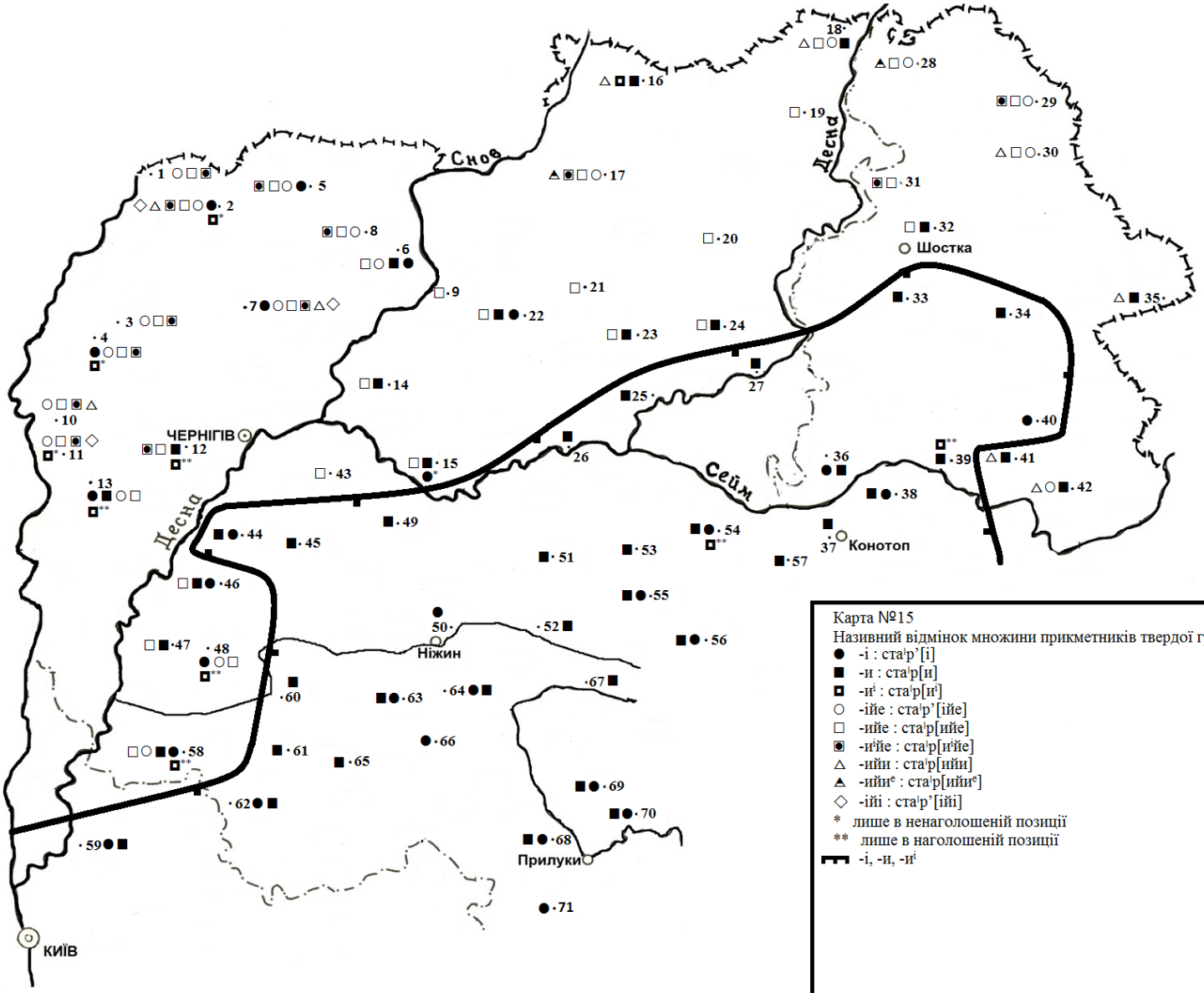

Карта №15
Називний відмінок множини прикметників твердої групи
- ● -і : ста^{і}р’[і]
- ■ -и : ста^{і}р[и]
- ◘ -и^{і} : ста^{і}р[и^{і}]
- ○ -ійе : ста^{і}р’[ійе]
- □ -ийе : ста^{і}р[ийе]
- ◙ -и^{і}йе : ста^{і}р[и^{і}йе]
- △ -ийи : ста^{і}р[ийи]
- ▲ -ийи^{е} : ста^{і}р[ийи^{е}]
- ◇ -ійі : ста^{і}р’[ійі]
- * лише в ненаголошеній позиції
- ** лише в наголошеній позиції
- -і, -и, -и^{і}

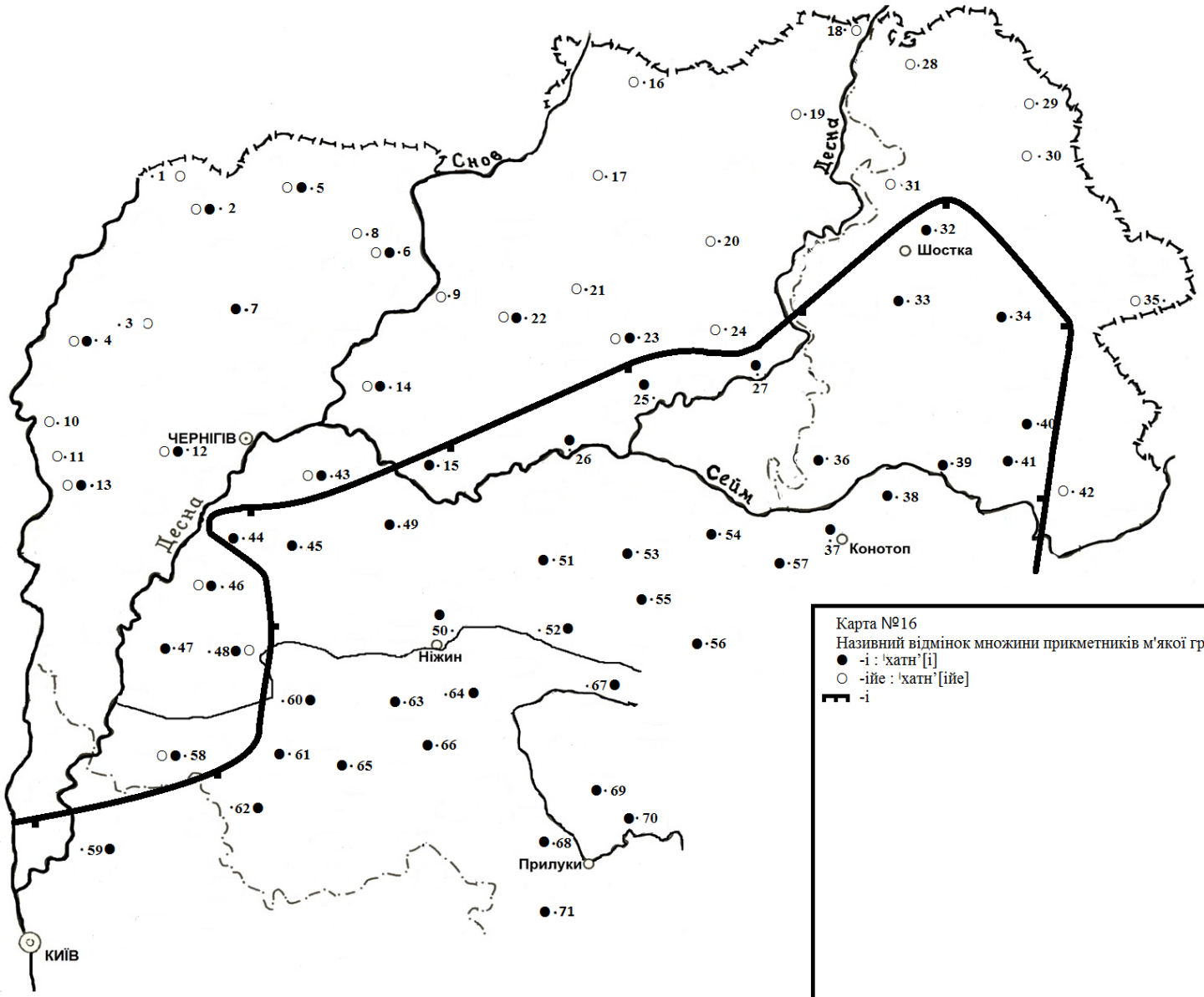

Карта №16
Називний відмінок множини прикметників м'якої групи
● -і : ˈхатн’[і]
○ -ійе : ˈхатн’[ійе]
-і

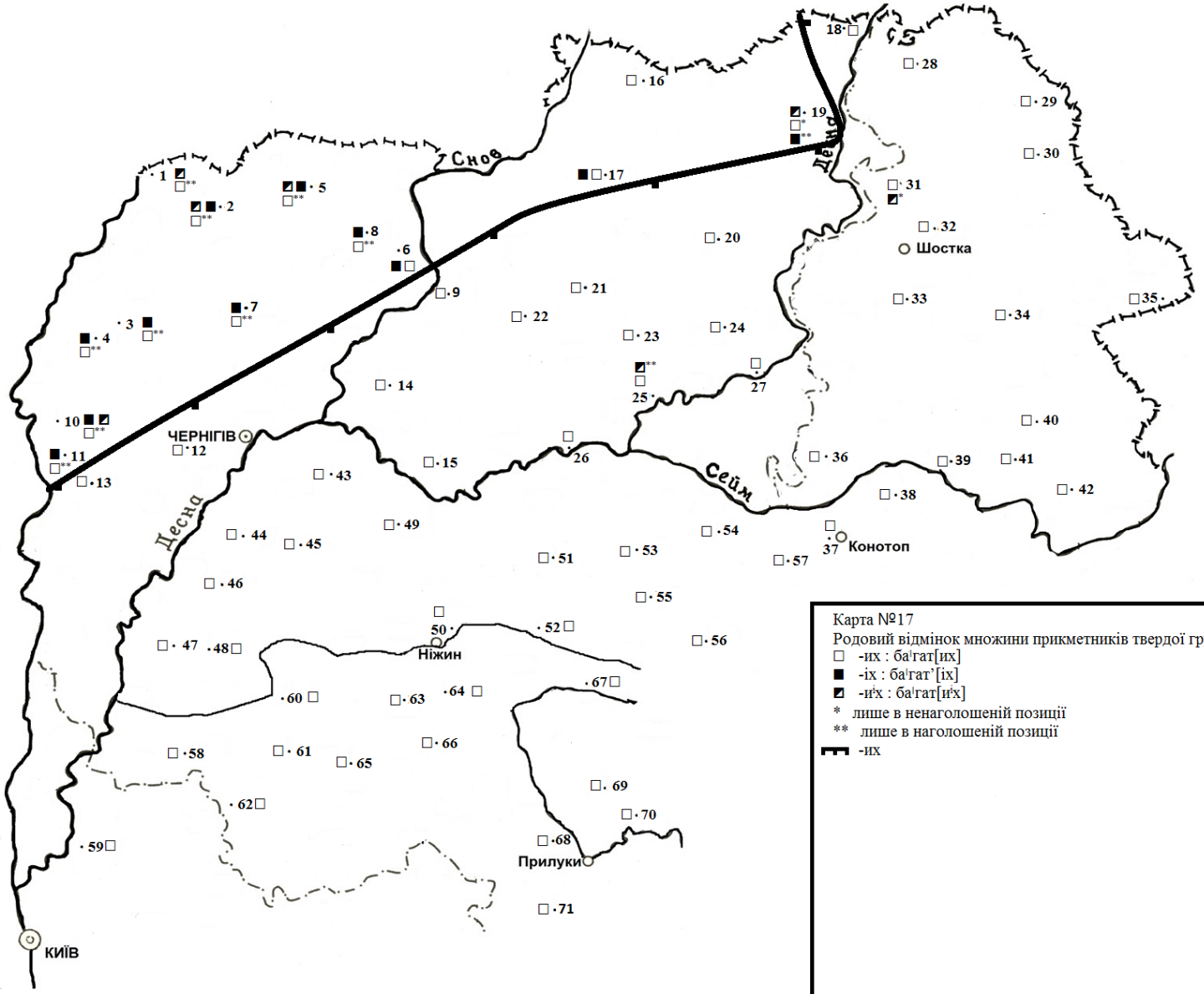

Карта №17
Родовий відмінок множини прикметників твердої групи
□ -их : ба|гат[их]
■ -іх : ба|гат’[іх]
◩ -и|х : ба|гат[и|х]
* лише в ненаголошеній позиції
** лише в наголошеній позиції
-их

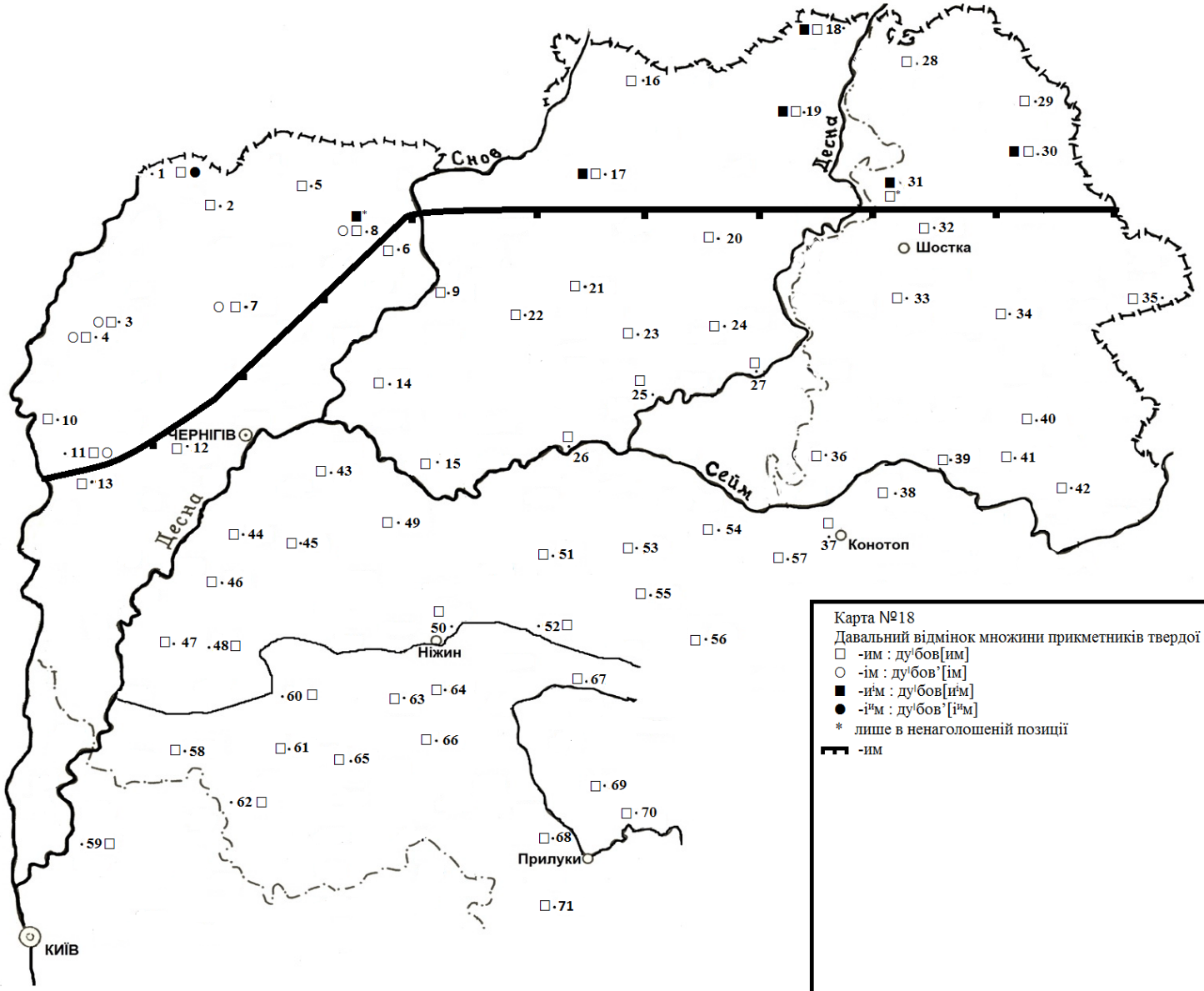

Карта №18
Давальний відмінок множини прикметників твердої групи
□ -им : ду^{і}бов[им]
○ -ім : ду^{і}бов'[ім]
■ -и^{і}м : ду^{і}бов[и^{і}м]
● -і^{и}м : ду^{і}бов'[і^{и}м]
* лише в ненаголошеній позиції
▬ -им

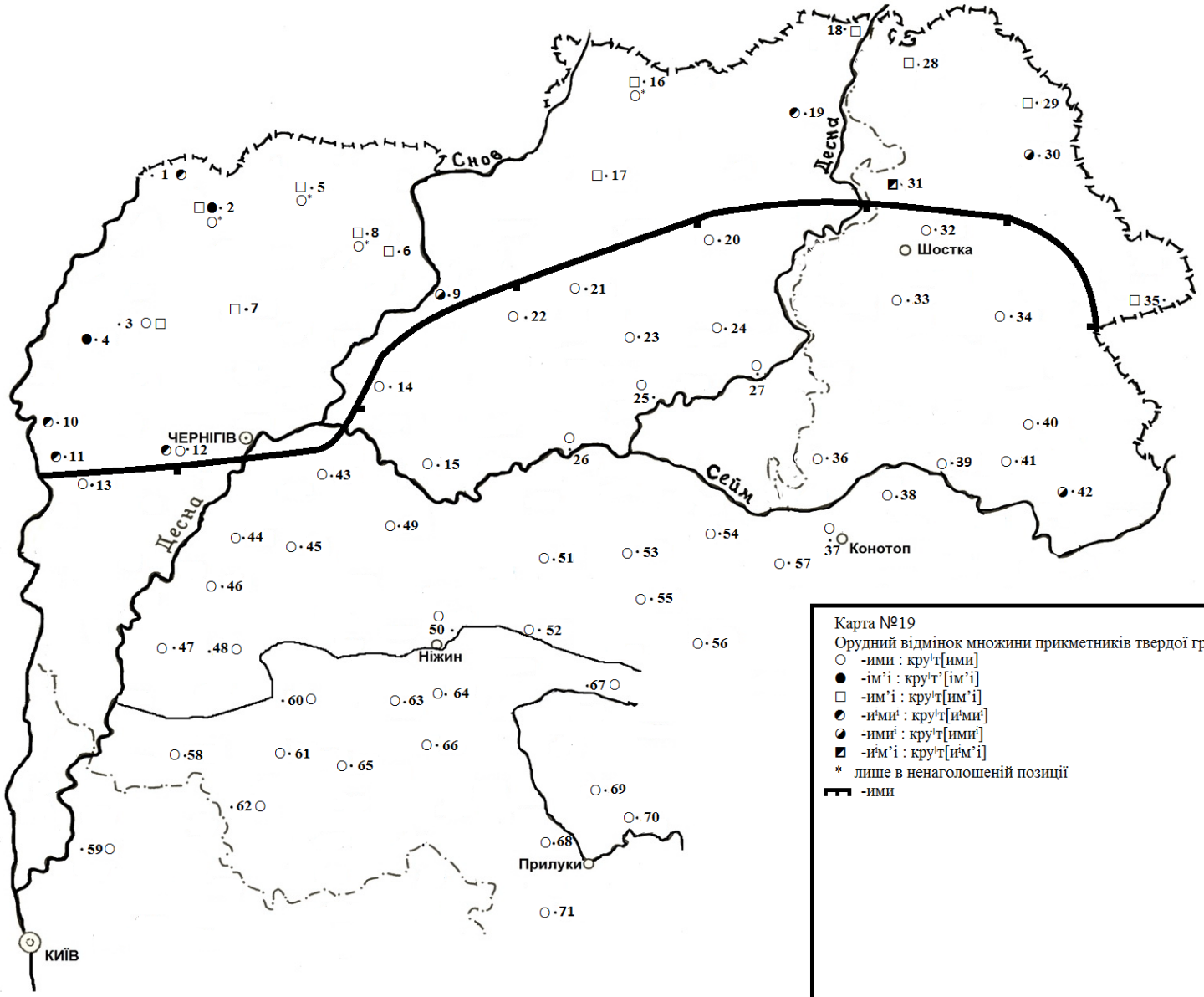

Карта №19
Орудний відмінок множини прикметників твердої групи
○ -ими : кру|т[ими]
● -ім'і : кру|т'[ім'і]
□ -им'і : кру|т[им'і]
◐ -и|ми| : кру|т[и|ми|]
◕ -ими| : кру|т[ими|]
◩ -и|м'і : кру|т[и|м'і]
* лише в ненаголошеній позиції
▬ -ими

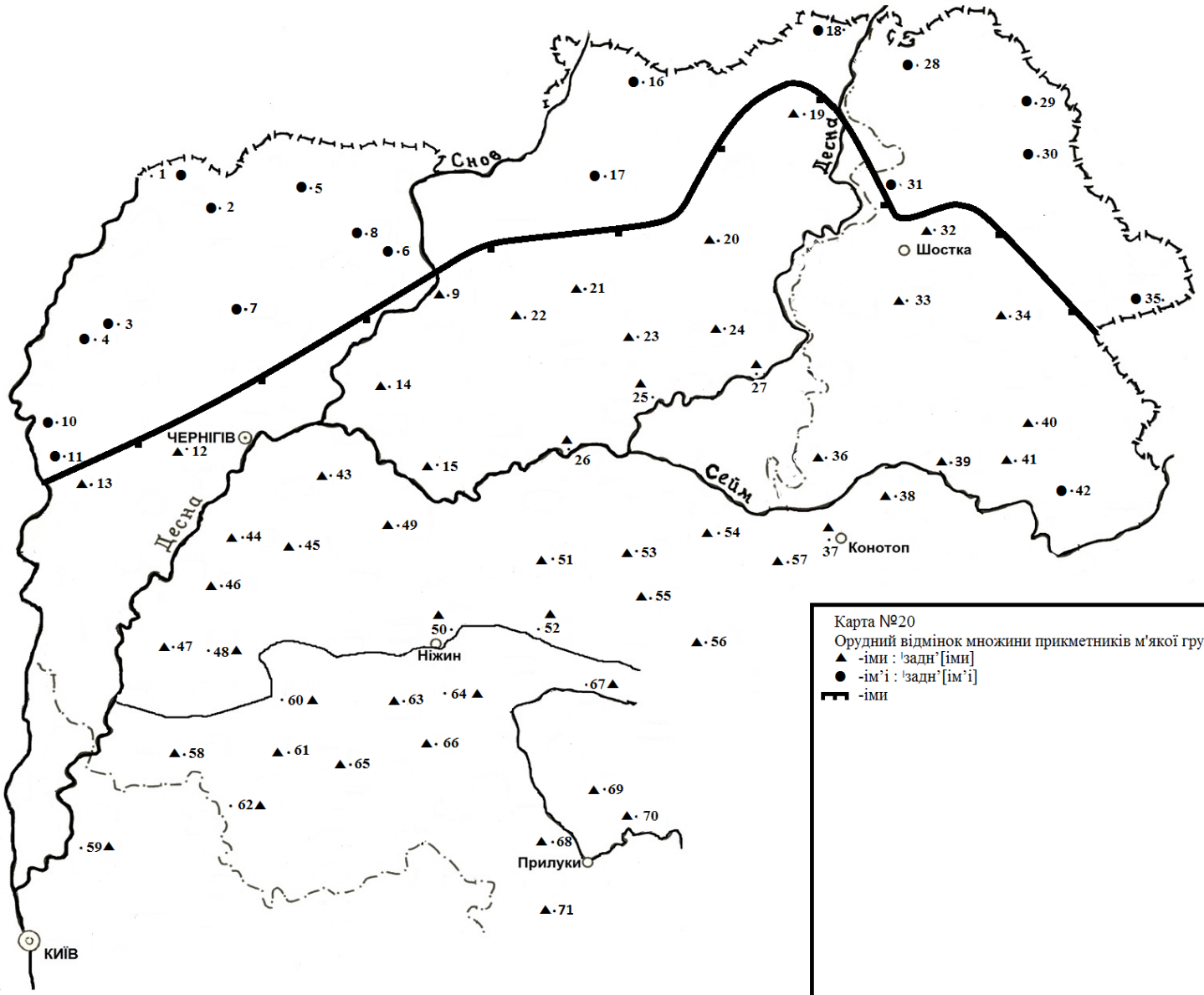

Карта №20
Орудний відмінок множини прикметників м'якої групи
▲ -іми : ˈзадн’[іми]
● -ім’і : ˈзадн’[ім’і]
-іми

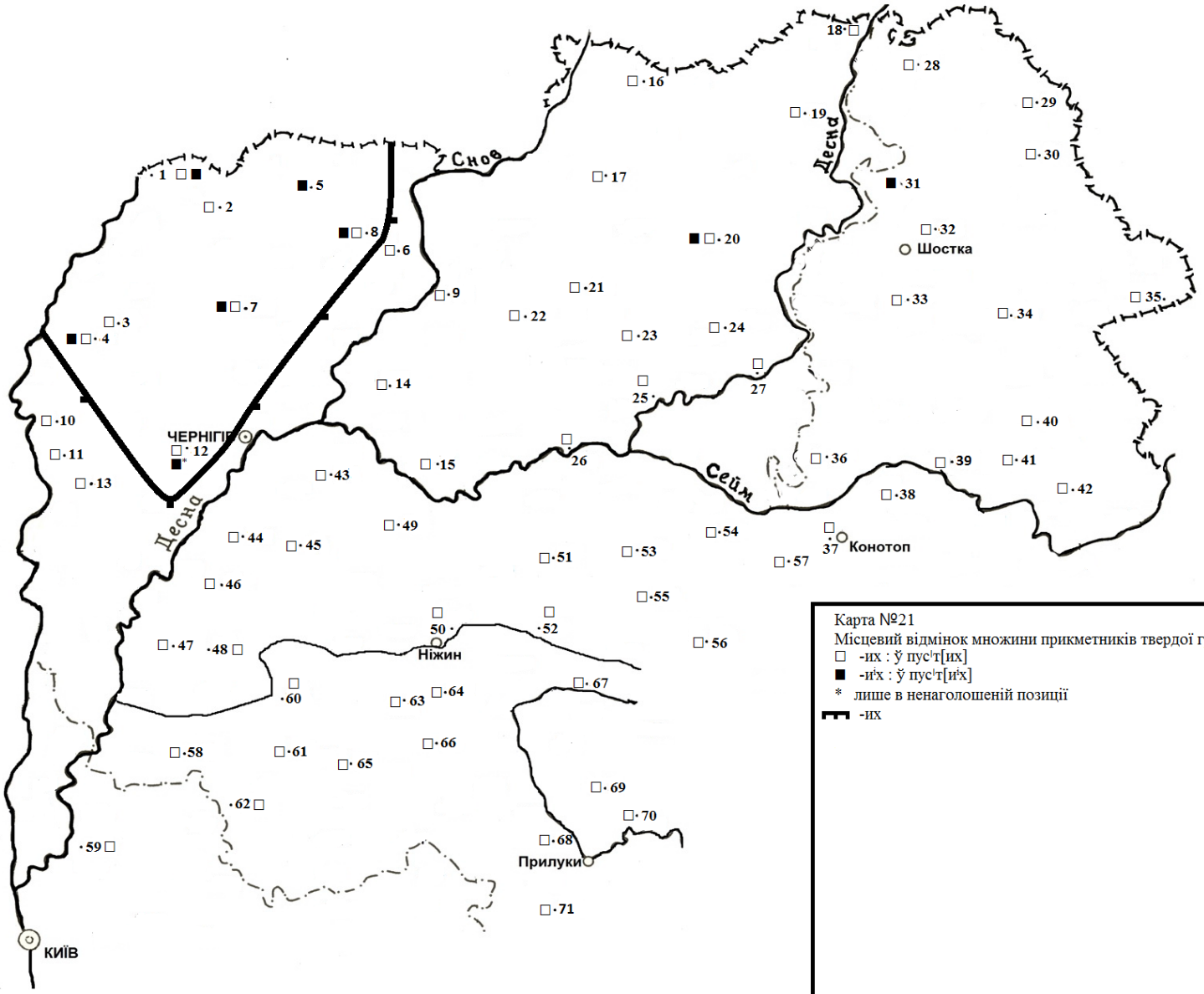

Карта №21
Місцевий відмінок множини прикметників твердої групи
□ -их : ў пус'т[их]
■ -и'х : ў пус'т[и'х]
* лише в ненаголошеній позиції
-их

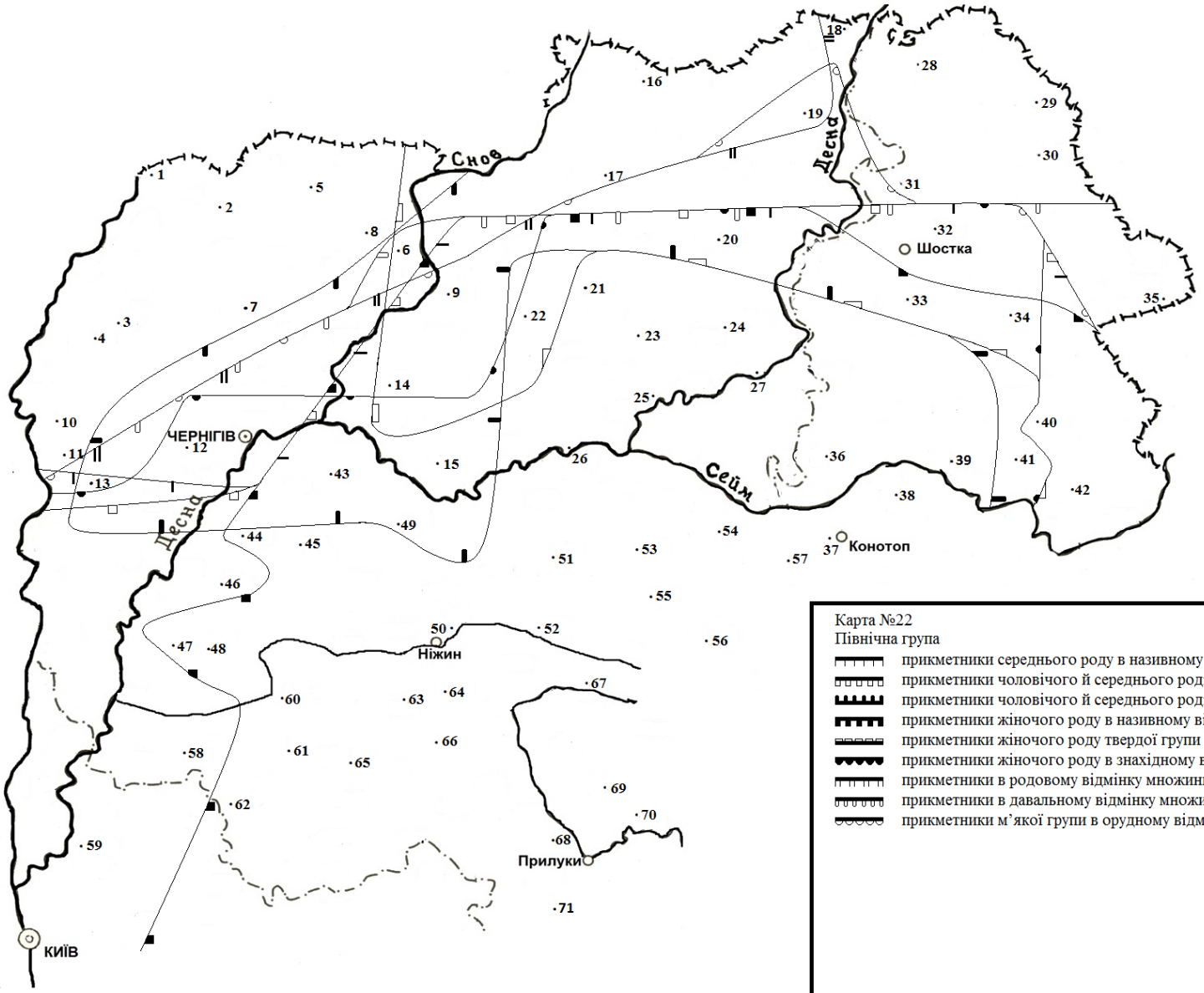

Карта №22
Північна група

- прикметники середнього роду в називному відмінку однини
- прикметники чоловічого й середнього родів у родовому відмінку однини
- прикметники чоловічого й середнього родів у давальному відмінку однини
- прикметники жіночого роду в називному відмінку однини
- прикметники жіночого роду твердої групи в давальному відмінку однини
- прикметники жіночого роду в знахідному відмінку однини
- прикметники в родовому відмінку множини
- прикметники в давальному відмінку множини
- прикметники м'якої групи в орудному відмінку множини

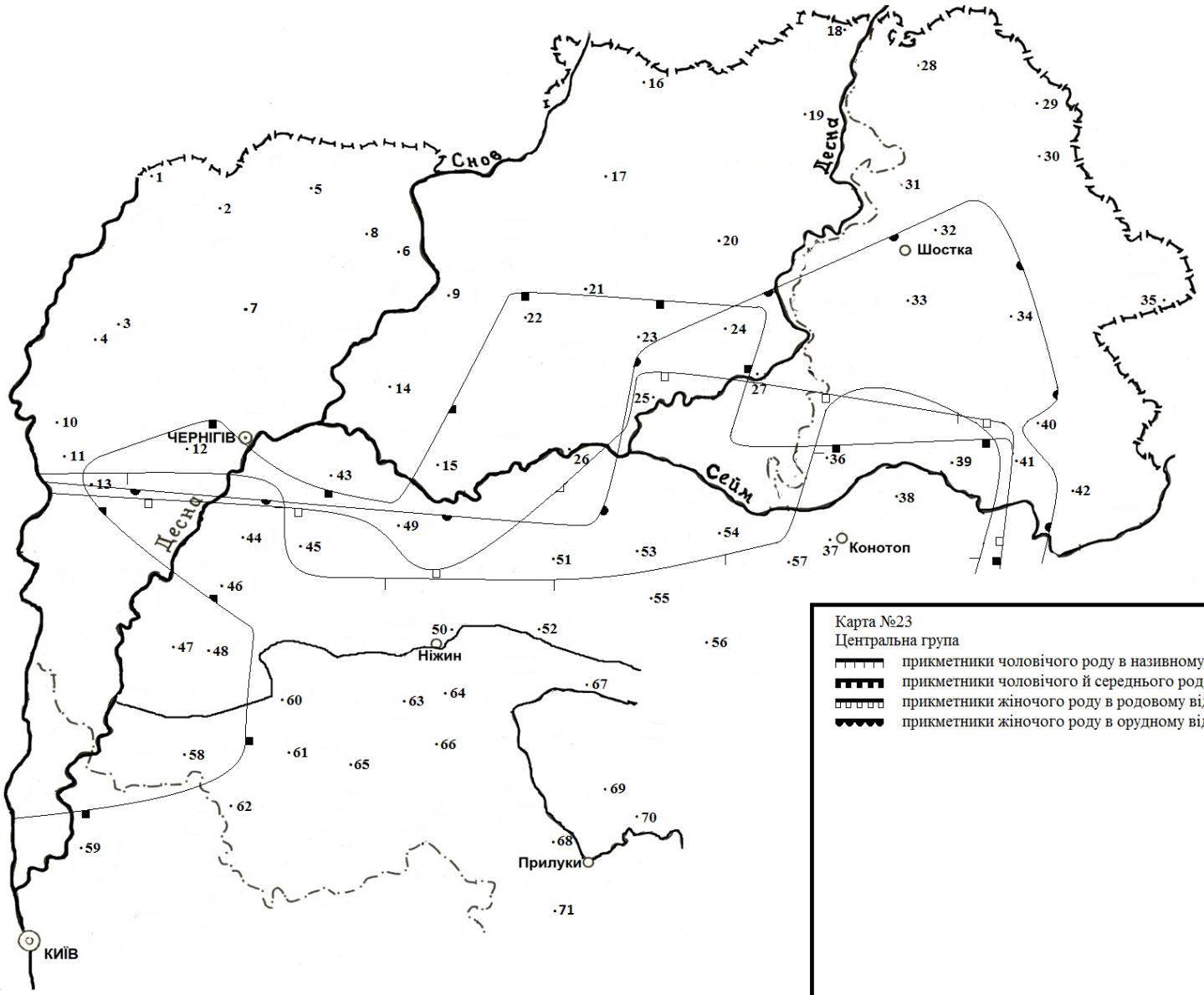

Карта №23
Центральна група

прикметники чоловічого роду в називному відмінку однини
прикметники чоловічого й середнього родів у місцевому відмінку однини
прикметники жіночого роду в родовому відмінку однини
прикметники жіночого роду в орудному відмінку однини

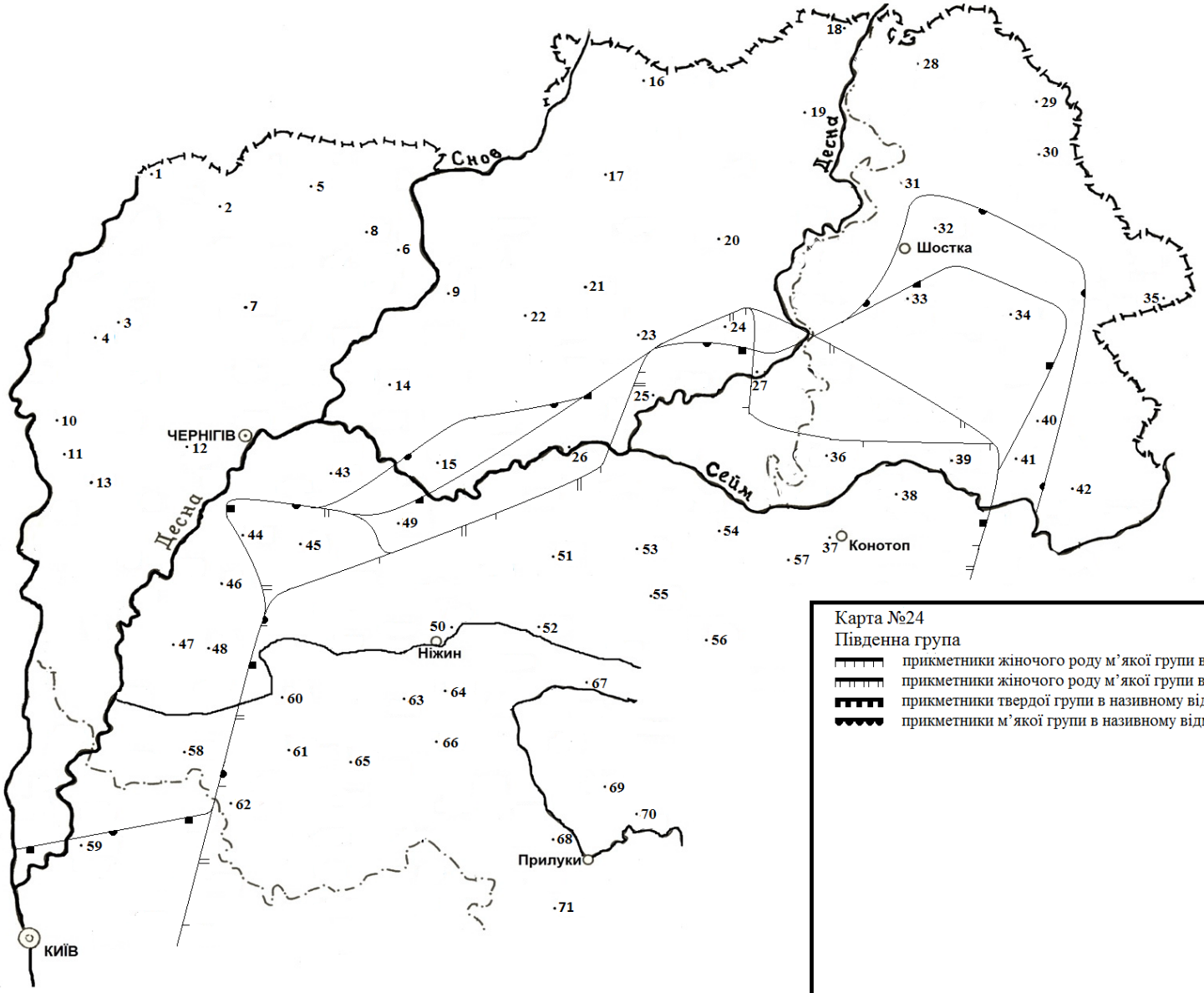

Карта №24
Південна група

прикметники жіночого роду м’якої групи в давальному відмінку однини
прикметники жіночого роду м’якої групи в місцевому відмінку однини
прикметники твердої групи в називному відмінку множини
прикметники м’якої групи в називному відмінку множини

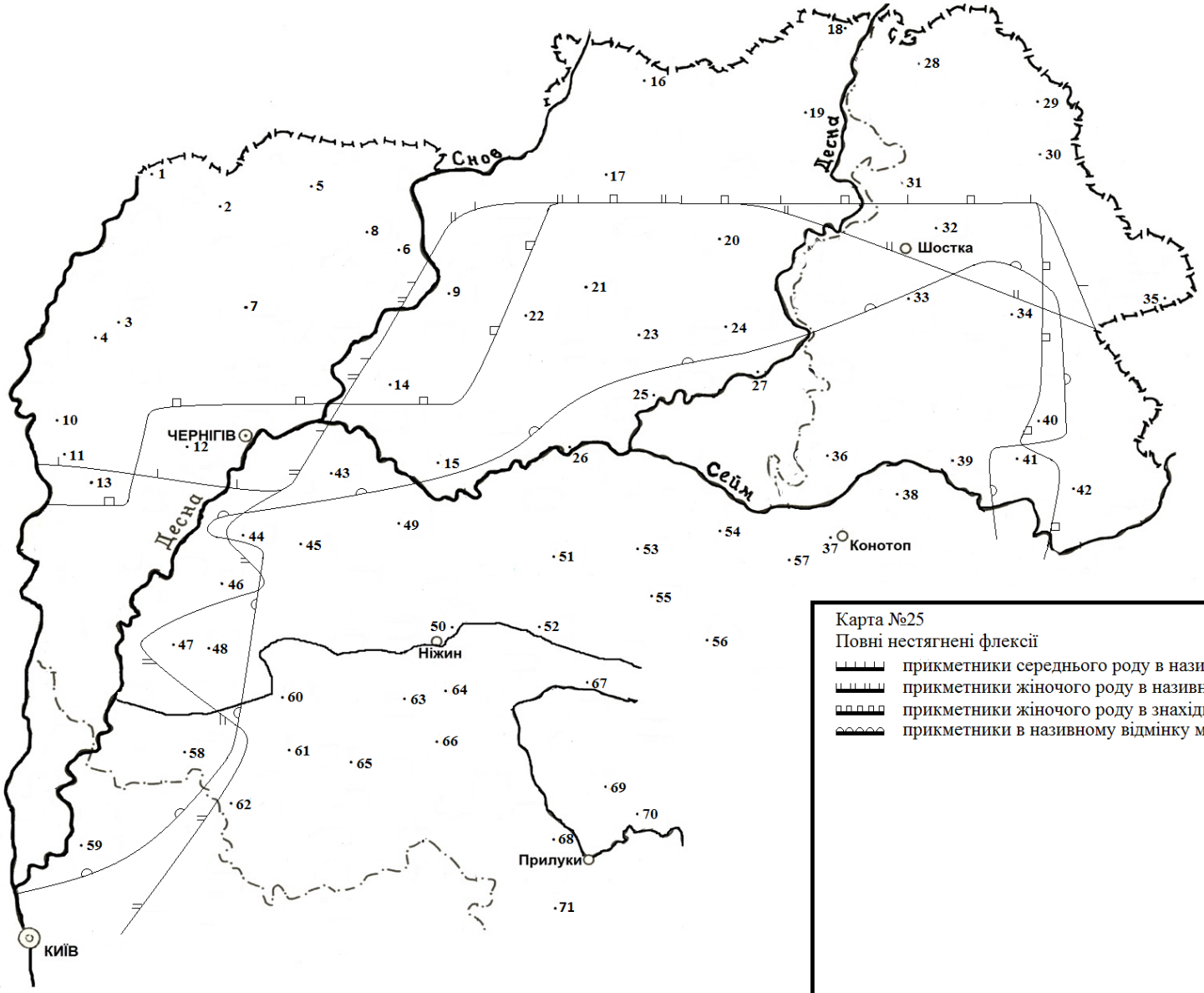

Карта №25
Повні нестягнені флексії

прикметники середнього роду в називному відмінку однини (-ейе, -ойе, -айе)
прикметники жіночого роду в називному відмінку однини (-айа)
прикметники жіночого роду в знахідному відмінку однини (-уйу)
прикметники в називному відмінку множини (-ійе, -ийе, -и^{й}йе, -ийи, -ийи^{е}, -ійі)

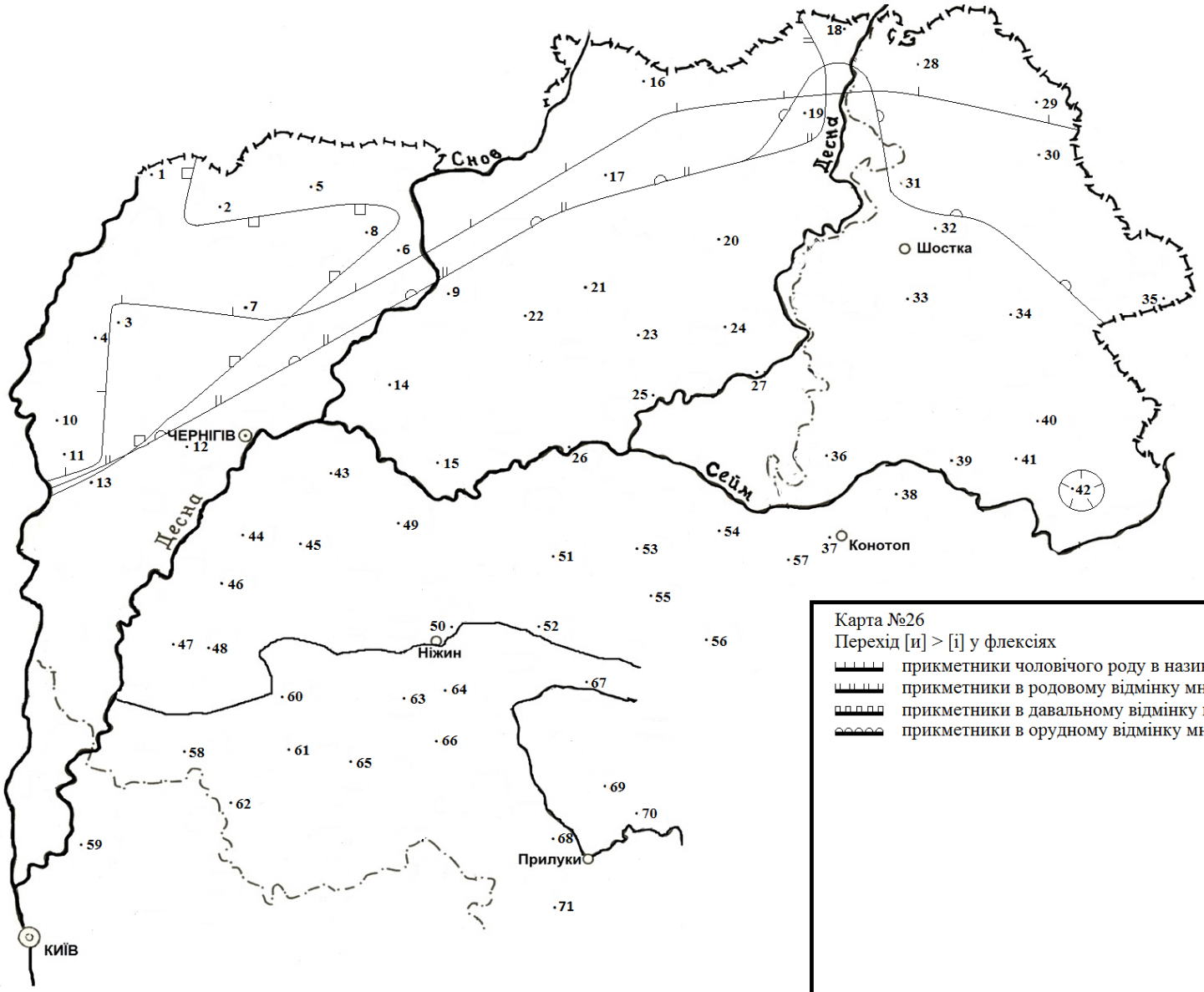

Карта №26
Перехід [и] > [і] у флексіях

прикметники чоловічого роду в називному відмінку однини (-і)
прикметники в родовому відмінку множини (-іх)
прикметники в давальному відмінку множини (-ім, -і[и]м)
прикметники в орудному відмінку множини (-імі, -имі, -и[і]мі)

ДОДАТОК В
НЕКАРТОГРАФОВАНІ МАТЕРІАЛИ

Однина

Чоловічий і середній роди

Карта № 1. *Називний відмінок однини прикметників твердої групи чоловічого роду*

1. Закінчення *-ий*:
   1) рідковживане – н.пп. 17 (лише в ненаголошеній позиції), 22 (лише в ненаголошеній позиції), 24, 49 (лише в ненаголошеній позиції);
   2) одиничне вживання – н.пп. 5(лише в наголошеній позиції), 31 (лише в ненаголошеній позиції), 33 (лише в ненаголошеній позиції), 43 (лише в ненаголошеній позиції).
2. Закінчення *-и*:
   1) рідковживане – н.пп. 60, 62, 66 (лише в ненаголошеній позиції).
3. Закінчення *-и^{й}*:
   1) рідковживане – н.пп. 24 (лише в ненаголошеній позиції), 49, 60, 65 (лише в ненаголошеній позиції);
   2) одиничне вживання – н.п. 26 (лише в ненаголошеній позиції).
4. Закінчення *-і*:
   1) у прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі* – н.пп. 12, 36, 40, 50 (лише в ненаголошеній позиції);
   2) після [в] – н.п. 2 (лише в ненаголошеній позиції);
   3) рідковживане – н.п. 19;
   4) одиничне вживання – н.пп. 14 (лише в наголошеній позиції), 32 (лише в наголошеній позиції), 49 (лише в ненаголошеній позиції).
5. Закінчення *-и^{і}*:
   1) рідковживане – н.пп. 31 (лише в ненаголошеній позиції), 49 (лише в ненаголошеній позиції);

2) одиничне вживання – н.пп. 24 (лише в ненаголошеній позиції), 34, 41 (лише в ненаголошеній позиції), 66 (лише в ненаголошеній позиції).

6. Закінчення *-и^{ій}*:

1) рідковживане – н.пп. 17 (лише в ненаголошеній позиції), 30 (лише в ненаголошеній позиції);

2) одиничне вживання – н.п. 13 (лише в наголошеній позиції).

7. Закінчення *-и^{і}й*:

1) загальновживане – н.пп. 13 (лише в наголошеній позиції), 46 (лише в наголошеній позиції);

2) рідковживане – н.пп. 17, 42;

3) одиничне вживання – н.пп. 2 (лише в наголошеній позиції), 65 (лише в ненаголошеній позиції), 66 (лише в ненаголошеній позиції).

8. Закінчення *-і^{и}*:

1) загальновживане – н.пп. 2, 4.

9. Закінчення *-і^{й}*:

1) загальновживане – н.п. 2;

2) у прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі* – н.пп. 12 (лише в наголошеній позиції), 18, 28, 36, 50 (лише в ненаголошеній позиції), 66;

3) одиничне вживання – н.п. 20 (лише в наголошеній позиції).

10. Закінчення *-ій*:

1) у прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі* – н.пп. 13, 33 (лише в наголошеній позиції), 36, 50 (лише в наголошеній позиції), 63, 66 (лише в наголошеній позиції).

11. Закінчення *-ой*:

1) загальновживане – н.пп. 17 (лише в наголошеній позиції), 28 (лише в наголошеній позиції), 29 (лише в наголошеній позиції), 30 (лише в наголошеній позиції), 35 (лише в наголошеній позиції), 42 (лише в наголошеній позиції);

2) рідковживане – н.пп. 19 (лише в наголошеній позиції), 33 (лише в наголошеній позиції), 63 (лише в наголошеній позиції);

3) одиничне вживання – н.пп. 3 (лише в наголошеній позиції), 31 (лише в наголошеній позиції), 40 (лише в наголошеній позиції).

Карта № 2. *Називний відмінок однини прикметників м'якої групи чоловічого роду*

1. Закінчення *-ій*:
   1) рідковживане – н.пп. 17, 42, 45.
2. Закінчення *-і^{й}*:
   1) загальновживане – н.пп. 13, 42;
   2) одиничне вживання – н.пп. 24, 60.
3. Закінчення *-ей*:
   1) одиничне вживання – н.п. 6.

Карта № 3. *Називний відмінок однини прикметників середнього роду*

1. Закінчення *-е*:
   1) рідковживане – н.пп. 17, 18, 35 (лише в м'якій групі).
2. Закінчення *-ейе*:
   1) рідковживане – н.пп. 1 (лише в ненаголошеній позиції), 2 (лише в ненаголошеній позиції), 4 (лише в ненаголошеній позиції), 41 (лише в ненаголошеній позиції), 43 (лише в ненаголошеній позиції), 63 (лише в ненаголошеній позиції);
   2) одиничне вживання – н.пп. 14 (лише в ненаголошеній позиції), 22 (лише в ненаголошеній позиції), 40 (лише в ненаголошеній позиції).
3. Закінчення *-ойе*:
   1) одиничне вживання – н.пп. 3 (лише в наголошеній позиції), 7 (лише в ненаголошеній позиції), 9 (лише в наголошеній позиції), 18 (лише в ненаголошеній позиції).
4. Закінчення *-айе*:
   1) рідковживане – н.п. 18 (лише в ненаголошеній позиції);

2) одиничне вживання – н.пп. 14 (лише в ненаголошеній позиції), 19 (лише в ненаголошеній позиції), 33 (лише в ненаголошеній позиції).

5. Закінчення *-аа*:

1) одиничне вживання – н.п. 28 (лише в ненаголошеній позиції).

6. Закінчення *-а^{ŭ}а^{е}*:

1) рідковживане – н.п. 28 (лише в ненаголошеній позиції).

7. Закінчення *-а^{й}а^{е}*:

1) одиничне вживання – н.пп. 18 (лише в ненаголошеній позиції), 28 (лише в ненаголошеній позиції).

8. Закінчення *-а^{ŭ}е*:

1) загальновживане – н.пп. 1 (лише в ненаголошеній позиції), 19 (лише в ненаголошеній позиції), 28 (лише в ненаголошеній позиції), 31 (лише в ненаголошеній позиції);

2) рідковживане – н.пп. 17 (лише в ненаголошеній позиції), 42 (лише в ненаголошеній позиції).

9. Закінчення *-о^{ŭ}йе*:

1) одиничне вживання – н.п. 40 (лише в ненаголошеній позиції).

10. Закінчення *-о^{ŭ}е*:

1) одиничне вживання – н.п. 31 (лише в наголошеній позиції).

11. Закінчення *-ее*

1) одиничне вживання – н.п. 28 (лише в ненаголошеній позиції).

12. Закінчення *-е^{ŭ}е*:

1) одиничне вживання – н.пп. 14 (лише в ненаголошеній позиції), 19 (лише в ненаголошеній позиції).

Карта № 4. *Родовий відмінок однини прикметників чоловічого й середнього родів*

1. Закінчення *-ого*:

1) одиничне вживання – н.п. 33 (лише в ненаголошеній позиції).

2. Закінчення -*о*^{2}*о*:
   1) рідковживане – н.пп. 21 (лише в ненаголошеній позиції), 37 (лише в ненаголошеній позиції), 49 (лише в ненаголошеній позиції);
   2) одиничне вживання – н.пп. 15 (лише в ненаголошеній позиції), 17 (лише в наголошеній позиції), 28 (лише в наголошеній позиції), 42 (лише в наголошеній позиції).
3. Закінчення -*ога*:
   1) одиничне вживання – н.п. 4 (лише в ненаголошеній позиції).
4. Закінчення -*аа*:
   1) загальновживане – н.п. 42 (лише в ненаголошеній позиції).
5. Закінчення -*аво*:
   1) загальновживане – н.пп. 30 (лише в ненаголошеній позиції), 58 (лише в ненаголошеній позиції);
   2) одиничне вживання – н.пп. 28 (лише в ненаголошеній позиції), 35 (лише в ненаголошеній позиції), 42 (лише в ненаголошеній позиції).
6. Закінчення -*а*^{2}*а*:
   1) загальновживане – н.пп. 3 (лише в ненаголошеній позиції), 4 (лише в ненаголошеній позиції), 7 (лише в ненаголошеній позиції);
   2) рідковживане – н.пп. 35 (лише в ненаголошеній позиції), 42 (лише в ненаголошеній позиції).
7. Закінчення -^{ˡ}*ага*:
   1) одиничне вживання – н.п. 18 (лише в наголошеній позиції).
8. Закінчення -*а*^{2}*о*:
   1) одиничне вживання – н.п. 42 (лише в ненаголошеній позиції).
9. Закінчення -*а*^{ˡ}*го*:
   1) рідковживане – н.п. 19 (лише в наголошеній позиції);
   2) одиничне вживання – н.пп. 3 (лише в наголошеній позиції), 15 (лише в наголошеній позиції), 28 (лише в наголошеній позиції), 31 (лише в наголошеній позиції), 35 (лише в наголошеній позиції), 42 (лише в наголошеній позиції).

10. Закінчення -*а^{о}го*:
    1) одиничне вживання – н.п. 16 (лише в ненаголошеній позиції).
11. Закінчення -*е^{є}о*:
    1) одиничне вживання – н.п. 42 (лише в м’якій групі).
12. Закінчення -*оо*:
    1) рідковживане – н.п. 39;
    2) одиничне вживання – н.п. 2 (лише в ненаголошеній позиції), 60 (лише в ненаголошеній позиції).
13. Закінчення -*о^{а}го*:
    1) одиничне вживання – н.п. 6 (лише в ненаголошеній позиції).
14. Закінчення -*ова*:
    1) одиничне вживання – н.п. 30 (лише в ненаголошеній позиції).
15. Закінчення -*ово*:
    1) загальновживане – н.п. 48 (лише в ненаголошеній позиції);
    2) одиничне вживання – н.п. 5 (лише в ненаголошеній позиції).
16. Закінчення -*ово^{а}*:
    1) одиничне вживання – н.п. 30 (лише в ненаголошеній позиції).
17. Закінчення -*огу*:
    1) одиничне вживання – н.п. 58 (лише в ненаголошеній позиції).

Карта № 5. *Давальний відмінок однини прикметників чоловічого й середнього родів*

1. Закінчення -*ему*:
    1) рідковживане – н.пп. 21 (лише в ненаголошеній позиції), 28 (лише в ненаголошеній позиції), 30 (лише в ненаголошеній позиції), 42 (лише в ненаголошеній позиції), 69 (лише в ненаголошеній позиції).
2. Закінчення -*е^{і}му*:
    1) одиничне вживання – н.п. 21 (лише в наголошеній позиції).
3. Закінчення -*ом*:

1) загальновживане – н.п. 12 (лише в ненаголошеній позиції).

Карта № 6. *Місцевий відмінок однини прикметників чоловічого й середнього родів*

1. Закінчення *-ому*:
   1) рідковживане – н.п. 43;
   2) одиничне вживання – н.пп. 18 (лише в ненаголошеній позиції), 33 (лише в наголошеній позиції).
2. Закінчення *-ом*:
   1) рідковживане – н.пп. 20 (лише в ненаголошеній позиції), 33 (лише в ненаголошеній позиції);
   2) одиничне вживання – н.пп. 26 (лише в ненаголошеній позиції), 44 (лише в наголошеній позиції), 61 (лише в ненаголошеній позиції).
3. Закінчення *-ум*:
   1) одиничне вживання – н.п. 18 (лише в ненаголошеній позиції).
4. Закінчення *-ем*:
   1) після шиплячих – н.пп. 21 (лише в ненаголошеній позиції), 29 (лише в ненаголошеній позиції), 30 (лише в ненаголошеній позиції), 42 (лише в ненаголошеній позиції).
5. Закінчення *-ам*:
   1) рідковживане – н.пп. 22 (лише в ненаголошеній позиції), 32 (лише в ненаголошеній позиції);
   2) одиничне вживання – н.п. 41 (лише в ненаголошеній позиції).
6. Закінчення *-аму*:
   1) рідковживане – н.пп. 22 (лише в ненаголошеній позиції), 30 (лише в ненаголошеній позиції), 40 (лише в ненаголошеній позиції), 42 (лише в ненаголошеній позиції);
   2) одиничне вживання – н.пп. 15 (лише в ненаголошеній позиції), 26 (лише в ненаголошеній позиції).

7. Закінчення -*а^{о}м*:
   1) одиничне вживання – н.пп. 18 (лише в ненаголошеній позиції), 28 (лише в ненаголошеній позиції), 30 (лише в ненаголошеній позиції).
8. Закінчення -*им*:
   1) рідковживане – н.пп. 23 (лише в ненаголошеній позиції), 24 (лише в ненаголошеній позиції), 58 (лише в ненаголошеній позиції);
   2) одиничне вживання – н.пп. 14 (лише в ненаголошеній позиції), 15 (лише в ненаголошеній позиції), 17 (лише в ненаголошеній позиції).
9. Закінчення -*ім*:
   1) одиничне вживання – н.пп. 14 (лише в м’якій групі), 23 (лише в м’якій групі).
10. Закінчення -*о^{а}м*:
   1) загальновживане – н.п. 48 (лише в ненаголошеній позиції);
   2) рідковживане – н.пп. 14 (лише в ненаголошеній позиції), 30 (лише в ненаголошеній позиції), 32 (лише в ненаголошеній позиції), 42 (лише в ненаголошеній позиції).
11. Закінчення -*уим*:
   1) одиничне вживання – н.п. 10 (лише в ненаголошеній позиції).
12. Закінчення -*уом*:
   1) загальновживане – н.п. 13 (лише в ненаголошеній позиції);
   2) рідковживане – н.пп. 17 (лише в наголошеній позиції), 42 (лише в ненаголошеній позиції).

Жіночий рід

Карта № 7. *Називний відмінок однини прикметників жіночого роду*

1. Закінчення -*айа*:
   1) рідковживане – н.пп. 14, 40, 43, 63;
   2) одиничне вживання – н.пп. 33 (лише в ненаголошеній позиції), 41, 49 (лише в наголошеній позиції).

2. Закінчення *-аа*:
   1) одиничне вживання – н.п. 19 (лише в ненаголошеній позиції).
3. Закінчення *-а$^{й}$а*:
   1) загальновживане – н.пп. 2, 19 (лише в ненаголошеній позиції), 28;
   2) рідковживане – н.пп. 16, 17, 18, 31, 35, 42.
4. Закінчення *-е^{а}йа*:
   1) одиничне вживання – н.п. 42 (лише в ненаголошеній позиції).

Карта № 8. *Родовий відмінок однини прикметників жіночого роду*

1. Закінчення *-ойі*:
   1) рідковживане – н.пп. 6, 16 (лише в наголошеній позиції), 17 (лише в наголошеній позиції), 25, 43 (лише в ненаголошеній позиції);
   2) одиничне вживання – н.п. 41 (лише в наголошеній позиції).
2. Закінчення *-ой*:
   1) рідковживане – н.пп. 7 (лише в ненаголошеній позиції), 17 (лише в ненаголошеній позиції), 27 (лише в ненаголошеній позиції), 40 (лише в ненаголошеній позиції);
   2) одиничне вживання – н.п. 66 (лише в ненаголошеній позиції).
3. Закінчення *-айі*:
   1) рідковживане – н.пп. 9 (лише в ненаголошеній позиції), 17 (лише в ненаголошеній позиції);
   2) одиничне вживання – н.пп. 12 (лише в наголошеній позиції), 15 (лише в ненаголошеній позиції).
4. Закінчення *-ай*:
   1) рідковживане – н.п. 27 (лише в ненаголошеній позиції).
5. Закінчення *-айи*:
   1) загальновживане – н.пп. 9 (лише в ненаголошеній позиції), 12 (лише в ненаголошеній позиції);
   2) одиничне вживання – н.п. 4 (лише в ненаголошеній позиції).

6. Закінчення -*ей*:
   1) одиничне вживання – н.п. 32 (лише в ненаголошеній позиції).
7. Закінчення -*ий*:
   1) одиничне вживання – н.пп. 8 (лише в ненаголошеній позиції), 9 (лише в ненаголошеній позиції), 12 (лише в ненаголошеній позиції), 25 (лише в ненаголошеній позиції), 29 (лише в ненаголошеній позиції), 42 (лише в ненаголошеній позиції).
8. Закінчення -*о^{а}й*:
   1) рідковживане – н.п. 11 (лише в ненаголошеній позиції);
   2) одиничне вживання – н.пп. 30 (лише в ненаголошеній позиції), 32 (лише в ненаголошеній позиції); 35 (лише в ненаголошеній позиції).
9. Закінчення -*о^{а}йі*:
   1) загальновживане – н.п. 48 (лише в ненаголошеній позиції);
   2) одиничне вживання – н.п. 15 (лише в ненаголошеній позиції).
10. Закінчення -*ойи*:
   1) загальновживане – н.пп. 37, 57;
   2) одиничне вживання – н.п. 3 (лише в ненаголошеній позиції).
11. Закінчення -*ойи^{і}*:
   1) загальновживане – н.п. 39.
12. Закінчення -*уй*:
   1) одиничне вживання – н.пп. 1 (лише в ненаголошеній позиції), 11 (лише в ненаголошеній позиції).
13. Закінчення -*уой*:
   1) загальновживане – н.пп. 15 (лише в наголошеній позиції), 31 (лише в наголошеній позиції);
   2) рідковживане – н.пп. 6 (лише в наголошеній позиції), 17 (лише в наголошеній позиції), 42 (лише в наголошеній позиції).

Карта № 9. *Давальний відмінок однини прикметників твердої групи жіночого роду*

1. Закінчення *-ій*:
   1) рідковживане – н.пп. 40, 43 (лише в ненаголошеній позиції).
2. Закінчення *-уй*:
   1) одиничне вживання – н.п. 15 (лише в ненаголошеній позиції).
3. Закінчення *-уой*:
   1) рідковживане – н.п. 16 (лише в наголошеній позиції).

Карта № 10. *Давальний відмінок однини прикметників м'якої групи жіночого роду*

1. Закінчення *-ій*:
   1) рідковживане – н.п. 43.

Карта № 11. *Знахідний відмінок однини прикметників жіночого роду*

1. Закінчення *-у*:
   1) рідковживане – н.п. 28.
2. Закінчення *-уйу*:
   1) рідковживане – н.п. 63.
   2) одиничне вживання – н.пп. 41 (лише в наголошеній позиції), 43 (лише в ненаголошеній позиції).
3. Закінчення *-айу*:
   1) одиничне вживання – н.п. 35 (лише в м'якій групі).
4. Закінчення *-уу*:
   1) загальновживане – н.п. 28 (лише в ненаголошеній позиції).
5. Закінчення *-у^{й}у*:
   1) загальновживане – н.п. 28.

Карта № 12. *Орудний відмінок однини прикметників жіночого роду*

1. Закінчення *-ойу*:
   1) рідковживане – н.п. 16 (лише в ненаголошеній позиції).
2. Закінчення *-ой*:
   1) одиничне вживання – н.п. 5 (лише в ненаголошеній позиції).
3. Закінчення *-айу*:
   1) одиничне вживання – н.п. 48 (лише в ненаголошеній позиції).
4. Закінчення *-е^{и}*:
   1) рідковживане – н.п. 42 (лише в наголошеній позиції).
5. Закінчення *-ей*:
   1) рідковживане – н.п. 35 (лише в наголошеній позиції).
6. Закінчення *-ейу*:
   1) одиничне вживання – н.п. 42 (лише в наголошеній позиції).
7. Закінчення *-ий*:
   1) одиничне вживання – н.пп. 31 (лише в ненаголошеній позиції), 53 (лише в ненаголошеній позиції).
8. Закінчення *-о^{а}й*:
   1) одиничне вживання – н.пп. 2 (лише в ненаголошеній позиції), 8 (лише в ненаголошеній позиції).
9. Закінчення *-о^{а}йу*:
   1) загальновживане – н.п. 8 (лише в ненаголошеній позиції).
10. Закінчення *-уйу*:
    1) одиничне вживання – н.п. 66 (лише в наголошеній позиції).

Карта № 13. *Місцевий відмінок однини прикметників твердої групи жіночого роду*

1. Закінчення *-ій*:
   1) рідковживане – н.п. 25 (лише в наголошеній позиції);

2) одиничне вживання – н.пп. 6 (лише в ненаголошеній позиції), 45 (лише в ненаголошеній позиції).

2. Закінчення *-ий*:

1) одиничне вживання – н.пп. 14 (лише в ненаголошеній позиції), 17 (лише в ненаголошеній позиції).

3. Закінчення *-и*:

1) рідковживане – н.пп. 24 (лише в ненаголошеній позиції), 25.

4. Закінчення *-и^{й}*:

1) одиничне вживання – н.п. 15 (лише в ненаголошеній позиції).

5. Закінчення *-ой*:

1) рідковживане – н.п. 33 (лише в ненаголошеній позиції).

6. Закінчення *-ай*:

1) рідковживане – н.пп. 6 (лише в ненаголошеній позиції), 17 (лише в ненаголошеній позиції), 40 (лише в ненаголошеній позиції).

7. Закінчення *-уий*

1) одиничне вживання – н.п. 15 (лише в ненаголошеній позиції).

8. Закінчення *-ей*:

1) після шиплячих – н.пп. 29 (лише в ненаголошеній позиції), 30 (лише в ненаголошеній позиції);

2) одиничне вживання – н.п. 40 (лише в ненаголошеній позиції).

9. Закінчення *-о^{а}й*:

1) рідковживане – н.п. 30 (лише в ненаголошеній позиції);

2) одиничне вживання – н.п. 27 (лише в ненаголошеній позиції).

10. Закінчення *-у^{й}*

1) одиничне вживання – н.п. 4 (лише в ненаголошеній позиції).

Карта № 14. *Місцевий відмінок однини прикметників м'якої групи жіночого роду*

1. Закінчення *-ай*

1) рідковживане – н.пп. 6, 17.

Множина

Карта № 15. *Називний відмінок множини прикметників твердої групи*

1. Закінчення *-і*:
   1) рідковживане – н.пп. 18, 20 (лише в ненаголошеній позиції), 22 (лише в ненаголошеній позиції), 23 (лише в ненаголошеній позиції), 24 (лише в ненаголошеній позиції), 28, 29, 42, 45, 49 (лише в ненаголошеній позиції), 52, 53, 60 (лише в ненаголошеній позиції), 61 (лише в ненаголошеній позиції), 65 (лише в ненаголошеній позиції);
   2) одиничне вживання – н.пп. 14 (лише в ненаголошеній позиції), 26 (лише в ненаголошеній позиції), 27 (лише в наголошеній позиції), 33 (лише в ненаголошеній позиції).
2. Закінчення *-и*:
   1) рідковживане – н.пп. 1, 2, 3, 4, 5, 7, 11, 17, 19 (лише в ненаголошеній позиції), 21, 22 (лише в ненаголошеній позиції), 24 (лише в наголошеній позиції), 29, 30, 40, 43.
3. Закінчення *-и*^{і}:
   1) рідковживане – н.пп. 6, 18, 27, 29, 30, 32 (лише в ненаголошеній позиції), 34 (лише в ненаголошеній позиції), 35, 49 (лише в ненаголошеній позиції), 64 (лише в ненаголошеній позиції);
   2) одиничне вживання – н.пп. 10 (лише в ненаголошеній позиції), 26 (лише в ненаголошеній позиції), 33 (лише в ненаголошеній позиції), 61 (лише в ненаголошеній позиції).
4. Закінчення *-ійе*:
   1) у прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі* – н.пп. 12, 19, 20 (лише в ненаголошеній позиції), 23, 24, 31 (лише в ненаголошеній позиції), 46;
   2) одиничне вживання – н.пп. 9 (лише в наголошеній позиції), 14 (лише в ненаголошеній позиції), 43 (лише в ненаголошеній позиції).

5. Закінчення *-ийе*:
   1) рідковживане – н.пп. 35, 40, 42;
   2) одиничне вживання – н.пп. 26 (лише в ненаголошеній позиції), 33 (лише в наголошеній позиції), 49 (лише в наголошеній позиції).
6. Закінчення *-и^{і}йе*:
   1) у прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі* – н.пп. 48, 58;
   2) рідковживане – н.пп. 15, 28, 32 (лише в наголошеній позиції);
   3) одиничне вживання – н.пп. 9, 14 (лише в ненаголошеній позиції), 18 (лише в наголошеній позиції), 19, 20 (лише в ненаголошеній позиції), 22 (лише в ненаголошеній позиції), 24 (лише в наголошеній позиції), 42 (лише в ненаголошеній позиції).
7. Закінчення *-ийи*:
   1) рідковживане – н.пп. 14 (лише в ненаголошеній позиції), 17, 29, 33;
   2) одиничне вживання – н.п. 13 (лише в наголошеній позиції).
8. Закінчення *-ийи^{е}*:
   1) рідковживане – н.пп. 9 (лише в ненаголошеній позиції), 30, 42.
9. Закінчення *-іїі*:
   1) рідковживане – н.пп. 16, 17, 30, 35, 42;
   2) одиничне вживання – н.п. 15 (лише в ненаголошеній позиції).
10. Закінчення *-ейе*:
   1) одиничне вживання – н.п. 42 (лише в ненаголошеній позиції).
11. Закінчення *-и^{і}йи*:
   1) одиничне вживання – н.п. 40 (лише в ненаголошеній позиції).
12. Закінчення *-и^{і}йи^{е}*:
   1) одиничне вживання – н.пп. 17 (лише в ненаголошеній позиції), 42 (лише в ненаголошеній позиції).
13. Закінчення *-и^{і}йи^{і}*:
   1) рідковживане – н.пп. 17, 35.
14. Закінчення *-и^{і}йі*:
   1) одиничне вживання – н.п. 17 (лише в наголошеній позиції).

15. Закінчення -*и*$^{\breve{и}}$*е*:

1) одиничне вживання – н.п. 4 (лише в наголошеній позиції).

16. Закінчення -*и*$^{\breve{и}}$*и*:

1) одиничне вживання – н.п. 35 (лише в ненаголошеній позиції).

17. Закінчення -*ийи*^{і}:

1) рідковживане – н.пп. 17 (лише в ненаголошеній позиції), 30 (лише в ненаголошеній позиції), 32 (лише в ненаголошеній позиції), 35 (лише в ненаголошеній позиції), 42 (лише в ненаголошеній позиції).

18. Закінчення -*і̯е*:

1) одиничне вживання – н.п. 12 (лише в наголошеній позиції).

19. Закінчення -*і*^{и}:

1) одиничне вживання – н.п. 30 (лише в ненаголошеній позиції).

20. Закінчення -*і*^{и}*йе*:

1) рідковживане – н.пп. 7 (лише в ненаголошеній позиції), 28 (лише в ненаголошеній позиції).

21. Закінчення -*і*^{и}*йи*:

1) одиничне вживання – н.п. 35 (лише в ненаголошеній позиції).

22. Закінчення -*і*$^{\breve{и}}$*е*:

1) рідковживане – н.п. 35 (лише в ненаголошеній позиції).

23. Закінчення -*ійи*:

1) одиничне вживання – н.п. 2 (лише в ненаголошеній позиції).

24. Закінчення -*ійи*^{і}:

1) рідковживане – н.пп. 17, 30;

2) одиничне вживання – н.пп. 2 (лише в ненаголошеній позиції), 7 (лише в ненаголошеній позиції), 11 (лише в ненаголошеній позиції).

Карта № 16. *Називний відмінок множини прикметників м'якої групи*

1. Закінчення -*і*:

1) рідковживане – н.пп. 18, 24, 28, 29, 42.

2. Закінчення -*ійи*^{і}:

1) рідковживане – н.пп. 7, 11.

Карта № 17. *Родовий відмінок множини прикметників твердої групи*

1. Закінчення -*іх*:

1) прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі* – н.пп. 33 (лише в наголошеній позиції), 37, 38, 40.

2) одиничне вживання – н.п. 62 (лише в наголошеній позиції).

2. Закінчення -*и*^{і}*х*:

1) у прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі* – н.пп. 12, 14 (лише в наголошеній позиції), 39, 48.

3. рідковживане – н.пп. 28, 29, 30, 35.

1) одиничне вживання – н.п. 19 (лише в ненаголошеній позиції).

Карта № 18. *Давальний відмінок множини прикметників твердої групи*

1. Закінчення -*и*^{і}*м*:

1) у прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі* – н.пп. 12 (лише в наголошеній позиції), 13 (лише в наголошеній позиції).

2) одиничне вживання – н.п. 7 (лише в ненаголошеній позиції).

Карта № 19. *Орудний відмінок множини прикметників твердої групи*

1. Закінчення -*імі*:

1) у прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі* – н.п. 28.

2. Закінчення -*и*^{і}*ми*^{і}:

1) рідковживане – н.пп. 5, 7.

3. Закінчення -*ими*^{і}:

1) рідковживане – н.п. 5.

4. Закінчення -*и*^{і}*мі*:

1) рідковживане – н.пп. 2, 4.

5. Закінчення -*и*^{і}*ми*:

1) рідковживане – н.п. 5 (лише в ненаголошеній позиції);

2) одиничне вживання – н.п. 15 (лише в ненаголошеній позиції).

6. Закінчення -*іми*:

1) у прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі* – н.пп. 16, 18, 38, 39, 53 (лише в наголошеній позиції), 66 (лише в наголошеній позиції).

7. Закінчення -*імі*^{и}:

1) одиничне вживання – н.п. 1 (лише в наголошеній позиції).

Карта № 21. *Місцевий відмінок множини прикметників твердої групи*

1. Закінчення -*и*^{і}*х*:

1) рідковживане – н.пп. 28, 30;

2) одиничне вживання – н.п. 61 (лише в ненаголошеній позиції).

2. Закінчення -*им*:

1) одиничне вживання – н.п. 29 (лише в ненаголошеній позиції).

3. Закінчення -*іх*:

1) у прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі* – н.пп. 6 (лише в ненаголошеній позиції), 31 (лише в наголошеній позиції);

2) після [в] – н.п. 13 (лише в наголошеній позиції);

3) у прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі* та після [в] – н.пп. 4, 5, 11.

4. Закінчення -*уих*:

1) після [к] – н.п. 29 (лише в ненаголошеній позиції).

ДОДАТОК Г
ЗВЕДЕНІ ТАБЛИЦІ

ОДНИНА

ЧОЛОВІЧИЙ І СЕРЕДНІЙ РОДИ

Називний відмінок однини прикметників чоловічого роду

Тверда група				М’яка група	
Наголошена позиція		Ненаголошена позиція			
Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти
-ий	3, 12, 13, 15, 24*****, 26******, 36, 37, 38, 40, 44, 46, 48, 50, 52, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71	*-ий*	3, 12, 13, 15, 17*****, 22*****, 24*****, 31******, 33******, 36, 37, 38, 40, 43******, 44, 46, 48, 49*****, 50, 52, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71	*-ій*	12, 13, 17*****, 33, 36, 37, 38, 39, 40, 42*****, 44, 45*****, 46, 48, 50, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71

-u	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 39, 41, 42, 45, 46, 47, 49, 51, 43, 48, 53, 56, 58, 59, 60*****, 62*****	*-u*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 53, 56, 58, 59, 60*****, 62*****, 66*****	*-i*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 40, 41, 42, 43, 45, 47, 49, 51, 53, 60*****
-u̯	12, 13, 15, 20, 36, 43, 46, 48, 49*****, 50, 56, 57, 58, 60*****, 66	*-u̯*	1, 2, 3, 6, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 20, 24*****, 26******, 28, 29, 30, 35, 36, 42, 43, 46, 48, 49*****,	*-i̯*	13, 24******, 60******, 66

			50, 56, 57, 58, 60*****, 65*****, 66		
-iŭ	13*, 33*, 36*, 63*, 66*	*-iŭ*	13*, 36*, 50*, 63*	*-eŭ*	6******
-i	1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12**, 14******, 16, 18, 19*****, 28, 29, 32******, 36**, 40**, 42	*-i*	1, 2***, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12**, 16, 18, 19*****, 28, 29, 31, 36**, 40**, 42, 49******, 50**		
-i^{iŭ}	2, 12****, 18****, 20******, 28****, 36****, 66****	*-i^{iŭ}*	2, 18****, 28****, 36****, 50****, 66****		
-u^{i}	1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 15, 16, 17, 18, 28, 29, 30, 31,	*-u^{i}*	1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 13, 15, 16, 17, 18, 24******,		

	34******, 35, 42, 47		28, 29, 30, 31*****, 34******, 35, 41******, 42, 47, 48, 49*****, 66******		
-и^{і}ий	2******, 13, 17*****, 42*****, 46	*-и^{і}ий*	17*****, 42*****, 65******, 66******		
-и^{іїй}	13******	*-и^{іїй}*	17*****, 30*****		
-ой	3******, 17, 19*****, 28, 29, 30, 31******, 33*****, 35, 40******, 42, 63*****	*-і^{и}*	2, 4		

*Закінчення *-ій* лише в прикметниках зі звукосполуками *гі, кі, хі*.

**Закінчення *-і* лише в прикметниках зі звукосполуками *гі, кі, хі*.

***Закінчення *-і* лише після [в].

****Закінчення *-і^{ий}* лише в прикметниках зі звукосполуками *гі, кі, хі*.

*****Закінчення рідковживане.

******Одиничне вживання.

Називний відмінок однини прикметників середнього роду

Тверда група				М’яка група	
Наголошена позиція		Ненаголошена позиція			
Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти
-е	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 17*, 18*, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 32, 33, 34, 35*, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71	*-е*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17*, 18*, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 32, 33, 34, 35*, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71	*-е*	5, 6, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 17*, 18*, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 32, 33, 34, 35*, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71
-ейе	8, 11, 12	*-ейе*	1*, 2*, 4*, 6, 7, 8, 10, 11, 14**, 16, 18,	*-ейе*	1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 11, 16, 18, 19, 28, 29, 35,

			22**, 28, 29, 35, 40**, 41*, 42, 43*, 63*		42
-ойе	2, 3**, 9**, 12, 17, 18, 19, 28, 29, 30, 31, 35, 42	*-ойе*	7**, 17, 18**	*-айе*	6, 17, 18*, 28, 29, 30, 31, 35, 42
-о^{й}е	31**	*-айе*	1, 3, 6, 10, 14**, 17, 18*, 19**, 28, 29, 30, 31, 33**, 35, 42		
		-а^{й}е	1, 17*, 19, 28, 31, 42*		
		-а^{й}а^{е}	28*		
		-айа^{е}	18**, 28**		
		-е^{й}е	14**, 19**		
		-ее	28**		
		-аа	28**		
		-о^{а}йе	40**		

*Закінчення рідковживане.

**Одиничне вживання.

Родовий відмінок однини прикметників чоловічого й середнього родів

Тверда група	М’яка група

Наголошена позиція		Ненаголошена позиція			
Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти
-*ого*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71	-*ого*	1, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 32, 33**, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71	-*ого*	1, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71
-*о́о*	17**, 28**, 42**	-*о́о*	1, 2, 10, 12, 13, 15**, 17, 21*,	-*о́о*	17, 37*,

			37*, 49*		
-оо	39*	*-оо*	2**, 39*, 60**	*-оо*	39*
-а^{I}го	3**, 15**, 19*, 28**, 31**, 35**, 42**	*-аго*	1, 6, 17, 18, 29, 30, 35, 42, 70	*-аго*	1, 18, 29, 30, 35, 42
-ога	1, 4, 6, 8, 17, 18, 19, 28, 29, 31, 35, 42	*-ога*	4**	*-е^{ƨ}о*	42**
-^{I}ага	18**	*-ага*	1, 3, 4, 7, 8, 11, 17, 18, 19, 28, 29, 30, 31, 33, 35, 42	*-ага*	3, 4, 18, 19, 28, 29, 30, 31, 33, 35, 42
-аво	28**, 35**, 42**	*-аво*	30, 58		
		-ово	5**, 48		
		-ова	30**		
		-ово^{а}	30**		
		-а^{ƨ}а	3, 4, 7, 35*, 42*		
		-а^{ƨ}о	42**		
		-аа	42		
		-а^{о}го	16**		
		-о^{а}го	6**		
		-огу	58**		

*Закінчення рідковживане.

**Одиничне вживання.

Давальний відмінок однини прикметників чоловічого й середнього родів

Тверда група				М’яка група	
Наголошена позиція		Ненаголошена позиція			
Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти
-ому	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69,	*-ому*	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 14, 17, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71	*-ому*	12, 13, 14, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71

	70, 71				
-*е*ˈ*му*	21**	-*ему*	21*, 28*, 29*, 30*, 42*	-*ему*	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 28, 29, 30, 40, 42
		-*ом*	12	-*ом*	12
		-*аму*	6, 9, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 20, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 35, 40, 41, 42, 43, 48, 49	-*аму*	6, 9, 15, 16, 17, 18, 20, 28, 29, 30, 31, 33, 35, 41, 42

*Закінчення -*ему* лише після шиплячих.

**Одиничне вживання.

Орудний відмінок однини прикметників чоловічого й середнього родів

Тверда група				М’яка група	
Наголошена позиція		Ненаголошена позиція			
Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти
-*им*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27,	-*им*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27,	-*ім*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27,

	28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71		28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71		28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71
-*и*^{i}*м*	16***, 17***	-*и*^{i}*м*	2**		
-*ім*	51****	-*ім*	5, 6*, 17***, 28*, 36*		
-*ум*	42****				

*Закінчення -*ім* лише в прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі*.

**Закінчення -*и*^{i}*м* лише після [в].

***Закінчення рідковживане.

****Одиничне вживання.

Місцевий відмінок однини прикметників чоловічого й середнього родів

Тверда група		М’яка група
Наголошена позиція	Ненаголошена позиція	

Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти
-*ому*	14, 18***, 22, 25, 26, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43**, 44, 45, 46, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71	-*ому*	2, 3, 7, 12, 13, 26, 33***, 34, 36, 37, 38, 39, 43**, 44, 45, 46, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71	-*ому*	26, 34, 36, 37, 38, 39, 44, 45, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71
-*ом*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 23, 24, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 40, 42, 43, 46, 47, 48, 49, 53, 58, 59, 60	-*ом*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20**, 22, 23, 24, 25, 26***, 27, 29, 30, 32, 33**, 40, 43, 44***, 46, 49, 53, 59, 60,	-*ом*	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 19, 22, 23, 24, 25, 27, 32, 40, 43, 46, 49, 53, 59, 60

			61***		
-ум	1, 9, 20, 21	*-ам*	1, 3, 5, 8, 18, 19, 20, 22**, 28, 29, 30, 31, 32**, 33, 35, 40, 41***, 42, 43, 48, 58	*-ем*	5, 6, 16, 17, 18, 28, 29, 30, 35, 42
-уом	17**, 42**	*-аму*	2, 3, 4, 5, 11, 14, 15***, 20, 22**, 26***, 27, 30**, 40**, 41, 42**, 43, 47, 48	*-ам*	1, 3, 5, 8, 18, 20, 28, 29, 30, 31, 33, 35, 42, 48, 58
		-о^{а}м	14**, 30**, 32**, 42**, 48	*-о^{а}м*	32**
		-а^{о}м	18***, 28***, 30***	*-аму*	2, 3, 4, 5, 11, 20, 41, 47
		-ем	21*, 29*, 30*, 42*	*-ім*	14***, 23***
		-им	14***, 15***, 17***, 23**, 24**,	*-ум*	9, 21

			58**		
		-*уом*	13		
		-*ум*	1, 4, 6, 9, 14, 17, 18**, 20, 21		
		-*уим*	10***		

*Закінчення -*ем* лише після шиплячих.

**Закінчення рідковживане.

***Одиничне вживання.

ЖІНОЧИЙ РІД

Називний відмінок однини прикметників жіночого роду

Тверда група				М'яка група	
Наголошена позиція		Ненаголошена позиція			
Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти
-*а*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40,	-*а*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40,	-*а*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40,

	41, 43, 44, 45, 46*, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71		41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71		41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71
-айа	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14*, 16, 17, 18, 19, 28, 29, 30, 31, 32, 35, 40*, 41**, 42, 43*, 46, 49**, 58, 59, 63*	*-айа*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14*, 16, 17, 18, 19, 28, 29, 30, 31, 33**, 35, 40*, 41**, 42, 43*, 46, 58, 59, 63*	*-айа*	6, 16, 17, 18, 19, 28, 29, 30, 31, 35, 42
-а^{ŭ}а	2, 16*, 17*, 18*, 28, 31*, 35*, 42*	*-а^{ŭ}а*	2, 16*, 17*, 18*, 19, 28, 31*, 35*, 42*	*-е^{а}йа*	42**
		-аа	19**		

*Закінчення рідковживане.

**Одиничне вживання.

Родовий відмінок однини прикметників жіночого роду

Тверда група				М’яка група	
Наголошена позиція		Ненаголошена позиція			
Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти
-ойі	1, 2, 3, 4, 6*, 9, 10, 12, 13, 15, 16*, 17*, 21, 23, 25*, 27, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41**, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71	*-ойі*	6*, 7, 11, 13, 25*, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 43*, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71	*-ойі*	12, 13, 23, 25*, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71
-ой	1, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 24, 25, 26, 28, 29, 30,	*-ой*	3, 6*, 7, 13, 17*, 25, 26, 27*, 30, 36, 38, 40*, 46, 47, 48, 55, 59, 61, 63,	*-ой*	3, 7, 12, 13, 25, 26, 27, 36, 38, 46, 47, 48, 55, 58, 59, 61, 63, 64, 68

	33, 35, 36, 38, 41, 42, 55, 61, 63, 64, 68		64, 66**, 68		
-ойu	37, 57	*-ойu*	3**, 37, 57	*-ойu*	37, 57
-ойu^{i}	39	*-ойu*^{i}	39	*-ойu*^{i}	39
-айi	12**	*-айi*	2, 3, 4, 7, 9*, 11, 12, 13, 15**, 17*, 21, 23, 24, 27, 49, 58	*-айi*	2, 3, 4, 7, 11, 21, 24
-уой	6*, 15, 17*, 31, 42*	*-ай*	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 24, 26, 27*, 28, 29, 30, 31, 33, 35, 40, 41, 42, 43	*-ай*	1, 5, 6, 8, 10, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 24, 26, 28, 29, 30, 31, 33, 35, 40, 41, 42
		-ий	8**, 9**, 12**, 25**, 29**, 42**	*-айu*	9
		-айu	4**, 9, 12		
		-о^{а}*йi*	15**, 48		
		-о^{а}*й*	11*, 30**,		

			32**, 35**		
		-уй	1**, 11**		
		-ей	32**		

*Закінчення рідковживане.

**Одиничне вживання.

Давальний відмінок однини прикметників жіночого роду

Тверда група				М’яка група	
Наголошена позиція		Ненаголошена позиція			
Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти
-ій	24, 36, 37, 39, 40*, 44, 50, 51, 54, 55, 56, 57, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 71	*-ій*	24, 36, 37, 39, 40*, 43*, 44, 50, 51, 54, 55, 56, 57, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 71	*-ій*	24, 25, 36, 37, 38, 39, 40, 43*, 44, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71
-і	56	*-і*	56	*-і*	56
-уй	4, 9, 41	*-уй*	1, 3, 9, 15**, 41	*-уй*	1, 3, 9, 41
-ой	2, 3, 5, 6, 12, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 28, 29, 30, 32,	*-ой*	2, 5, 6, 8, 10, 12, 14, 15, 17, 30, 32, 33, 43, 45, 46, 48,	*-ой*	2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 23, 27, 30, 32,

	33, 35, 40, 42, 43, 45, 46, 48, 58, 63		58, 63		33, 34, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 58, 59, 63
-ий	7, 11, 13, 23, 24, 25, 27, 37, 38, 39, 43, 46, 52, 53, 54, 55, 56, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 69, 70	*-ий*	7, 11, 13, 23, 24, 25, 27, 37, 38, 39, 43, 45, 52, 53, 54, 55, 56, 59, 60, 61, 63, 65, 69, 70	*-ей*	29, 30, 35, 42
-и	49	*-и*	49	*-ай*	6, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 26, 28, 29, 30, 31, 35, 40, 42
-уий	1, 2, 12, 13, 15, 21, 34, 43, 47	*-уий*	4, 7, 13, 21, 26, 34, 43, 47, 59		
-уой	8, 10, 16*, 26, 31	*-и^{i}й*	4		
		-ай	6, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 26, 28, 29, 30, 31, 33, 35,		

			40, 42		

*Закінчення рідковживане.

**Одиничне вживання.

Знахідний відмінок однини прикметників жіночого роду

Тверда група				М’яка група	
Наголошена позиція		Ненаголошена позиція			
Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти
-у	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28*, 29, 30, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69,	*-у*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28*, 29, 30, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68,	*-у*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28*, 29, 30, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68,

	70, 71		69, 70, 71		69, 70, 71
-уйу	1, 2, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 14, 16, 17, 18, 19, 28, 29, 30, 31, 35, 40, 42, 43**, 63*, 70	*-уйу*	1, 2, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 13, 16, 17, 18, 19, 28, 29, 30, 31, 35, 40, 41**, 42, 63*, 70	*-уйу*	1, 3, 6, 9, 16, 17, 18, 19, 28, 29, 30, 31, 35, 40, 42, 63*
-у^{ӣ}у	28	*-у^{ӣ}у*	28	*-у^{ӣ}у*	28
		-уу	28	*-айу*	35**

*Закінчення рідковживане.

**Одиничне вживання.

Орудний відмінок однини прикметників жіночого роду

Тверда група				М’яка група	
Наголошена позиція		Ненаголошена позиція			
Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти
-ойу	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 43, 44, 45, 46, 47, 48,	*-ойу*	4, 7, 9, 11, 12, 13, 16*, 23, 24, 25, 26, 27, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56,	*-ойу*	4, 7, 11, 12, 13, 23, 24, 25, 26, 27, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58,

	49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71		57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 71		59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71
-оӣ	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 16, 17, 18, 19, 21, 27, 28, 29, 30, 31, 35, 39, 40, 41, 42, 63	*-оӣ*	5**, 27, 29, 30, 39, 41, 63	*-оӣ*	27, 39, 41, 63
-еӣ	35*	*-аӣу*	1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 12, 14, 15, 16, 20, 22, 26, 42, 43, 48**	*-аӣу*	1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 14, 15, 16, 20, 22, 26, 42, 43
-$e^{ӣ}$	42*	*-аӣ*	2, 6, 7, 10, 11, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 23, 28, 29, 30, 31, 35, 40, 42	*-аӣ*	2, 6, 10, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 28, 29, 30, 31, 35, 40, 42
-еӣу	42**	*-$o^{а}$ӣу*	8		

-уйу	66**	*-о^{а}й*	2**, 8**		
		-ий	31**, 53**		

*Закінчення рідковживане.

**Одиничне вживання.

Місцевий відмінок однини прикметників жіночого роду

Тверда група				М’яка група	
Наголошена позиція		Ненаголошена позиція			
Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти
-ій	24, 25**, 36, 37, 39, 44, 50, 51, 54, 55, 57, 63, 65, 66, 68, 71	*-ій*	6***, 24, 36, 37, 39, 44, 45***, 50, 51, 54, 55, 57, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 71	*-ій*	24, 25, 36, 37, 39, 44, 45, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71
-і	13, 38, 48, 56, 57, 68	*-і*	13, 38, 48, 56, 57, 68	*-і*	38, 56, 57, 68
-і^{ӣ}	39	*-і^{ӣ}*	39	*-і^{ӣ}*	39
-ий	23, 25, 27, 37, 38, 39, 43, 45, 46, 52, 53, 55, 57, 60, 61, 62, 63, 64, 67, 69, 70	*-ий*	7, 11, 12, 13, 14***, 15, 17***, 23, 24, 25, 26, 27, 37, 38, 39, 43, 45, 46, 52,	*-ей*	29, 30, 58

			53, 55, 57, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 69, 70		
-ой	2, 3, 5, 6, 8, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 28, 29, 30, 32, 33**, 35, 40, 42, 48, 58, 59, 63	*-ой*	2, 5, 6, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 30, 32, 33**, 36, 40, 48, 58, 59, 63	*-ой*	2, 5, 6, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 23, 26, 27, 30, 32, 33, 40, 43, 46, 47, 48, 49, 58, 59, 63
-уий	1, 4, 7, 11, 12, 13, 21, 34, 47	*-уий*	2, 7, 8, 11, 12, 13, 15***, 21, 26, 34, 47	*-уий*	7, 34
-уй	4, 9, 41	*-уй*	1, 3, 4, 8, 9, 11, 41	*-уй*	1, 3, 4, 9, 41
-уой	8, 10, 11, 12, 26, 31	*-ай*	2, 5, 6**, 10, 16, 17**, 18, 19, 20, 22, 28, 29, 30, 31, 33, 35, 40**, 42, 43	*-ай*	2, 5, 6**, 10, 16, 17**, 18, 19, 20, 21, 22, 28, 29, 30, 31, 33, 35, 42
-и	25**, 49	*-и*	3, 7, 8, 24**, 25**,		

			39, 49, 56		
		-и^{й}	4, 7, 15***, 58		
		-и^{і}й	39		
		-а^{й}	5		
		-ей	29*, 30*, 40***		
		-о^{й}	48		
		-о^{а}й	27***, 30**		
		-у^{й}	4***		

*Закінчення *-ей* лише після шиплячих.

**Закінчення рідковживане.

***Одиничне вживання.

МНОЖИНА

Називний відмінок множини

Тверда група				М’яка група	
Наголошена позиція		Ненаголошена позиція			
Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти
-і	2, 4, 5, 6, 7, 13, 18***, 22, 27****, 28***, 29***, 36, 38, 40, 42***, 44, 45***, 46,	*-і*	2, 4, 5, 6, 7, 13, 14****, 15, 18***, 20***, 22***, 23***, 24***,	*-і*	2, 4, 5, 6, 7, 12, 13, 14, 15, 18***, 22, 23, 24***, 25, 26, 27, 28***, 29***, 32,

	48, 50, 52***, 53***, 54, 55, 56, 58, 59, 62, 63, 64, 66, 68, 69, 70, 71		26****, 28***, 29***, 33****, 36, 38, 40, 42***, 44, 45***, 46, 48, 49***, 50, 52***, 53***, 54, 55, 56, 58, 59, 60***, 61***, 62, 63, 64, 65***, 66, 68, 69, 70, 71		33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42***, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71
-u	1***, 2***, 3***, 4***, 5***, 6, 7***, 11***, 12, 13, 14, 15, 16, 17***, 18, 21***, 22, 23, 24***, 25, 26, 27, 29***,	*-u*	1***, 2***, 3***, 4***, 5***, 6, 7***, 11***, 12, 13, 14, 15, 16, 17***, 18, 19***, 21***, 22***, 23, 24, 25, 26, 27, 29***,	*-iйe*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 28, 29, 30, 31, 35, 42, 43, 46, 48, 58

	30***, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40***, 41, 42, 43***, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 70		30***, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40***, 41, 42, 43***, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 70		
-iŭu^{i}	17***, 30***	*-iŭu*^{i}	2****, 7****, 11****, 17***, 30***	*-iŭu*^{i}	7***, 11***
-uĭe	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 28, 29, 30, 31, 32, 33****, 35***,	*-uĭe*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26****, 28, 29, 30, 31, 32, 35***,		

	40***, 42***, 43, 46, 47, 48, 49****, 58		40***, 42***, 43, 46, 47, 48, 58		
-u^{i}ŭe	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9****, 10, 11, 12, 15***, 17, 18****, 19****, 24****, 28***, 29, 31, 32***, 48*, 58*	*-u^{i}ŭe*	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9****, 10, 11, 12, 14****, 15***, 17, 19****, 20****, 22****, 28***, 29, 31, 42****, 48*, 58*		
-iŭe	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9****, 10, 11, 12**, 13, 17, 18, 19**, 23**, 24**, 28, 29, 30, 42, 46**, 48, 58	*-iŭe*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12**, 13, 14****, 17, 18, 19**, 20**, 23**, 24**, 28, 29, 30, 31**, 42, 43****, 46**, 48, 58		
-uйu	7, 10, 13****, 16,	*-uйu*	7, 10, 14***, 16,		

	17***, 18, 29***, 30, 33***, 35, 41, 42, 44		17***, 18, 29***, 30, 33***, 35, 41, 42, 44		
-uŭu^{e}	17, 28, 30***, 42***	*-uŭu*^{e}	9***, 17, 28, 30***, 42***		
-iŭi	2, 7, 11, 16***, 17***, 30***, 35***, 42***	*-iŭi*	2, 7, 11, 15****, 16***, 17***, 30***, 35***, 42***		
-u^{i}*ŭu*^{i}	35***, 17***	*-u*^{i}*ŭu*^{i}	35***, 17***		
-u^{i}	6***, 12, 13, 16, 18***, 27***, 29***, 30***, 35***, 39, 48, 54, 58	*-u*^{i}	2, 4, 6***, 10****, 11, 16, 18***, 26****, 27***, 29***, 30***, 32***, 33****, 34***, 35***, 49***, 61****,		

			64***		
-*i͜e*	12****	-*i*^{и}*йе*	7***, 28***		
-*iйu*	2****	-*i*^{и}*йu*	35****		
-*u*^{й}*e*	4****	-*uйu*^{i}	17***, 30***, 32***, 35***, 42***		
-*u*^{i}*йi*	17****	-*u*^{i}*йu*^{e}	17****, 42****		
		-*u*^{i}*йu*	40****		
		-*u*^{й}*u*	35****		
		-*i*^{й}*e*	28***		
		-*eйe*	42****		
		-*i*^{и}	30****		

*Закінчення -*u*^{i}*йе* лише в прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі*.

**Закінчення -*iйе* лише в прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі*.

***Закінчення рідковживане.

****Одиничне вживання.

Родовий відмінок множини

Тверда група				М’яка група	
Наголошена позиція		Ненаголошена позиція			
Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти
-*их*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12,	-*их*	6, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19,	-*их*	49****

	13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71		20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71		
-ix	2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 17, 19, 28, 29, 30, 33**, 37**, 38**, 40**, 62****	*-ix*	2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 17, 28, 29, 30, 37**, 38**, 40**	*-ix*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30,

					31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71
-u^{i}x	1, 2, 5, 10, 12*, 14*, 17, 19, 25, 28***, 29***, 30***, 35***, 39*, 48*	*-u^{i}x*	1, 2, 5, 10, 12*, 17, 19****, 23, 28***, 29***, 30***, 35***, 39*, 48*	*-iex*	48***

*Закінчення *-u^{i}x* лише в прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі*.

**Закінчення *-іх* лише в прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі*.

***Закінчення рідковживане.

****Одиничне вживання.

Давальний відмінок множини

Тверда група	М’яка група

Наголошена позиція		Ненаголошена позиція			
Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти
-им	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71	*-им*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71	*-ім*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71
-ім	3, 4, 7, 8, 11	*-ім*	3, 4, 7, 8, 11		
-и^{і}м	12*, 13*,	*-и^{і}м*	7**, 8, 17,		

	17, 18, 19, 30		18, 19, 30, 31		
-і^{и}м	1**	*-і^{и}м*	1**		

*Закінчення *-и^{і}м* лише в прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі*.

**Закінчення рідковживане.

Орудний відмінок множини

Тверда група				М’яка група	
Наголошена позиція		Ненаголошена позиція			
Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти
-ими	3, 12, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71	*-ими*	2, 3, 5, 8, 12, 13, 14, 15, 16, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71	*-іми*	9, 12, 13, 14, 15, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71

-*імі*	2, 4, 28**	-*імі*	2, 4, 28**	-*імі*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 16, 17, 18, 28, 29, 30, 31, 35, 42
-*имі*	2, 3, 5, 6, 7, 8, 16, 17, 18, 28, 29, 35	-*имі*	2, 3, 5, 6, 7, 8, 16, 17, 18, 28, 29, 35		
-*и^{i}ми^{i}*	1, 5***, 7***, 10, 11, 12, 19	-*и^{i}ми^{i}*	1, 5***, 7***, 10, 11, 12, 19		
-*ими^{i}*	5***, 9, 30, 42	-*ими^{i}*	5***, 9, 30, 42		
-*іми*	16*, 18*, 38*, 39*, 53*, 66*	-*іми*	16*, 18*, 38*, 39*		
-*и^{i}мі*	2***, 4***, 31	-*и^{i}мі*	2***, 4***, 31		
-*імі^{и}*	1****	-*и^{i}ми*	5**, 15****		

*Закінчення -*іми* лише в прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі*.

**Закінчення -*імі* лише в прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі*.

***Закінчення рідковживане.

****Одиничне вживання.

Місцевий відмінок множини

Тверда група	М’яка група

Наголошена позиція		Ненаголошена позиція			
Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти	Закінчення	Насел. пункти
-*ix*	4***, 5***, 11***, 13**, 31*	-*ix*	4***, 5***, 6*, 11***	-*ix*	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71
-u^ix	1, 4, 5, 7, 8, 19, 28*****,	-u^ix	1, 4, 5, 7, 8, 12, 19, 28*****,	-u^ix	5******

	30*****, 31		30*****, 31, 61******		
-их	1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71	*-их*	1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71		
		-уих	4****		
		-им	29******		

*Закінчення *-іх* лише в прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі*.

**Закінчення *-іх* лише після [в].

***Закінчення *-іх* лише після [в] та в прикметниках зі звукосполуками *гі*, *кі*, *хі*.

****Закінчення -*уих* лише після [к].

*****Закінчення рідковживане.

******Одиничне вживання.

ДОДАТОК Ґ
ІНДЕКС СЛОВОФОРМ

аба'рон:й (Н.в ч.р.)
аб'л'ізлим'і (О.в. мн.)
ага'родн'ім (Д.в. мн.)
ага'родн'іх (Р.в. мн.)
агн'е'вуий (Д.в ж.р.)
а'д':іел'нй (Н.в ч.р.)
ад'і'накави (Н.в. мн.)
ад'і'наковово (Р.в ч.р, с.р.)
ад'і'нокийи (Н.в. мн.)
ад'і'ноких (Р.в. мн.)
ад'на (Н.в ж.р.)
адна'во (Р.в ч.р, с.р.)
адна'го (Р.в ч.р, с.р.)
адна'ног'і̆ (Н.в ч.р.)
ад'не (Н.в с.р.)
ад'ним (О.в ч.р, с.р.)
ад'н'і (Н.в. мн.)
ад'н'іх (Р.в. мн.)
адно'го (Р.в ч.р, с.р.)
ад'ноі̆ (Р.в ж.р.)
ад'нуі̆ (Д.в ж.р.)
ад'нуий (Д.в ж.р.)
ад'нуоі̆ (Д.в ж.р.)
азербаї̆'жанск'ім'і (О.в. мн.)
а'з'іму (З.в ж.р.)
ал'ім'п'іїск'ім (Д.в. мн.)
ал'тиноўс'к'і (Н.в ч.р.)
ал''ховим'і (О.в. мн.)
анг'л'іїски'йи' (Н.в. мн.)
анг'л'іїс'к'ій (Н.в ч.р.)
апел''синавим'і (О.в. мн.)
арган'і'зован (Н.в ч.р.)
а'с'ін':ім (Д.в. мн.)
а'с'ін':уйу (З.в ж.р.)
аснаў'нойе (Н.в с.р.)
а'собага (Р.в ч.р, с.р.)
астал''нийи (Н.в. мн.)
астал''нуйу (З.в ж.р.)
ас'тан':айу (О.в ж.р.)
ас'тан':аму (Д.в ч.р, с.р.)
ас'тан'ему (Д.в ч.р, с.р.)
атк'ри'ти' (Н.в ч.р.)
атк'ри'тим (О.в ч.р, с.р.)
ат'ломанӑа (Н.в ж.р.)
ат'руйн'ійи' (Н.в. мн.)
ат'руйних (Р.в. мн.)
аў'с'анайі (Р.в ж.р.)
аўст'р'іїска: (Р.в ч.р, с.р.)
афри'канс'ки'йе (Н.в. мн.)
'баби'нийе (Н.в. мн.)
'бабс'ка: (Р.в ч.р, с.р.)
'бабс'кайу (О.в ж.р.)
ба'гатайи (Р.в ж.р.)
ба'гатайі (Р.в ж.р.)

ба|гатейе (Н.в с.р.)
ба|гати (Н.в ч.р.)
ба|гатиĭ (Р.в ж.р.)
ба|гатийе (Н.в. мн.)
ба|гатийи (Н.в. мн.)
ба|гатим (О.в ч.р, с.р.)
ба|гатих (Р.в. мн.)
ба|гат’і (Н.в. мн.)
бага|т’іе̯ĭши^{ĭ} (Н.в ч.р.)
ба|гато^{a}*ĭ* (Р.в ж.р.)
ба|гачейе (Н.в. мн.)
ба|гач:и (Н.в ч.р.)
ба|зарнайу (О.в ж.р.)
б’аз|ноги^{i} (Н.в ч.р.)
байа|в’і (Н.в. мн.)
байа|в’іх (Р.в. мн.)
байе|ви^{i}*м* (О.в ч.р, с.р.)
бал’|ни (Н.в ч.р.)
бал’|нийе (Н.в. мн.)
бал’|ними^{i} (О.в. мн.)
бал’|нога (Р.в ч.р, с.р.)
бал’|нуи̯ĭ (Д.в ж.р.)
бал’|шийе (Н.в. мн.)
бал’|ши^{i}*йе* (Н.в. мн.)
бал’|шийи (Н.в. мн.)
бал’|шим’і (О.в. мн.)
бал’|ших (Р.в. мн.)
бал’|шоĭ (Н.в ч.р.)
бал’|шойе (Н.в с.р.)
бара|д’інскайе (Н.в с.р.)
ба|ран’ачи^{i} (Н.в ч.р.)
бар|дови^{ĭ} (Н.в ч.р.)
|барски^{i}*ĭ* (Н.в ч.р.)
ба|си^{i}*м’і* (О.в. мн.)
|бат’каваĭ (Р.в ж.р.)
|бат’кави^{i} (Н.в ч.р.)
|бат’кави^{i}*йе* (Н.в. мн.)
|бат’кав’і (Н.в. мн.)
|бат’кав’ійе (Н.в. мн.)
|бат’киў (Н.в ч.р.)
|бат’ки^{i}*ў* (Н.в ч.р.)
|бат’к’ін (Н.в ч.р.)
|бат’к’іна (Н.в ж.р.)
|бат’к’іну (З.в ж.р)
|бат’к’іў (Н.в ч.р.)
|бат’ковиĭ (Н.в ч.р.)
|бат’ков’іĭ (Д.в ж.р.)
|бат’кового (Р.в ч.р, с.р.)
|бат’ковоĭ (Р.в ж.р.)
|бат’коў (Н.в ч.р.)
|бат’ко^{a}*ў* (Н.в ч.р.)
|бат’куи̯ў (Н.в ч.р.)
|б’една^{ĭ}*а*^{e} (Н.в с.р.)
б’ед|нен’ки^{i}*м’і* (О.в. мн.)
|б’едни^{ĭ} (Н.в ч.р.)
|б’елаĭ (О.в ж.р.)
|б’елайа (Н.в ж.р.)
б’ела|руски^{iĭ} (Н.в ч.р.)
|б’ел’ен’к’ім’і (О.в. мн.)
|б’елийе (Н.в. мн.)

ˈ*б’елоǐ* (О.в ж.р.)

берегаˈва^{ŭ}*а* (Н.в ж.р.)

беˈрезаваго (Р.в ч.р, с.р.)

беˈрезавайи (Р.в ж.р.)

б’еˈр’езави^{i}*м* (О.в ч.р, с.р.)

беˈрезави^{i}*ми*^{i} (О.в. мн.)

беˈрезави^{i}*м’і* (О.в. мн.)

б’еˈр’езави^{i}*м’і* (О.в. мн.)

беˈрезав’і^{ǐ} (Н.в ч.р.)

б’еˈр’озавайі (Р.в. ж.р.)

беˈр’озаваму (Д.в ч.р, с.р.)

б’еˈр’озаваму (Д.в ч.р, с.р.)

б’е^{aˈ}*р’озави*^{i}*йе* (Н.в. мн.)

ˈ*б’ешена* (Н.в ж.р.)

ˈ*бил’шийе* (Н.в. мн.)

ˈ*би*^{i}*тих* (Р.в. мн.)

ˈ*би*^{ǐ}*шин’ки*^{i} (Н.в. мн.)

ˈ*бишин’ки*^{i}*х* (Р.в. мн.)

б’іˈдовайі (Р.в ж.р.)

б’іˈдови (Н.в. мн.)

ˈ*б’і̯едниǐ* (Р.в ж.р.)

ˈ*б’і̯еднойі* (Р.в ж.р.)

ˈ*б’і̯елаǐ* (Р.в ж.р.)

ˈ*б’і̯елийе* (Н.в. мн.)

ˈ*б’іла* (Н.в ж.р.)

б’ілаˈватага (Р.в ч.р, с.р.)

б’ілаˈзуб’і^{ǐ} (Н.в ч.р.)

ˈ*б’ілаǐ* (О.в ж.р.)

ˈ*б’ілиǐ* (Р.в ж.р.)

ˈ*б’ілойу* (О.в ж.р.)

ˈ*б’іл’шиǐ* (Д.в ж.р.)

блаˈги^{ǐ} (Н.в ч.р.)

блаˈги^{i}*х* (Р.в. мн.)

бл’еˈди (Н.в ч.р.)

бˈлижн’і^{ǐ} (Н.в ч.р.)

бˈлижн’ім (Д.в. мн.)

бˈлижчи^{i} (Н.в ч.р.)

бˈлижчойі (Р.в ж.р.)

ˈ*божага* (Р.в ч.р, с.р.)

ˈ*боǐки*^{i}*йе* (Н.в. мн.)

бойазˈки (Н.в ч.р.)

болˈгарс’ким (О.в ч.р, с.р.)

ˈ*бол’ше:* (Н.в с.р.)

*бол’*ˈ*шиǐ* (Н.в ч.р.)

ˈ*бол’шоǐ* (Р.в ж.р.)

ˈ*борз’іǐ* (Д.в ж.р.)

*боро*ˈ*датим* (О.в ч.р, с.р.)

бˈр’анскага (Р.в ч.р, с.р.)

братаˈвуйу (З.в ж.р.)

бˈратовиǐ (Н.в ч.р.)

братоˈвоǐ (О.в ж.р.)

бˈратовойу (О.в ж.р.)

бˈратски^{i}*х* (Р.в. мн.)

брезенˈтовийи (Н.в. мн.)

брехˈл’іви^{i}*м* (Д.в. мн.)

брехˈл’і^{u}*в’і*^{u} (Н.в ч.р.)

брехˈл’ів’ім (Д.в. мн.)

бридˈк’іǐ (Н.в ч.р.)

бˈритими^{i} (О.в. мн.)

бˈроше^{u}*ни* (Д.в ж.р.)

бруд'ноǐ (О.в ж.р.)
'будн'і (Н.в ч.р.)
'будн'іǐ (Н.в ч.р.)
'будн'іх (Р.в. мн.)
'будушчему (Д.в ч.р, с.р.)
'будушч'іǐ (Д.в ж.р.)
'будушчо͡о (Р.в ч.р, с.р.)
буз'кови'м'і (О.в. мн.)
'бул'ши'йе (Н.в. мн.)
бу'мажни (Н.в. мн.)
'бу̯ол'шийе (Н.в. мн.)
бу'р'ашно[a]йі (Р.в ж.р.)
в ад'ном (М.в ч.р, с.р.)
ва ў̆та'ри (М.в ж.р.)
ва ў̆та'ром (М.в ч.р, с.р.)
ва ў̆та'рум (М.в ч.р, с.р.)
вад'а'нуǐ (Д.в ж.р.)
важ'кайа (Н.в ж.р.)
важ'ки'м (Д.в. мн.)
важ'койі (Р.в ж.р.)
'важних (Р.в. мн.)
ваз'душни'йи[e] (Н.в. мн.)
ва'йен:и'ǐ (Н.в ч.р.)
ва'йен:им (О.в ч.р, с.р.)
ва'йен:ому (Д.в ч.р, с.р.)
вал'е'ви[іǐ] (Н.в ч.р.)
в'а'л'ікаǐ (Р.в ж.р.)
в'а'л'ік'и[u]йи (Н.в. мн.)
в'а'л'ік'ім'і (О.в. мн.)
ва'лоў̆с'к'ійе (Н.в. мн.)
ва'н'учи'м (Д.в. мн.)
варта'в̯уоǐ (Д.в ж.р.)
вас'м'ік'ласнаǐ (Р.в ж.р.)
вас'мого (Р.в ч.р, с.р.)
в'а'с'олайе (Н.в с.р.)
'ватнийи[e] (Н.в. мн.)
ве'душч'ім (О.в ч.р, с.р.)
в'ека'вийе (Н.в. мн.)
ве'ликайі (Р.в ж.р.)
ве'ликиǐ (Н.в ч.р.)
ве'лики'ǐ (Д.в ж.р.)
ве'лики'йе (Н.в. мн.)
ве'лик'і (Н.в ч.р.)
ве[и]'лик'і (Н.в. мн.)
ве'лик'і'ǐ (Н.в ч.р.)
вели'кодн'ім (Д.в. мн.)
ве'л'ік'і (Н.в ч.р.)
в'е'л'ікайе (Н.в с.р.)
в'е'л'ікайі (Р.в ж.р.)
'вербнайу (О.в ж.р.)
вер'бовайу (О.в ж.р.)
вер'бовойу (О.в ж.р.)
'в'ерним (Д.в. мн.)
'верхн'і (Н.в ч.р.)
'в'ерхн'і (Н.в ч.р.)
'верхн'ійи' (Н.в. мн.)
'верхн'ім (О.в ч.р, с.р.)
'верхн'уǐ (Д.в ж.р.)
вер'хоў̆нойі (Р.в ж.р.)
ве'селих (Р.в. мн.)

ве|с’іл’не (Н.в с.р.)
вес|н’ани (Н.в. мн.)
весн’а|нуоǐ (Р.в ж.р.)
ве|ч’ірн’а (Н.в ж.р.)
ве|ч’ірн’ага (Р.в ч.р, с.р.)
ве|ч’ірн’і (Н.в. мн.)
ве|ч’ірн’о^{a}йі (Р.в ж.р.)
|вибитойу (О.в ж.р.)
|виготоўленому (Д.в ч.р, с.р.)
видат|ниǐ (Д.в ж.р.)
|ви^{i}дни^{i}х (Р.в. мн.)
|видубиц’ки^{iǐ} (Н.в ч.р.)
|вижиўши (Н.в. мн.)
ви|лик’ім (О.в ч.р, с.р.)
|вин:и (Н.в. мн.)
|вир’ітаǐ (Д.в ж.р.)
|вирошчени (Н.в ч.р.)
ви|с’ачойи (Р.в ж.р.)
ви|сокайе (Н.в с.р.)
ви|сок’і (Д.в ж.р.)
ви|сок’ім (О.в ч.р, с.р.)
ви|сокоǐ (Д.в ж.р.)
ви|сокому (Д.в ч.р, с.р.)
висо|косни^{i} (Н.в. мн.)
висо|чен’каго (Р.в ч.р, с.р.)
|висушени (Н.в ч.р.)
|витраченаǐ (О.в ж.р.)
|виўчени (Н.в. мн.)
вихад|нийе (Н.в. мн.)
вихад|ним’і (О.в. мн.)
вихад|н’ім’і (О.в. мн.)
виход|нойі (Р.в ж.р.)
|вицв’ілу (З.в ж.р.)
ви|ч’ірн’е (Н.в с.р.)
ви^{i}|шейшему (Д.в ч.р, с.р.)
ви^{i}|шейшим (О.в ч.р, с.р.)
виш|н’ови (Н.в ч.р.)
виш|н’овойу (О.в ж.р.)
ви^{i}ш|н’овуйу (З.в ж.р.)
|виш:ом (Д.в ч.р, с.р.)
|вишче (Н.в с.р.)
|вишч’і (Н.в. мн.)
|вишчо: (Р.в ч.р, с.р.)
|вишчу (З.в ж.р.)
в’і|домим (О.в ч.р, с.р.)
в’і|дом’і (Н.в. мн.)
в’ідпов’і|дал’н’і (Д.в ж.р.)
в’і|сок’е (Н.в с.р.)
|в’іучени^{i}ǐ (Н.в ч.р.)
|в’іш:айі (Р.в ж.р.)^{i}
|в’ішитайу (О.в ж.р.)
в’іш|н’ов’і (Н.в ч.р.)
в’іш|н’овойе (Н.в с.р.)
вод’а|ного (Р.в ч.р, с.р.)
во|йен:ому (Д.в ч.р, с.р.)
во^{a}ра|нийи (Н.в. мн.)
|вос’ми^{ǐ} (Н.в ч.р.)
вос’|мого (Р.в ч.р, с.р.)
|воўчачиǐ (Н.в ч.р.)
вуз’|ки^{i}йе (Н.в. мн.)

ˈ*вумнийи* (Н.в. мн.)
гадаˈви^{i} (Н.в ч.р.)
ˈ*газав’ійи*^{i} (Н.в. мн.)
галаўˈнуоў (Д.в ж.р.)
галуˈбейе (Н.в с.р.)
гаˈлуб’ен’к’ейе (Н.в с.р.)
галуˈби (Н.в. мн.)
галуˈби^{i}*йе* (Н.в. мн.)
галуˈбих (Р.в. мн.)
галуˈб’ійі (Н.в. мн.)
галуˈбоў (Р.в ж.р.)
галуˈбойе (Н.в с.р.)
галуˈбуоў (Д.в ж.р.)
гарадсˈки (Н.в ч.р.)
гарадсˈк’ім (Д.в. мн.)
гарадсˈкога (Р.в ч.р, с.р.)
гарадсˈкоў (Р.в ж.р.)
гарадсˈкуў (Д.в ж.р.)
гаˈрачаᶜа (Р.в ч.р, с.р.)
гаˈр’ачаў (Д.в ж.р.)
гаˈр’ачаму (Д.в ч.р, с.р.)
гаˈр’аче (Н.в с.р.)
гаˈр’ачиў (Н.в ч.р.)
гаˈр’ачим (О.в ч.р, с.р.)
гаˈр’ач’ійе (Н.в. мн.)
гаˈрач’ім (О.в ч.р, с.р.)
гаˈрачу (З.в ж.р.)
гаˈр’ачуйу (З.в ж.р.)
ˈ*гарнаў* (Р.в ж.р.)
ˈ*гарни* (Н.в ч.р.)
ˈ*гарни*^{i} (Н.в ч.р.)
ˈ*гарнийи* (Н.в. мн.)
ˈ*гарнойі* (Р.в ж.р.)
ˈ*гарнуў* (Д.в ж.р.)
ˈ*гарнуйу* (З.в ж.р.)
гаˈр’унскаму (Д.в ч.р, с.р.)
гаˈр’унскиˈйи^{e} (Н.в. мн.)
г’ірˈк’іми (О.в. мн.)
г’ірс’ˈки^{i} (Н.в ч.р.)
г’ірс’ˈки^{i}*х* (Р.в. мн.)
г’ірс’ˈкоў (О.в ж.р.)
гˈладкуиў (Д.в ж.р.)
гладˈкуиў (Д.в ж.р.)
гˈлаўна^{ŭ}*е* (Н.в с.р.)
гˈлаўнайи (Р.в ж.р.)
гˈлаўни (Н.в. мн.)
гˈлаўном (Д.в ч.р, с.р.)
глиˈбокайі (Р.в ж.р.)
глиˈбоко^{a}*ў* (Р.в ж.р.)
глиˈбокойі (Р.в ж.р.)
глиˈбоко^{a}*йі* (Р.в ж.р.)
глиˈн’ани (Н.в. мн.)
гˈлин’ано^{a}*йі* (Р.в ж.р.)
гˈл’оўк’і (Н.в ч.р.)
глуˈхайа (Н.в ж.р.)
глуˈх’і (Н.в ч.р.)
глуˈх’ій (Н.в ч.р.)
глуˈх’і^{ў} (Н.в ч.р.)
глуˈх’іми (О.в. мн.)
гн’іˈлуйу (З.в ж.р.)

ˈ*голийи* (Н.в. мн.)
голуˈбим (О.в ч.р, с.р.)
голуˈбʼі (Н.в. мн.)
ˈ*гордаї* (Д.в ж.р.)
ˈ*горди*^{ії} (Н.в ч.р.)
ˈ*гордих* (Р.в. мн.)
ˈ*горʼкʼі*^{ї} (Н.в ч.р.)
гоˈроднʼіх (Р.в. мн.)
городсʼˈке (Н.в с.р.)
городсˈкого (Р.в ч.р, с.р.)
гоˈрохови^{ї} (Н.в ч.р.)
ˈ*гострʼійи*^{і} (Н.в. мн.)
гоˈтово^{а}*ї* (Р.в ж.р.)
гоˈтовому (Д.в ч.р, с.р.)
гˈрʼазна^{ŭ}*а* (Н.в ж.р.)
гˈрец̧ʼки^{і} (Н.в. мн.)
гˈрецки^{і}*йе* (Н.в. мн.)
греˈчана^{ŭ}*а* (Н.в ж.р.)
греˈчаноїˇ (Р.в ж.р.)
гˈречнʼеваго (Р.в ч.р, с.р.)
гˈрубаго (Р.в ч.р, с.р.)
гˈрубайе (Н.в с.р.)
грудˈними (О.в. мн.)
*груза*ˈ*войу* (О.в ж.р.)
грузʼˈкого (Р.в ч.р, с.р.)
грузо^{а}ˈ*вими*^{і} (О.в. мн.)
гˈрушовиˇ (Н.в ч.р.)
гуˈбатайи (Р.в ж.р.)
гуˈсʼіним (О.в ч.р, с.р.)
гуˈсʼінʼі^{и}*йе* (Н.в. мн.)

гусˈтейе (Н.в с.р.)
гусˈтойе (Н.в с.р.)
далгаˈрукʼі^{ї} (Н.в ч.р.)
даˈлʼок (Н.в ч.р.)
даˈлʼоки^{ії} (Н.в ч.р.)
даˈмашнʼа (Н.в ж.р.)
даˈмашнʼаму (Д.в ч.р, с.р.)
даˈмашни^{і}*йе* (Н.в. мн.)
даˈмашнʼі^{ї} (Н.в ч.р.)
даˈмашнʼуйу (З.в ж.р.)
ˈ*дан:ийи*^{е} (Н.в. мн.)
дансˈкʼії (Н.в ч.р.)
дараˈги^{і}*м* (Д.в. мн.)
дараˈгʼі^{ї} (Н.в ч.р.)
дараˈгʼійи^{і} (Н.в. мн.)
дараˈгʼімʼі^{и} (О.в. мн.)
дараˈгога (Р.в ч.р, с.р.)
дараˈгоїˇ (Д.в ж.р.)
дараˈгоїˇ (Н.в ч.р.)
дараˈгойе (Н.в с.р.)
дараˈгуйу (З.в ж.р.)
дармаˈвиїˇ (Н.в ч.р.)
дармаˈвуйу (З.в ж.р.)
дармаˈвуоїˇ (Р.в ж.р.)
дармоˈвʼі (Н.в. мн.)
даˈрожнʼеїˇ (Д.в ж.р.)
даˈрожчʼі^{и} (Н.в ч.р.)
даўˈжен:и (Н.в ч.р.)
даўˈнʼашнʼім (О.в ч.р, с.р.)
ˈ*даўнʼе* (Н.в с.р.)

ˈ*даўн’ему* (Д.в ч.р, с.р.)

ˈ*даўн’і* (Н.в ч.р.)

ˈ*даўн’і* (Н.в. мн.)

ˈ*даўн’і͡ех* (Р.в. мн.)

ˈ*даўн’ій* (Н.в ч.р.)

ˈ*даўн’ійе* (Н.в. мн.)

ˈ*даўн’ім* (О.в ч.р, с.р.)

ˈ*даўн’іх* (Р.в. мн.)

даўˈн’ішн’іх (Р.в. мн.)

двараˈвиʲх (Р.в. мн.)

двоїˈної (Р.в ж.р.)

двоˈйур’ідній (Д.в ж.р.)

двоˈйуродній (Н.в ч.р.)

двуеˈтажнейе (Н.в с.р.)

д’еˈб’елої (Д.в ж.р.)

д’еˈв’атиˇ (Н.в ч.р.)

ˈ*д’едаўс’киʲмиʲ* (О.в. мн.)

ˈ*д’едаўс’киʲм’і* (О.в. мн.)

ˈ*д’едушк’ін* (Н.в ч.р.)

ˈ*д’едушк’іній* (Р.в ж.р.)

ˈ*д’еїствуйушчеї* (Р.в ж.р.)

д’елаˈвої (О.в ж.р.)

д’ер’еˈв’ан:аᵘ̆е (Н.в с.р.)

д’ер’еˈв’ан:ийиʲ (Н.в. мн.)

д’ер’еўˈйан:иˇ (Н.в ч.р.)

дереˈв’ан:иʲми (О.в. мн.)

дереўˈйаними (О.в. мн.)

дереўˈйан’і (Н.в. мн.)

деᵘˈс’атуї (Д.в ж.р.)

деˈшеви (Н.в ч.р.)

деˈшевиʲ (Н.в ч.р.)

деᵘˈшеўшому (Д.в ч.р, с.р.)

д’еˈшеўшу (З.в ж.р.)

д’еˈшоваᵘ̆аᵉ (Н.в с.р.)

д’еˈшов’і (Н.в ч.р.)

ˈ*дикиʲйе* (Н.в. мн.)

ˈ*дикиʲх* (Р.в. мн.)

ˈ*дик’і* (Н.в. мн.)

диˈр’авайі (Р.в ж.р.)

дириўˈйану (З.в ж.р.)

диˈт’ачиʲ (Н.в. мн.)

ˈ*д’ік’ійиʲ* (Н.в. мн.)

ˈ*д’ік’іх* (Р.в. мн.)

д’ілаˈвим’і (О.в. мн.)

дˈл’ін:аго (Р.в ч.р, с.р.)

дˈл’ін:айа (Н.в ж.р.)

дˈл’ін:ен’кейе (Н.в с.р.)

дл’іˈн’:і͡ейшиʲ (Н.в ч.р.)

дˈл’ін’:ійі (Н.в. мн.)

дн’еўˈново (Р.в ч.р, с.р.)

ˈ*добрага* (Р.в ч.р, с.р.)

ˈ*добраї* (Р.в ж.р.)

ˈ*добрейе* (Н.в с.р.)

ˈ*добри* (Н.в ч.р.)

ˈ*добриї* (Д.в ж.р.)

ˈ*добриˇ* (Н.в ч.р.)

ˈ*добр’ійе* (Н.в. мн.)

ˈ*доброᵉ̆о* (Р.в ч.р, с.р.)

ˈ*доброї* (Д.в ж.р.)

ˈ*добру* (З.в ж.р.)

до'машн'іми (О.в. мн.)
домо'вийи^{е} (Н.в. мн.)
доро'ги^{і}*х* (Р.в. мн.)
доро'гим (Д.в. мн.)
доро'гого (Р.в ч.р, с.р.)
доро'гої (Р.в ж.р.)
до'садна (Н.в ж.р.)
дос'в'ідчену (З.в ж.р.)
'доўга (Н.в ж.р.)
'доўге (Н.в с.р.)
'доўгейе (Н.в с.р.)
'доўги (Н.в. мн.)
'доўги^{і}*йе* (Н.в. мн.)
'доўги^{і}*х* (Р.в. мн.)
'доўг'і (Н.в ч.р.)
'доўг'іі (Н.в ч.р.)
'доўг'і^{ї} (Н.в ч.р.)
'доўг'ійи^{і} (Н.в. мн.)
'доўг'ім (О.в ч.р, с.р.)
'доўг'ім'і (О.в. мн.)
доўготе'леси (Н.в. мн.)
'доўшему (Д.в ч.р, с.р.)
'доўши^{і} (Н.в. мн.)
'дохлих (Р.в. мн.)
'доч:ииими (О.в. мн.)
'доч:ино^{а}*йі* (Р.в ж.р.)
дошчо'виї (Н.в ч.р.)
дошчо'вими (О.в. мн.)
драга'цен:и^{і}*ми* (О.в. мн.)
драж:а'в'е (Н.в с.р.)
д'р'еўн'айе (Н.в с.р.)
д'реўн'ійи^{і} (Н.в. мн.)
д'реўн'ім (О.в ч.р, с.р.)
д'реўн'ого (Р.в ч.р, с.р.)
д'реўн'уйу (З.в ж.р.)
др'іб'нен'ко^{а}*йі* (Р.в ж.р.)
дрото'в'ейе (Н.в с.р.)
дрото'вого (Р.в ч.р, с.р.)
дру'га (Н.в ж.р.)
д'руги^{і} (Н.в ч.р.)
дру'ги^{і}*йи*^{і} (Н.в. мн.)
дру'ги^{і}*йі* (Н.в. мн.)
дру'ги^{і}*м* (Д.в. мн.)
д'руг'і (Н.в ч.р.)
дру'г'і (Н.в ч.р.)
дру'г'ійе (Н.в. мн.)
дру'г'ійи^{і} (Н.в. мн.)
дру'г'іми (О.в. мн.)
дру'г'ім'і (О.в. мн.)
дру'г'іх (Р.в. мн.)
д'ругo^{г}*o* (Р.в ч.р, с.р.)
д'ругогу (Р.в ч.р, с.р.)
дру'гої (Н.в ч.р.)
дру'гої (О.в ж.р.)
дру'гойі (Р.в ж.р.)
д'ругому (Д.в ч.р, с.р.)
д'ругу (З.в ж.р.)
дру'гуйу (З.в ж.р.)
д'ружеств'ен:аї (Р.в ж.р.)
д'ружн'ім (Д.в. мн.)

д'ружн'ому (Д.в ч.р, с.р.)
ду'бови (Н.в. мн.)
ду'бовийе (Н.в. мн.)
ду'бови^{і}ми^{і} (О.в. мн.)
ду'бови^{і}м'і (О.в. мн.)
ду'бов'і^{и}йе (Н.в. мн.)
'дужого (Р.в ч.р, с.р.)
'дужчойи (Р.в ж.р.)
дур'на (Н.в ж.р.)
дур'на^{й}а (Н.в ж.р.)
дур'нейе (Н.в с.р.)
дур'ни (Д.в ж.р.)
дур'ний̆ (Д.в ж.р.)
дур'ни^{і}ї̆ (Н.в ч.р.)
дур'нийи (Н.в. мн.)
дур'ним (Д.в. мн.)
дур'них (Р.в. мн.)
дур'ного (Р.в ч.р, с.р.)
дур'ної̆ (Н.в ч.р.)
дур'ноі̆ (О.в ж.р.)
дур'нуий̆ (Д.в ж.р.)
духа'вога (Р.в ч.р, с.р.)
ду'хоўно^{а}йе (Н.в с.р.)
ест'радни^{і} (Н.в ч.р.)
'жалосл'ів'ійе (Н.в. мн.)
'жаренойе (Н.в с.р.)
же'л'езними (О.в. мн.)
же'л'езноі̆ (О.в ж.р.)
же'л'ізнойи (Р.в ж.р.)
же'нати (Н.в ч.р.)
же'нати^{і} (Н.в ч.р.)
'женск'ійе (Н.в. мн.)
'женск'ім (О.в ч.р, с.р.)
жи'вейе (Н.в с.р.)
жи'в'ійе (Н.в. мн.)
жи'во: (Р.в ч.р, с.р.)
'жидкуі̆ (Д.в ж.р.)
жи'л'езни^{і}м (Д.в. мн.)
'жинчиноі̆ (О.в ж.р.)
'жирнаво (Р.в ч.р, с.р.)
'жирн'і (Д.в ж.р.)
'житн'а (Н.в ж.р.)
'житн'айи (Р.в ж.р.)
'житнайі (Р.в ж.р.)
'житн'айі (Р.в ж.р.)
'житнайу (З.в ж.р.)
'житнайу (О.в ж.р.)
'житн'е^{а}йа (Н.в ж.р.)
'житн'ему (Д.в ч.р, с.р.)
'житн'і (Н.в ч.р.)
'житн'ій̆ (Д.в ж.р.)
'житн'ім (О.в ч.р, с.р.)
'житн'оі̆ (Р.в ж.р.)
жиў (Н.в ч.р.)
ж'і^{и}'в'ім (Д.в. мн.)
'ж'ітн'айу (О.в ж.р.)
жорст'к'і$^{ї̆}$ (Н.в ч.р.)
'жостк'іми (О.в. мн.)
'жоўта (Н.в ж.р.)
жоўта'вато^{а}йу (О.в ж.р.)

ˈ*жоўтага* (Р.в ч.р, с.р.)
ˈ*жоўтайі* (Р.в ж.р.)
ˈ*жоўтен’ки*^{i} (Н.в. мн.)
ˈ*жоўтен’ко*^{a}*ї* (Р.в ж.р.)
ˈ*жоўти* (Н.в ч.р.)
ˈ*жоўти* (Н.в. мн.)
ˈ*жоўти*^{i} (Н.в ч.р.)
ˈ*жоўт’і*^{u} (Н.в ч.р.)
ˈ*жоўтої* (Р.в ж.р.)
ˈ*жоўтуї* (Д.в ж.р.)
*з д*ˈ*л’ін:айі* (Р.в ж.р.)
ˈ*зайачи*^{i}*м* (О.в ч.р, с.р.)
ˈ*зайач’ім* (О.в ч.р, с.р.)
*за*ˈ*кінченийї* (Н.в ч.р.)
*зала*ˈ*тайа* (Н.в ж.р.)
*зала*ˈ*тейе* (Н.в с.р.)
*зала*ˈ*ти* (Н.в ч.р.)
*зала*ˈ*ти*^{i} (Н.в. мн.)
*зала*ˈ*тийе* (Н.в. мн.)
*зала*ˈ*ти*^{i}*йе* (Н.в. мн.)
*зала*ˈ*тийи* (Н.в. мн.)
*зала*ˈ*тим* (О.в ч.р, с.р.)
*зала*ˈ*тойі* (Р.в ж.р.)
*зала*ˈ*туйу* (З.в ж.р.)
ˈ*замкнутиї* (Н.в ч.р.)
*за*ˈ*можн’еї* (Н.в ч.р.)
*за*ˈ*можн’ейе* (Н.в с.р.)
*за*ˈ*можн’і* (Н.в. мн.)
*за*ˈ*можн’ії* (Н.в ч.р.)
*за*ˈ*мужн’аму* (Д.в ч.р, с.р.)
*за*ˈ*мужн’ім* (Д.в. мн.)
*за*ˈ*мужн’ім* (О.в ч.р, с.р.)
*за*ˈ*мужн’ім’і* (О.в. мн.)
*за*ˈ*мужн’ого* (Р.в ч.р, с.р.)
ˈ*зан’ат’ії* (Д.в ж.р.)
ˈ*западнуйу* (З.в ж.р.)
*за*ˈ*писаними*^{i} (О.в. мн.)
*за*ˈ*ритим’і* (О.в. мн.)
*зас*ˈ*луженом* (Д.в ч.р, с.р.)
ˈ*заўтр’ашн’ії* (Д.в ж.р.)
*з*ˈ*варени*^{i}*ї* (Д.в ж.р.)
*зв’ен’:е*ˈ*вої* (Д.в ж.р.)
*зви*ˈ*чаїним* (О.в ч.р, с.р.)
*зв’ін:а*ˈ*вейу* (О.в ж.р.)
*з*ˈ*вонк’ії* (Н.в ч.р.)
*з*ˈ*вонк’іми* (О.в. мн.)
*з*ˈ*вонкойи*^{i} (Р.в ж.р.)
*зда*ˈ*роваї* (Р.в ж.р.)
*зда*ˈ*ровайі* (Р.в ж.р.)
*зда*ˈ*ровейе* (Н.в с.р.)
*зда*ˈ*рови*^{i} (Н.в ч.р.)
*зда*ˈ*рови*^{i} (Н.в. мн.)
*зда*ˈ*ровийе* (Н.в. мн.)
*зда*ˈ*рови*^{i}*х* (Р.в. мн.)
*зда*ˈ*ров’і* (Н.в ч.р.)
*зда*ˈ*ров’і*^{ŭ}*е* (Н.в. мн.)
*зда*ˈ*рової* (Д.в ж.р.)
*зда*ˈ*рову:* (З.в ж.р.)
*зе*ˈ*лени*^{i} (Н.в. мн.)
*зе*ˈ*лено*^{a}*йі* (Р.в ж.р.)

зе|л'ізни (Н.в. мн.)
зе|л'ізн'ійе (Н.в. мн.)
з'е|л'онимі (О.в. мн.)
з'е|л'онім'і (О.в. мн.)
з'е|л'он'іх (Р.в. мн.)
зе|мел'ний (Р.в ж.р.)
зеʷмл'а|ним (Д.в. мн.)
з'емл'а|ної (Д.в ж.р.)
зеʷм|ний (Д.в ж.р.)
зем|нога (Р.в ч.р, с.р.)
зем|нойу (О.в ж.р.)
|з'емскаӥа (Н.в ж.р.)
зер|кал'ново (Р.в ч.р, с.р.)
з'ерна|вога (Р.в ч.р, с.р.)
з'ерна|вої (Р.в ж.р.)
зерно|вими (О.в. мн.)
|зімн'а (Н.в ж.р.)
|зимн'іх (Р.в. мн.)
|зимн'ойі (Р.в ж.р.)
зимн'у (З.в ж.р.)
|з'імн'а (Н.в ж.р.)
|з'імн'ага (Р.в ч.р, с.р.)
|з'імн'аї (Р.в ж.р.)
|з'імн'ейе (Н.в с.р.)
|з'імн'і (Н.в ч.р.)
|з'імн'ійе (Н.в. мн.)
|з'імн'ім (Д.в. мн.)
|з'імн'іх (Р.в. мн.)
|з'імн'у (З.в ж.р.)
з'і|мов'ійі (Н.в. мн.)
з'і|мов'іх (Р.в. мн.)
зли (Н.в. мн.)
зл'ій (Д.в ж.р.)
з|лоснаму (Д.в ч.р, с.р.)
зна|комім (Д.в. мн.)
золо|т'і (Н.в. мн.)
|зоўн'ішн'іх (Р.в. мн.)
з|робленуї (Д.в ж.р.)
зуб|нойе (Н.в с.р.)
зуб|нуйу (О.в ж.р.)
ізб'і|рат'ел'ної (Р.в ж.р.)
|імпортнойі (Р.в ж.р.)
ін|дичаӥе (Н.в с.р.)
іс|печенайа (Н.в ж.р.)
|йаблачнейе (Н.в с.р.)
|йаблочне (Н.в с.р.)
|йалав'ійе (Н.в. мн.)
|йалового (Р.в ч.р, с.р.)
йара|вайа (Н.в ж.р.)
йара|ву (З.в ж.р.)
йара|вуйу (З.в ж.р.)
|йаснайе (Н.в с.р.)
йач|м'ен:аї (Р.в ж.р.)
йач|мен':айі (Р.в ж.р.)
йач|м'ен:у (З.в ж.р.)
|йачнуйу (З.в ж.р.)
|йашнайа (Н.в ж.р.)
йес|т'ествен:ойе (Н.в с.р.)
йізда|вім'і (О.в. мн.)
|йужних (Р.в. мн.)

каз'ков<u>у</u> (З.в ж.р.)
ка'з'он:о<u>ї</u> (Р.в ж.р.)
кал'а'ров<u>их</u> (Р.в. мн.)
кал'а'ров'ійе (Н.в. мн.)
ка'лишн'і<u>ех</u> (Р.в. мн.)
ка'лишн'ім (Д.в. мн.)
ка'л'осни<u>ї</u> (Н.в ч.р.)
ка'л'учи<u>ї</u> (Н.в ч.р.)
кал'хознайе (Н.в с.р.)
кал'хозни (Н.в ч.р.)
кама'рини<u>і</u>м (Д.в. мн.)
камйа'ни (Н.в. мн.)
камп'йутернайе (Н.в с.р.)
камса'мол'ски<u>і</u>йе (Н.в. мн.)
каму'нал'на (Н.в ж.р.)
ка'натнуйу (З.в ж.р.)
ка'н'ечна<u>ӣ</u>е (Н.в с.р.)
кап'і'тал'ного (Р.в ч.р, с.р.)
'капосни<u>ї</u> (Д.в ж.р.)
капус'т'ане (Н.в с.р.)
ка'пуст'ано<u>ʾ</u>о (Р.в ч.р, с.р.)
капус'т'ано<u>а</u>йу (О.в ж.р.)
капуш'чани (Н.в ч.р.)
кап'ч'оно<u>ї</u> (О.в ж.р.)
кап'чоной<u>у</u> (О.в ж.р.)
ка'рави<u>і</u>ми<u>і</u> (О.в. мн.)
ка'райушчему (Д.в ч.р, с.р.)
кара'лац'ки<u>і</u> (Н.в. мн.)
кара'л'еўс'к'і<u>и</u> (Н.в ч.р.)
кар'е'н:о<u>ї</u> (Н.в ч.р.)
ка'ри<u>і</u>чн'еви<u>іӣ</u> (Н.в ч.р.)
кар'і'н:<u>уо</u>ї (Д.в ж.р.)
ка'р'ічн'авайу (О.в ж.р.)
ка'р'ічн'еваї (О.в ж.р.)
ка'р'ішн'ев'і (Н.в ч.р.)
карма'ва (Н.в ж.р.)
карма'ви (Н.в ч.р.)
карма'ви<u>і</u> (Н.в ч.р.)
карма'ви<u>і</u>ї (Н.в ч.р.)
карма'ви<u>і</u>йе (Н.в. мн.)
карма'в'і<u>ї</u> (Н.в ч.р.)
карма'в'ійе (Н.в. мн.)
карма'в'і<u>и</u>м (Д.в. мн.)
карма'вого (Р.в ч.р, с.р.)
карма'вої (Н.в ч.р.)
карма'вому (Д.в ч.р, с.р.)
карма'в<u>уї</u> (Д.в ж.р.)
карма'в<u>уо</u>ї (Р.в ж.р.)
ка'рон:им'і (О.в. мн.)
ка'рот'ен'ка<u>ӣ</u>а (Н.в ж.р.)
ка'ротен'ко<u>а</u>йу (О.в ж.р.)
ка'ротк'і (Н.в. мн.)
ка'роўйачага (Р.в ч.р, с.р.)
ка'роўйачога (Р.в ч.р, с.р.)
ка'роўйачого (Р.в ч.р, с.р.)
ка'роўйачому (Д.в ч.р, с.р.)
кар'патс'ка (Н.в ж.р.)
картоп'л'ану (З.в ж.р.)
кар'тоф'ел'ну<u>ӣ</u>у (З.в ж.р.)
кас'м'іч'ескаї (Р.в ж.р.)

к'вашенийи (Н.в. мн.)
к'ера'с'іново^{г}о (Р.в ч.р, с.р.)
'кийіўски (Н.в ч.р.)
'кийіўс'койу (О.в ж.р.)
'к'ійіўс'к'ім (О.в ч.р, с.р.)
к'ір'п'ічнаво (Р.в ч.р, с.р.)
к'ір'п'ічни (Н.в. мн.)
'к'іслим'і (О.в. мн.)
к'іс'л'ішими^{і} (О.в. мн.)
к'ласноїй (Р.в ж.р.)
к'л'укв'ен:а (Н.в ж.р.)
к'нижна^{г}а (Р.в ч.р, с.р.)
ко'з'ачого (Р.в ч.р, с.р.)
кол'госпним (Д.в. мн.)
кол'о'ровойі (Р.в ж.р.)
ко'л'учих (Р.в. мн.)
'комнатноїй (Р.в ж.р.)
ко^{а}мп'йутерно^{а}йу (О.в ж.р.)
комун'іс'тичнийй (Д.в ж.р.)
кора'бел'ноїй (Р.в ж.р.)
ко'р'авово (Р.в ч.р, с.р.)
ко^{а}р'е'н:ийе (Н.в. мн.)
ко'ричн'евин'ки^{і} (Н.в. мн.)
ко'ричн'евих (Р.в. мн.)
кормо'ве (Н.в с.р.)
ко'са (Н.в ж.р.)
'косв'ен:ага (Р.в ч.р, с.р.)
кочеў'р'ажними (О.в. мн.)
кра'ваві^{и}м (Д.в. мн.)
к'райн'і (Н.в ч.р.)
к'райн'іми (О.в. мн.)
к'райн'іх (Р.в. мн.)
к'райн'еїй (Д.в ж.р.)
к'райн'уїй (Д.в ж.р.)
крака'д'іл'ач'іх (Р.в. мн.)
кра'л'ачими (О.в. мн.)
кра'с'іва (Н.в ж.р.)
кра'с'івайа (Н.в ж.р.)
крас'і'вен:ейе (Н.в с.р.)
кра'с'іви^{іїй} (Н.в ч.р.)
кра'с'ів'і (Н.в. мн.)
кра'с'ів'і (Н.в. ч.р.)
кра'с'ів'ім (Д.в. мн.)
кра'с'іву: (З.в ж.р.)
кра'с'івуйу (З.в ж.р.)
к'раснаїй (О.в ж.р.)
к'раснага (Р.в ч.р, с.р.)
к'расна^{г}а (Р.в ч.р, с.р.)
к'расна^{о}го (Р.в ч.р, с.р.)
к'раснайу (О.в ж.р.)
к'раснен'ки^{і} (Н.в ч.р.)
к'раснен'к'іх (Р.в. мн.)
к'расни^{і} (Н.в. мн.)
к'раснийе (Н.в. мн.)
к'расни^{ӣ}и (Н.в. мн.)
к'расними^{і} (О.в. мн.)
крас'н'іши (Н.в. мн.)
к'расно^{а}їй (О.в ж.р.)
к'рашчим (Д.в. мн.)
к'ремового (Р.в ч.р, с.р.)

к'р'епчи^{i}х (Р.в. мн.)
кри'вої̆ (Д.в ж.р.)
кри'войе (Н.в с.р.)
кри^{i}'вому (Д.в ч.р, с.р.)
кри^{i}'лата^{ŭ}е (Н.в с.р.)
кри'латому (Д.в ч.р, с.р.)
к'р'іепкайа (Н.в ж.р.)
кр'іпас'но^{ə}о (Р.в ч.р, с.р.)
кр'іпас'нуої̆ (Д.в ж.р.)
кроле'вец'ки (Н.в ч.р.)
кроле'вец'ки^{i} (Н.в. мн.)
к'р'оснаї̆ (О.в ж.р.)
к'руглаї̆ (О.в ж.р.)
к'руглиї̆ (Н.в ч.р.)
кру'тими^{i} (О.в. мн.)
кру'тої̆ (Р.в ж.р.)
кру'тойі (Р.в ж.р.)
кру'тому (Д.в ч.р, с.р.)
'куплено: (Р.в ч.р, с.р.)
'курачийи (Н.в. мн.)
'кур'ачим (О.в ч.р, с.р.)
'кур'ачими (О.в. мн.)
'кур'ачими^{i} (О.в. мн.)
'кур'ачих (Р.в. мн.)
'кур'ачойі (Р.в ж.р.)
ку'ринага (Р.в ч.р, с.р.)
кута'вийе (Н.в. мн.)
'кутн'і (Н.в ч.р.)
'кутн'ійи^{i} (Н.в. мн.)
'кутн'ім'і (О.в. мн.)
ку'хон:и^{i}ї̆ (Н.в ч.р.)
кучи'р'авиї̆ (Н.в ч.р.)
'ламана^{ŭ}а (Н.в ж.р.)
'л':аним'і (О.в. мн.)
ла'н'іви (Д.в ж.р.)
л':а'нойе (Н.в с.р.)
ланка'ви^{i} (Н.в. мн.)
ланка'в'іх (Р.в. мн.)
ланка'войу (О.в ж.р.)
лан'ковайу (О.в ж.р.)
ланко'виї̆ (Д.в ж.р.)
ланко'вим (Д.в. мн.)
ланко'вої̆ (О.в ж.р.)
ла'патиї̆ (Н.в ч.р.)
'л'евуйу (З.в ж.р.)
ле'гесен'куйу (З.в ж.р.)
л'ена'вуої̆ (Р.в ж.р.)
ле'ниви^{i}ї̆ (Д.в ж.р.)
ле'нивуї̆ (Д.в ж.р.)
л'е'н'івуї̆ (Р.в ж.р.)
л'ес'н'ійі (Н.в. мн.)
лес'ну (З.в ж.р.)
'л'етн'еї̆ (Д.в ж.р.)
'л'етн'ему (Д.в ч.р, с.р.)
'л'етн'іми (О.в. мн.)
'л'етн'ім'і (О.в. мн.)
ли'мон:аї̆ (Р.в ж.р.)
'лисайу (О.в ж.р.)
лист'а'них (Р.в. мн.)
ли'хи^{i}х (Р.в. мн.)

ли|х’і̆ (Н.в ч.р.)
л’і|карствен:им (Д.в. мн.)
|л’іпав’і (Н.в ч.р.)
|л’іпав’і^{и} (Н.в ч.р.)
|л’іпав’іх (Р.в. мн.)
|л’іпин (Н.в ч.р.)
л’іс|ного (Р.в ч.р, с.р.)
|л’ітн’е (Н.в с.р.)
|л’ітн’і (Н.в ч.р.)
|л’ітн’оі̆ (О.в ж.р.)
|л’ітн’о^{а}*йі* (Р.в ж.р.)
л’і|тоўск’ім (О.в ч.р, с.р.)
л’іт|рових (Р.в. мн.)
|л’ог’ен’ка^{г}*а* (Р.в ч.р, с.р.)
|ложнайу (О.в ж.р.)
|лоўки (Н.в ч.р.)
|лоўки^{і}*йе* (Н.в. мн.)
|лоўк’ійе (Н.в. мн.)
|л’охк’іми (О.в. мн.)
|л’убен’к’і (Н.в. мн.)
|л’убецки (Н.в ч.р.)
л’убец’|к’і (Н.в ч.р.)
л’у|би^{і}*йе* (Н.в. мн.)
л’у|би^{і}*ми*^{і} (О.в. мн.)
л’у|бим (Д.в. мн.)
л’у|бим’і (Д.в ж.р.)
л’у|бих (Р.в. мн.)
л’у|би^{і}*х* (Р.в. мн.)
л’у|б’ійі (Н.в. мн.)
л’у|боўнийе (Н.в. мн.)
л’у|бу: (З.в ж.р.)
луго|ва (Н.в ж.р.)
луго|ви (Н.в ч.р.)
л’удс|куі̆ (Д.в ж.р.)
|л’удчиному (Д.в ч.р, с.р.)
|луч:аі̆ (Д.в ж.р.)
|луч:аму (Д.в ч.р, с.р.)
|луч’:е (Н.в с.р.)
|луч’:ейе (Н.в с.р.)
|луч:иі̆ (Н.в ч.р.)
|луч:и^{і} (Н.в. мн.)
|луч:ийе (Н.в. мн.)
|луч:их (Р.в. мн.)
|лучши (Н.в ч.р.)
|лучшу (З.в ж.р.)
ма|б’іл’ни^{і}*х* (Р.в. мн.)
мага|з’ін:их (Р.в. мн.)
мага|з’ін:ому (Д.в ч.р, с.р.)
ма|гутн’аі̆ (Р.в ж.р.)
маі̯|бутн’ій (Д.в ж.р.)
маі̯|бутн’ім (Д.в. мн.)
маі̯|бутн’оі̆ (Д.в ж.р.)
|маіскаво (Р.в ч.р, с.р.)
|маіс’ки^{і}*йе* (Н.в. мн.)
маіс|терного (Р.в ч.р, с.р.)
маіс|терн’оі̆ (О.в ж.р.)
м’а|к’ін’ечкайа (Н.в ж.р.)
|макова (Н.в ж.р.)
|малага (Р.в ч.р, с.р.)
мала|дайа (Н.в ж.р.)

мала|дейе (Н.в с.р.)
мала|ден'ки^{i}йе (Н.в. мн.)
мала|ди (Н.в ч.р.)
мала|дийе (Н.в. мн.)
мала|ди^{ŭ}е (Н.в. мн.)
мала|дийи (Н.в. мн.)
мала|дим (Д.в. мн.)
мала|дим (О.в ч.р, с.р.)
мала|ди^{i}м (Д.в. мн.)
мала|ди^{i}м (О.в ч.р, с.р.)
мала|ди^{i}ми^{i} (О.в. мн.)
мала|дим'і (О.в. мн.)
мала|дих (Р.в. мн.)
мала|ди^{i}х (Р.в. мн.)
мала|д'іе͡йших (Р.в. мн.)
мала|д'ійе (Н.в. мн.)
мала|дога (Р.в ч.р, с.р.)
мала|д'ожни^{i} (Н.в ч.р.)
мала|доǐ (Д.в ж.р.)
мала|доǐ (Н.в ч.р.)
мала|доǐ (О.в ж.р.)
мала|доǐ (Р.в ж.р.)
мала|дойе (Н.в с.р.)
мала|дойі (Р.в ж.р.)
мала|дому (Д.в ч.р, с.р.)
мала|дуǐ (Д.в ж.р.)
мала|дуйу (З.в ж.р.)
мала|ду^{ŭ}у (З.в ж.р.)
мала|дуоǐ (Д.в ж.р.)
мала|дуоǐ (Р.в ж.р.)

ма|лайа (Н.в ж.р.)
|мала^{ŭ}а (Н.в ж.р.)
ма|лайа^{e} (Н.в с.р.)
ма|лен'ке (Н.в с.р.)
ма|лен'ки^{i} (Н.в. мн.)
ма|лен'ки^{ǐ} (Н.в ч.р.)
|мал'ен'ки^{i}х (Р.в. мн.)
ма|лен'к'і (Н.в ч.р.)
ма|лен'к'іми (О.в. мн.)
ма|лен'к'іх (Р.в. мн.)
ма|лен'коǐ (О.в ж.р.)
ма|лен'коǐ (Р.в ж.р.)
ма|лен'куиǐ (Д.в ж.р.)
ма|лиǐ (Д.в ж.р.)
ма|лиǐ (Н.в ч.р.)
ма|лийе (Н.в. мн.)
ма|лийи (Н.в. мн.)
ма|лийи^{e} (Н.в. мн.)
|малим'і (О.в. мн.)
мали^{i}м'і (О.в. мн.)
ма|л'і (Н.в ч.р.)
ма|л'іǐ (Д.в ж.р.)
ма|л'ім'і (О.в. мн.)
ма|ло: (Р.в ч.р, с.р.)
ма|лога (Р.в ч.р, с.р.)
ма|лоден'киǐ (Д.в ж.р.)
мало|д'ен'куиǐ (Д.в ж.р.)
ма|лодчи^{i}йе (Н.в. мн.)
ма|лоǐ (Д.в ж.р.)
ма|лойі (Р.в ж.р.)

ма|лойу (О.в ж.р.)
ма|лому (Д.в ч.р, с.р.)
мал’оў|ничи^{i}х (Р.в. мн.)
ма|лоч’:еї (Д.в ж.р.)
ма|лоч:и (Н.в ч.р.)
ма|лоч:и^{i}ї (Н.в ч.р.)
ма|лоч’:ійе (Н.в. мн.)
ма|лоч’:ім (Д.в. мн.)
ма|лоч’:ім (О.в ч.р, с.р.)
ма|лочни^{i}м’і (О.в. мн.)
ма|лочн’ійе (Н.в. мн.)
ма|лошн’і (Н.в. мн.)
|мамин (Н.в ч.р.)
|мам’іни (Н.в. мн.)
|мамчин (Н.в ч.р.)
мар|койі (Р.в ж.р.)
ма|рознайе (Н.в с.р.)
марс|ка^{ў}а (Н.в ж.р.)
марс|ки^{i}ї (Н.в ч.р.)
марс’|ки^{ї} (Н.в ч.р.)
марс’|ким (Д.в. мн.)
марс|к’і^{ї} (Н.в ч.р.)
марс’|к’ім (О.в ч.р, с.р.)
марс|к’іх (Р.в. мн.)
марс|коў (Д.в ж.р.)
марс|койе (Н.в с.р.)
марс|койу (О.в ж.р.)
марс|куоў (Д.в ж.р.)
мас|коўс’к’і^{и} (Н.в ч.р.)
|масл’ануй (Д.в ж.р.)
|масовійі (Р.в ж.р.)
маст’ерс’|ку (З.в ж.р.)
мас|т’ітаї (Д.в ж.р.)
мас|т’ітим (Д.в. мн.)
мас|т’ітими (О.в. мн.)
|материн (Н.в ч.р.)
|матери^{i}н (Н.в ч.р.)
|материноў (Д.в ж.р.)
|маткин (Н.в ч.р.)
|матк’ін (Н.в ч.р.)
|м’ахка^{ў}а^{е} (Н.в с.р.)
м’ах|чеїшейе (Н.в с.р.)
|мач:ин (Н.в ч.р.)
|мач:и^{i}н (Н.в ч.р.)
|машинаї (О.в ж.р.)
ма|шин:и^{ї} (Н.в ч.р.)
мед|вежим (О.в ч.р, с.р.)
ме|довайа (Н.в ж.р.)
ме|з’ін:ага (Р.в ч.р, с.р.)
|м’ен’ша^{ў}е (Н.в с.р.)
|м’ен’ши (Н.в. мн.)
|мен’шиї (Н.в ч.р.)
|мен’шиї (О.в ж.р.)
|меншим (Д.в. мн.)
|м’ен’шим’і (О.в. мн.)
|мен’шойи (Р.в ж.р.)
|мертваму (Д.в ч.р, с.р.)
|м’ертв’ім’і (О.в. мн.)
|мертвоў (Д.в ж.р.)
м’ер|цайушч’ійи^{i} (Н.в. мн.)

ˈ*м’есне* (Н.в с.р.)
ˈ*м’есного* (Р.в ч.р, с.р.)
ˈ*м’есном* (Д.в ч.р, с.р.)
ˈ*м’есному* (Д.в ч.р, с.р.)
месˈнуоĭ (Д.в ж.р.)
мехаˈн’ічну (З.в ж.р.)
ˈ*милайі* (Р.в ж.р.)
ˈ*миʲлайі* (Р.в ж.р.)
ˈ*мил’наĭ* (Р.в ж.р.)
ˈ*милойиʲ* (Р.в ж.р.)
ˈ*мирнайа* (Н.в ж.р.)
ˈ*м’ɪ̯елка:* (Н.в ж.р.)
ˈ*м’ілаво* (Р.в ч.р, с.р.)
ˈ*м’ілаˁа* (Р.в ч.р, с.р.)
ˈ*м’іламу* (Д.в ч.р, с.р.)
ˈ*м’іл’іᵘ* (Н.в ч.р.)
ˈ*м’ірних* (Р.в. мн.)
м’іс’ˈка (Н.в ж.р.)
м’іcˈцевойі (Р.в ж.р.)
ˈ*м’ішаниĭ* (Н.в ч.р.)
мйаˈк’і (Н.в. мн.)
мйаˈкойу (О.в ж.р.)
мˈйатаĭ (Р.в ж.р.)
мˈладшайа (Н.в ж.р.)
мˈладших (Р.в. мн.)
мˈногих (Р.в. мн.)
мˈног’ійе (Н.в. мн.)
мˈног’ійі (Н.в. мн.)
мˈног’іх (Р.в. мн.)
ˈ*мокр’іˇ* (Н.в ч.р.)
ˈ*мокроĭ* (Р.в ж.р.)
ˈ*мокруйу* (З.в ж.р.)
молˈдаўс’кими (О.в. мн.)
моло ˈда (Н.в ж.р.)
моло ˈден’к’іми (О.в. мн.)
моло ˈди (Н.в. мн.)
моло ˈд’і (Д.в ж.р.)
моло ˈд’іĭ (Д.в ж.р.)
моло ˈдого (Р.в ч.р, с.р.)
моло ˈд’ожниʲх (Р.в. мн.)
моло ˈдоĭ (Д.в ж.р.)
моло ˈдоĭ (О.в ж.р.)
моло ˈдому (Д.в ч.р, с.р.)
мо ˈлодшиʲ (Н.в. мн.)
моᵃрс’ˈкиʲ (Н.в. мн.)
морс’ˈк’іĭ (Н.в ч.р.)
моᵃрс ˈк’ім (О.в ч.р, с.р.)
моᵃрс ˈк’іми (О.в. мн.)
мосто ˈвоĭ (Р.в ж.р.)
ˈ*мудрайе* (Н.в с.р.)
ˈ*мудриˇ* (Н.в ч.р.)
муд ˈр’он:айа (Н.в ж.р.)
ˈ*мурманскоˁо* (Р.в ч.р, с.р.)
муш ˈчинс’ка (Н.в ж.р.)
на аˈб’ɪ̯едн’іх (М.в. мн.)
на аб’ікна ˈв’ен:аˇ (М.в ж.р.)
на абри ˈкосаваĭ (М.в ж.р.)
на ад ˈних (М.в. мн.)
на ад ˈноĭ (М.в ж.р.)
на ад ˈном (М.в ч.р, с.р.)

на ад'нуй (М.в ж.р.)
на ад'нум (М.в ч.р, с.р.)
на ак'ремам (М.в ч.р, с.р.)
на анг'л'ійскам (М.в ч.р, с.р.)
на аснаў'нум (М.в ч.р, с.р.)
на ас'тан':ей (М.в ж.р.)
на ас'тан':іх (М.в. мн.)
на 'б'ілій (М.в ж.р.)
на б'і'р'учей (М.в ж.р.)
на ба'гатам (М.в ч.р, с.р.)
на бат'киўс'ких (М.в. мн.)
на 'бат'к'іўс'ки^{i}х (М.в. мн.)
на 'бат'ковому (М.в ч.р, с.р.)
на без'і'м'ан:ом (М.в ч.р, с.р.)
на бе'резаваму (М.в ч.р, с.р.)
на березави^{i}х (М.в. мн.)
на 'биўшем (М.в ч.р, с.р.)
на б'ратавам (М.в ч.р, с.р.)
на бура'в'іх (М.в. мн.)
на вад'а'нуій (М.в ж.р.)
на ваз'ви^{i}шенум (М.в ч.р, с.р.)
на вара'ном (М.в ч.р, с.р.)
на ве'лики^{ǐ} (М.в ж.р.)
на ве'ликуій (М.в ж.р.)
на в'е'л'ік'іх (М.в. мн.)
на в'е'л'ікуй (М.в ж.р.)
на в'е'л'ікуій (М.в ж.р.)
на 'в'ериной (М.в ж.р.)
на 'в'еруйушчей (М.в ж.р.)
на 'верхн'ай (М.в ж.р.)
на 'верхн'ам (М.в ч.р, с.р.)
на 'верхн'ем (М.в ч.р, с.р.)
на ве'ч'ірн'аї (М.в ж.р.)
на ве'ч'ірн'ім (М.в ч.р, с.р.)
на 'вибритом (М.в ч.р, с.р.)
на 'ви^{i}ш:ей (М.в ж.р.)
на 'вишито^{a}ї (М.в ж.р.)
на 'виш:их (М.в. мн.)
на в'інто'вуой (М.в ж.р.)
на во'йен':і (М.в ж.р.)
на восп'і'тат'ел'с'ки^{i}ї (М.в ж.р.)
на вуз'кой (М.в ж.р.)
на 'газови (М.в ж.р.)
на 'газавий (М.в ж.р.)
на галу'буой (М.в ж.р.)
на ган'чарнам (М.в ч.р, с.р.)
на гарадс'куій (М.в ж.р.)
на гарадс'куом (М.в ч.р, с.р.)
на га'р'ачи^{ǐ} (М.в ж.р.)
на га'р'ачой (М.в ж.р.)
на га'р'ачом (М.в ч.р, с.р.)
на 'гус'ачи (М.в ж.р.)
на 'гусеничних (М.в. мн.)
на да'машн'іх (М.в. мн.)
на дарма'вой (М.в ж.р.)
на да'рожчем (М.в ч.р, с.р.)
на д'ер'е'в'ан:их (М.в. мн.)
на д'ер'еў'йанаму (М.в ч.р, с.р.)
на дереў'йаним (М.в ч.р, с.р.)
на двер'нуой (М.в ж.р.)

на де^{и}ˈс’ато^{ǐ} (М.в ж.р.)
на д’ілаˈвоǐ (М.в ж.р.)
на ˈдоўг’іх (М.в. мн.)
на ˈдоўшем (М.в ч.р, с.р.)
на ˈдоўшиǐ (М.в ж.р.)
на ˈдоч:иниǐ (М.в ж.р.)
на дˈругаму (М.в ч.р, с.р.)
на дˈруг’іǐ (М.в ж.р.)
на друˈгоǐ (М.в ж.р.)
на дуˈбови^{і}х (М.в. мн.)
на дурˈн’і^{ǐ} (М.в ж.р.)
на ˈдутих (М.в. мн.)
на жеˈл’езнаǐ (М.в ж.р.)
на жеˈл’езних (М.в. мн.)
на жеˈл’езноǐ (М.в ж.р.)
на жиˈл’ізни (М.в ж.р.)
на ˈжирних (М.в. мн.)
на ˈжитн’ем (М.в ч.р, с.р.)
на заводсˈ’коǐ (М.в ж.р.)
на ˈзадн’ом (М.в ч.р, с.р.)
на ˈзайачеǐ (М.в ж.р.)
на залаˈтом (М.в ч.р, с.р.)
на заˈмерзлиǐ (М.в ж.р.)
на заˈмерзли^{ǐ} (М.в ж.р.)
на здаˈроваǐ (М.в ж.р.)
на здоˈрових (М.в. мн.)
на ˈз’імн’ам (М.в ч.р, с.р.)
на ˈз’імн’оǐ (М.в ж.р.)
на зˈлитаму (М.в ч.р, с.р.)
на інастˈран:и^{і}х (М.в. мн.)
на йанˈварско^{а}ǐ (М.в ж.р.)
на ˈк’ійеўс’к’іх (М.в. мн.)
на к’ірˈп’ічно^{а}м (М.в ч.р, с.р.)
на к’іˈтаǐски^{і}х (М.в. мн.)
на колˈгоспному (М.в ч.р, с.р.)
на коˈл’учоǐ (М.в ж.р.)
на криˈв’і (М.в ж.р.)
на кˈругламу (М.в ч.р, с.р.)
на круˈченаму (М.в ч.р, с.р.)
на ˈкур’ачому (М.в ч.р, с.р.)
на ˈкурска^{о}м (М.в ч.р, с.р.)
на ˈкутн’іх (М.в. мн.)
на куˈхон:аму (М.в ч.р, с.р.)
на кучи^{і}ˈр’аваму (М.в ч.р, с.р.)
на лакох’іˈм’ічном (М.в ч.р, с.р.)
на л’есˈнуоǐ (М.в ж.р.)
на л’іˈноўскам (М.в ч.р, с.р.)
на ˈломаним (М.в ч.р, с.р.)
на ˈлуч’:еǐ (М.в ж.р.)
на малаˈд’іжнаǐ (М.в ж.р.)
на малаˈдом (М.в ч.р, с.р.)
на маˈлиǐ (М.в ж.р.)
на маˈли^{ǐ} (М.в ж.р.)
на маˈл’іǐ (М.в ж.р.)
на маˈлуоǐ (М.в ж.р.)
на ˈмач:инаǐ (М.в ж.р.)
на машинастраˈіт’ел’нам (М.в ч.р, с.р.)
на мосˈкоўс’ки^{ǐ} (М.в ж.р.)
на надуўˈни^{і}х (М.в. мн.)

на н’еаб’і|тайеми^{і}х (М.в. мн.)
на н’е|даўн’іх (М.в. мн.)
на н’еісп|раўни^{і}х (М.в. мн.)
на низ’|кум (М.в ч.р, с.р.)
на |н’ізко^{а}ї (М.в ж.р.)
на |нових (М.в. мн.)
на |нов’ї^{ї} (М.в ж.р.)
на |нової (М.в ж.р.)
на |новому (М.в ч.р, с.р.)
на |обшч’ем (М.в ч.р, с.р.)
на |обшчим (М.в ч.р, с.р.)
на пад|солн’ечнуї (М.в ж.р.)
на пал’а|в’іх (М.в. мн.)
на пал’а|водческуї (М.в ж.р.)
на па|н’атнам (М.в ч.р, с.р.)
на |панс’ко^{а}м (М.в ч.р, с.р.)
на пара|вуї (М.в ж.р.)
на пара|вуої (М.в ж.р.)
на параха|вуом (М.в ч.р, с.р.)
на паро|в’ії (М.в ж.р.)
на пас|л’едн’ем (М.в ч.р, с.р.)
на пас|л’едн’іх (М.в. мн.)
на пат|латом (М.в ч.р, с.р.)
на |перваму (М.в ч.р, с.р.)
на |первом (М.в ч.р, с.р.)
на |первуї (М.в ж.р.)
на пе|редн’ії (М.в ж.р.)
на пе|редн’ої (М.в ж.р.)
на пе|редн’ом (М.в ч.р, с.р.)
на пе|редн’уї (М.в ж.р.)
на п’ер’е|носнаї (М.в ж.р.)
на |першиї (М.в ж.р.)
на |першим (М.в ч.р, с.р.)
на |першо^{а}м (М.в ч.р, с.р.)
на |першому (М.в ч.р, с.р.)
на |п’іс’мен:ум (М.в ч.р, с.р.)
на по^{а}л’і|рованує (М.в ж.р.)
на |пол’ск’іх (М.в. мн.)
на |поснам (М.в ч.р, с.р.)
на п|равої (М.в ж.р.)
на п|разн’ічно^{а}м (М.в ч.р, с.р.)
на прак|т’іческуих (М.в. мн.)
на п|роїдених (М.в. мн.)
на про|йеж:и (М.в ж.р.)
на про|с’олашни^{ї} (М.в ж.р.)
на п|рохаровам (М.в ч.р, с.р.)
на проход|ниї (М.в ж.р.)
на п|рошлиї (М.в ж.р.)
на п|рошли^{ї} (М.в ж.р.)
на рад|ної (М.в ж.р.)
на рад|нуї (М.в ж.р.)
на |разнаму (М.в ч.р, с.р.)
на |разних (М.в. мн.)
на |разни^{і}х (М.в. мн.)
на |ран’:іх (М.в. мн.)
на ра|с’іїс’ку^{ї} (М.в ж.р.)
на ра|с’іїс’куї (М.в ж.р.)
на ре|зинави^{і}х (М.в. мн.)
на р’е|з’інав’іх (М.в. мн.)
на р|жавиї (М.в ж.р.)

на ржа'нуоǐ (М.в ж.р.)
на 'ри^{i}жем (М.в ч.р, с.р.)
на 'рус:каму (М.в ч.р, с.р.)
на 'рус:куиǐ (М.в ж.р.)
на с'вад'ебно^{a}м (М.в ч.р, с.р.)
на 'си^{i}н'ем (М.в ч.р, с.р.)
на 'с'іел'скуǐ (М.в ж.р.)
на с'іл'с'к'ііǐ (М.в ж.р.)
на с'куотнам (М.в ч.р, с.р.)
на 'собствен:и (М.в ж.р.)
на 'сон'ачни^{ǐ} (М.в ж.р.)
на 'сон'ашникавуиǐ (М.в ж.р.)
на 'сон'ашн'ікава^{ǐ} (М.в ж.р.)
на с'редн'аму (М.в ч.р, с.р.)
на с'р'едн'іх (М.в. мн.)
на сталба'воǐ (М.в ж.р.)
на с'тарам (М.в ч.р, с.р.)
на ста'ри (М.в ж.р.)
на с'тари^{i}х (М.в. мн.)
на страу'син'і (М.в ж.р.)
на су'с'ідс'ком (М.в ч.р, с.р.)
на су'хому (М.в ч.р, с.р.)
на та'манс'коǐ (М.в ж.р.)
на твер'диǐ (М.в ж.р.)
на 'тил'ноǐ (М.в ж.р.)
на торф'йаних (М.в. мн.)
на т'рет'а^{o}м (М.в ч.р, с.р.)
на т'рет'уǐ (М.в ж.р.)
на ук'раінс'к'ііǐ (М.в ж.р.)
на ук'раінском (М.в ч.р, с.р.)
на ў'нутрен':іх (М.в. мн.)
на ўта'роǐ (М.в ж.р.)
на ўта'ром (М.в ч.р, с.р.)
на ўта'руǐ (М.в ж.р.)
на 'утр'ен':аǐ (М.в ж.р.)
на 'утр'ен':еǐ (М.в ж.р.)
на 'утр'ішн'іх (М.в. мн.)
на ўча'рашн'а^{ǐ} (М.в ж.р.)
на ўчо'рашн'іх (М.в. мн.)
на халас'тих (М.в. мн.)
на ха'рошем (М.в ч.р, с.р.)
на ха'рош'ііǐ (М.в ж.р.)
на х'ви^{i}нскуиǐ (М.в ж.р.)
на хвут'бол'ном (М.в ч.р, с.р.)
на хл'ібо'булочн'і (М.в ж.р.)
на чу'жому (М.в ч.р, с.р.)
на ш'кол'нам (М.в ч.р, с.р.)
на ш'кол'них (М.в. мн.)
на ш'кол'н'і^{ǐ} (М.в ж.р.)
на ш'тучнам (М.в ч.р, с.р.)
набар'ноǐ (Н.в ч.р.)
на'варена^{ǐǐ}а (Н.в ж.р.)
н'а'в'ін:ийи (Н.в. мн.)
на'вун:ага (Р.в ч.р, с.р.)
награж'д'он:оǐ (Д.в ж.р.)
наǐк'рашчойу (О.в ж.р.)
нак'рити (Н.в. мн.)
на'молена^{ɾ}а (Р.в ч.р, с.р.)
на'полн'енаǐ (Р.в ж.р.)
нап'раўлен'і (Н.в. мн.)

нари|сованими (О.в. мн.)
на|родни^{і}йе (Н.в. мн.)
на|роднийи (Н.в. мн.)
нас'ел'е|н:ийе (Н.в. мн.)
нас'е|л'он:и^{і}йи^{і} (Н.в. мн.)
наста|йашчаго (Р.в ч.р, с.р.)
наста|йашчу^{ў}у (З.в ж.р.)
насто|йашчиї (Р.в ж.р.)
насто^{а}|йашчи^{і}ї (Д.в ж.р.)
насто^{а}|йашч'іх (Р.в. мн.)
|наткано^{г}о (Р.в ч.р, с.р.)
не д|накиї (Н.в ч.р.)
н'еак|р'ѣпши^{і}йи^{і} (Н.в. мн.)
н'еат|руїнайу (О.в ж.р.)
н'еба|гатийе (Н.в. мн.)
н'ебал'|шен'к'іх (Р.в. мн.)
н'ев'а|л'ічк'ійе (Н.в. мн.)
н'ев'е|ли^{і}ки^{і}ми^{і} (О.в. мн.)
н'ев'е|л'іка (Н.в ж.р.)
не|виўченага (Р.в ч.р, с.р.)
не|даўн'і^{ї} (Н.в ч.р.)
не|даўн'ім (О.в ч.р, с.р.)
не|даўн'ім'і (О.в. мн.)
незви|чаїни^{і}йе (Н.в. мн.)
неіз|в'есна^{г}а (Р.в ч.р, с.р.)
н'еіз|в'еснаму (Д.в ч.р, с.р.)
н'епа|чат'і^{и} (Н.в ч.р.)
непа|хожим'і (О.в. мн.)
непере|можнайі (Р.в ж.р.)
неп'ід|йомно^{г}о (Р.в ч.р, с.р.)
непраха|д'іме^{ў}е (Н.в с.р.)
н'епраха|д'імийе (Н.в. мн.)
неска|зан:ово (Р.в ч.р, с.р.)
нетве|резу (З.в ж.р.)
|нижн'і (Н.в ч.р.)
|ниж'н'ії (Н.в ч.р.)
|нижн'іми (О.в. мн.)
низ'|к'і (Н.в. мн.)
|низ'куиї (Д.в ж.р.)
|нин'ешн'ему (Д.в ч.р, с.р.)
|нин'ішн'аї (Д.в ж.р.)
|нин'ішн'еї (Д.в ж.р.)
|нин'ішн'ім (О.в ч.р, с.р.)
|н'іжн'і^{ў}е (Н.в. мн.)
|н'іжн'ім (О.в ч.р, с.р.)
|н'іжн'ім'і (О.в. мн.)
|н'ізко^{а}ї (Р.в ж.р.)
н'і|мец'каго (Р.в ч.р, с.р.)
н'і|м'ецким (Д.в. мн.)
н'і|мец'ки^{і}м (Д.в. мн.)
н'і|мецкої (Д.в ж.р.)
|новаму (Д.в ч.р, с.р.)
|нов'е (Н.в с.р.)
|новийе (Н.в. мн.)
|нови^{і}м (Д.в. мн.)
|нов'і (Н.в ч.р.)
|нового (Р.в ч.р, с.р.)
|нову: (З.в ж.р.)
но^{а}ўга|родскаму (Д.в ч.р, с.р.)
но^{а}ч|нийе (Н.в. мн.)

ˈ*нужну* (З.в ж.р.)
о^{а}ˈ*бични*^{і}*м* (О.в ч.р, с.р.)
о^{а}*б*ˈ*р’іаним’і* (О.в. мн.)
*о*ˈ*б’ідних* (Р.в. мн.)
ˈ*облачнойе* (Н.в с.р.)
*обмо*ˈ*лочени*^{і}*ї* (Н.в ч.р.)
ˈ*обшчим* (О.в ч.р, с.р.)
ˈ*обшчому* (Д.в ч.р, с.р.)
*ого*ˈ*родн’ойі* (Р.в ж.р.)
*одго*ˈ*довано:* (Р.в ч.р, с.р.)
*од*ˈ*ної* (Д.в ж.р.)
*од*ˈ*ну* (З.в ж.р.)
*о*ˈ*кон:а* (Н.в ж.р.)
*окруж*ˈ*нойі* (Р.в ж.р.)
ˈ*опитнаї* (О.в ж.р.)
*о*ˈ*с’ін’:іи* (Н.в ч.р.)
*о*ˈ*с’ін’:і*^{ї} (Н.в ч.р.)
*о*ˈ*собен:ойи*^{і} (Р.в ж.р.)
*остал’*ˈ*них* (Р.в. мн.)
*ос*ˈ*тан’:іи* (Д.в ж.р.)
*ос*ˈ*тан’:ім* (Д.в. мн.)
*ос*ˈ*тан’:ім* (О.в ч.р, с.р.)
*ос*ˈ*тан’:іми* (О.в. мн.)
*ос*ˈ*тан’:ойу* (О.в ж.р.)
ˈ*острим* (О.в ч.р, с.р.)
па ˈ*бат’каво*^{а}*ї* (М.в ж.р.)
па ˈ*б’еламу* (М.в ч.р, с.р.)
*па гарад*ˈ*н’анскуї* (М.в ж.р.)
*па дру*ˈ*гому* (М.в ч.р, с.р.)
*па з*ˈ*роблени* (М.в ж.р.)
*па кал*ˈ*хознаму* (М.в ч.р, с.р.)
па ˈ*м’еснаму* (М.в ч.р, с.р.)
па ˈ*набережнаї* (М.в ж.р.)
*па н’і*ˈ*м’ецких* (М.в. мн.)
*па пас*ˈ*л’едн’еї* (М.в ж.р.)
па ˈ*перваму* (М.в ч.р, с.р.)
па ˈ*першаму* (М.в ч.р, с.р.)
*па пи*ˈ*вараўским* (М.в ч.р, с.р.)
*па са*ˈ*в’ецкаму* (М.в ч.р, с.р.)
па ˈ*собств’ен:им* (М.в. мн.)
па ˈ*умствен:ум* (М.в ч.р, с.р.)
*па устаў*ˈ*них* (М.в. мн.)
*па чер*ˈ*н’ігоўскої* (М.в ж.р.)
*па*ˈ*в’іл’нага* (Р.в ч.р, с.р.)
*па*ˈ*ганийи*^{е} (Н.в. мн.)
*па*ˈ*ганим’і* (О.в. мн.)
*пага*ˈ*р’ел’скаму* (Д.в ч.р, с.р.)
*пага*ˈ*р’іл’с’кого* (Р.в ч.р, с.р.)
*пад*ˈ*б’ітаї* (Р.в ж.р.)
*па*ˈ*добна*^{г}*а* (Р.в ч.р, с.р.)
*пажи*ˈ*лої* (Н.в ч.р.)
*пазаўча*ˈ*рашн’ійи*^{і} (Н.в. мн.)
*пазаўче*ˈ*рашн’ім’і* (О.в. мн.)
*пака*ˈ*лупана*^{ӣ}*а* (Н.в ж.р.)
*па*ˈ*коїнаї* (Р.в ж.р.)
*па*ˈ*коїнийи* (Н.в. мн.)
*пал’а*ˈ*вими*^{і} (О.в. мн.)
*пал’а*ˈ*в’ійе* (Н.в. мн.)
*пал’а*ˈ*в’і*^{и}*м* (Д.в. мн.)
*пал’а*ˈ*вої* (Д.в ж.р.)

пал’а^{ı}воĭ (Н.в ч.р.)
пала^{ı}жит’елни^{іĭ} (Н.в ч.р.)
пал’е^{ı}в’іх (Р.в. мн.)
пал’е^{ı}ви^{і}ĭ (Н.в ч.р.)
пал’е^{ı}вому (Д.в ч.р, с.р.)
пал’е^{ı}вуой (Д.в ж.р.)
па^{ı}л’езниĭ (Н.в ч.р.)
па^{ı}литими^{і} (О.в. мн.)
па^{ı}л’онаго (Р.в ч.р, с.р.)
^{ı}пам’етн’іх (Р.в. мн.)
пам’і^{ı}нал’ним (О.в ч.р, с.р.)
^{ı}панс’ки^{і}ĭ (Н.в ч.р.)
пап’е^{ı}р’едн’еĭ (Д.в ж.р.)
пап’е^{ı}рови^{і}м (О.в ч.р, с.р.)
пап’е^{ı}р’очнаĭ (О.в ж.р.)
па^{ı}радно^{г}о (Р.в ч.р, с.р.)
пара^{ı}лел’ним (О.в ч.р, с.р.)
пара^{ı}лонов’і (Н.в. мн.)
пара^{ı}с’ач’ім’і (О.в. мн.)
па^{ı}раск’іни^{і}ми^{і} (О.в. мн.)
пара^{ı}шутн’і^{и} (Н.в ч.р.)
парих^{ı}махерс’коĭ (Д.в ж.р.)
парих^{ı}махерску (З.в ж.р.)
парни^{ı}коваĭ (О.в ж.р.)
пар^{ı}нойе (Н.в с.р.)
^{ı}парнойі (Р.в ж.р.)
паро^{ı}войи (Р.в ж.р.)
па^{ı}рожн’ім (О.в ч.р, с.р.)
парт’і^{ı}занс’кими (О.в. мн.)
парт’і^{ı}занск’ійі (Н.в. мн.)
пар^{ı}т’іĭнайі (Р.в ж.р.)
пар^{ı}т’іĭново (Р.в ч.р, с.р.)
парт^{ı}нога (Р.в ч.р, с.р.)
пас’іў^{ı}ноĭ (Д.в ж.р.)
пас’іў^{ı}нуйу (З.в ж.р.)
пас^{ı}л’едн’е^{г}о (Р.в ч.р, с.р.)
пас^{ı}л’едн’ейе (Н.в с.р.)
пас^{ı}л’едн’ему (Д.в ч.р, с.р.)
пас^{ı}л’едн’і (Н.в ч.р.)
пас^{ı}л’едн’і (Н.в. мн.)
пас^{ı}л’едн’іĭ (Н.в ч.р.)
пас^{ı}л’едн’ійе (Н.в. мн.)
пас^{ı}л’едн’ім (Д.в. мн.)
пас^{ı}л’едн’ім’і (О.в. мн.)
паста^{ı}рон’:іех (Р.в. мн.)
паст^{ı}ройен (Н.в ч.р.)
^{ı}п’атага (Р.в ч.р, с.р.)
^{ı}п’атайе (Н.в с.р.)
паў^{ı}н’іеĭших (Р.в. мн.)
пахад^{ı}нийи^{е} (Н.в. мн.)
па^{ı}хушчаĭ (О.в ж.р.)
па^{ı}чутими^{і} (О.в. мн.)
паш^{ı}тов’ійе (Н.в. мн.)
пенс’і^{ı}он:им (О.в ч.р, с.р.)
^{ı}п’ерва: (Р.в ч.р, с.р.)
^{ı}п’ервага (Р.в ч.р, с.р.)
^{ı}п’ерваго (Р.в ч.р, с.р.)
^{ı}п’ерва^{й}е (Н.в с.р.)
^{ı}перваму (Д.в ч.р, с.р.)
^{ı}п’ерве (Н.в с.р.)

ˈ*перви* (Н.в ч.р.)

ˈ*перви*^{i}*йе* (Н.в. мн.)

*пер*ˈ*вин:и*^{i}*ĭ* (Н.в ч.р.)

ˈ*перв’і* (Н.в ч.р.)

ˈ*п’ерв’і*^{и} (Н.в ч.р.)

ˈ*перв’і*^{и}*м* (Д.в. мн.)

ˈ*перв’існого* (Р.в ч.р, с.р.)

ˈ*перво*^{г}*о* (Р.в ч.р, с.р.)

ˈ*п’ервоĭ* (Д.в ж.р.)

ˈ*первоĭ* (Р.в ж.р.)

ˈ*п’ервойе* (Н.в с.р.)

ˈ*первуĭ* (Д.в ж.р.)

ˈ*перву*^{й}*у* (З.в ж.р.)

перевазˈнога (Р.в ч.р, с.р.)

*п’е*ˈ*р’едн’еĭ* (Д.в ж.р.)

*п’е*ˈ*р’едн’ій* (Н.в ч.р.)

*пе*ˈ*редн’іми* (О.в. мн.)

*п’е*ˈ*р’едн’ім’і* (О.в. мн.)

*пе*ˈ*редн’оĭ* (О.в ж.р.)

*передо*ˈ*вим* (О.в ч.р, с.р.)

*передо*ˈ*воĭ* (О.в ж.р.)

*пере*ˈ*л’аканайі* (Р.в ж.р.)

*пере*ˈ*л’отн’ійі* (Н.в. мн.)

*перенос*ˈ*ний* (Н.в ч.р.)

*перенос*ˈ*ноĭ* (Н.в ч.р.)

*пере*ˈ*ритийе* (Н.в. мн.)

*пере*ˈ*роблену* (З.в ж.р.)

*пере*ˈ*хожи*^{ĭ} (Н.в ч.р.)

*пер*ˈ*натих* (Р.в. мн.)

*персо*ˈ*нал’ни* (Н.в ч.р.)

ˈ*першаму* (Д.в ч.р, с.р.)

ˈ*п’ершаму* (Д.в ч.р, с.р.)

ˈ*першими* (О.в. мн.)

*пет*ˈ*ров’і* (Д.в ж.р.)

*пет*ˈ*роўскаво* (Р.в ч.р, с.р.)

*п’ету*ˈ*шиним* (О.в ч.р, с.р.)

*пе*ˈ*чатних* (Р.в. мн.)

*пеш*ˈ*чанийи*^{i} (Н.в. мн.)

ˈ*п’ізн’іх* (Р.в. мн.)

*п’іч*ˈ*ними*^{i} (О.в. мн.)

*п’ішо*ˈ*ходни*^{ĭ} (Н.в ч.р.)

*п*ˈ*йатаго* (Р.в ч.р, с.р.)

*плас*ˈ*масовойі* (Р.в ж.р.)

*п*ˈ*ласт’ікави*^{i}*йи* (Н.в. мн.)

*п*ˈ*ласт’ікове* (Н.в с.р.)

*пл’ат*ˈ*н’овайа* (Н.в ж.р.)

*пла*ˈ*хойе* (Н.в с.р.)

*п*ˈ*л’ен:аво* (Р.в ч.р, с.р.)

*п*ˈ*л’ен:и*^{i}*х* (Р.в. мн.)

*пл’етн’е*ˈ*вуйу* (З.в ж.р.)

*п*ˈ*лоск’ім* (О.в ч.р, с.р.)

*п*ˈ*лох’ій* (Н.в ч.р.)

пло^{а}ˈ*х’іми* (О.в. мн.)

*по оли*ˈ*шеўс’кий* (М.в ж.р.)

*по с*ˈ*в’іжому* (М.в ч.р, с.р.)

*по ўта*ˈ*роĭ* (М.в ж.р.)

*по*ˈ*битиĭ* (Д.в ж.р.)

*по*ˈ*биту* (З.в ж.р.)

ˈ*пов’ен* (Н.в ч.р.)

по^{а}ˈ*зиченаĭ* (Р.в ж.р.)

ˈ*позн’ім* (О.в ч.р, с.р.)
ˈ*позн’ім’і* (О.в. мн.)
ˈ*позн’ого* (Р.в ч.р, с.р.)
ˈ*поĭмано:* (Р.в ч.р, с.р.)
ˈ*поĭманому* (Д.в ч.р, с.р.)
*пок*ˈ*роўс’кому* (Д.в ч.р, с.р.)
ˈ*полн’ійе* (Н.в. мн.)
*пол’о*ˈ*ва* (Н.в ж.р.)
*пол’о*ˈ*воĭ* (Р.в ж.р.)
ˈ*пол’с’ки* (Н.в ч.р.)
ˈ*пол’с’ки*^{i} (Н.в ч.р.)
ˈ*пол’с’к’іми* (О.в. мн.)
*полуглу*ˈ*х’іми* (О.в. мн.)
*попе*ˈ*редн’о:* (Р.в ч.р, с.р.)
*по*ˈ*р’адочне* (Н.в с.р.)
*по*ˈ*рожн’іми* (О.в. мн.)
*поро*ˈ*с’ачойі* (Р.в ж.р.)
ˈ*порчени*^{i}*м* (Д.в. мн.)
*по*ˈ*саженим* (О.в ч.р, с.р.)
*по*ˈ*сажених* (Р.в. мн.)
*пос’іў*ˈ*нойу* (О.в ж.р.)
по^{a}*с*ˈ*л’едн’і* (Д.в ж.р.)
*пос*ˈ*л’едн’ім* (О.в ч.р, с.р.)
*посто*ˈ*рон’:ім* (О.в ч.р, с.р.)
ˈ*потни*^{i}*ми*^{i} (О.в. мн.)
*поўз*ˈ*доўжн’іми* (О.в. мн.)
ˈ*поўни* (Д.в ж.р.)
ˈ*поўну* (З.в ж.р.)
*п*ˈ*равоĭ* (Р.в ж.р.)
*п*ˈ*раво*^{a}*ĭ* (О.в ж.р.)
*п*ˈ*раву* (З.в ж.р.)
*пра*ˈ*йеж:айа* (Н.в ж.р.)
*пра*ˈ*рита* (Н.в ж.р.)
*пра*ˈ*рослаĭ* (Д.в ж.р.)
*прас*ˈ*теĭ* (О.в ж.р.)
*прас*ˈ*тим* (Д.в. мн.)
*прас*ˈ*тоĭ* (Д.в ж.р.)
*прас*ˈ*тоĭ* (Р.в ж.р.)
*прас*ˈ*тойе* (Н.в с.р.)
*праст*ˈ*р’ел’енайу* (О.в ж.р.)
*предпри*ˈ*імчи*^{i}*ви*^{i} (Н.в. мн.)
*п*ˈ*режн’айу* (О.в ж.р.)
*п*ˈ*р’ежн’іх* (Р.в. мн.)
*прек*ˈ*раснойу* (О.в ж.р.)
*прес*ˈ*тол’нейе* (Н.в с.р.)
*пр’е*ˈ*чи*^{i}*ста*^{ŭ}*а* (Н.в ж.р.)
при ˈ*бул’шин’куих* (М.в. мн.)
при ˈ*нин’ешн’еĭ* (М.в ж.р.)
*при н’і*ˈ*м’ецкоĭ* (М.в ж.р.)
*при облас*ˈ*них* (М.в. мн.)
*при па*ˈ*ганом* (М.в ч.р, с.р.)
*при ра*ˈ*д’ан’с’куиĭ* (М.в ж.р.)
*при ра*ˈ*йон:оĭ* (М.в ж.р.)
*при ха*ˈ*рошеĭ* (М.в ж.р.)
*п*ˈ*ри*^{i}*зван* (Н.в ч.р.)
*при*ˈ*йеж:им* (Д.в. мн.)
*при*ˈ*йомново* (Р.в ч.р, с.р.)
*пр’ібл’і*ˈ*жон:им* (Д.в. мн.)
*п*ˈ*р’іс’к’інаĭ* (Д.в ж.р.)
*провод*ˈ*ни*^{ĭ} (Н.в ч.р.)

п'ройн'атим (Д.в. мн.)
про'йеж:ойі (Р.в ж.р.)
про^{а}'лиў'ну (З.в ж.р.)
про'паўших (Р.в. мн.)
п'ростаї (О.в ж.р.)
п'рости^{іі} (Н.в ч.р.)
п'рохарова (Р.в ч.р, с.р.)
п'рочи^{і}ї (Н.в ч.р.)
про'читани^{ї} (Н.в ч.р.)
п'рошлиї (Д.в ж.р.)
'прошлиї (Н.в ч.р.)
п'т'іч'йа^{ə}а (Р.в ч.р, с.р.)
пу'затої (Д.в ж.р.)
'пуозн'еї (Д.в ж.р.)
'пуозн'ім (Д.в. мн.)
'пуозн'ім'і (О.в. мн.)
'пусни^{і}м (О.в ч.р, с.р.)
пус'тим (Д.в. мн.)
пу'т'іўска: (Р.в ч.р, с.р.)
'путн'і^{ї} (Н.в ч.р.)
пу'т'ова^{ə}а (Р.в ч.р, с.р.)
'пухлийе (Н.в. мн.)
'пухлийи^{і} (Н.в. мн.)
пу'ховайе (Н.в с.р.)
пу'чата^{ў}а (Н.в ж.р.)
пуш'нойу (О.в ж.р.)
пше'нишно: (Р.в ч.р, с.р.)
ра'бочему (Д.в ч.р, с.р.)
ра'бочи^{і}йе (Н.в. мн.)
ра'бочийи^{і} (Н.в. мн.)
ра'бочим (О.в ч.р, с.р.)
ра'боч'і (Н.в ч.р.)
ра'боч'іх (Р.в. мн.)
р'а'дави^{і} (Н.в. мн.)
р'ада'вуим (О.в ч.р, с.р.)
рад'ної (Н.в ч.р.)
рад'ному (Д.в ч.р, с.р.)
р'адо'ви^{ї} (Н.в ч.р.)
ра'д'уч'ійе (Н.в. мн.)
раж'д'еств'енскайе (Н.в с.р.)
раз'би^{і}ти^{і} (Н.в ч.р.)
'разна^{ий}е (Н.в с.р.)
разнац'в'етни^{і}ми (О.в. мн.)
'разни^{і}ї (Н.в ч.р.)
'разними (О.в. мн.)
'разної (Д.в ж.р.)
разриў'ної (О.в ж.р.)
ра'зумн'і^{ий} (Н.в ч.р.)
'раїс'каї (О.в ж.р.)
ра'йон:е (Н.в с.р.)
ра'йон:им (Д.в. мн.)
'рамачни^{і}х (Р.в. мн.)
'ран':аї (О.в ж.р.)
'ран':е (Н.в с.р.)
'ран'ени^{і}ми (О.в. мн.)
'ран'ети (Н.в ч.р.)
'ран':ім (Д.в. мн.)
'ран':іми (О.в. мн.)
'ран':ого (Р.в ч.р, с.р.)
'ран':ої (О.в ж.р.)

рас'казанаї (Д.в ж.р.)
раск'ри^{i}ти^{i} (Н.в. мн.)
р'ев'ез'і'он:оїй (Р.в ж.р.)
р'едо'ви^{i}м (О.в ч.р, с.р.)
р'е'зи^{i}нав'ійі (Н.в. мн.)
'р'езкиї (Н.в ч.р.)
'р'езк'іми (О.в. мн.)
ре'зинав'і (Н.в. мн.)
'р'еїсави^{i}ми^{i} (О.в. мн.)
'реїсового (Р.в ч.р, с.р.)
р'жавим (О.в ч.р, с.р.)
р'жави^{i}м (О.в ч.р, с.р.)
р'жавим'і (О.в. мн.)
'рибнайі (Р.в ж.р.)
'ри^{i}бни^{i}йе (Н.в. мн.)
ри'жим (О.в ч.р, с.р.)
'рижими (О.в. мн.)
'риж'і^{и}йе (Н.в. мн.)
'рисави^{i} (Н.в. мн.)
'рисаву (З.в ж.р.)
'р'ідне (Н.в с.р.)
'р'ідниї (Д.в ж.р.)
'р'ісовойі (Р.в ж.р.)
р'іч'нойу (О.в ж.р.)
робо'т'ашчої (Д.в ж.р.)
ро'бочи^{i} (Н.в. мн.)
'розавайу (О.в ж.р.)
'розавен'кайа (Н.в ж.р.)
'розави^{i}м (Д.в. мн.)
'розаву (З.в ж.р.)
роз'бито: (Р.в ч.р, с.р.)
роз'битої (О.в ж.р.)
розиг'р'ітої (Р.в ж.р.)
розпо'рошениї (Д.в ж.р.)
роз'рит'і (Н.в. мн.)
роз'р'ізаниї (Д.в ж.р.)
руд'н'іцка^{й}е (Н.в с.р.)
руд'н'іцкуйу (З.в ж.р.)
ру'дойу (О.в ж.р.)
'рус:ка: (Р.в ч.р, с.р.)
'рус:каво (Р.в ч.р, с.р.)
'рус:кайе (Н.в с.р.)
'рус:кайі (Р.в ж.р.)
'руск'ім (Д.в. мн.)
'рус:ково^{а} (Р.в ч.р, с.р.)
руч'ни^{i}ї (Н.в ч.р.)
руч'ної (Р.в ж.р.)
руч'ному (Д.в ч.р, с.р.)
са'бачему (Д.в ч.р, с.р.)
са'бач'і (Н.в ч.р.)
са'в'ецкаво (Р.в ч.р, с.р.)
са'в'ецкуї (Р.в ж.р.)
са'в'іцкуї (Д.в ж.р.)
сала'м'ан:уйу (З.в ж.р.)
са'лодкі^{й}е (Н.в. мн.)
са'лодк'ійі (Н.в. мн.)
са'л'оними (О.в. мн.)
са'л'онуйу (З.в ж.р.)
самаста'йат'ел'нойу (О.в ж.р.)
самос'т'ійнойі (Р.в ж.р.)

саˈмотн’іми (О.в. мн.)
саракаˈво^{г}о (Р.в ч.р, с.р.)
саˈрочейе (Н.в с.р.)
саˈс’едн’ім (Д.в. мн.)
сасˈнови (Н.в. мн.)
сасˈнови^{і} (Н.в. мн.)
сасˈнови^{ĭ} (Н.в ч.р.)
сасˈновийи^{і} (Н.в. мн.)
сасˈнови^{і}м’і (О.в. мн.)
саўˈм’існаĭ (О.в ж.р.)
ˈсахарнайи (Р.в ж.р.)
ˈсахарнайу (О.в ж.р.)
св’аˈтойу (О.в ж.р.)
сватоўс’ˈкоĭ (О.в ж.р.)
сˈв’ежему (Д.в ч.р, с.р.)
сˈв’ежи^{і}м (Д.в. мн.)
сˈв’ежуйу (З.в ж.р.)
свеˈти^{і}м (О.в ч.р, с.р.)
свеˈтих (Р.в. мн.)
свеˈтоĭ (О.в ж.р.)
сˈвиĭс’ка (Н.в ж.р.)
свикˈрушинойі (Р.в ж.р.)
свиˈн’ачи (Н.в ч.р.)
свиˈн’ачоĭ (Р.в ж.р.)
свиˈн:иĭ (Д.в ж.р.)
свиˈн:ога (Р.в ч.р, с.р.)
свиˈн:ойи (Р.в ж.р.)
свиˈн:ойі (Р.в ж.р.)
сˈв’іжайу (О.в ж.р.)
сˈв’іжоĭ (Р.в ж.р.)
св’інаˈводческ’і (Н.в ч.р.)
св’іˈн:айа (Н.в ж.р.)
св’іˈн:оĭ (Д.в ж.р.)
св’іˈн:оĭ (Н.в ч.р.)
св’іˈн:ойе (Н.в с.р.)
сˈвуиĭс’к’ійе (Н.в. мн.)
с’ед’ˈмога (Р.в ч.р, с.р.)
с’еˈдоĭ (Н.в ч.р.)
с’ел’с’кахаˈз’аĭств’ен:им (О.в ч.р, с.р.)
сел’с’ˈки^{і}йе (Н.в. мн.)
сеˈменаўски^{іĭ} (Н.в ч.р.)
с’емˈнадцато^{г}о (Р.в ч.р, с.р.)
с’еˈм’онаўскоĭ (Д.в ж.р.)
серˈдечнойі (Р.в ж.р.)
серˈдечному (Д.в ч.р, с.р.)
сеˈредн’а (Н.в ж.р.)
сеˈредн’айу (О.в ж.р.)
сеˈредн’іĭ (Н.в ч.р.)
сеˈредн’ім (Д.в. мн.)
сеˈредн’ім (О.в ч.р, с.р.)
серˈйознойу (О.в ж.р.)
ˈсил’ниĭ (О.в ж.р.)
ˈсил’н’і (Н.в. мн.)
ˈсил’но^{г}о (Р.в ч.р, с.р.)
ˈсил’ноĭ (Д.в ж.р.)
ˈсил’нойу (О.в ж.р.)
ˈсинен’к’і^{ĭ} (Н.в ч.р.)
ˈсин’і (Н.в. мн.)
ˈсин’іĭ (Н.в ч.р.)

ˈ*син’іми* (О.в. мн.)
ˈ*син’іх* (Р.в. мн.)
ˈ*син’оǐ* (Р.в ж.р.)
ˈ*син’ойи* (Р.в ж.р.)
сираˈватайа (Н.в ж.р.)
сиˈри^{i} (Н.в ч.р.)
сиˈруйу (З.в ж.р.)
сиˈр’і (Н.в ч.р.)
сиˈр’ім’і (О.в. мн.)
ˈ*ситих* (Р.в. мн.)
ˈ*с’ієл’с’ки*^{i} (Н.в ч.р.)
ˈ*с’ієл’ск’ійе* (Н.в. мн.)
ˈ*с’ієл’с’к’ійи*^{i} (Н.в. мн.)
ˈ*с’ієл’ск’ім* (О.в ч.р, с.р.)
с’ієл’сˈко^{ˀ}*о* (Р.в ч.р, с.р.)
ˈ*с’іл’наǐ* (Д.в ж.р.)
ˈ*с’іл’найа* (Н.в ж.р.)
ˈ*с’іл’найе* (Н.в с.р.)
ˈ*с’іл’ни*^{iǐ} (Н.в ч.р.)
ˈ*с’іл’ни*^{i}*х* (Р.в. мн.)
ˈ*с’іл’ноǐ* (Д.в ж.р.)
с’іˈл’он (Н.в ч.р.)
ˈ*с’іл’с’ка*^{ǐ}*е* (Н.в с.р.)
с’іл’сˈ’коǐ (Р.в ж.р.)
с’іл’сˈ’кому (Д.в ч.р, с.р.)
с’іл’с’кохаˈз’аǐствен:иǐ (Р.в ж.р.)
ˈ*с’ін’ему* (Д.в ч.р, с.р.)
ˈ*с’ін’і* (Н.в ч.р.)
ˈ*с’ін’ійе* (Н.в. мн.)
ˈ*с’ін’ім* (О.в ч.р, с.р.)

ˈ*с’ін’ім’і* (О.в. мн.)
ˈ*с’ін’іх* (Р.в. мн.)
сˈказочнойе (Н.в с.р.)
скараˈт’ечни^{i} (Н.в ч.р.)
скаˈромни (Н.в ч.р.)
сˈк’іш:и^{ǐ} (Н.в ч.р.)
скл’аˈн’і (Н.в. мн.)
сˈкол’зки (Н.в ч.р.)
сˈкол’зк’іǐ (Н.в ч.р.)
сˈкори (Н.в. мн.)
сˈкороǐ (Р.в ж.р.)
сˈкору (З.в ж.р.)
сˈкошени (Д.в ж.р.)
сˈкошеноˀо (Р.в ч.р, с.р.)
сˈкошенойі (Р.в ж.р.)
скˈритаǐ (Р.в ж.р.)
сˈлаби^{ǐ} (Н.в ч.р.)
слабˈки^{i}*м* (Д.в. мн.)
сˈладк’ійі (Н.в. мн.)
сˈладкого (Р.в ч.р, с.р.)
сл’аˈп’ійі (Н.в. мн.)
сл’аˈпоǐ (Н.в ч.р.)
сˈл’едуйушчи (Н.в ч.р.)
сˈл’едуйушчи^{i} (Н.в ч.р.)
сˈл’едуйушч’і (Н.в ч.р.)
слеˈп’і (Н.в. мн.)
слеˈп’ійе (Н.в. мн.)
сл’еˈп’ійи (Н.в. мн.)
сл’еˈпуоǐ (Р.в ж.р.)
слиз’ˈ’к’ім (О.в ч.р, с.р.)

слиз’ˈкуйу (З.в ж.р.)
сˈлужашчим (О.в ч.р, с.р.)
смачˈнен’куйу (З.в ж.р.)
смачˈниⁱ (Н.в. мн.)
смачˈними (О.в. мн.)
смачˈнога (Р.в ч.р, с.р.)
сˈм’ен:аї (О.в ж.р.)
см’ішˈнаᵘ̆а (Н.в ж.р.)
сн’ігоуˈборочної (О.в ж.р.)
соˈбачиї (Д.в ж.р.)
соᵃˈбачоᵃйу (О.в ж.р.)
ˈ*собствен:аї* (О.в ж.р.)
ˈ*собств’ен:аᵘ̆а* (Н.в ж.р.)
ˈ*собствен:ейе* (Н.в с.р.)
ˈ*собствен:ойі* (Р.в ж.р.)
ˈ*собств’ен:ойу* (О.в ж.р.)
с’оˈгодн’ішн’іх (Р.в. мн.)
соло ˈден’ки (Н.в ч.р.)
ˈ*солодова* (Н.в ж.р.)
*соˈл’они*ⁱ (Н.в ч.р.)
ˈ*с’омаго* (Р.в ч.р, с.р.)
ˈ*с’омаї* (Р.в ж.р.)
ˈ*с’омаму* (Д.в ч.р, с.р.)
ˈ*с’омиї* (Н.в ч.р.)
ˈ*сон:айе* (Н.в с.р.)
сон’ашниˈковойу (О.в ж.р.)
ˈ*сон:е* (Н.в с.р.)
ˈ*сон:ими* (О.в. мн.)
сороˈковому (Д.в ч.р, с.р.)
соўреˈм’ен:аго (Р.в ч.р, с.р.)
сˈпаленої (Д.в ж.р.)
сˈп’елим (О.в ч.р, с.р.)
сˈп’ілим (Д.в. мн.)
спˈраўжн’і (Н.в ч.р.)
спˈраўжн’иї (Н.в ч.р.)
спˈраўжн’ім (Д.в. мн.)
сˈр’едн’ему (Д.в ч.р, с.р.)
сˈредн’іˇ (Н.в ч.р.)
стал’ˈнайа (Н.в ж.р.)
*стаˈлови*ˇ (Н.в ч.р.)
*ст’апˈни*ⁱ (Н.в ч.р.)
стаˈра (Н.в ж.р.)
стаˈрага (Р.в ч.р, с.р.)
стараˈдаўн’айе (Н.в с.р.)
стаˈрайа (Н.в ж.р.)
сˈтараᵘ̆а (Н.в ж.р.)
сˈтарайе (Н.в с.р.)
сˈтараᵘ̆е (Н.в с.р.)
сˈтарайи (Р.в ж.р.)
сˈтаре (Н.в с.р.)
стаˈрен’куйу (З.в ж.р.)
*стаˈречи*ⁱ (Н.в ч.р.)
сˈтари (Н.в ч.р.)
сˈтарийе (Н.в. мн.)
сˈтариⁱйе (Н.в. мн.)
сˈтарийи (Н.в. мн.)
сˈтариⁱйиⁱ (Н.в. мн.)
сˈтарим (Д.в. мн.)
стаˈриⁱн:иⁱйе (Н.в. мн.)
стаˈрин:иⁱми (О.в. мн.)

ста|рин:и^{i}ми^{i} (О.в. мн.)
с|тарих (Р.в. мн.)
ста|ри^{i}х (Р.в. мн.)
ста|р'ie (Н.в. мн.)
ста|р'ieйши (Н.в мн.)
ста|р'ieйший (Н.в ч.р.)
с|тар'ійе (Н.в. мн.)
ста|р'ійе (Н.в. мн.)
ста|р'ін:и^{i}х (Р.в. мн.)
ста|р'іх (Р.в. мн.)
старо|даўн'аго (Р.в ч.р, с.р.)
старо|даўн'іми (О.в. мн.)
ста|рої (О.в ж.р.)
с|тарому (Д.в ч.р, с.р.)
с|тартави^{i} (Н.в. мн.)
ста|ру (З.в ж.р.)
с|тарше^{й}е (Н.в с.р.)
с|тарши (Д.в ж.р.)
с|таршими (О.в. мн.)
с|тарш'ійі (Н.в. мн.)
с|таршої (Р.в ж.р.)
с|тертиї (Н.в ч.р.)
с|терти^{i}х (Р.в. мн.)
ст'іс|н'іт'ел'ниї (Н.в ч.р.)
страйе|в'ійе (Н.в. мн.)
страйе|вої (Н.в ч.р.)
страс|на (Н.в ж.р.)
ст|рашнайа^{e} (Н.в с.р.)
страш|ного (Р.в ч.р, с.р.)
ст|рог'і^{ї} (Н.в ч.р.)
ст|рог'іми (О.в. мн.)
су|вораго (Р.в ч.р, с.р.)
сума|шедши (Н.в. мн.)
сум|ними (О.в. мн.)
сумс|коїї (Н.в ч.р.)
сумс'|койі (Р.в ж.р.)
|суочни (Н.в. мн.)
су|ровиї (Н.в ч.р.)
су|с'ідн'ім (Д.в. мн.)
су|с'ідс'кага (Р.в ч.р, с.р.)
су|с'ідскаму (Д.в ч.р, с.р.)
су|с'ідс'к'і (Д.в ж.р.)
су|хен'ки (Н.в ч.р.)
су|хи^{i}х (Р.в. мн.)
су|х'і (Н.в ч.р.)
су|х'ім (Д.в. мн.)
су|х'іми (О.в. мн.)
су|х'іх (Р.в. мн.)
су|хоїї (Р.в ж.р.)
су|хойі (Р.в ж.р.)
су|ху (З.в ж.р.)
су|цел'нага (Р.в ч.р, с.р.)
|сучa^{ƨ}a (Р.в ч.р, с.р.)
|сушенойи (Р.в ж.р.)
т'а|жоли (Н.в. мн.)
т'а|жол'і (Н.в ч.р.)
|танкаві^{и} (Н.в. мн.)
тапа|л'іни^{i} (Н.в ч.р.)
та|р'ішн'ім (О.в ч.р, с.р.)
таўс|тийе (Н.в. мн.)

таўс'тими^{i} (О.в. мн.)
таўс'тих (Р.в. мн.)
таўс'т'ієйшийе (Н.в. мн.)
таўш'ч'ієйши^{i}йе (Н.в. мн.)
т'верди (Н.в ч.р.)
твер'ди (Н.в. мн.)
твер'диї (Д.в ж.р.)
т'вердим (О.в ч.р, с.р.)
твер'ди^{i}м (Д.в. мн.)
твер'дих (Р.в. мн.)
твер'дуої (Р.в ж.р.)
тве'резайу (О.в ж.р.)
тве'рези^{i}ми^{i} (О.в. мн.)
тве'резойу (О.в ж.р.)
твир'дойу (О.в ж.р.)
т'в'ордим (О.в ч.р, с.р.)
те'л'ач'ейе (Н.в с.р.)
т'е'л'ач'ім'і (О.в. мн.)
т'е'п'ерешн'іх (Р.в. мн.)
те'пер'ішн'ім (О.в ч.р, с.р.)
'тихи^{i}м (Д.в. мн.)
'т'ієл'на (Н.в ж.р.)
'т'іхайе (Н.в с.р.)
'т'іх'е (Н.в с.р.)
'т'іх'іх (Р.в. мн.)
'т'омнен'ки^{i} (Н.в ч.р.)
'тонен'ки (Н.в. мн.)
'тонен'койу (О.в ж.р.)
то'несен'киї (Н.в ч.р.)
тон'ки^{i}х (Р.в. мн.)
тон'кийи^{i} (Р.в ж.р.)
'т'опла: (Р.в ч.р, с.р.)
'т'опл'ен'каї (Р.в ж.р.)
топо'линойі (Р.в ж.р.)
тормоз'ни^{i}ї (Н.в ч.р.)
'т'отк'іної (Д.в ж.р.)
'тоўстейе (Н.в с.р.)
'точнийе (Н.в. мн.)
'точнуиї (Д.в ж.р.)
'т'ошчин'ії (Д.в ж.р.)
тр'ап'чаного (Р.в ч.р, с.р.)
т'р'ет'а (Н.в ж.р.)
т'р'ет'і (Н.в ч.р.)
т'р'ет'ії (Н.в ч.р.)
т'р'ет'ім (Д.в. мн.)
тр'охл'іт'ров'ім'і (О.в. мн.)
тр'оху'гол'нен'к'ім'і (О.в. мн.)
трап'чаниї (Н.в ч.р.)
тра'с'іруйушч'ійе (Н.в. мн.)
т'репетне (Н.в с.р.)
т'рет'а (Н.в ж.р.)
т'рет'аї (Р.в ж.р.)
т'рет'ого (Р.в ч.р, с.р.)
т'рет'ом (Д.в ч.р, с.р.)
т'рет'у (З.в ж.р.)
трид'цатаго (Р.в ч.р, с.р.)
трудав'і^{и}м (Д.в. мн.)
трудавої (О.в ж.р.)
т'руднайа (Н.в ж.р.)
т'рудно^{г}о (Р.в ч.р, с.р.)

трудоˈвиǐ (Н.в ч.р.)
туˈг’іǐ (Н.в ч.р.)
туˈг’іми (О.в. мн.)
туˈг’іх (Р.в. мн.)
туˈп’ійі (Н.в. мн.)
туˈпога (Р.в ч.р, с.р.)
туˈрецкаму (Д.в ч.р, с.р.)
ў адˈнуиǐ (М.в ж.р.)
ў адˈнуом (М.в ч.р, с.р.)
ў баˈгатуиǐ (М.в ж.р.)
ў ˈбазовоǐ (М.в ж.р.)
ў бал’ˈшуиǐ (М.в ж.р.)
у батаˈн’іческ’іх (М.в. мн.)
ў ˈбат’кавуǐ (М.в ж.р.)
ў ˈбат’ков’і (М.в ж.р.)
ў бˈратскоǐ (М.в ж.р.)
у брудˈнуиǐ (М.в ж.р.)
ў ˈбудн’іх (М.в. мн.)
ў буˈрашни (М.в ж.р.)
ў ваˈйен:ом (М.в ч.р, с.р.)
ў ваˈйен:ум (М.в ч.р, с.р.)
у ваˈлос’коᵃм (М.в ч.р, с.р.)
у вас’ˈмом (М.в ч.р, с.р.)
у ваўн’аˈноǐ (М.в ж.р.)
ў ˈверхн’еǐ (М.в ж.р.)
у веˈч’ірн’іх (М.в. мн.)
ў ˈвипаўши (М.в ж.р.)
ў ˈвишитуом (М.в ч.р, с.р.)
у в’іcаˈкоснаму (М.в ч.р, с.р.)
ў ˈвос’мому (М.в ч.р, с.р.)
ў гарадсˈкоǐ (М.в ж.р.)
у гˈлиз’аво^ам (М.в ч.р, с.р.)
ў гˈлиⁱн’анум (М.в ч.р, с.р.)
ў ˈгус’ачих (М.в. мн.)
ў далгаˈвуиǐ (М.в ж.р.)
ў даˈмашн’ем (М.в ч.р, с.р.)
у даˈмашниⁱх (М.в. мн.)
ў дараˈг’іх (М.в. мн.)
ў дараˈгушчуиǐ (М.в ж.р.)
ў даˈрожчаǐ (М.в ж.р.)
у ˈдаўн’іх (М.в. мн.)
ў двадˈцатом (М.в ч.р, с.р.)
ў дверˈнум (М.в ч.р, с.р.)
у деˈс’атим (М.в ч.р, с.р.)
ў деˈс’атих (М.в. мн.)
ў деўˈйатум (М.в ч.р, с.р.)
у д’іˈжурному (М.в ч.р, с.р.)
ў д’іˈс’атум (М.в ч.р, с.р.)
ў дˈл’ін:оǐ (М.в ж.р.)
у должносˈноˇ (М.в ж.р.)
ў доˈмашн’еǐ (М.в ж.р.)
ў дороˈгом (М.в ч.р, с.р.)
ў ˈдоўг’іх (М.в. мн.)
ў драмаˈт’іческуих (М.в. мн.)
ў друˈгиⁱх (М.в. мн.)
у дˈругому (М.в ч.р, с.р.)
ў дˈругум (М.в ч.р, с.р.)
ў друˈгуоǐ (М.в ж.р.)
ў дˈружнаǐ (М.в ж.р.)
ў дˈружн’еǐ (М.в ж.р.)

у д'ружн'іх (М.в. мн.)
ў ду'бов'іх (М.в. мн.)
ў дур'ном (М.в ч.р, с.р.)
ў дур'ному (М.в ч.р, с.р.)
ў елект'рическ͡уом (М.в ч.р, с.р.)
ў завар'ному (М.в ч.р, с.р.)
у за'гал'ному (М.в ч.р, с.р.)
ў загра'н'ічни^{i}х (М.в. мн.)
ў заказ'ноі̆ (М.в ж.р.)
ў зала'тих (М.в. мн.)
ў 'западнам (М.в ч.р, с.р.)
ў 'западн'і (М.в ж.р.)
ў запасн'і (М.в ж.р.)
у 'заў̆тр'ашн'іх (М.в. мн.)
ў зго'р'іў̆ш'іі̆ (М.в ж.р.)
ў зем'н͡уоі̆ (М.в ж.р.)
у зна'комих (М.в. мн.)
ў зна'комому (М.в ч.р, с.р.)
у 'йуно^{a}м (М.в ч.р, с.р.)
ў ка'лишн'ем (М.в ч.р, с.р.)
ў карма'ви^{i}х (М.в. мн.)
ў карма'воі̆ (М.в ж.р.)
ў карн'е'воі̆ (М.в ж.р.)
ў ка'р'укаў̆скум (М.в ч.р, с.р.)
ў к'нижни^{ĭ} (М.в ж.р.)
у кормо'вому (М.в ч.р, с.р.)
ў ко'роў̆йачому (М.в ч.р, с.р.)
ў красна:р'м'еі̆скаі̆ (М.в ж.р.)
ў к'расни^{ĭ} (М.в ж.р.)
у к'рашчоі̆ (М.в ж.р.)
ў 'кумави^{i}х (М.в. мн.)
ў 'кур'ач'і (М.в ж.р.)
ў ку'риниі̆ (М.в ж.р.)
ў 'л'ітн'оі̆ (М.в ж.р.)
ў л'у'би^{ĭ} (М.в ж.р.)
ў л'у'боў̆ни (М.в ж.р.)
ў л'удс'$^{|}$к͡уиі̆ (М.в ж.р.)
у ли'мон:͡уиі̆ (М.в ж.р.)
ў 'луч:а^{ĭ} (М.в ж.р.)
ў 'луч':ем (М.в ч.р, с.р.)
ў мала'дом (М.в ч.р, с.р.)
ў мала'дум (М.в ч.р, с.р.)
у ма'лих (М.в. мн.)
ў ма'лом (М.в ч.р, с.р.)
ў ма'лоч:аі̆ (М.в ж.р.)
ў 'мал'енкуі̆ (М.в ж.р.)
у ма'л'інав'іх (М.в. мн.)
у мари'нованому (М.в ч.р, с.р.)
ў марс'ком (М.в ч.р, с.р.)
у масл'а'ному (М.в ч.р, с.р.)
ў 'материнаі̆ (М.в ж.р.)
ў 'мирниі̆ (М.в ж.р.)
ў м'ірс'коі̆ (М.в ж.р.)
ў м'іс'$^{|}$ких (М.в. мн.)
у м'іс'$^{|}$кому (М.в ч.р, с.р.)
у м'йакших (М.в. мн.)
у мйас'нум (М.в ч.р, с.р.)
у моло'д'ожно^{ĭ} (М.в ж.р.)
у морс'$^{|}$ки^{i}ĭ (М.в ж.р.)
ў не'бесному (М.в ч.р, с.р.)

ў непрас'ти^{i}х (М.в. мн.)
у неш'часни^{i}х (М.в. мн.)
у ни'н'ішн'іх (М.в. мн.)
ў о'кон:их (М.в. мн.)
ў окруж'н:ому (М.в ч.р, с.р.)
ў ос'тан':іі̆ (М.в ж.р.)
ў ос'тан':оі̆ (М.в ж.р.)
ў охлаж'дайушч'іі̆ (М.в ж.р.)
ў палат'н'анен'куом (М.в ч.р, с.р.)
у палат'н'ануим (М.в ч.р, с.р.)
ў па'повом (М.в ч.р, с.р.)
ў па'раднуом (М.в ч.р, с.р.)
ў пара'лел'ному (М.в ч.р, с.р.)
ў пар'ному (М.в ч.р, с.р.)
ў парт'і'занс'ком (М.в ч.р, с.р.)
ў па'хожеі̆ (М.в ж.р.)
ў 'п'ервам (М.в ч.р, с.р.)
ў 'первим (М.в ч.р, с.р.)
ў 'п'ервоі̆ (М.в ж.р.)
у 'перво^{a}м (М.в ч.р, с.р.)
ў пе'редн'ам (М.в ч.р, с.р.)
ў пере'ломанаі̆ (М.в ж.р.)
ў 'пеўн'іі̆ (М.в ж.р.)
ў 'пижиковоі̆ (М.в ж.р.)
ў пит'нуі̆ (М.в ж.р.)
у 'п'ізн'іх (М.в. мн.)
ў п'іі̆'с'атам (М.в ч.р, с.р.)
у п'ійі'с'атим (М.в ч.р, с.р.)
ў п'йата^{o}м (М.в ч.р, с.р.)
ў п'йатом (М.в ч.р, с.р.)
у пла'х'іх (М.в. мн.)
у погра'н'ічнаі̆ (М.в ж.р.)
ў 'подл'і (М.в ж.р.)
ў 'позн'іі̆ (М.в ж.р.)
ў 'пол'скам (М.в ч.р, с.р.)
ў по'р'адочноі̆ (М.в ж.р.)
ў 'посни^{i} (М.в ж.р.)
у 'поснуі̆ (М.в ж.р.)
у 'поўниі̆ (М.в ж.р.)
ў 'поўнуіі̆ (М.в ж.р.)
у продук'товом (М.в ч.р, с.р.)
ў продук'товому (М.в ч.р, с.р.)
ў промис'ловам (М.в ч.р, с.р.)
ў про'сушениі̆ (М.в ж.р.)
ў п'рошлам (М.в ч.р, с.р.)
ў 'прошлиі̆ (М.в ж.р.)
у п'рошло^{a}іі̆ (М.в ж.р.)
ў п'рошлом (М.в ч.р, с.р.)
ў п'рошло^{a}м (М.в ч.р, с.р.)
у пул'е'м'отном (М.в ч.р, с.р.)
у пус'т'іі̆ (М.в ж.р.)
ў рад'нуі̆ (М.в ж.р.)
ў ра'йон:аму (М.в ч.р, с.р.)
ў ра'йон:оі̆ (М.в ж.р.)
ў 'ран':іі̆ (М.в ж.р.)
ў р'жавуі̆ (М.в ж.р.)
ў ро^{a}з'битих (М.в. мн.)
ў са'бачи (М.в ж.р.)
ў са'с'едн'ем (М.в ч.р, с.р.)
у с'ед'мом (М.в ч.р, с.р.)

у ˈсин’еĭ (М.в ж.р.)
ў ˈс’i͜ес’коĭ (М.в ж.р.)
ў с’іл’с’ˈк’іĭ (М.в ж.р.)
у ˈс’ін’іх (М.в. мн.)
ў сˈк’іш:ам (М.в ч.р, с.р.)
у сˈкошенаĭ (М.в ж.р.)
ў слабадсˈку͜ом (М.в ч.р, с.р.)
ў сл’іˈпиĭ (М.в ж.р.)
у смаˈл’енскум (М.в ч.р, с.р.)
ў соᵃˈбач’і (М.в ж.р.)
ў с’оᵃˈгодн’ашн’ум (М.в ч.р, с.р.)
у ˈс’омум (М.в ч.р, с.р.)
у сˈпал’ноᵃм (М.в ч.р, с.р.)
у спарˈт’іўну͜иĭ (М.в ж.р.)
ў спец’іˈал’них (М.в. мн.)
ў спорˈт’іўни (М.в ж.р.)
ў спорˈт’іўну͜иĭ (М.в ж.р.)
ў ст’апˈном (М.в ч.р, с.р.)
у стаˈрен’к’іх (М.в. мн.)
ў стаˈриĭ (М.в ж.р.)
ў сˈтар’іх (М.в. мн.)
ў стаˈрому (М.в ч.р, с.р.)
у сˈтепен:у͜ом (М.в ч.р, с.р.)
ў сукˈн’аном (М.в ч.р, с.р.)
ў ˈсумскаму (М.в ч.р, с.р.)
у суˈс’ідс’кому (М.в ч.р, с.р.)
ў сухиⁱх (М.в. мн.)
ў суˈх’іх (М.в. мн.)
ў тверˈдиⁱх (М.в. мн.)
ў тверˈд’іĭ (М.в ж.р.)
ў т’ел’еˈфон:аĭ (М.в ж.р.)
ў тˈравен:аму (М.в ч.р, с.р.)
ў тˈрет’ам (М.в ч.р, с.р.)
ў тˈрет’ем (М.в ч.р, с.р.)
ў тˈрет’ім (М.в ч.р, с.р.)
ў тˈрет’ом (М.в ч.р, с.р.)
ў тˈрет’ум (М.в ч.р, с.р.)
у трудаˈв’іх (М.в. мн.)
ў тˈрудн’іĭ (М.в ж.р.)
ў увол’ˈн’іт’ел’ноĭ (М.в ж.р.)
ў укˈраінс’киĭ (М.в ж.р.)
ў укˈраінск’іх (М.в. мн.)
у ўтаˈром (М.в ч.р, с.р.)
у ўчеˈрашн’еĭ (М.в ж.р.)
у ˈф’інс’киⁱĭ (М.в ж.р.)
ў хаˈз’аĭств’ен:аму (М.в ч.р, с.р.)
ў хаˈрошеĭ (М.в ж.р.)
у хˈворих (М.в. мн.)
ў х’ірурˈг’іч’ескому (М.в ч.р, с.р.)
ў ˈцарскоĭ (М.в ж.р.)
ў церˈкоўноᵃм (М.в ч.р, с.р.)
ў цибуˈлиним (М.в ч.р, с.р.)
у черˈнацкаĭ (М.в ж.р.)
ў черˈн’ігаўс’к’і (М.в ж.р.)
у черˈн’іг’іўс’к’іĭ (М.в ж.р.)
ў черˈн’ігоўс’киⁱĭ (М.в ж.р.)
ў четˈв’ортам (М.в ч.р, с.р.)
ў ч’етˈв’ортаᵒм (М.в ч.р, с.р.)
ў ч’етˈв’ортоᵃм (М.в ч.р, с.р.)
ў читˈвертом (М.в ч.р, с.р.)

ў чудˈном (М.в ч.р, с.р.)
ў чуˈжих (М.в. мн.)
у шахˈт'орскаї (М.в ж.р.)
у шесˈтом (М.в ч.р, с.р.)
ў шиᵉрст'аˈної (М.в ж.р.)
ў шˈкол'ний (М.в ж.р.)
ў шчаўл'оˈвуиї (М.в ж.р.)
углаˈвойе (Н.в с.р.)
ˈужчої (О.в ж.р.)
ўзˈрослої (Д.в ж.р.)
указˈним (О.в ч.р, с.р.)
укˈл'учинойу (О.в ж.р.)
укˈраденоᵓо (Р.в ч.р, с.р.)
укˈраінс'к'ій (Н.в ч.р.)
украˈінскоᵃго (Р.в ч.р, с.р.)
укˈраінскої (О.в ж.р.)
укˈраінс'койі (Р.в ж.р.)
украˈййнскаво (Р.в ч.р, с.р.)
украˈййнс'киˇ (Н.в ч.р.)
украˈййнс'ких (Р.в. мн.)
ўˈлажнаᵘ̆е (Н.в с.р.)
ўˈласними (О.в. мн.)
ˈумствен:ейе (Н.в с.р.)
ˈумств'ен:иⁱ (Н.в ч.р.)
ўˈн'ешн'ім (Д.в. мн.)
ўˈнутр'ен':ім (О.в ч.р, с.р.)
ўˈнутриⁱн':ійі (Н.в. мн.)
ўˈражаї (Р.в ж.р.)
ўˈражиⁱйе (Н.в. мн.)
ўˈр'едним (Д.в. мн.)
ўсеˈвишн'ій (Н.в ч.р.)
ўс'еˈобшчайа (Н.в ж.р.)
усˈтаўшаї (О.в ж.р.)
устˈройен (Н.в ч.р.)
ўтаˈра (Н.в ж.р.)
ўтаˈрайа (Н.в ж.р.)
ўтаˈриї (Д.в ж.р.)
ўтаˈриˈіˇ (Н.в ч.р.)
ўтаˈрийи (Н.в. мн.)
ўтаˈриˈм'і (О.в. мн.)
ўтаˈрога (Р.в ч.р, с.р.)
ўтаˈрого (Р.в ч.р, с.р.)
ўтаˈроїˇ (Н.в ч.р.)
ўтаˈроїˇ (Р.в ж.р.)
ўтаˈрому (Д.в ч.р, с.р.)
ўтаˈруйу (З.в ж.р.)
ўтаˈруоїˇ (Д.в ж.р.)
ўтаˈруоїˇ (Р.в ж.р.)
утв'ержд'еˈни (Н.в. мн.)
уˈт'іниˈ (Н.в. мн.)
уˈт'ін'іᵘйе (Н.в. мн.)
ўˈтопл'ен'іᵘйе (Н.в. мн.)
ўтоˈрими (О.в. мн.)
ўтоˈроᵓо (Р.в ч.р, с.р.)
ўˈторойу (О.в ж.р.)
ˈутрен'айа (Н.в ж.р.)
ˈутр'ешн'ій (Н.в ч.р.)
ˈутр'ешн'ім (Д.в. мн.)
ˈутр'ешн'ім (О.в ч.р, с.р.)
ˈутр'ешн'іх (Р.в. мн.)

уча|рашн'і (Н.в ч.р.)
участ|кови^{і}йе (Н.в. мн.)
участ|ковими (О.в. мн.)
у|ч'ебно^{г}о (Р.в ч.р, с.р.)
ў|чител'с'к'ій (Д.в ж.р.)
у|ч'іт'ел'скайе (Н.в с.р.)
учо|р'ашн'ій (Н.в ч.р.)
ўчо^{а}|рашн'ім (Д.в. мн.)
учо|рашн'ойі (Р.в ж.р.)
фрук|тов'і (Н.в. мн.)
ха|з'аїствен:ому (Д.в ч.р, с.р.)
ха|лодна^{й}е (Н.в с.р.)
ха|лоднаму (Д.в ч.р, с.р.)
ха|лодне (Н.в с.р.)
ха|лоднен'каї (Р.в ж.р.)
|хамс'кому (Д.в ч.р, с.р.)
ха|рашайі (Р.в ж.р.)
ха|роша (Н.в ж.р.)
ха|рошаго (Р.в ч.р, с.р.)
ха|рошаї (Р.в ж.р.)
ха|рошайа (Н.в ж.р.)
ха|роша^{й}а^{е} (Н.в с.р.)
ха|рошайі (Р.в ж.р.)
ха|рошайу (О.в ж.р.)
ха|рошаму (Д.в ч.р, с.р.)
ха|рошему (Д.в ч.р, с.р.)
ха|роши (Н.в ч.р.)
ха|роши (Н.в. мн.)
ха|рошиї (Н.в ч.р.)
ха|роши^{і}ї (Д.в ж.р.)
ха|роши^{ї} (Н.в ч.р.)
ха|рошийе (Н.в. мн.)
ха|рошийи (Н.в. мн.)
ха|рошийи^{е} (Н.в. мн.)
ха|рошийи^{і} (Н.в. мн.)
ха|рошим (Д.в. мн.)
ха|рошими^{і} (О.в. мн.)
ха|роши^{і}ми^{і} (О.в. мн.)
ха|рош'ійе (Н.в. мн.)
ха|рошого (Р.в ч.р, с.р.)
ха|рошо^{а}ї (Р.в ж.р.)
ха|рошойи (Р.в ж.р.)
ха|рошойі (Р.в ж.р.)
ха|рошуйу (З.в ж.р.)
харчо|ви^{і} (Н.в. мн.)
|хатн'аї (О.в ж.р.)
|хатн'і (Н.в. мн.)
|хатн'ім'і (О.в. мн.)
х|воїними (О.в. мн.)
х|воїних (Р.в. мн.)
|х'ітра^{й}е (Н.в с.р.)
хо|лодно^{г}о (Р.в ч.р, с.р.)
хо^{а}|лодном (Д.в ч.р, с.р.)
храма|ве (Н.в с.р.)
х|ресниї (Д.в ж.р.)
х|ресни^{і}м (Д.в. мн.)
х|реснуиї (Д.в ж.р.)
хреш|чени^{і}м (Д.в. мн.)
хриш|ченим (Д.в. мн.)
х|р'оснаї (Д.в ж.р.)

х'р'осним (Д.в. мн.)
ху'ди (Н.в ч.р.)
ху'дим (О.в ч.р, с.р.)
ху'д'і (Д.в ж.р.)
ху'дожеств'ен:ої (Р.в ж.р.)
ху'дожн'ім (О.в ч.р, с.р.)
ху'дої (Д.в ж.р.)
ху'дуиї (Д.в ж.р.)
ху'дуої (Д.в ж.р.)
ху'д'ушчи (Н.в ч.р.)
ху'жейшаї (О.в ж.р.)
'царс'каму (Д.в ч.р, с.р.)
'царс'ке (Н.в с.р.)
цв'е'точнага (Р.в ч.р, с.р.)
цв'і'л'і (Н.в ч.р.)
цв'іт'нога (Р.в ч.р, с.р.)
цв'іт'нойі (Р.в ж.р.)
цел'еустр'ем'л'он:ийе (Н.в. мн.)
'цели (Н.в ч.р.)
'ц'ели (Н.в. мн.)
'целими^{i} (О.в. мн.)
'целуйу (З.в ж.р.)
'цен:и^{i} (Н.в ч.р.)
цент'рал'найа (Н.в ж.р.)
цер'коўна^{ŭ}а (Н.в ж.р.)
цер'коўнайу (О.в ж.р.)
ци'гански (Н.в ч.р.)
ц'ібу'л'інаму (Д.в ч.р, с.р.)
ц'і'кавойі (Р.в ж.р.)
'ц'ілу (З.в ж.р.)
'чайних (Р.в. мн.)
чар'н'авуиї (Д.в ж.р.)
часа'вога (Р.в ч.р, с.р.)
'часте (Н.в с.р.)
че^{и}р'ви^{i}ви^{i} (Н.в. мн.)
чер'ви^{i}ви^{i}йе (Н.в. мн.)
чер'в'ів'е (Н.в с.р.)
чер'вонойу (О.в ж.р.)
череп'йани (Н.в. мн.)
чер'н'ігаўс'каму (Д.в ч.р, с.р.)
чер'н'ічно^{г}о (Р.в ч.р, с.р.)
черноб'ровайу (О.в ж.р.)
'черстви (Н.в ч.р.)
'ч'ерств'і (Н.в ч.р.)
'чесним (О.в ч.р, с.р.)
чет'вертаго (Р.в ч.р, с.р.)
ч'ет'в'орта^{г}о (Р.в ч.р, с.р.)
че'тирнадцато^{г}о (Р.в ч.р, с.р.)
'чистайі (Р.в ж.р.)
'чи^{i}стим (Д.в. мн.)
'ч'іста^{ŭ}а^{е} (Н.в с.р.)
'ч'істаму (Д.в ч.р, с.р.)
'чорнаво (Р.в ч.р, с.р.)
'чорнаї (О.в ж.р.)
'чорнаї (Р.в ж.р.)
'чорна^{ŭ}е (Н.в с.р.)
'чорнен'киї (Н.в ч.р.)
'чорн'ен'к'ім'і (О.в. мн.)
'чорн'і^{и}йе (Н.в. мн.)
чор'нобил'скої (Р.в ж.р.)

ˈ*чортавиǐ* (Д.в ж.р.)

чуˈбатуйу (З.в ж.р.)

ˈ*чуднаво* (Р.в ч.р, с.р.)

ˈ*чуднаǐ* (Д.в ж.р.)

ˈ*чудниіǐ* (Н.в ч.р.)

ˈ*чудноййі* (Р.в ж.р.)

чуˈжа (Н.в ж.р.)

чуˈжеǐ (О.в ж.р.)

чуˈжийе (Н.в. мн.)

чуˈжим'і (О.в. мн.)

чуˈжиіх (Р.в. мн.)

чуˈж'ійе (Н.в. мн.)

чуˈжога (Р.в ч.р, с.р.)

чуˈжоǐ (Н.в ч.р.)

чумˈниǐ (Н.в ч.р.)

чумоˈви (Н.в. мн.)

шасˈтого (Р.в ч.р, с.р.)

шаўˈковайі (Р.в ж.р.)

шеǐˈс'ати (Н.в. мн.)

шесˈтога (Р.в ч.р, с.р.)

шесˈтоˀо (Р.в ч.р, с.р.)

шесˈтоǐ (Р.в ж.р.)

шесˈтому (Д.в ч.р, с.р.)

ˈ*шостіі* (Н.в ч.р.)

ˈ*шостоˀо* (Р.в ч.р, с.р.)

штурмаˈвіім (Д.в. мн.)

ДОДАТОК Д
ТЕКСТИ

С. Алтинівка, Кролевецький р-н, Сумська обл. (2015 р.)

[Інф.] Долгих Марія Василівна, 1927 р.н., 4 кл.

[Екс.]: – У вас тут є ліси біля села чи немає?

[Інф.]: – *йе ту'ди за се'лом //*

[Екс.]: – А які там дерева ростуть у вас?

[Інф.]: – *'сосни ве'лики'йе / йе ве'лики' л'іс // а ку'ди ж на ту с'торону / йе 'тута та'ки 'мен'ше / та'ке дл'а дроў // а то там у йіх / дак ве'лики 'сосни / 'сосни та'ки ве'лики пи'л'айут' на ша'л'оўку // 'вопшем там же не пи'л'айе / хто по'пало // л'іс'ник йа'кис' же йе / йе 'л'уди / ти шо 'диўл'ац':а // о'це та'ка ї жиз' те'пер //*

[Екс.]: – А гриби є там в лісі чи нема?

[Інф.]: – *йак? //*

[Екс.]: – Гриби.

[Інф.]: – *йе! // 'хо'дат' 'л'уде по гри'би / масл'уч'ки та'ки мо'лоден'ки' // йа гри'биў с'тарих не з'найу / а масл'уч'ки' / та'ки' во'ни мо'лоден'ки / 'лоўки на пр'а'жен'у // йе! // ку'дис осу'ди 'ход'ат' ц'а сторо'на / йа нику'ди не хо'жу / 'ран'ше хо'дили / 'поки сем'н'а бу'ла / а те'пер не'нада ме'н'і ни'йаких гри'биў // оце та'ка ї жиз' / о'то так / йак 'можна 'луч:е схо'ди / 'луч:е по'йіж і не'чого не скла'даї / гро'шеї не соби'раї / йак йе // шо схо'т'іў / те ку'пиў / бо пропа'де ўсе //*

[Екс.]: – А скажіть ще, будь ласка, як Вас звати?

[Інф.]: – *ма'р'ійа ва'сил'оўна доў'г'іх // ка'зала мо'йа 'мати / понес'ли хрис'тит' ме'не // наз'вали 'пол'ка / пела'гейа // а 'бат'ушка х'ристит' / нази'вайе о'це та'кейе 'імен:о ма'р'ійа / переме'ниў // 'зараз 'д'ітки ўс'і х'ришчини / нех'ришчиних не'ма // 'церква бу'ла / п'равилос' / бу'ло у 'церкву йа хо'дила о'це та'койу пожи'лойу // бу'ло 'поўна 'церква л'у'деї // і бу'ло 'дуже 'лоўко // а те'пер у 'церкв'і / чи во'но хто 'ходит' ту'ди, йа ни хо'жу //*

[Екс.]: – А яка у вас церква?

[Інф.]: – *а там / покˈри^{i}ўс’ка ˈцерква // меˈн’і даˈлеко / дак йа теˈпер не поўˈду // йа хоˈдила / воˈна буˈла бˈлиз’ко / і моло^{ˈ}да буˈла // а теˈпер йа уˈже ниˈкуди / ˈдома //*

[Екс.]: – У вас до однієї церкви ходять?

[Інф.]: – *а воˈна / ˈвидно / одˈна в нас / одˈна // ˈран’ше буˈло дв’і // я не хоˈжу // уˈже ў моˈйі гоˈда ўсе ˈкончилос’ // теˈпер ˈхожу / ˈначе пˈйана //*

Смт. Березна, Менський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.)

[Інф.] Кузьменко Анастасія Григорівна, 1931 р.н., 4 кл.

[Інф.]: – *ˈт’ік’і пастˈроілис’а ў тˈридц’ат’ деˈв’атум гаˈду / ў ˈсорак ˈпервум ваўˈна // ну / уˈже ж аˈкопи каˈпали ўсе / ў аˈкопах сиˈд’іли ўсе // а таˈд’і ў нас у дваˈр’і̯е ˈбомба уˈпала / сˈтену ˈвивалило / і кˈришу паˈбило / і жеˈл’езо паˈбило // ну тут суˈс’ід буў / во^{a}ˈни ўже паˈмерли / ˈв’ечни паˈкої йеˈму / в’ін приˈб’іг да ї ˈкаже / вас тут / вин таˈки шче маˈл’і буў / а ваˈно в аˈк’іп ˈдунуло ўже ж і дим / і ўсе на сˈв’ім’і / дак вин / вас тут не приˈсипало? // ої / н’е / не приˈсипало // да ваўˈни^{i} ў нас і каˈрова буˈла / і свинаˈматка буˈла / сˈвин’:е буˈли / дв’і / бик буў / ˈт’олка хаˈрошайа буˈла // на тиї старˈан’і жиˈли^{i} на менсˈкому шˈл’аху // приˈб’ігла ˈмати і йиˈйі сестра / каˈрова ˈран’ета / свиˈн’а уˈбитайа // ˈдохтар асˈколак із каˈрови ˈвит’аг і ўже ˈвил’ічиў / і каˈрова ў нас буˈла // таˈд’і увишˈли ˈн’і̯емци // увишˈли і паˈбачили / шо дˈруга ˈхата ўже ж хаˈрошайа // ну пˈраўда / шо ˈн’і̯емци / ми^{i} ж уˈже буˈли^{i} маˈли^{i}йе / нас тˈройе буˈло / воˈни ˈдали таˈк’ійе ˈдоўг’ійе па канˈфет’і // ˈмати куˈпила ˈб’ілен’кого палатˈна та пˈлат’:ачко / паˈшийе // йа шче ж у шˈколу хаˈдила / дак на йаˈлинц’і ˈб’илиї сн’і̯ег / уˈже ж ˈб’илин’ке палатˈн’ане пˈлат’:ачко / таˈд’і таˈк’ійе ˈтийе ўже ж чereˈвички паˈшили і ˈтоже із палатˈна // ну ˈтако о / ну ўже ж буˈло нечаˈво // ну а таˈд’і̯е ўже ж даˈваї ўже малаˈтили ми атуˈтечка пшеˈниц’у на гаˈрод’і // ˈмати ˈц’іпам здаˈровим малаˈтила / а йа ўже пудˈносила / ну таˈд’і іˈде пˈл’ен:и^{i}йе / уˈже йак ˈн’емци ˈтейе / н’і / шче ˈн’емци буˈли / при ˈн’емцах ішˈче // ну ˈмати / ў ˈмати*

ци'тир'е бра'ти бу'ли / ну а'дин буў 'л'оч:ик / д'руги буў каму'н'іст / ў раї'ком'і 'парт'ійі ра'биў / а т'рет'і буў тан'к'іст / а чет'верти буў брига'д'іром в кал'госп'і // 'мати ви'носит' 'картачку ўже ж і 'бат'ка 'нашого / па'казуйе / но них'то не з'найе // ну них'то і не вер'нуўс'а / ўс'іх па'били / 'бат'ко 'тики вер'нуўс' // даж'далис'а д'ругаї 'осен'і / в:иш'ли к'раснийе //

С. Блистова, Новгород-Сіверський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.).

[Інф.] Масієнко Марія Миколаївна, 1948 р.н., 8 кл.

[Екс.]: – Як село називається?

[Інф.]: – *се^{и}'ло блиста'ва //*

[Екс.]: – А чому така назва?

[Інф.]: – *ну ка'лис' 'р'ічка ж та'ка тик'ла чи шчо / блиста'ва / 'видно / 'через те ж і се^{и}'ло так наз'вали // блис'т'іла / от пата'му так і наз'вали // це с'тарийе 'л'уди так раз'казуйут' / 'р'ічка тик'ла / і се^{и}'ло паст'роілос' над 'р'ічкайу ад'тул' ат стаў'ка // там же ж ста'вок та'ки йе / і ад'тул' 'р'ічка тик'ла / 'кала х'вермаў // ну а та'д'і ци'ганка / 'каже / йа'кас' приш'ла і на дж̑ере'ло 'кинула скавара'ду // скавара'ду йак 'кинула / ва'на ос' перейш'ла с'у'да із блис'таў у сла'бу̯идц'і тут ад 'мосту ж во'на от йа'кас' і те'че / де во'но там бе'рец':а / йа ни з'найу // кри'ница перейш'ла у лаз'ку / от с'у'ди ў си'ло те 'через т'расу / неда'леко ва'но / ну на дру'ги краї си'ла перейш'ла // це так ста'рийе 'л'уди раз'казували // о'тож 'баба бу'ла у 'тан'і у дра'чишинаї / ва'на це са'б'і раз'казувала //*

[Екс.]: – А скажіть, як у селі називаються кутки? От одна частина села якось так називається, інша – по-іншому, третя ще якось.

[Інф.]: – *ў нас нази'вайец':а там аб'і'с:'ін'ійа / там п'рат'ва / то га'лушка / це заза'йоўка / а шче йак //*

[Екс.]: – А чому такі назви?

[Інф.]: – *а йа не^{и}з'найу, ча'го ва'ни так нази'вали і нази'вайец':а // йа ж із 'самога 'малку йак нази'вали / так і нази'вайут' і 'дос'і // аб'і'с:'ін'ійа / то'мушо*

два|ри ж ізгар'іли / ну і та|д'і ж |л'уди с|тали ст|роіц':а / а|би звес|ти |с'іни / а|би |с'іни / от так і паш|ло / аби|с:ин'ійа //

[Екс.]: – Скажіть, які в селі є цікаві прізвиська, клічкі, у людей?

[Інф.]: – *ну йа|ки йе? // на |мене |кажут' ка|цапка //*

[Екс.]: – А чому?

[Інф.]: – *а |тошо ў |мене |бат'ко буў |рус:ки із сма|л'енс'каї |област'і / от праз|вали ка|цап / і йа ка|цапка // га|рох / дак йа ни з|найу / чо|го йо|го так нази|вайут' // у |мене су|с'ід га|рох // так нази|вайут' // ну ва|сил' а|ринин / нази|вайут' йо|го / дак у |н'ого |матка бу|ла а|рина / так і нази|вайут' йо|го // так |кажного і нази|вайут' пас|войему //*

С. Бурівка, Городнянський р-н, Чернігівська обл. (2012 р.)

[Інф.] Купрієнко Анастасія Василівна, 1928 р.н., 4 кл.

[Екс.]: – Ви кудись подорожували? Їздили кудись?

[Інф.]: – *ої н'і|куди йа / ма|йе д'і|т'атка / н'е |йізд'іла // у маск|в'е би|л'і / ва|з'іл'і із ра|боти нас у маск|ву / аў|тобусам ва|з'іл'і / ў |к'ійеў ва|з'іл'і / на ра|бот'е ра|би^{i}ли / дак тих ва|зили / аў|тобусам'і у|же с|тал'і / а н'і / дак і барта|войу ма|шинаї / груза|вої // |с'іна на|к'ідайем у |кузаў тої / па|с'адем і ў |к'ійеў |йідем на екс|курс'ійу //*

[Екс.]: – А розкажіть, які екскурсії? Пам'ятаєте?

[Інф.]: – *ну |йед'ем у |лаўри^{i} |ти^{i}йе д'і|в'іц:а / церк|ви^{i} |ти^{i}йе ў|с'ак'ійе / ва|д'іл'і нас / па|казувал'і / рас|казувал'і // ну так н'е^{a}би|ла йа н'іг|д'е //*

[Екс.]: – А як у вас називалося, коли ще до війни молодь разом збиралася?

[Інф.]: – *вечар|н'іци ў нас нази|вал'іс'а // ў нас же к|луба н'е^{a} бу|ло ў с'е|л'і // дак о|це ўже йак п|разн'ік з'і|мойу / ражест|во нази|вайец:а / дак н'і|чого н'е ра|б'іл'і // ну так ўди|рал'іс'а ўже // о|це ўже с'а|годн'і і|дут' даме|н'е у|вечер'і з ха|рошайу гар|мошкайу / |бубан тої // і|дут' / гу|л'айут' / тан|цуйут' // дак та|ди ж ни с|в'ету ж ни було / а ў ко|гос' |лампо^{a}чка кара|с'інава / а н'е^{a} бу|ло |лампи / дак ка|л'іс' йа з|найу па|коїни |бат'ка нару|байе ота|к'іх др'і|вец'*

то'нен'к'іх та'к'іх / ма'лен'к'іх / то ўже с'і'д'іт' / кла'де пад 'ком'інам там ага'н'ок той / а х'лопци і д'іў'ки тан'цуйут' / гу'л'айут' / у 'карти гу'л'айут' / спе'вайут' // с'о'годн'і у ме'не / 'заўтра 'очеред' д'руга // так па 'хатах ха'д'іл'і дв'е н'е'д'ел'і // о'це так і гу'л'ал'і ў нас // ну а 'л'ет̯ам уже ж на 'ул'іце гу'л'ал'і / ка'л'і па'года ха'роша //

С. Володькова Дівиця, Носівський р-н, Чернігівська обл. (до 2016 р. – с. Червоні Партизани) (2013 р.)

[Інф.] Давиденко Галина Федорівна, 1935 р.н., 4 кл.

[Інф.]: – *та'к'і бу'ли мато'вила // о'це напр'а'дем на 'ц'іўку / а то'д'і на те ж мато'вило мо'тайемо // а то'ді ўже ж 'т'отка 'тайа з'ниме / 'мати вечор'нична / і сну'йе на с'ниўниц'у // с'ниўниц'і та'к'і бу'ли / з'разу бу'ли так'і 'доўги / там ко'лочк'і та'к'і при'бити і тут / а то'д'і к'руглу с'тали ро'бит' у'же соўре'мен:у та'ку 'начетверо // о'так си'диш і кла'деш / кла'деш / кла'деш з 'низу і до 'верху / насну'йеш // а то'ді верс'тат'і бу'ли ха'роши // т'кали полот'но / бо то'д'і не[и] бу'ло н'і'де полот'на / дак т'кали полот'но і 'шили со'рочки[і] і пудш'таники[і] / ўсе! // а то'д'і ў соў'ремен:ом ўже 'год'і ткат' // с'тало ўже госу'дарствен:е // 'с'ійали л'он на 'пол'і // а 'зараз не 'с'ійут' л'он і ко'нопел' не 'сійут' / бо нарко'мани // і 'маку не 'с'ійут' / бо не[и] 'можна і пирож'к'іў напек'ти / бо нарко'мани // от шо йім ро'бит'?! // те[и]'пер ўсе ц'о'го ни 'можна // а л'он 'ран'ше 'с'ійали ў нас о'тут б'лиз'ко о'це 'туточки за 'хатами // да так го'лубо цв'і'те / крас'і'вен:иї // а то'д'і ж 'видумали 'п'існ'у / а л'он цв'і'те 'син'о 'син'о / а 'мати жде до'дому 'сина // і це та'ка бу'ла 'п'існ'а отра'з'іт'елна // йа 'зараз йак 'помн'у / йак ми б'рали л'он / да сп'і'вали ц'у 'пісн'у // і отпраў'л'али ж ми / в бело'рус'ійі бу'ли та'к'і за'води // там т'кали л':а'не полот'но / 'дуже ц'і'нилос'а / 'дуже кра'с'іве полот'но / те'пер у'же 'мало // так 'гон'ац':а ўс'і / а йо'го ж не[и]'де не[и]'майе // а те'пер ўсе та'к'е / то шоўк / то шче йа'к'і / поп'робуї зас'лат' ту п'ростин' / во'на ж слаб'ка // а ўже йак л':а'не полот'но зас'теле / дак кра'с'іво на 'йому і спат' // ну от це та'к'е // а то'д'і ўже ж одиш'ло /*

с'тали ткат' рушни'ки[і] / с'тали куп'л'ат' ко'тушки[і] / пойа'вилис' 'чорни й 'б'іли / с'тали ткат' плат'ки[і] / йак оце ў 'мене // о'це 'бачиш ота'ку кл'і'тинку // дак то'д'і ж не[и] бу'ло ота'ких плат'к'іў / а т'кали са'ми на верс'тат'і // і но'сили ж пла'точки[і] 'ц'ійі / то'д'і та'ка бу'ла жис'т'// це ўже жис'т' у нас раї! // а то'д'і с'тали рушни'ки з ор'лами ткат' // йа нау'чилас'а / ўже у 'мене бу'ли 'д'іти ма'ли // дак йа нау'чилас' ткат' / і це ўже йак на'ч:у рушни'к'ів / ве[и]'зу ў 'город прода'ват' // а там не[и] ў'м'іли ткат' / а рушни'ки в:иш'ли ў 'моду // моло'ди йшли 'замуж / же[и]'нилис'а / дак т'реба / шоб бу'ли рушни'ки // моло'да йак йде / дак над'і'вайе ук'райінс'ке і рушни'ком пидў'йазана тим // дак т'кали рушни'ки //

Смт. Вороніж, Шосткинський р-н, Сумська обл. (2015 р.).

[Інф.] Дорошенко Тетяна Павлівна, 1949 р.н., середня спеціальна освіта.

[Екс.]: – А Ви ким конкретно працювали?

[Інф.]: – *ну аснаў'на пра'ф'ес'ійа / лаба'рант ши'рокага п'роф'іл'а //*

[Екс.]: – І які у Вас обов'язки були?

[Інф.]: – *на ва'йен:ам за'вод:е у ва'йен:аї пра'дукцийі сад'ер'жан'ійе а'зота апр'ед'е'лала / у ў'с'ак'іх там пара'хах / у п'еракс'і'л'інах // ну та'к'і ў 'мене буў а'нал'із / сад'ер'жан'ійе а'зота у ц'ої пра'дукцийі //*

[Екс.]: – А можете розказати, як цей аналіз береться?

[Інф.]: – *да 'можна / це бе'рец:а там гра'мул'ечк'і / на'в'есачк'і // бе'реш на ел'ект'рон:и[і]х в'е'сах так за с'т'оклишками на'в'есачк'і // па'том зали'вайеш йіх к'ісла'тої / раства'р'айуц:а // па'том / з'нач'іт' / шче ча'го паш'ла ў 'сорак п'ат' год / пата'мушо бу'ло с'в'азано с р'тут':у / ну м'ій а'нал'із / у ци[і]х при'борах нази'ваўс'а н'іт'ром'етр / за йа'ки[і]м йа ра'ботала // там в'ін буў за'поўнени р'тут':у // шч'і'талос' ў'р'едне / па'етаму ў 'сорак п'ат' год // а па'том ц'і на'в'есачк'і раства'р'айеш / па'том запус'кайеш цеї н'іт'ром'етр / ўз'балтуйец:а ва'но на ел'ект'р'іческуої бал'талк'е / і вид'і'л'айец:а ж газ цеї а'зот / і йо'го 'нада ў ізм'і'р'ім'ел'наї т'рубачк'і зам'е'р'ат' / с'к'ік'і*

сад'ерˈжан'йа аˈзота ˈім'ен:а ў ци^{i}ў праˈдукциі // а шчас ўсе це закˈрите // никˈому не^{и} ˈнада ц'а праˈдукци^{ій}а // шчас ˈбол'ейе со^{а}верˈшен:е // о^{а}ˈхотн'ічйі ˈпорах ˈд'елали // раˈбили там і снаˈр'ади / но йа там не раˈбила // це ˈновиў о^{а}ˈб'йект буў ˈперед ˈсамим разˈвалам саˈв'ецкага саˈйуза // но ў ˈмене буˈла друˈга раˈбота // калакс'іˈл'ін і п'ераксˈ'іˈл'ін // калакс'іˈл'ін їˈшоў на ˈм'ірни ˈцел'і / а п'ераксˈ'іˈл'ін на ˈпорах їˈшоў //

С. Григорівка, Бахмацький р-н, Чернігівська обл. (2012 р.)

[Інф.] Федоряко Віра Олексіївна, 1940 р.н., 8 кл.

[Інф.]: – *у два ˈгоди оˈсталас' без ˈматер'і // мати ў̈ˈмерла / ˈбат'ко на хронт пиˈшоў // із хˈронту приˈшоў / споˈчатку з ˈбабойу ˈжили / поˈтом ˈмачуху ўз'аў / поˈтом пожиˈли / і ˈмачуха ў̈ˈмерла // ˈбат'ко з хˈронту приˈшоў / стаў оˈп'ікуватис' ˈнами маˈлими // хоˈдили у шˈколу / дак оˈдин ˈчоб'іт риˈзовиў і оˈдин ˈк'ірзовиў // оˈтак хоˈдила ў шˈколу / і три к'іˈлометри до шˈколи буˈло іˈти // прожиˈла / і ўраˈгу не жеˈлайу таˈку т'аˈжолу жиз' //*

[Екс.]: – Так Ви оце в колгоспі робили?

[Інф.]: – *ў соў̈ˈхоз'і із ˈс'ем'іˈс'ат дˈругого ˈроду // ну ˈсорок два ˈроди сˈтажу ў ˈмене // п'ішˈла ˈзамуж за чолоˈв'іка / шоб ˈмачус'і не гоˈдит' // це мен'і йоˈго ˈмачушина сестˈра найшˈла // пожиˈла / а в'ін даˈваў ˈбиц':а / даˈваў іздˈ'іˈвац':а / ˈкажен ден' пˈйаниў // а меˈн'і шо / йа йак пошˈла ˈзам'іж / меˈн'і пйатˈнадц'ат' год буˈло // а в'ін на чоˈтирнадц'ат' год од мене стаˈр'ішиў // йа ˈмусила забˈрат' своˈйе те шо тр'апˈйа ўсе // даˈли меˈн'і тут одноˈкомнатну / там роˈбоче общеˈжит'ійе буˈло // там йа прожиˈла і хоˈдила ж оце на своˈйу роˈботу // ˈдоброго неˈчого не ˈбачила // і ўже сˈкоро ўм'іˈрат' //*

С. Губичі, Ріпкинський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.)

[Інф.] Стодель Олександра Олексіївна 1928 р.н., 4 кл.

[Екс.]: – Скажіть, будь ласка, як Вас звати і якого року Ви народження?

[Інф.]: – *із дˈвадц’атˈ вос’мого ˈроду / йа ўже сˈтара // м’іˈн’і ˈзараз ˈвус’імс’ат ˈшости год уˈже //*

[Екс.]: – І як Вас звати повністю?

[Інф.]: – *я па ˈбат’кавуму назˈван’ійу ˈрубан ал’екˈсандра ал’екˈс’ійіўна // а т’еᵃˈп’ер’ па чалаˈв’ічаму / дак сˈтодел’ ал’екˈсандра ал’екˈс’ейеўна //*

[Екс.]: – Скажіть, будь ласка, скільки класів Ви закінчили?

[Інф.]: – *ˈсам’е ˈн’емциⁱ буˈл’і / йа н’е зˈнайу / сˈкул’ки йа да таˈго / а / да ч’етˈв’ертаго йа дашˈла // ч’етˈв’ерти клас / і м’еˈн’е заб’іˈрал’і у ˈк’ійеў / каˈл’і пр’ійеˈжал’і ˈт’ійе / йак йіх каˈзат’ / ˈт’ійе / шо пр’іˈвоз’іл’і два ataˈк’ійе ˈйашч’ік’і канˈф’ет // і хто падп’еˈвайе ˈлуч’:еї / хто танˈцуйе / а у м’еˈн’е ˈголас буў ˈдуже праˈс’ів’і // м’еˈн’е заб’іˈрал’і у арˈт’істи / із ч’етˈв’ертого кˈласу // но м’еˈн’е ж н’е аˈд:ал’і туˈда // я н’е пашˈла / баˈйалас’а // маˈлайа ж / дак баˈйалас’а // і йаˈни ж скаˈзал’і / шо м’і забеˈром ік с’еˈб’е дачˈкойу / ви н’е б’еспаˈкойт’ес’ на ˈбат’ка // ˈбат’ка ˈкаже / йаˈна н’е ˈпуйд’е // йа ж н’е кр’епˈка ж в’еˈл’ікайа буˈла //*

Смт. Зноб-Новгородське, Середино-Будський р-н, Сумська обл. (2015 р.)

[Інф. 1] Заєць Тетяна Юхимівна, 1956 р.н., середня спеціальна освіта.

[Інф. 2] Заєць Уляна Калістратівна, 1927 р.н., 4 кл.

[Інф. 1]: – *ˈсам’ейе ˈлуч’:ейе у нас буˈл’і йедˈ’ба буˈла от у маˈйом ˈд’ецтв’і / ˈета із ˈчорнага ˈт’еста / да тих пор / йак іспˈе’к’ец:а / напр’іˈм’ер / хл’еб у п’еˈч’і / то ˈматка п’еᵃˈкˈла раˈз’аўк’і //*

[Інф. 2]: – *раˈз’аўки / аˈга //*

[Екс.]: – А що це таке?

[Інф. 2]: – *раˈз’інк’і / раз’інк’і //*

[Інф. 1]: – *раˈз’аўк’і! // йаˈк’ійе раˈз’інк’і? //*

[Інф. 2]: – *раˈз’аўк’і // да //*

[Інф. 1]: – *раˈз’аўк’і п’акˈл’і // зˈнач’іт із ˈчорнага ˈт’еста у сˈтуп’і таўкˈл’і // зˈнач’іт каˈнопл’і саˈд’іл’і / йіх абмаˈлач’івал’і / і там із заˈмашек ˈс’ем’ечк’і канапˈл’анийе // м’і іх ˈс’іл’на л’уˈб’іл’і // таˈк’ійе ˈм’ел’ен’к’ійе / ˈт^{ц}’іпа пшаˈна / ˈтол’к’і крупˈн’іеїшийе // йак гаˈрошек / ˈетат / ˈгор’к’і // дак вот ˈета вот таˈкойе ˈбила // йе^{а}ˈго у сˈтуп’і таўкˈл’і / і аˈно масл’аˈн’ічнайе // канапˈл’ана^{й}е ˈмасла ˈд’елал’і ˈдаже з йеˈго //*

[Інф. 2]: – *а таˈд’і кіп’атˈком заˈпар’івал’і //*

[Інф. 1]: – *да / кіп’атˈком заˈпар’івал’і // таˈди ж йе^{а}ˈго праˈтаўкут’// аˈно так заˈвар’іц:а / таˈко: гусˈт’ен’ка // а ˈпахн’е! // йа б’еˈр’ем’ен:а: хаˈд’іла / дак ˈлуч’:е н’е буˈло ˈзапаха ˈетага //*

[Інф. 2]: – *а таˈди так распˈл’оскивал’і / да ї туˈди пас’аˈр’ед кˈлали^{і} / а таˈди заˈгартавал’і отаˈко / раˈз’аўк’і назиˈвал’іс’а //*

[Інф. 1]: – *паˈложат’ і ў п’еч’ пасˈтав’ат’ / і аˈни / а тут із ˈетага канапˈл’а в’ідˈна ж ˈта: тоўˈченайа // канапˈл’ана: ˈмасла аˈно ˈс’іл’на ˈпахла / ўˈкусна // ˈможет / таˈди ми гаˈлоднийе ˈбил’і / н’е зˈнайу // дак от ˈета ˈсама: ˈлучша: у нас йеˈда у д’еˈт’еї ˈбила / паˈка хˈл’еба ми дажˈдомс’а //*

С. Комарівка, Глухівський р-н, Сумська обл. (2015 р.).

[Інф.] Мінченко Мотря Миколаївна, 1924 р.н., 6 кл.

[Екс.]: – У вас фарбували одяг?

[Інф.]: – *вот зˈнач’іт’ шче полуˈшубок тої йо // сˈкол’к’і це йо^{а}ˈму гаˈдоў? // хаї ˈсорак гаˈдоў буˈло мн’е // ˈр’езал’і аˈв’еч’ек / во / і ў нас ˈбабка / маˈйа св’акˈруха / в’іˈд’еливала / а йа уже абˈмазувала ˈт’естам / уваˈрачувала / пад ˈлаўку лаˈжов’іла // а таˈди ўже зˈнач’іт чухˈрал’і // дак йа зˈнайу / шо і йа чухˈрала / аˈн’і мн’е расˈкажут’ / уˈкажут’ на таˈкого ˈд’ер’ева / а йа каˈсойу чухˈрайу ˈтуйу // йак ˈви^{і}чухрайу / дак йаˈна ˈтон’ен’ка йак ух // а таˈди дуˈбочк’і руˈбал’і / чухˈрал’і каˈру / суˈшил’і і таўкˈл’і // таˈди ˈтуйу ˈкожу уˈс’у уваˈрачувал’і ў ˈтуйу дуˈбоч’ек і заваˈрачивал’і // і ваˈна таˈди ˈд’елайец:а ˈтайа ˈкожа таˈкайа кˈраснайа / ˈт’омнакˈраснайа / краˈс’івайа // уже н’і кˈраска /*

н’і|чога / а ў теї ка|ри // вот та|койе бу|ло // а по[а]лу|шубо[а]к / дак іш|че ас|таўс’а тої по[а]лу|шубо[а]к // а йон кра|с’іви // дак йа |кол’ка н’е над’е|вала / так м’і|н’е |кажут’ / а йон шо / ў |мод’е тої по[а]лу|шубо[а]к? // дак іш|ч’е в’і|с’іт тої полу|шубак //

С. Красне, Чернігівський р-н, Чернігівська обл. (2012 р.)

[Інф.] Величко Антоніна Пилипівна, 1943 р.н., середня спеціальна освіта.

[Інф.]: – *і ў ме|не бу|ли тут |кури / і ко|за бу|ла / і |кури бу|ли / і |утви бу|ли / і поро|с’а |кажди год бу|ло // поб|рала ж йа от і |кури / і |утви / а ко|зу прода|ла // а то|д’і уже год три чи два не|ма ку|реї // по|йіло ото чапи|чапл’а* [чупакабра – С. І.] *йа|кас’ хо|дило чи шчо // поб|рала / пара|з’ітка / ку|реї // о|тож |тейе у |тому / у га|зет’і фотогра|ф’ірували йі|йі / по|казували / ну во|на / |точно во|на //*

[Екс.]: – Так а Ви її бачили? Чи сліди? Чи як? Розкажіть про це.

[Інф.]: – *йа йі|йі не ба|чила // ку|реї |тул’ки по|йіла і поскла|дала // не по|йіла / а повипи|вала кроў // і о|тих кур с|т’опа ска|заў ўс’о // і сеї год во|зили |кури і ве|лики[і] / і |мен’шен’ки[і] / і кур|чатка та|ки с’а|ки // ка|жу / си|нок / |даваї |купимо // не|нада // ви |часто бо|л’ійете / |часто ў бол’|ниц’ах бу|вайете // |нашчо во|ни зда|лис’? // шо у вас / йа|йец’ не|ма чи шо? // ну це с|тарши син уже жо|нати / і ди|т’а йе / х|лопчик // не|ма |д’евочки[і] ў |мене / ни ў|нучки / ни п|раўнучки / од|ни х|лопци[і] // чо|тир’і ў|нуки х|лопци[і] і два п|раўнуки х|лопци[і] // йа ўс’іх вос|питувала п|равил’но // і дру|з’:а ў них бу|ли не з ба|гатих си|меї / неба|гатими / ота|ки // ото бу|ли шче та|ки дру|з’:а / шо йо|го ўз|рослого уже бат’|ки |кидали / а са|ми за гра|ниц’у гро|шеї зароб|л’ат’ // о|то так //*

С. Линове, Путивльський р-н, Сумська обл. (2015 р.)

[Інф.] Дроздова Тетяна Микитівна, 1940 р.н., 7 кл.

[Екс.]: – А чому село так називається [Линове – С. І.]?

[Інф.]: – *л’і'нова? // з'нач’ім’ л’і'нова / ета ч’е'го? // у нас там ун’і'зу биў ру'ч’еї / с ат'куўс’ йан у'з’аўс’а / і нази'ваўс’а л’ін / л’і'ни там би'л’і // от наз'вал’іс’ л’і'ново // а там ни'ма ўже шчас л’і'ноў / а ру'ч’еї ас'таўс’а // і наз'ван’ійе //*

[Екс.]: – У вас ліс великий тут?

[Інф.]: – *л’ес с'м’ешани // йа ра'ботала у 'л’ес’і // сна'чала / каг'да а'конч’ила с’ем к'ласаў / паш'ла ў кал'хоз // 'мамка би'ла ма'йа зв’ін:а'веї //*

[Екс.]: – У вас не кажуть «ланкова», у вас кажуть «звєннєва»?

[Інф.]: – *зв’ен’:е'вайа / да // ну / м’е'н’е 'дал’і / как йа с’ем к'ласаў а'конч’ила / то паў'норми 'дал’і // от 'мамк’і /напр’і'м’ер / г’ек'тар / а м’е'н’е паўг’ек'тара // а з'найет’е / так т'рудна / 'жарка / н’евина'с’іма // йа ўже 'муч’ілас’а // 'мамка заб’е'г’іт’ / пама'г’ет’ м’і'н’е / і свуї же р’ад / е'та ж т'рудна ж // прара'б’іла / а па'том тут абраза'валас’а л’ес’н’і'ч’ества / навасла'бодскайе // сна'чала бу'н’ак’інска'йе / та'да навасла'бодскайе // та'к’ійе кл’і'йенти / как йа / 'посл’і ш'коли саб'рал’іс’а / і паш'ла йа ў л’ес'н’іч’ества са'д’ім’ па'садку // і прара'б’іла йа у'же ў 'л’ес’і да 'вос’імд’іс’ім шес'тога 'года // ўс’о ра'б’іла ў 'л’ес’і / з'нач’ім // ха'з’аін у м’е'н’е пойа'в’іўс’а / 'йур’йеўск’і // із дру'гого с’е'ла // пажа'н’іл’іс’а ми // ну с'вад’би н’е[а] би'ло / 'д’етка // с'вад’би 'н’езачто бу'ло // паш'л’і расп’і'сал’іс’ ў с’ел’са'в’ет’е / ўз’а'л’і пан’а'тих / расп’і'сал’іс’а ў шиї'с’ат 'п’ервам га'ду / з'нач’ім / ми расп’і'сал’іс’а // йа ў 'л’ес’і ра'ботала ч’е'тир’е 'года ў бу'н’ак’інскам // ка'да йон пр’і'шол с’у'да / там буў ў 'йур’йів’е тракта'р’істам / ха'з’аін мої // с’у'да пр’і'шоў / а 'тута 'н’ету л’есн’і'ка // на л’есн’і'ка пас'тав’іл’і // л’і̯ес рас'т’іл’і ў'м’ест’і //*

С. Миколаївка, Семенівський р-н, Чернігівська обл. (2015 р.)

[Інф.] Пчола Раїса Андріївна, 1933 р.н., 3 кл.

[Екс.]: – А що готували їсти на свадьбах?

[Інф.]: – *шо гаˈтовиⁱл’і? // захаˈлоди / в’ін’егˈр’етиⁱ / ˈкашу / варгуˈни // із муˈк’і накаˈчайет на ˈйаїцах / ˈтонен’ечка так наˈр’і͜ежат / нап’еˈчут’ // оˈце і ўсе / не так / йак теˈпера //*

[Екс.]: – Так варгуни, це як? Бралось просто тісто і жарилось?

[Інф.]: – *муˈк’і хаˈрошаї на ˈйаїцах накаˈчайет’ і ˈтонен’ко / ˈтонен’ко так / шо с’ˈв’ет’іц:а ˈдаже ˈтайа ˈт’і͜есто / і ў аˈл’ейе наˈжар’ат’ / тим / ˈсахаром переˈсип’ат’ і к к’іс’еˈл’у стаˈновили // теˈпер же вон сˈладоᵃст’ / а то тоˈд’і к к’іс’еˈл’у //*

[Екс.]: – А яку кашу у вас робили?

[Інф.]: – *йаˈку? // а ї пшаˈн’ану і йачˈм’ен:у / йачˈм’ен:уйу //*

[Екс.]: – А захолод з якого м’яса у вас робили?

[Інф.]: – *а з уˈс’акого // ну тиˈд’е краˈл’оў ˈмало буˈло / а ˈбол’ше теˈл’ат ˈр’езали / кабаˈноў р’езали //*

[Екс.]: – А у вас не роблять окрошку?

[Інф.]: – *ˈд’елайет’ і акˈрошку //*

[Екс.]: – А у вас її називають окрошка, холодець чи холодний борщ?

[Інф.]: – *н’е // халаˈдец / то захаˈлод // а акˈрошка / се ў нас халаˈдец назиˈвайец:а // а захаˈлод / захаˈлодам // а акˈрошка / акˈрошкайу //*

[Екс.]: – А на чому у вас роблять окрошку?

[Інф.]: – *а ї на сиˈровац:иⁱ / і на ˈуксусу / а смеˈтани ˈтик’і туˈди даˈбав’ат’ // ˈр’ібу на сˈвад’бу ˈжарили і сˈв’ежуйу / і саˈл’онайу //*

С. Марківці, Бобровицький р-н, Чернігівська обл. (2013 р.)

[Інф.] Шевченко Федора Іванівна, 1916 р.н., 4 кл.

[Екс.]: – Розкажіть про своє дитинство. Ви в школу ходили?

[Інф.]: – *хоˈдил˙а // моˈйа ˈмати бˈйідна буˈл˙а / бо ˈбат’ко ўмер у дˈвац’:ат’ ˈпервому ˈгод’і // а йа маˈл˙а буˈл˙а / дак миˈн’і буˈл˙о тˈрудно ˈмателᵘр’і восˈпитуват’ // і ў нас буˈл˙о ˈмал˙о зимˈл’і / ˈмати хоˈдил˙а по баˈгатих л’уˈдеї і прац’оˈвал˙а // ну там / де ми жиˈл˙и / дак буˈл˙о ˈвиорут’ нам гоˈрод / ˈмати*

ту'ди 'ходит' / і 'садит' / і 'поле / і жне ўсе / ба'гато ро'боти 'робит' // ўсе одроб'л'айе / а йа ж бу'л˙а ма'л˙а / дак б'йігайу по 'вул˙иц'і і 'йісти ж 'хочу // 'вийде ха'з'айка 'тайа ба'гатого / фе'дирко / і'ди дам 'кашки // йа їду / во'на ме'не нагоду'вал˙а // йа прийш'л˙а ў хол˙о'док // 'мати ми'н'і там шос' 'ки'не // йа прийш'л˙а у'кутал˙ас' / л'аг'л˙а / 'виспал˙ас' // о'це та'ка мо'йа бу'л˙а жиз' // а то'д'і пудрос'л˙а / хо'дил˙а ў ш'кол˙у // брат буў у 'мене / дак ми'н'і пер'л˙а да'ваў 'доброго / шоб йа у'чил˙а у'роки // йа ї непа'гано у'чил˙ас'а // на'чаўс'а ўже п'йати кл˙ас / йа чо'тири к'л˙аси 'кончил˙а // 'л'ітом пас'л˙а у хриш'ченого ко'рову / дак бо'тинки ку'пиў ми'н'і на 'ноги // 'мати ї 'каже / а / о'то ўже роспи'сац':а ў'м'ійеш / от / 'будем п'р'асти // 'ран'ше ж п'р'ал˙и // 'с'ійал˙и ко'нопл'і / л'он / і п'р'ал˙и / пол˙от'но т'кал˙и / у 'самому та'кому хо'дил˙и / от // х'ватит' хо'дит' у ш'кол˙у // йа похо'дил˙а дв'і не'д'іл'і // шо ж / 'мати ни пус'кайе у ш'кол˙у // дак йа с'кики і жи'л˙а / ўсе жа'л'іл˙а / шо мо'йі под'ружки' с'ем к'л˙асоў покон'чал˙и / от / і 'дал'і ў'чил˙ис'а / дак бу'л˙и г'рамотни // а йа 'дурнем ос'тал˙ас'а // да ї жи'ву о'це те''пер шче / 'д'етка / до цих пор // о'це та'ке жи'т':а мо'йе//

С. Нові Яриловичі, Ріпкинський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.)

[Інф.] Озявко Лідія Фролівна, 1930 р.н., 7 кл.

[Екс.]: – Як робили землянки?

[Інф.]: – *ну йак // 'йаму ка'пал'і // ну йа'ка''а // н'е б'уд'е же а'на та'ка''а / йак 'хата // п'е'чурка шоб пам'ес'т'ілас' 'тул'к'і // г'рубочка / шоб ізва'рит' суп ч'і шо і та'п'іт' // шоб буў ў т'еп'л'і ў туї 'йамци //*

[Екс.]: – А чим їх накривали зверху?

[Інф.]: – *хто 'луч:у ст'роіў / та'куйу креп'чеїшу / дак шо в'ін муг 'важ'іт' / 'с'іла ў йа'го бу'ла // а йак ў нас / дак м'і йа'кої там / шо на пл'е'чах на'нос'ім // брат у'же 'бул'ши буў да с'ест'ра / і йа т'а'гала // да ўс'е к'лал'і // да чи'м йа'ко''у тра'во''у понак'і'да''ем да су'хої аса'к'і та'кої на'кос'ім вон там на ба'лот'і //*

[Екс.]: – А раніше у вас будинки будували з дерева?

[Інф.]: – *із ˈд’ер’ева // а ц’е ўже с ˈцегли н’екˈр’епка даўˈно пачаˈлос’ //*

[Екс.]: – А з якого дерева?

[Інф.]: – *ну в асноўˈнум / це страйеˈвойе ˈд’ер’ева / ˈсамайе хадаˈвоᵘ̆е / сасˈна // а ўже ж бˈрал’і ўˈс’акаᵘ̆е / ну напр’іˈм’ер ал’ˈха / дуб // дуб с’е бˈрал’і ˈтул’к’і йак асˈнову ˈпапад тиᶦм / снаˈчала аˈтак асˈновивайец:а ˈхата / дак падклаˈдал’і / т’еˈп’ер’ фунˈдам’ент клаˈдут’ / а таˈди кˈлал’і не фунˈдам’ент / а стайаˈни стаˈйат’ і ˈложиᶦц:а дуб круˈгом // а таˈди ўже нач’іˈнайец:а сасˈна і сасˈна ĭ да ˈсамоᵃго / ц’е ўс’е сасˈна буˈла //*

[Екс.]: – А дах який був? Криша яка була?

[Інф.]: – *ну а кˈриᶦшиᶦ саˈлом’ен:иᶦйе ж буˈл’і // а ц’е ўже ж ˈпосл’і ваĭˈниᶦ пашˈл’і н’е саˈлом’ен:иᶦйе // а да ваĭˈниᶦ йаˈни буˈл’і саˈлом’ен:иᶦйе ўс’і ˈчиᶦста // н’іхˈто н’іˈчого н’е знаў / кˈроме саˈлом’і // таˈк’іᵘ̆е спец’іаˈл’істи буˈл’і / шо уˈм’іл’і так криᶦт’ саˈломайу / шо вон йак // і так і ж’іˈл’і // а паˈтом са ўˈр’ем’ен’ем / саˈлома ж / йе саˈлома // праг н’іˈвала / праг н’іˈвала / таˈди ўжеізˈноў заˈбот’іц:а / кˈр’ійе дˈругиᵘ̆ раз // а паˈтом уже ж ц’е пашˈло ус’е жиˈл’ези / шихв’еˈра / ч’ер’еˈп’іц’іᵘ буˈл’і // оˈто і так’е //*

С. Спаське, Сосницький р-н, Чернігівська обл. (2015 р.)

[Інф.] Лапко Петро Федорович, 1929 р.н., 8 кл.

[Інф.]: – *на п’іч к’ірп’іˈча ж не буˈло тоˈд’і ˈпаленого ц’оˈго / дак сиˈрец’ роˈбили // наˈкопували гˈлини / і ў колˈгосп’і буˈлиᶦ там кˈлун’і поˈрожн’і //*

[Екс.]: – А якої глини накопували?

[Інф.]: – *гˈлини аˈц’оĭ / з’еˈмел’ноĭ // ˈверхн’і шар скиˈдали // і ў кˈлун’і уˈсе вимеˈтали і гˈлину ту два ˈм’ес’іт’ / а тˈрет’і ˈводу пудˈвозиў с’уˈди до кˈлун’і // а четˈвертиˇ хˈворму спец’іˈал’ну ў пеˈсок р’ічˈни / набиˈраў пеˈсок / воˈна сиˈра / ц’а ж хˈворма // пеˈсок прилиˈпаў // вин набиˈраў гˈлину / одˈносиў / переверˈтаў / воˈна ˈвипала // оˈтак сиᶦˈр’ец роˈбили // і в’ін ˈт’ижден’ леˈжаў / тˈрохи затуˈжавиў // поˈтом йоˈго на ребˈро покˈлали / і сох ізˈноў неˈд’іл’і чоˈтириᶦ // ц’у*

ˈцеглу доˈдому поˈмалу переˈвозили / у двоˈр’і воˈна шче доси̇ˈхала там / не ў двор’і / а ў своˈйім хл’іˈв’і чи там дес’ // і з йеˈйі роˈбили п’іч і гˈрубу // на п’іч / шоб там / де ˈпалит’/ оˈгон’ гоˈрит’ / тˈреба буˈло ки̇ˈрˈп’іч / ганˈчарка нази̇ˈвалас’ // а ганˈчарка тут / ос’ коропс’ˈки раˈйон буў / н’е / паˈнорниц’ки раˈйон / ў паˈнорниц’ком раˈйон’і сеˈло верˈба і ос’маˈки / там ви̇ˈпал’ували̇ маˈлен’ки таˈки цегˈлинки / і нази̇ˈвалис’ ганˈчарки // дак шо йаˈку ˈсотн’у чи дв’і там гонˈчарки ˈц’ойі / шоб чеˈр’ін’ засˈлат’ / оˈце низ нази̇ˈваўс’ чеˈр’ін’ // дак оˈце ўсе із сирˈц’у роˈбили / а чеˈр’ін’ роˈбили із ганˈчарки // оˈце п’іч роˈбили так / і ў гˈруб’і так ˈсамо[а] //

С. Ховми, Борзнянський р-н, Чернігівська обл. (2013 р.)

[Інф.] Даніш Софія Євтухівна, 1932 р.н., 7 кл.

[Екс.]: – Розкажіть, будь ласка, як у вас раніше справляли весілля в селі?

[Інф.]: – *о / веˈс’іл’:а ў нас йак спраўˈл’ал˙и / ў нас / йак йа заˈмуж іш̇ˈл˙а / йа про ˈсебе / буˈл˙и дв’і дˈружки // йа хоˈдил˙а ў чв’іт̇ˈку / дˈружки ў ˈл’ентах / у ˈхустках хоˈдил˙и / ˈйупки / карˈсетки / і заˈпаски / і / ˈтейе / рушни̇ˈками попидўˈйазувал˙ис’ // а тоˈд’і веˈде мол˙оˈда дˈружок по сеˈл˙у / сп’іˈвайут’ / душ дв’іˈнац’:ат’ / триˈнац’:ат’ // а тоˈд’і хоˈвайец’:а мол˙оˈда / а боˈйари шуˈкайут’ // тоˈд’і гет’ загаˈдайе дˈружка сˈтарша / шоб ўкл˙оˈнил˙ас’а // шоб покл˙оˈнил˙ас’а / тод’і ўпусˈкайут’ у ˈхату // а тоˈд’і с’іˈдайут’ за ст’іл // а тоˈд’і заˈводит’ тоі̆ / шо продаˈйе мол˙оˈду / заˈводит’ ˈп’іс’н’у / і дˈружки сп’іˈвайут’ // скˈрин’а моˈйа да беˈрезова / куˈди ˈтебе да поˈвезена / чи ў л’іс / чи ў дубˈрову / чи до сˈвекра ў коˈмору // оˈце сп’іˈвайут’ / йак хуˈдобу веˈзут’ / гард’еˈроб / оˈце таˈке / чи сˈтенку / чи шчо // а тоˈд’і / йак ˈпойізд пудйіˈж:айе до ˈхати / п’іс̇ˈн’і сп’іˈвайут’ // а тоˈд’і за стоˈл˙ом ˈмузика гˈрайе / ˈтанц’і // а тоˈд’і ўже / йак заби̇ˈрайут’ мол˙оˈду / ˈмати і̆ ˈбат’ко бл˙агосл˙оўˈл’ат’ іˈконами / короˈвайем і веˈзут’ // а там уже ж мол˙оˈдого ˈмати стри̇ˈчайе теж із хˈл’ібом і ˈс’іл’:у / оˈце таˈки̇ вес’іˈл’:а буˈл˙и // оˈце таˈке ў нас у сеˈл’і // а*

те|пер ба|гато / сто д|вайц’ат’ хат по|рожн’і // са|ми поч|ти ба|би // ос’ у нас на кут|ку од|на |баба да йа жи|вем / а то |хати пус|ти //

С. Яблунівка, Прилуцький р-н, Чернігівська обл. (2013 р.)

[Інф.] Крило Лідія Іванівна, 1937 р.н., вища освіта.

[Екс.]: – Ви давно співпрацюєте з італійцями?

[Інф.]: – *да даў|но ўже / ви з|найете / даў|но // да ўже дес’ / |може / |рок’іў і до дес’а|ти ми пра|ц’уйемо //*

[Екс.]: – А як це почалось?

[Інф.]: – *ну о|то там бу|ла та|ка арган’і|зац’ійа / по|мойему / нази|вайец:а во|на д|ружба без кор|дон’іў // і о|то |через о|ц’у орган’і|зац’ійу о|то во|ни с|тали прийі|ж:ат’ / ди|виц’:а / зна|йомиц’:а // ну ко|нешно ми до |кожнойі |зустр’іч’і та|койі готу|валис’а / шчоб пока|зат’ / йа о|то |кажут’ / хот’ і б’ід|нен’ко жи|ли / ну йак ото |кажут’ / з|лидн’і / ну шоб ц’і з|лидн’і бу|ли |чист’і // і во|ни о|то ўз’а|ли |шефство над ш|колойу / і так о|то з|разу пот|рошку пот|рошку / а то|д’і ўсе // з|разу |л’іжка привез|ли нам о|ти іта|л’ійс’к’і / а |пот’ім по|душк’і / |дуже ба|гато гуман’і|тарнойі о|дежи нам при|возили // ну во|на так от / шо йі|йі шче но|сит’ да но|сит’ |можна бу|ло // а то|д’і о|то |начали / з|начит’ / г|рупи заб’і|рат’ в і|тал’ійу / шоб |д’іти побу|ли // ну і |добре те / шо во|ни сто|лову переоблад|нали |поўн’іс’т’у нам // вони прийі|ж:айут’ г|рупойу о|то со|б’і / сво|йіми пова|рами |даже і сво|йіми под|собниками / ро|боч’іми // і йа ж ка|жу / ро|боту |йіхн’у |видно // так шо не так / шо г|рош’і да|ли / і на |тому ўсе // во|ни наш|чот |ц’ого молод|ц’і // ўсе / те шо вид’і|л’айец’:а / ви розу|м’ійете / во|но ўсе укла|дайец’:а // і |видно то|д’і о|д:ачу / шо ц’і |йіхн’і г|рош’і ўк|ладен’і ў п|равил’ну сп|раву //*

ДОДАТОК Е
СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ ТА ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Симоненко І. В. Східнополіські ад'єктиви у «Словнику поліських говорів» П. С. Лисенка. *Наукові записку Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія : «Філологічні науки»*. Книга 2. Ніжин, 2013. С. 242 – 244.

2. Симоненко І. В. Творення присвійних прикметників у східнополіському діалекті. *Діалекти у синхронії та діахронії : загальнослов'янський контекст*. Київ, 2014. С. 438 – 441.

3. Симоненко І. В. Зі спостережень над динамікою ад'єктивної словозміни в українському східнополіському діалекті (на матеріалі говірки с. Червоні Партизани Чернігівської області). *Діалектологічні студії : традиції і новаторство*. Книга 10. Львів, 2015. С. 141 – 145.

4. Симоненко І. В. Говірка горюнів с. Линове Путивльського р-ну Сумської обл. *Діалекти в синхронії та діахронії*. Книга 3. Київ, 2017. С. 389 – 397.

5. Симоненко І. В. Займенники прикметникового типу відмінювання в східнополіському діалекті крізь призму діалектного тексту. *Мовознавчий вісник : збірник наукових праць*. 2018. Випуск 24 – 25. С. 160 – 167.

6. Симоненко І. В. Словозміна займенників прикметникового типу відмінювання в східнополіському діалекті. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Збірник наукових праць*. Випуск 38. Ізмаїл, 2018. С. 60 – 65.

7. Симоненко І. В. Словозміна прикметників жіночого роду в східнополіських говірках українсько-білоруського порубіжжя. *Мова і культура*. 2018. Випуск 21, том II (191). С. 84 – 88.

8. Симоненко І. В. Словозміна прикметників середнього роду в називному відмінку однини в східнополіському діалекті. *International*

Multidisciplinary Conference «Science and Technology of the Present Time: Priority Development Directions of Ukraine and Poland» Wolomin, Republic of Poland, 19 – 20 October 2018. Volume 6. Wolomin, 2018. P. 175 – 180.

9. Симоненко І. В. Словозміна прикметників у говірках східнополісько-середньополіського порубіжжя. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : «Філологія»*. 2018. Випуск 32, том 1. С. 90 – 94.

10. Симоненко І. В. Словозміна прикметників чоловічого й середнього родів у східнополіських говірках українсько-білоруського порубіжжя. *Духоўная спадчына Усходняга Палесся : зборнік навуковых артыкулаў*. Гомель, 2018. С. 127 – 131.

Апробація результатів дослідження

Концепцію та результати дослідження обговорено на засіданні відділу діалектології Інституту української мови НАН України (протокол № 8 від 29 листопада 2018 р.).

Основні положення праці апробовано в доповідях на таких наукових заходах.

1. Міжнародна наукова конференція «Традиції та новаторство в сучасних діалектологічних студіях» (4 – 6 жовтня 2012 р., Львів).
2. Міжнародна конференція «Граматичні та семантичні аспекти функціонування мовних одиниць» (21 – 22 березня 2013 р., Ніжин).
3. Міжнародна конференція «Діалекти в синхронії та діахронії: загальнослов'янський контекст» (31 березня – 2 квітня 2014 р., Київ).
4. Міжнародний круглий стіл «Діалектний текст як джерело лінгвістичних студій» (22 – 25 березня 2015 р., Київ).
5. Міжнародний круглий стіл «Трансформація діалектного континууму і проблеми лінгвоекології. До 30-річчя Чорнобильської трагедії» (10 – 13 квітня 2016 р., Київ).
6. Всеукраїнська науково-практична конференція «Збереження і розвиток української мови в лінгвально неоднорідних регіонах України» (26 – 27 жовтня 2017 р., Ізмаїл).
7. Міжнародна наукова конференція «Діалектологія у структурі лінгвістичних знань» (19 – 20 квітня 2018 р., Київ).
8. Міжнародна наукова конференція «Традыцыі матэрыяльнай і духоўнай культуры Усходняга Палесся: праблема вывучэння і захавання ў постчарнобыльскі час» (18 травня 2018 р., Гомель, Білорусь).
9. VI Міжнародна наукова конференція «Лінгвалізація світу» (19 травня 2018 р., Черкаси).
10. XXVII Міжнародна наукова конференція «Мова і культура» (25 – 27 червня 2018 р., Київ).

11. Міжнародна мультидисциплінарна конференція «Наука і техніка сьогодення: пріоритетні напрямки розвитку України та Польщі» (19 – 20 жовтня 2018 р., Воломін, Польща).